

Bredberi Rej

TETOVIRANI ČOVEK

Prevod: Rajković Mirjana

Bradbury Ray ILLUSTRATED MAN (THE), 1951.

PROLOG: TETOVIRANI ČOVEK

Kada sam prvi put sreo Tetoviranog čoveka bilo je toplo popodne ranog septembra. Idući asfaltnim drumom, završavao sam dvonedeljno pešačenje po Viskonsinu. Kasno popodne se zaustavim, pojedem malo svinjetine, pasulja i krofnu, i baš sam se spremao da se opružim i počnem da čitam kada Tetovirani čovek pređe preko brda i stade za trenutak naspram neba.

Tada nisam znao da je Tetoviran. Samo sam video da je visok, da je nekada imao dobre mišiće, ali da se sada, iz nekog razloga, udebljava. Sećam se da je imao dugačke ruke, mesnate šake, ali da mu je lice bilo poput dečjeg, nasađeno na krupno telo.

Kao da je samo osećao moje prisustvo, jer nije gledao pravo u mene kada progovori prve reči:

"Znate li gde se može naći posao?"

"Na žalost, ne znam", rekoh.

"Već četrdeset godina nemam stalan posao", reče on.

Iako je bilo vruće kasno popodne, nosio je vunenu košulju zakopčanu do samog grla, Rukavi su mu bili spuštene i zakopčani oko punih ručnih zglobova. Znoj mu se u potocima slivao s lica, a ipak se i ne pokrenu da raskopča košulju.

"Pa", reče najzad, "ovde se sasvim lepo može prenoćiti. Nemate ništa protiv društva?"

"Imam malo viška hrane koji bih vam ponudio sa zadovoljstvom", rekoh.

On sede teško, rokćući. "Zažalićete što ste mi rekli da ostanem", reče. "Svako se uvek pokaje. Zato tako i idem. Evo ga, početak septembra, najlepše vreme Radničkog karnevala. Trebalo bi da zgrčem pare na predstavama po svim gradovima, a evo me ovde među vama bez ikakvih izgleda."

Skide ogromnu cipelu i zaviri u nju. "Obično zadržim posao oko deset dana. Onda se nešto dogodi i otpuste me. Sada nijedan karneval u Americi neće ni da čuje za mene."

"A u čemu je stvar?" zapitah.

U odgovor, on otkopča svoj tesni okovratnik, lagano. Sa zatvorenim očima, otkopčavao je košulju sporom rukom sve do dole. Zavuče prste pod košulju da opipa grudi. "Čudno", reče, zatvorenih očiju. "Ne možeš ih opipati a ipak su tu. Stalno se nadam da ću jednog dana pogledati - a njih nema. Satima hodam po suncu u najvrelije dane, pečem se, i nadam se da će ih znoj sprati, sunce ih otkuvati, ali kad sunce zađe one su i dalje tu." Okrete malo glavu ka meni i pokaza grudi.

"Jesu li još tu?"

Posle dužeg ćutanja izdahnuh vazduh. "Da", rekoh.

"Još su tu."

Slikarije.

"Još jedan razlog zašto držim zakopčan okovratnik", reče on, otvarajući oči, "jesu deca. Idu za mnom po seoskim putevima. Svako želi da vidi slike, a ipak niko ne želi da ih vidi."

Svuče košulju i zgužva je u rukama. Bio je pokriven slikama od plavog tetoviranog prstena oko vrata sve do pojasa.

"I dalje sve ima", reče, pogodivši moju misao. "Ceo sam istetoviran. Pogledajte." Otvori šaku. Na dlanu mu je bila ruža, sveže posečena, sa kapljicama kristalne vode među mekim ružičastim laticama. Ispružih ruku da je dotaknem, ali to je bila samo Slika.

Što se tiče ostalog na njegovom telu, ne mogu ni da opišem kako sam sedeo i buljio, jer tu je bilo sijaset raketa i fontana i ljudi, islikanih u tako zapetljanim pojedinostima i boji da si mogao čuti mrmljave glasove, tanke i prigušene, iz gomila koje su naseljavale njegovo telo. Kad bi mu se mišići trzali, zatreptala bi sićušna usta, namigivale zeleno-zlatne oči, pokretale se majušne ružičaste šačice. Žute livade, plave reke i planine, i zvezde, sunca i planete bile su razbacane po Mlečnom putu preko njegovih grudi. Sami ljudi nalazili su se u dvadesetak ili nešto više grupa po rukama, ramenima, leđima, bokovima i člancima, kao i na ravni stomaka. Video si ih u šumama malja, kako vrebajući zviraju iz sazvežđa pega, ili vire iz pazušnih jama usjajenim očima poput dijamanata. Svaki je izgledao zaokupljen svojim poslom; svaki je bio galerijski portret za sebe.

"Što su lepi!" reko.

Kako da opišem te Slike na njemu? Da je EI Greko kada je bio na vrhuncu slikao minijature, ne veće od šake, sa pojedinostima do beskonačnosti, sa svom njegovom sumpornom bojom, izduženjem, i anatomijom, možda bi mogao koristiti telo ovog čoveka za svoju umetnost. Boje su gorele u tri dimenzije. Tu su, sakupljene na jednom zidu, bile sve najlepše scene u vasioni; taj čovek je bio pokretna galerija dragocenosti. Ovo nije bio rad jeftinog vašarskog majstora za tetoviranje u tri boje, kome se oseća viski iz usta. To je bilo delo jednog živog genija, treptavo, jasno, i divno.

"Pa da", reče Tetovirani. "Toliko se ponosim mojim Slikama da bih želeo da ih spržim sa sebe. Pokušao sam šmirglom, kiselinom, nožem..."

Sunce je zalazilo. Na Istoku se mesec već digao.

"Jer, znate", reče Tetovirani čovek, "te Slike predskazuju budućnost."

Ne reko ništa.

"U redu je dok je sunce", nastavi on. "Mogao bih da zadržim posao na vašaru preko dana. Ali noću - slike se kreću. Menjaju se."

Mora da sam se osmehnuo. "Koliko dugo ste već Tetovirani?"

"1900. godine, kada mi je bilo dvadeset godina, radio sam u jednom luna parku i slomijem nogu. To me je privezalo za krevet; morao sam nešto da radim da bih bio u treningu, zato rešim da se istetoviram."

"Ali ko vas je tetovirao? Šta se desilo sa umetnikom?"

"Ona se vratila u budućnost", reče on. "Ozbiljno mislim. To je bila jedna starica u maloj kući usred Viskonsina ovde negde, nedaleko od ovog mesta. Mala stara veštica koja je u jednom trenutku izgledala kao da joj je hiljadu godina, a već u sledećem kao da joj je dvadeset, ali rekla je da može da putuje kroz vreme. Ja sam se smeja. Sada više znam."

"Kako se dogodilo da je sretnete?"

Kazao mi je. Video je njenu obojenu firmu kraj puta: SLIKANJE NA KOŽI! SLIKANJE umesto tetoviranja! Umetničko! Tako je presedeo čitavu noć dok su ga njene čarobne iglice bockale osinjim žaokama i finim pčelinjim ubodima. Do jutra je ličio na čoveka koji je upao u dvadesetobojnu štamparsku presu pa onda bio istisnut iz nje, sav sjajan i u slikama.

"Lovim svakog leta već pedeset godina", reče izlažući šake vazduhu. "Kada nađem tu vešticu ubiću je."

Sunce je nestalo. Sada su sijale prve zvezde, a mesec je rasvetlio polja sa travom i žitom. Slike Tetoviranog čoveka žarile su se i dalje kao ugljevlje u polusvetlu, kao razbacani rubini i smaragdi, sa Ruoovim, i Pikasovim bojama, i - izduženim, upolje isturenim EL Grekovim telima.

"Tako me ljudi izbace s posla kada mi se Slike pokrenu. Ne vole da vide kako se odigravaju nasilja u mojim Slikama. Svaka Slika predstavlja neku priču. Ako ih posmatrate, kroz nekoliko minuta ispričaju vam priču. Za tri sata gledanja mogli biste da vidite oko dvadesetak priča koje se odigravaju tačno tu na mom telu, čuli biste glasove i mislili misli. Sve je tu, samo vas čeka da gledate. Ali što je najinteresantnije, na mom telu ima jedno naročito mesto." Čovek razgoliti leđa. "Vidite? nema nikakvog posebnog crteža na desnoj lopatici, samo neka žvrljotina."

"Da."

"Kada dovoljno dugo provedem sa nekom osobom, to mesto se naoblaci i ispuni. Ako sam sa ženom, izađe mi njena slika tu na leđima za jedan sat, i pokaže ceo njen život - kako će živeti, kako

će umreti, i kako će izgledati u šezdeset godina. I ako je muškarac, jedan sat kasnije njegova slika mi je tu na leđima. Prikazuje ga kako pada sa neke litice, ili umire pod točkovima voza. Tako me opet izbace s posla."

Dok je govorio, rukama je stalno prebiraio po slikama kao da im ispravlja ramove, briše sa njih prašinu pokretima poznavaoaca, zaštitnika umetnosti. Sada leže na leđa, dugačak i pun na mesečini. Bila je topla noć, bez povetarca i zagušljiva. Obojica smo skinuli košulje

"I nikako ne pronađe tu staricu?"

"Nikako."

"I misliš da je došla iz budućnosti?"

"Kako bi inače mogla znati te priče koje je naslikala po meni?"

Umorno zatvori oči. Glas mu se utiša. "Ponekad, noću, mogu da ih osetim, slike, kao mrave, kako mi mile po koži. Tada znam da čine ono što moraju da čine. Više ih ne gledam. Samo nastojim da se odmorim. Ne spavam mnogo. Nemojte ni vi da ih gledate, upozoravam vas. Okrenite se od njih dok spavate."

Legoh na nekoliko stopa od njega. Nije ličio na siledžiju, a slike su bile divne. Inače sam mogao doći u iskušenje da se izvučem da ne bih slušao takvo brbljanje. Ali te slike... uzeh da napasam oči. Svako bi malo šenuo da ima tako nešto po telu.

Noć je bila vedra. Čuo sam disanje Tetoviranog čoveka na mesečini. Zrikavci su se meko komešali u udaljenim klisurama. Legao sam na stranu da bih mogao da razgledam Slikarije. Prođe možda pola časa. Da li je Tetovirani spavao ne znam, tek odjednom ga čujem kako šapuće: "Miču se, je l' tako?"

Počekam trenutak. Onda rekoh, "Da."

Slike su se pokretale, jedna za drugom, svaka po kratak minut-dva. Tu na mesečini, uz zveckave misli i daleke glasove mora, kao da su se odigravale sve moguće male drame. Teško bi bilo reći da li su se drame završavale za sat ili tri sata. Samo znam da sam ležao opčinjen i da se nisam micao, dok su se zvezde kotrljale po nebu.

Osamnaest Slika na koži, osamnaest priča. Brojao sam ih jednu po jednu.

Oči mi se najpre usredsrediše na jednu scenu, veliku kuću i dvoje ljudi u njoj. Video sam lešinare kako lete plamenim nebom, video žute lavove, i čuo glasove...

Prva Slika zatrepta i ožive...

JUŽNOAFRIČKA PUSTARA

"Džordže, volela bih da pogledaš dečju sobu."

"Šta nije u redu?"

"Ne znam."

"Pa šta onda."

"Samo želim da baciš pogled, to je sve, ili da pzoveš psihologa da je pogleda."

"Šta bi psiholog tražio u dečijoj sobi?"

"Znaš ti vrlo dobro šta bi tražio." Žena je zastala na sred sobe i posmatrala peć koja je zujala pripremajući večeru za četvoro.

"Dečija soba sada prosto više nije kakva je bila."

"Dobro, hajde da pogledamo."

Prodoše holom svoje kuće tipa Srećni život, neprobojne za zvuk, čije postavljanje ih je koštalo trideset hiljada dolara, te kuće koja ih je oblačila i hranila i uspavljivala, ljuljanjem, i svirala i pevala i bila dobra prema njima. Njihovim približavanjem negde je bio aktiviran jedan prekidač, svetlost u dečijoj sobi se upali kada joj se primakoše na desetak stopa. Iza njih, po holovima, svetla su se palila i gasila kako su ih ostavljali za sobom, sa nečujnim automatizmom.

"Pa", reče Džordž Hedli.

Stajali su na slamnatom podu dečije sobe. Soba je bila velika četrdeset sa četrdeset stopa, i trideset stopa u visinu; koštala je koliko polovina ostalog dela kuće. "Ali ništa nije i suviše dobro za našu decu", rekao je tada Džordž.

U dečijoj sobi vladala je tišina. Soba je bila prazna, kao proplanak u džungli u vrelo podne. Zidovi su bili bez ičega i dvodimenzionalni. Sada, dok su Džordž i Lidija Hedli stajali u sredini sobe, zidovi počеше da vrče i kao da se povlače u kristalnu daljinu, i ubrzo se pojavi afrička pustara, u tri dimenzije; na svim stranama, reprodukovana u boji do poslednjeg šljunka i slamčice. Tavanica iznad njih pretvori se u široko nebo sa vrelim žutim suncem.

Džordž Hedli oseti kako mu po čelu izbija znoj.

"Hajdemo sa sunca", reče. "Ovo je malo i suviše realno. Ali ne vidim da nešto nije u redu."

"Sačekaj malo, videćeš", reče mu žena.

Sada su skriveni odorofonici počinjali da duvaju vetar sa mirisom na dvoje ljudi usred spečene pustare. Vreli slamnati miris lavlje trave, prohladan zeleni miris skrivenog vrela, razvučen učmali miris životinja, miris prašine sličan alevoj paprici u pretoplom vazduhu. Onda počеше zvuci: toptanje daleke antilope po utrini obrasloj travom, papirnat lepet lešinara. Jedna senka prominu nebom i nežno zatreperi na dignutom, oznojenom licu Džordža Hedlija.

"Gadna stvorenja", začu se žena.

"Lešinari."

"Vidiš, tamo su lavovi, preko, onuda. Sada su krenuli na vodu. Samo što su jeli", reče Lidija. "Ne znam šta."

"Neku životinju." Džordž Hadli podiže ruku da zaštiti poluzatvorene oči od svetlosti koja je pržila. "Možda neku zebdu ili malu žirafu."

"Jesi li siguran?" U ženinom glasu osećala se čudna napetost.

"Ne, malo je kasno da budem siguran", reče on zabavljajući se. "Ništa tamo ne mogu da vidim osim očišćene kosti i lešinare kako se ustremljuju na ono što je ostalo."

"Jesi li čuo onaj vrisak?" zapita ona.

"Ne."

"Nešto pre jednog minuta?"

"Žalim, nisam."

Lavovi su dolazili. Džordža Hedlija nanovo ispuni divljenje prema mehaničkom geniju koji je zamislio tu sobu. Čudo od efikasnosti, po smešno niskoj ceni. Svaka kuća bi trebalo da je ima. Sad, ponekad bi te prepali svojom kliničkom tačnošću, trgao bi se i štrečnulo bi te nešto, ali najveći deo vremena svi su se silno zabavljali, ne samo sin i ćerka, već i ti sam kad god zaželiš da na čas skokneš u neku stranu zemlju, da brzo promeniš sredinu. Pa, eto sobe!

A sada su tu bili i lavovi, na petnaest stopa odatle, toliko stvarni, toliko grozničavo i zapanjujuće stvarni da si na ruci osećao bockavo krzno, dok su ti usta bila puna prašnjavog tapetarskog mirisa zagrejanog krzna, a njihovo žutilo ti je bilo u očima kao žuta boja izvanredno fine francuske tapiserije, kao žute boje lavova i letnje trave, i rogozna lavlja pluća izdisala su u nemo podne vazduh sa zadahom mesa iz zadahtalih čeljusti sa kojih su se cedile bale.

Lavovi su stajali i gledali u Džordža i Lidiju Hedli strašnim zeleno-žutim očima.

"Pazi!" vrisnu Lidija.

Lavovi jurnuše na njih.

Lidija se trže i potrča. Instiktivno, Džordž skoči za njom. Napolju, u holu, kada su se vrata zalupila, on se smejava a ona plakala, i oboje su stajali zaprepašćeni reakcijom onog drugog.

"Džordže!"

"Lidija! Oh, draga moja sirota slatka Lidija!"

"Samo što nas nisu uhvatili!"

"Zidovi su to, Lidija, seti se; kristalni zidovi, to je sve. Izgledaju stvarni, to moram da priznam - Afrika ti u salonu - ali to je svedimenzionalni, superosetljivi kolor film i mentalna filmska traka iza staklenih ekrana. To su samo odorofonici, Lidija. Evo ti moja maramica."

"Bojim se." Pride mu i prisloni se uz njega, plačući. "Jesi ti video? Jesi li osetio? I suviše je stvarno."

"Hajde, Lidija..."

"Moraš da kažeš Vendi i Piteru da više ne čitaju o Africi."

"Naravno - naravno." Potapša je.

"Obećavaš?"

"Sigurno."

"I zaključaj dečiju sobu nekoliko dana dok ne smirim živce."

"Znaš kako je Piter težak kad je o tome reč. Kada sam ga pre mesec dana kaznio zaključavanjem sobe samo na nekoliko časova - kakav je napad besa dobio! A i Vendi. Oni žive za tu sobu."

"Ima da se zaključa, i tačka."

"U redu." Opirući se u sebi, zaključa ogromna vrata. "Mnogo radiš. Potreban ti je odmor."

"Ne znam - ne znam", reče ona išmrkujući se i sede u stolicu koja smesta poče da se ljulja i da je tetoši. "Možda nemam dovoljno da radim. Možda imam vremena da i suviše mislim. Zašto da ne zatvorimo čitavu kuću na nekoliko dana pa da odemo na odmor?"

"Hoćeš da kažeš da želiš da pržiš jaja za mene?"

Ona klimnu glavom. "Da."

"I da mi stopaš čarape?"

"Da", uz očajničko klimanje glave, sa suznim očima.

"I da čistiš kuću?"

"Da, da - oh, da"

"Ali ja sam mislio da smo mi zato i kupili ovu kuću, da ne bismo morali ništa da radimo?"

"Pa baš u tome je stvar. Osećam se kao da ne spadam ovde. Kuća je sada i žena i majka i dadilja. Mogu li se ja nadmetati sa jednom afričkom pustarom? Mogu li da okupam i istrljam decu isto tako efikasno i brzo kao i automatsko trljajuće kupatilo? Ne mogu. I nisam samo ja u pitanju. Ti si. Strašno si nervozan u poslednje vreme."

"Valjda sam i suviše pušio."

"Izgledaš kao da ni sam ne znaš šta da činiš sa sobom u ovoj kući. Pušiš malo više svakog jutra, i piješ po malo više svako po podne, i svake noći potrebno ti je po malo više sedativa. I ti počinješ da se osećaš nepotrebnim."

"Da li?" Džordž začuta i pokuša da zaroni u sebe da vidi šta tamo ima u stvari.

"Oh, Džordže!" Gledala je pokraj njega, u vrata dečije sobe. "Oni užasni lavovi ne mogu da izađu odande, je li tako?"

On pogleda u vrata i vide kako su se zatresla kao da je nešto sa druge strane skočilo na njih.

"Naravno da ne mogu", reče.

Za večerom su jeli sami, pošto su Vendi i Piter bili na nekom specijalnom karnevalu plastike na drugom kraju grada pa su televizirali kući da će zakasniti, a oni neka samo večeraju. Tako je Džordž Hedli, ošamućen, sedeo i gledao kako trpezarijski sto izbacuje tople sudove sa hranom iz svoje mehaničke unutrašnjosti.

"Zaboravili smo kečap", reče on.

"Izvinite", reče jedan glasić u stolu, i pojavi se kečap. Što se tiče dečije sobe, razmišljao je Džordž Hedli, deci neće smetati da budu kratko vreme napolju. I suviše mnogo bilo čega nije dobro ni za koga. A jasno se vidi da su deca provodila i suviše mnogo vremena na Africi. To sunce. Osećao ga je na vratu, još uvek, kao vruću šapu. I lavovi. Pa miris krvi. Neverovatno kako je soba hvatala telepatska zračenja dečijeg mozga i stvarala žive stvari da bi im ispunila svaku želju. Deca bi pomislila lavove, i lavovi su bili tu. Pomislila bi zebre, i eto zebra. Sunce - sunce. Žirafe - žirafe. Smrt i smrt.

To poslednje. Bezukusno je žvakao meso koje je sto isekao za njega. Misli smrti. Bili su i suviše mladi, Vendi i Piter, za misli smrti. Ili i ne, nikada nisi i suviše mlad, zaista. Mnogo pre nego što si saznao šta je smrt želeo si je nekom drugom. Kada ti je bilo dve godine, već si pucao na ljude iz pištolja sa kapislama.

Ali ovo - duga, vrela afrička pustara - strašna smrt u lavljim čeljustima. I to ponavljana, iznova i iznova.

"Kamo ćeš?"

Ne odgovori na Lidijino pitanje. Zaokupljen mislima, puštao je da se svetla nečujno pale ispred njega, gase za njim dok je mekim koracima prilazio vratima dečije sobe. Poslušao prislonjen uz njih. U daljini, zaurla lav.

Otključa vrata i otvori ih. Upravo pre nego što je kročio unutra, začu udaljen krik. Zatim još jedan urlik lavova, koji se brzo utiša.

Stupi u Afriku. Koliko puta je ove poslednje godine otvorio ta vrata i zatekao Zemlju čuda, Alisu, Smešnu kornjaču, ili Aladina i njegovu čarobnu lampu, ili Džeka Tikvoglavog iz Oza, ili Doktora Dulitla, ili kravu kako preskače preko meseca veoma stvarnog izgleda - sve te divne kerefeke sveta iz bajki? Koliko puta je video Pegaza kako leti po nebeskoj tavanici, ili vatromete crvenih prskalica, ili čuo pevanje anđeoskih glasova. Ali sada, ova žuta vrela Afrika, ova pećnica sa umorstvima na vrelini. Možda je Lidija bila u pravu. Možda im je potreban mali odmor od mašte koja se malo i suviše pretvara u stvarnost za desetogodišnju decu. U redu je da čovek vežba mozak gimnastičkim fantazijama, ali kada se živahan dečiji duh zadrži na jednom obrascu...? Činilo se da je proteklog meseca, u daljini, čuo lavove kako urlaju, i osećao njihov snažan zadah koji je dopirao čak do vrata njegove radne sobe. Ali, pošto je bio zauzet, nije obraćao pažnju.

Džordž Hedli je stajao sam na afričkoj travnatoj ledini. Lavovi podigoše glave sa plena koji su jeli, i stadoše da ga posmatraju. Jedina greška u iluziji bila su otvorena vrata kroz koja je mogao da vidi svoju ženu, daleko dole u mračnome holu, kao uramljenu sliku, kako večera odsutna duhom.

"Odlazite", reče lavovima. Oni ne odoše.

Tačno je znao princip sobe. Odašilješ misli. Sve pomisliš, dogodi se.

"Hoćemo Aladina i njegovu lampu", reče brzo. Pustara ostade u sobi; ostadoše i lavovi.

"Hajde, sobo! Zahtevam Aladina!" reče on.

Ništa se ne desi. Lavovi su mumlali u svojim vrućim kožama.

"Aladina!"

Vrati se na večeru. "Ova šašava soba se pokvarila", reče. "Neće da reaguje."

"Ili..."

"Ili šta?"

"Ili ne može da reaguje", reče Lidija, "zato što su deca toliko mnogo dana mislila o Africi i o lavovima i ubijanju, da je soba stekla naviku."

"Može biti."

"Ili ju je Piter doterao da tako ostane."

"Doterao je?"

"Možda je dospeo u mehanizam i nešto namestio."

"Piter ne zna mehanizam."

"Ima on pameti za desetoricu. Taj njegov količnik inteligencije ..."

"Ipak..."

"Zdravo, mama. Zdravo, tata."

Hedlijevi se okrenuše. Vendi i Piter su ulazili na prednja vrata, sa zažarenim obrazima, očima poput sjajnih klikera od plavog ahata, sa mirisom ozona na džemperima od leta helikopterom.

"Baš ste stigli na vreme za večeru", rekoše oba roditelja.

"Najeli smo se viršli i sladoleda od jagoda", rekoše deca držeći se za ruke. "Ali ćemo sesti da gledamo."

"Jeste, hajde kažite nam za dečiju sobu", reče Džordž Hedli.

Brat i sestra začkiljiše u njega, pa onda jedno u drugo. "Dečija soba?"

"Sve o Africi i o svemu", reče otac sa lažnom razdraganošću.

"Ne razumem", reče Piter.

"Vaša majka i ja smo baš sad putovali kroz Afriku sa pištoljem i štapom i kanapom; Tom Swift i njegov Električni lav", reče Džordž Hedli.

"Nema nikakve Afrike u dečijoj sobi", reče jednostavno Piter.

"Idi, molim te, Piter. Znamo mi bolje."

"Ne sećam se nikakve Afrike", obrati se Piter Vendi. "A ti?"

"Ne."

"Otrči da vidiš pa dođi da nam kažeš."

Ona poslušala.

"Vendi, vraćaj se ovamo!" povikala Džordž Hedli, ali ona je već otišla. Kućna svetla su je pratila kao roj svitaca. I suviše kasno, on shvati da je posle svoje poslednje inspekcije zaboravio da zaključa sobu.

"Vendi će pogledati pa će nam reći", reče Piter.

"Ne mora ona meni da govori. Ja sam video."

"Siguran sam da grešiš, oče."

"Ne grešim, Piter. Hajdemo sada."

Ali Vendi se vratila. "Nije Afrika", reče bez daha.

"Videćemo mi to", reče Džordž Hedli, i svi zajedno podoše niz hol i otvoriše vrata dečije sobe.

Tu su bile zelena, krasna šuma, divna reka, purpurna planina, čuli su se visoki raspevani glasovi, a Rima, prelepa i tajanstvena, skrivala se u drveću dok su joj šareni rojevi leptira, kao oživeli buketi, lebdeli u dugoj kosi. Afrička pustara je nestala. Nestali su lavovi. Tu je sada bila samo Rima, i pevala pesmu toliko lepu, da ti suze natera na oči.

Džordž Hedli pogleda unutra u izmenjenu scenu. "Idite na spavanje", reče deci.

Oni otvoriše usta.

"Čuli ste me", reče on.

Deca odoše do vazdušne komore, gde ih jedna struja vazduha usisa kao žuto lišće na sprat do njihovih soba.

Džordž Hedli prošetala raspevanim proplankom i diže nešto što je ležalo u uglu blizu mesta gde su bili lavovi. Polako se vrati do svoje žene.

"Šta je to?" zapitala ona.

"Jedan moj stari novčanik."

Pokazala joj ga. Na novčaniku je bio miris ugrijane trave, i miris lava. Videle su se kapljice pljuvačke, bio je žvakan, i zamrljan krvlju sa obe strane.

On zatvori vrata dečije sobe i zaključa ih, da bude sigurno.

Usred noći bio je još budan i znao je da mu je i žena budna. "Šta misliš, da ju je Vendi preokrenula?" najzad reče u mračnoj sobi.

"Naravno."

"Pretvorila je od pustare šumu i stavila Rimu umesto lavova?"

"Da."

"Zašto?"

"Ne znam. Ali ostaće zaključana dok ne saznam."

"Kako je tvoj novčanik dospao tamo?"

"Ništa ne znam", reče on, "osim da počinjem da se kajem što smo tu sobu kupili za decu. Ako su deca i malo neurotična, jedna takva soba..."

"Trebalo bi da im pomogne da se oslobode te neuroze na zdrav način."

"Počinjem da se pitam." Bio je zagledan u tavanicu. "Dali smo deci sve što su poželela. Je li nam ovo nagrada - tajanstvenost, neposlušnost?"

"Ko ono reče: 'Deca su kao ćilimi, na njih treba zgaziti povremeno'? Mi nikad nismo ni ruku podigli. Nepodnošljivi su - priznajmo. Dolaze i odlaze kad im se sviđa; tretiraju nas kao da smo mi potomci. Razmaženi su, i mi smo razmaženi."

"Čudno se ponašaju od kada si im zabranio da ponesu raketu u Njujork pre nekoliko meseci."

"Nisu dovoljno odrasli da je nose sami, objasnio sam."

"Ipak, primetila sam da su se od onda upadljivo ohladili prema nama."

"Mislim da pozovem Dejvida Mak Klina da dođe sutra pre podne da baci pogled na Afriku."

"Ali to sada nije Afrika, već Grin Menš i Rima."

"Imam osećaj da će do tada opet biti Afrika." Trenutak kasnije začuše krike.

Dva krika. Dvoje ljudi je vrisnulo iz partera. Zatim urlikanje lavova.

"Vendi i Piter nisu u svojim sobama", reče žena.

"Ležao je u postelji dok mu je srce udaralo." "Ne", reče, provalili su u dečiju sobu."

"Ti krici - - nekako su poznati."

"Jesu li?"

"Da, strašno."

I mada su se kreveti veoma mnogo trudili, dvoje odraslih nije se moglo uljuljati u san još čitav sat. Miris mačaka lebdeo je u noćnom vazduhu.

"Oče?" reče Piter.

"Da."

Piter je gledao u svoje cipele. Više uopšte nije gledao u oca, niti u majku. "Nećete valjda zauvek da zaključate dečiju sobu?"

"Zavisi."

"Od čega?"

"Od tebe i tvoje sestre. Ako malo prošarate ovu Afriku nečim drugim - recimo, možda Švedskom, ili Danskom, ili Kinom..."

"Mislio sam da smo slobodni da se igramo kako hoćemo."

"Jeste, u razumnim granicama."

"Šta fali Africi, oče?"

"Znači sada priznaješ da ste dočaravali Afriku, je l' tako?"

"Ne bih želeo da se dečija soba zaključava", reče hladno Piter. "Uopšte."

"U stvari, mislili smo da isključimo celu kuću na oko mesec dana. Da živimo bezbrižno, zajedničkim životom."

"To grozno zvuči! Morao bih da sam sebi vezujem cipele umesto da pustim da mi to vezivač radi? I da sam sebi perem zube i češljam se, i da se sam kupam?"

"Bilo bi zgodno za promenu, šta misliš?"

"Ne, bilo bi užasno. Nije mi se dopalo kada si prošlog meseca izvadio slikača slika."

"To je zato što sam želeo da ti sam naučiš da slikaš, sinko."

"Ne želim da radim ništa drugo osim da gledam i slušam i mirišem; šta drugo ima da se radi?"

"U redu, idi i igraj se u Africi."

"Hoćete li uskoro da isključite kuću?"

"Razmišljamo."

"Mislim da bi vam bolje bilo da više ne razmišljate, oče."

"Neće meni moj sin da preti!"

"Vrlo dobro." I Piter se odšeta do dečije sobe.

"Jesam li došao na vreme?" reče Dejvid Mek Klin.

"Hoćeš da doručuješ?" zapita Džordž Hedli.

"Hvala, doručkovao sam. Koja je nevolja?"

"Dejvide, ti si psiholog."

"Trebalo bi da budem."

"Dobro, onda pogledaj našu dečiju sobu. Video si je pre godinu dana kada si svratio; jesi li tada primetio išta čudno u njoj?"

"Ne mogu da kažem da jesam; uobičajena nasilja, tendencija ka blažoj paranoji tu i tamo, obična kod dece zato što se osećaju stalno progonjena od strane roditelja, ali sve u svemu stvarno ništa."

Pođoše holom. "Zaključao sam sobu", objasni otac, "a deca su preko noći ponovo provalila unutra. Pustio sam ih da ostanu, da bi mogla da naprave prizore pa da ih ti vidiš."

Iz dečije sobe začu se jezivo vrištanje.

"Eto ga", reče Džordž Hedli. "Vidi šta to može da znači."

Uđoše u sobu iznenadivši decu, bez kucanja. Vriskovi su utihnuli. Lavovi su se hranili.

"Istrčite na čas, deco", reče Džordž Hedli. "Ne, ne menjajte kombinaciju. Ostavite zidove tako kako stoje. Hajde!"

Kada su deca otišla, dvojica Ijudi uzeše da posmatraju lavove okupljene u gomilu u daljini, kako sa velikim uživanjem jedu što god bilo to što su uhvatili.

"Hteo bih da znam šta je to", reče Džordž Hedli. "Ponekad gotovo mogu da vidim. Šta misliš, ako bih doneo ovamo dogled visokog napona, pa..."

Dejvid Mek Klin se suvo nasmeja. "Teško." Okrete se da razgleda sva četiri zida. "Koliko dugo ovo traje?"

"Malo više od mesec dana."

"Svakako ne izaziva dobar osećaj."

"Ja hoću činjenice, ne osećaje."

"Dragi moj Džordže, psiholog u životu nikada nije video činjenicu. On samo čuje o osećanjima; nejasne stvari. Ovo ne miriše na dobro, kažem ti. Veruj mom njuhu i instinktima. Ja imam nos za gadne stvari. Ovo je vrlo loše. Moj ti je savet da čitavu ovu groznu sobu razlupaš i da mi se deca tokom sledeće godine svaki dan dovode na lečenje."

"Je li toliko loše?"

"Bojim se da jeste. Jedna od prvobitnih namena ovih soba bila je da možemo da proučavamo prizore koje je mozak deteta ostavio na zidovima, da ih proučavamo natenane, i pomognemo detetu. U ovom slučaju, međutim, soba je postala kanal ka - razornim mislima, umesto sredstvo oslobođenja od njih."

"Zar to nisi osetio ranije?"

"Osetio sam samo da ste vi svoju decu razmazili preko svake mere. A sada ih razočaravate na neki način. Na koji način?"

"Nisam ih pustio da idu u Njujork."

"I šta još?"

"Odneo sam nekoliko mašina iz kuće i zapretio im, pre mesec dana, da ću zatvoriti dečiju sobu ako ne urade domaći. I stvarno sam je zatvorio na nekoliko dana da pokažem da se ne šalim."

"A-ha!"

"Da li to nešto znači?"

"Sve. Tamo gde su pre imali Božić Batu sada imaju nekakvog Skrudža. Deca više vole Božić Bate. Dozvolio si da ova soba i ova kuća zamene tebe i tvoju ženu kod tvoje dece u ljubavi. Ova soba im predstavlja majku i oca, daleko značajnije u njihovom životu od stvarnih roditelja. I onda ti dođeš i hoćeš da je zatvoriš. Nije ni čudo što je ovde mržnja. Možeš da je osetiš kako dolazi iz neba. Vidi to sunce. Džordže, moraćete da promenite život. Kao i mnogi drugi, vi ste ga izgradili oko komfor-stvorova. Pa vi biste sutra gladovali ako vam se nešto pokvari u kuhinji. Ne biste znali ni da razbijete jaje. Ipak, isključi sve. Počnite iznova. To će potrajati. Ali, za godinu dana napravićemo dobru decu od rdave, čekaj pa ćeš videti."

"Ali zar to neće za decu biti i suviše veliki šok, tako naglo da se zatvori soba, zauvek?"

"Ne želim da i malo dublje uđu u ovo, to je sve."

Lavovi su završili sa svojom krvavom gozdom.

Stajali su na ivici čistine i posmatrali dvojicu ljudi.

"Sada ja osećam kako me proganjaju", reče Mek Klin.

"Hajdemo odavde. Nikada nisam mario za ove proklete sobe. Nerviraju me."

"Lavovi izgledaju kao stvarni, zar ne?" reče Džordž Hedli. "Valjda ni na koji način..."

"Šta?"

"Valjda se ne bi mogli pretvoriti u žive?"

"O tome ne znam."

"Neka greška u mehanizmu, da se nešto pokvari?"

"Ne."

Odoše do vrata.

"Mislim da se sobi neće dopasti da bude isključena", reče otac.

"Ništa nikada ne želi da umre - pa čak ni soba."

"Mislim se da li me mrzi zato što želim da je ugasm?"

"Paranoje ti danas mnogo ima", reče Dejvid Mek Klin. "Možeš da je pratiš kao trag. O-pa." Saže se i podiže sa poda jednu okrvavljenu maramu. "Je li ovo tvoje?"

"Ne." Lice Džordža Hedlija je bilo ukočeno. "To je Lidijino."

Odoše zajedno do kutije sa osiguračima i izbacije prekidač, kojim ubiše dečiju sobu.

Dva deteta zapadoše u histeriju. Vrištala su i propinjala se i bacala stvari oko sebe. Arlaukala, jecala i psovala, skakala na nameštaj.

"Ne možete to da učinite sa dečijom sobom, ne možete!"

"Ali, deco."

Deca se baciše na kauč, plačući.

"Džordže", reče Lidija Hedli, "uključi sobu, samo na nekoliko trenutaka. Ne možeš to tako naglo."

"Ne."

"Ne možeš biti tako svirep."

"Lidija, soba je isključena, i ostaje isključena. I sa celom prokletom kućom je svršeno od ovog trenutka pa nadalje. Što više sagledavam zbrku u koju smo se uvalili, to mi više pripada muka. I suviše dugo smo razmišljali o našim mehaničkim, elektronskim pupkovima. Gospode bože, koliko nam je potrebno da udahnemo pošten vazduh!"

Hodao je žustro po kući isključujući uređaje sa glasovima, peći, grejače, čistače obuće, šnirače pertli, trljače, brisače i masažere tela, i sve druge mašine kojih se mogao domašiti.

Kao da je kuća bila puna mrtvih tela. Ostavljala je utisak mehaničkog groblja. Takva tišina. Ništa od zujeće skrivene energije mašina koje čekaju da počnu sa radom na pritisak dugmeta.

"Ne daj im da to učine!" zavijao je Piter u tavanicu, kao da se obraća kući, dečijoj sobi. "Ne daj da otac sve poubija." Okrete se ocu. "Uh, što te mrzim!"

"Uvrede te neće nikamo odvesti."

"Želeo bih da umrete!"

"I bili smo mrtvi, i to dugo. Sada ćemo započeti stvarno da živimo. Umesto rada na nama i masaže, mi ćemo živeti."

Vendi je i dalje plakala i Piter joj se opet pridruži. "Samo trenutak, samo jedan trenutak, samo još jedan trenutak da imamo sobu", cvileli su.

"Ali, Džordže", reče žena, "to ne može da škodi."

"U redu - u redu, samo neka zamuknu. Jedan minut, da znate a onda isključenje zauvek."

"Tatice, tatice, tatice!" zapevaše deca, osmehujući se vlažnim licima.

"A onda idemo na odmor. Dejvid Mek Klin će se vratiti za pola sata da nam pomogne da izađemo iz kuće i stignemo na aerodrom. Odoh ja da se obučem. Uključi sobu samo na minut, Lidija, samo na minut, pazi."

Njih troje odoše čavrljajući dok on pusti da ga vazдушna cev usisa na sprat i počne da se oblači. Minut kasnije pojavi se Lidija.

"Biće mi drago kada se udaljimo", uzdahnu ona.

"Jesi li ih ostavila u sobi?"

"I ja sam htela da se obučem. Uh, ta grozna Afrika. Šta vide oni u njoj?"

"E pa, za pet minuta bićemo na putu za Ajovu. Gospode, kako smo mi dospeli u ovu kuću? Šta nas natera da kupimo jednu noćnu moru?"

"Ponos, novac, glupost."

"Bolje da siđemo da se ta deca opet ne zamaraju sa tim prokletim zverima."

Upravo tada začuše decu kako ih zovu: "Tata, Mamice, brzo dođite - brzo!"

Siđoše kroz vazдушnu cev i potrčaše hodnikom. Deca se nigde nisu videla. "Vendi? Piter!"

Utrčaše u dečiju sobu. Pustara je bila prazna, osim lavova koji su čekali i gledali u njih. "Pitere, Vendi?"

Vrata se zalupiše.

"Vendi, Pitere!"

Džordž Hedli i njegova žena se okrenuše u mestu i potrčaše nazad ka vratima.

"Otvorite vrata!" povika Džordž Hedli drmajuci kvaku.

"Jao, pa zaključali su ih spolja! Pitere!" Udari o vrata. "Otvaraj!"

Čuo je Piterov glas spolja, uz vrata.

"Ne daj im da isključe dečiju sobu i kuću", govorio je Piter.

Gospodin i gospoda Džordž Hedli stadoše da udaraju u vrata. "Hajde, ne budite smešni, deco. Vreme je da se ide. Gospodin Mek Klin će biti ovde za minut i..."

Onda začuše zvukove.

Lavove sa tri strane, u žutoj travi pustare, kako potmulo trupću kroz suhu slamu, tutnje i urliču. Lavove.

G. Hedli pogleda svoju ženu, pa se okrenuše i ponovo pogledaše na zveri koje su se polako primicale, povijene, ukrućenih repova.

Gospodin i gospoda Hedli kriknuše.

I odjednom shvatiše zašto su im oni krici i onda poznato zvučali.

"E pa, evo me", reče Dejvid Mek Klin u vratima dečije sobe. "Oh, zdravo." Zablenu se u dva deteta koja su sedela usred otvorenog proplanka i jela izletničku užinu. Iza njih je bilo pojilo, i žuta pustara; iznad njih vrelo sunce. On počeo da se preznojava. "Gde su vam otac i majka?"

Deca podigoše pogled i osmehnuše se. "A, oni će doći pravo ovamo."

"Dobro, moramo da krenemo." U daljini, g. Mek Klin ugleda lavove kako se tuku i otimaju pa zatim smiruju da bi se u tišini hranili pod senovitim drvećem.

Zažmuri u pravcu lavova, rukom zaklanjajući oči.

Sada su lavovi završili sa obedom. Krenuše ka pojilu da se napoje.

Nad vrelim licem gospodina Mek Klina zalebde jedna senka. Zatim mnogo senki. Sa usplamtelog neba ustremljivali su se lešinari.

"Hoćete šolju čaja?" zapita Vendi u tišini.

Tetovirani čovek se prevrtao u snu. Okretao se, i svaki put kada bi se okrenuo otkrivala bi se još jedna slika, bojeći mu leđa, ruku, članak. Zabaci šaku preko suve noćne trave. Prsti mu se ispraviše i tu na njegovom dlanu ožive još jedna slika. Čovek se izvi, i na grudima mu se ukaza prazan zvezdani prostor tame, duboko, duboko, i nešto kako se kreće među tim zvezdama, kako pada u crnilo, pada dok ja posmatram...

KALEIDOSKOP

Prvi udar preseče raketu po strani džinovskim otvaračem za konzerve. Ljudi su bili izbačeni u prostor kao pregršt zakoprcanih srebrnih ribica. Bili su razbacani u tamno more; razbijen u bezbroj komada, brod se kretao dalje, kao roj meteora u potrazi za izgubljenim suncem.

"Barkli, Barkli, gde si?"

Glasovi su zvali kao izgubljena deca u hladnoj noći. "Vude, Vude."

"Kapetane!"

"Holise, Holise, ovde Stoun."

"Stoune, ovde Holis. Gde si ti?"

"Ne znam. Kako da znam? Kako se ide gore? Ja padam. Blagi bože, padam."

Padali su. Padali su kao što šljunak pada niz bunar. Bili su rasejani kao piljci bačeni iz džinovske vrteške. I sada su umesto ljudi bili samo glasovi - svi mogući glasovi, rastavljeni od tela i uzbuđeni, na raznim stepenima strave i rezignacije.

"Udaljujemo se jedan od drugog."

To je bila istina. Holis, koji se prevrtao preko glave, znao je da je to tačno. Shvatio je to i neodređeno prihvatio. Rastajali su se svaki svojim odvojenim putem i ništa ih ne može vratiti nazad. Nosili su hermetički zatvorena kosmonautska odela sa staklenim cevima iznad bleđih lica, ali nisu imali vremena da se prikopčaju na svoje energetske jedinice. Sa njima bi mogli predstavljati male čamce za spasavanje u vasioni, mogli bi spasavati sebe, spasavati druge; sakupljati se, nalaziti jedan drugog, sve dok ne budu ostrvo ljudi sa nekim planom. Ali bez pogonskih jedinica prikopčanih za ramena bili su meteori, bez života, svaki na putu ka svojoj odvojenoj i neopozivoj sudbini.

Prođe možda deset minuta dok ne zamre prvi užas i zameni ga metalna hladnoća. Svemir poče da snuje svojim čudnim glasovima uzduž i popreko, na velikom tamnom razboju, preplićući i preplićući do konačne slike.

"Stoun Holisu. Koliko dugo možemo govoriti telefonom?"

"Zависи od toga koliko brzo ti ideš svojim putem, a ja svojim."

"Jedan sat, mislim."

"Tako nekako", reče Holis, odsutna duha i smiren.

"Šta se dogodilo?" zapita Holis trenutak kasnije.

"Raketa je eksplodirala, to je sve. Rakete eksplodiraju."

"Kojim pravcem ti ideš?"

"Izgleda kao da ću udariti u mesec."

"A ja o Zemlju. Vraćam se staroj Majci Zemlji brzinom od deset hiljada milja na sat. Izgoreću kao šibica." Holis pomisli na to sa čudnom odsutnošću duha. Kao da je bio premešten iz svog tela, i posmatrao ga kako pada sve dublje kroz prostor, objektivniji kao što je bio jedne davne zime prema prvim snežnim pahuljicama.

Ostali su ćutali, mislili na sudbinu koja ih je dovela do ovoga, da padaju, padaju, mislili kako nema ničega što bi mogli da učine da to izmene. Čak je i kapetan začutao, jer nije postojalo nikakvo naređenje niti plan za koje je znao da bi mogli da opet sastave stvari u jedno.

"Oh, daleko je do dole. Oh, to je daleko dole, daleko, daleko, daleko dole", reče jedan glas. "Ja ne želim da umrem, ne želim da umrem, to je daleko dole."

"Ko je to?"

"Ne znam."

"Stimson, mislim. Stimsone, jesi to ti?"

"To je daleko, daleko i ne dopada mi se. Oh, Bože dopada mi se."

"Stimsone, ovde Holis. Stimsone, čuješ li me?"

Ćutanje, dok su padali odvojeni jedan od drugog.

"Stimsone?"

"Da." Najzad odgovori.

"Stimsone, polako; svi smo u istom škripcu."

"Ne želim da budem ovde. Želim da budem negde drugde."

"Ima šanse da nas nađu."

"Mene moraju naći; mene moraju", reče Stimson. "Ovo ne verujem; ne verujem da se išta od ovoga događa."

"To je ružan san", reče neko.

"Zaveži!" reče Holis.

"Dođi pa me nateraj da zavežem", reče glas. To je bio Eplgeit. Zasmeja se komotno, sa sličnom objektivnošću. "Dođi i učutkaj me."

Holis po prvi put oseti nemogućnost svog položaja. Ispuni ga velika ljutnja, jer je u tom trenutku više od svega želeo da bude u stanju da napravi nešto Eplgeitu.

Već mnogo godina želeo je da učini nešto, a sada je bilo i suviše kasno. Eplgeit je bio samo jedan telefonski glas.

Padanje, padanje, padanje...

Evo, kao da su otkrili užas, dvojica od ljudi počеше da vrište. U košmaru, Holis vide jednog od njih kako pluta u prolazu, veoma blizu, kako vrišti i vrišti.

"Zaustavi ovo!" Čovek mu je bio gotovo na dohvata ruke, i sumanuto je vriskao. Nikada neće prestati. Vriskaće i dalje još milion milja, sve dok bude u radijusu radio veze, uznemiravaće ih sve, onemogućujući im da razgovaraju jedan s drugim.

Holis se ispruži. Tako je bilo najbolje. Učini onaj dodatni napor i dotače čoveka. Ščepa ga za nožni članak i uspuza se naviše duž tela dok mu ne stiže do glave. Čovek je vriskao i pobesnelo se čupao, kao plivač koji se davi. Vasiona je bila ispunjena vriskom.

Ovako ili onako, mislio je Holis. Ubiće ga Mesec, ili Zemlja ili meteori, pa onda zašto da to ne bude sada?

Svojom železnom pesnicom razmrskava čovekovu staklenu masku. Vrištanje prestade. On se odbi od tela i pusti ga da dalje pada svojim putem okrećući se oko sebe.

Padajući, padajući svemirom, Holis i ostali stupiše u dugo, beskrajno spuštanje i kovitlac tišine.

"Holise, jesi još tu?"

Holis ne progovori, ali oseti kako mu vrućina udari u lice.

"Ovde opet Eplgeit."

"U redu, Eplgeite."

"Hajde da razgovaramo. Nemamo šta drugo da radimo."

Kapetan se umeša u razgovor. "Dosta s tim. Moramo da smislimo kako da se izvučemo iz ovoga."

"Kapetane, što ne umuknete?" reče Eplgeit.

"Šta!"

"Čuli ste me, kapetane. Ne nabijaj mi na nos tvoj čin, već si se odmakao deset hiljada milja, i ne zaviljavajmo se. Što reče Stimson, daleko je do dole."

"Ma nemoj, Eplgeite!"

"Zajebi ti to. Ovo je pobuna jednoga. Nemam ja šta da izgubim. Tvoj brod je bio loš brod, a ti si bio loš kapetan i nadam se da ćeš se razlupati kad udariš o Mesec."

"Naređujem ti da prestaneš!"

"Nastavi, naredi mi opet." Eplgeit se osmehnu preko deset hiljada milja. Kapetan je ćutao. Eplgeit produži: "Gde smo ono stali, Holise? A da, sećam se. I ja tebe mrzim. Ali ti to znaš. Znaš već dugo."

Holis stište pesnice, bespomoćno.

"Hoću nešto da ti kažem", reče Eplgeit. "Da te usrećim. Ja sam bio onaj koji je glasao protiv tebe kod Raketne kompanije pre pet godina."

Jedan meteor blesnu u prolazu. Holis pogleda naniže, leva šaka mu je nestala. Šiknu krv. Odjednom mu u odelu nestade vazduha. Imao je dovoljno vazduha u plućima da pređe desnom rukom i zavrne jedno dugme kod levog lakta, čime pričvrsti patrljak i zapečati otvor kroz koji je cureo vazduh. To se toliko brzo desilo, da nije ni bio iznenađen. Ništa ga više nije iznenađivalo. Sada kada je rupa bila zapušena vazduh u odelu u trenu se vrati u normalu. A krv koja je tako brzo tekla bila je potiskivana dok je on još jače zavrtao dugme, sve dok od njega ne napravi kompresivnu povesku.

Sve to se odvijalo u jezivom ćutanju s njegove strane. A ostali su brbljali. Onaj jedan, Lespere, bez kraja je pričao o svojoj ženi na Marsu, svojoj ženi na Veneri, svojoj ženi na Jupiteru, o svom novcu, kako se bajno provodio, kako se napijao, kockao, o svojoj sreći. Pričao i pričao, dok su svi padali. Padajući u smrt, Lespere se, srećan, sećao svoje prošlosti.

Bilo je to tako neobično. Svemir, hiljade milja svemira, i ti glasovi što bruje u njegovom središtu. Niko se uopšte nije video, samo su se radio talasi drhtavo prostirali u nastojanju da u drugim ljudima pobude emociju.

"Je l' se ljutiš, Holise?"

"Ne." I nije se ljutio. Ponovo je bio odsutan duhom i predstavljao bezosećajan predmet, u većitom padanju ni u šta.

"Celog života želeo si da dospeš na vrh, Holise. Uvek si se pitao šta se dešava. Obeležio sam te crnim upravo pre nego što sam i sam bio izbačen."

"To nije važno", reče Holis. I nije ni bilo. To je prošlost. Kada je život završen, to je kao titraj sjajnog filma, trenutak na ekranu, sa svim predrasudama i strastima zgusnutim i osvetljenim na trenutak u prostoru, i pre nego što bi mogao da uzvikneš: "Beše jedan srećan dan, beše jedan loš, tamo jedno zlo lice, tu jedno dobro", film je sagoreo u pepeo, ekran se ugasio.

Sa ove spoljne ivice njegovog života, gledajući unazad, bilo je samo jedno žaljenje, a to je bilo samo to što je želeo i dalje da živi. Da li su se svi umirući tako osećali, kao da nikada nisu ni živeli?

Zar je život zaista izgledao tako kratak, gotov i završen pre nego što si udahnuo? Da li je to izgledalo tako naglo i nemoguće svakome, ili samo njemu, ovde, sada, sa nekoliko preostalih časova za razmišljanje?

Jedan od ostalih, Lespere, pričao je. "Pa, ja sam se dobro provodio: imao sam ženu na Marsu, Veneri, i Jupiteru. Svaka je imala para i bila sjajna prema meni. Napijao sam se i jednom sam prokockao dvadeset hiljada dolara."

Ali sada si ovde, mislio je Holis. Ja nisam imao ništa od svega toga. Kada sam živeo bio sam ljubomoran na tebe, Lespere; kada sam imao još jedan dan pred sobom zavelo sam ti na tvojim ženama i na dobrim provodima. Žene su me plašile i ja sam odlazio u svemir, uvek ih želeći i ljubomoran na tebe što imaš njih, i novac, i sreću, koliko god si je mogao imati na svoj ludi način. Ali sada, dok padam ovde, i sve je svršeno, ja više na tebe nisam ljubomoran, zato što je svršeno za tebe kao i za mene, i upravo ovog trenutka čini se kao da nikada ništa nije ni bilo. Holis se isteže licem napred i zavika u telefon.

"Sve je svršeno, Lespere!"

Tišina.

"Upravo kao da nikada nije ni bilo, Lespere!"

"Ko je to?" javi se Lespere oklevajućim glasom.

"Holis." Podlo se držao. Osećao je kukavnost, bezosećajnu kukavnost umiranja. Eplgeit ga je povredio; sada je on želeo da povredi drugoga. Eplgeit i svemir su ga oboje ranili.

"Tu si napolju, Lespere. Sve je gotovo. Baš kao da se nikada nije ni dogodilo, zar ne?"

"Ne."

"Kada se nešto završi, onda je isto kao da se nikada nije ni dogodilo. Po čemu je tvoj život imalo bolji od moga, sada? Ovo sada se računa. Da li je imalo bolji? Da li je?"

"Da, bolji je!"

"Kako!"

"Zato što ja imam svoje misli, sećam se!" uzviknu Lespere u daljini, besan, obema šakama pritiskujući na grudi svoje uspomene.

I bio je u pravu. Sa osećanjem da mu hladna voda juri kroz glavu i telo, Holis je znao da je ovaj u pravu. Između sećanja i snova postoje razlike. On je imao samo snove o stvarima koje je želeo da učini, dok je Lespere imao sećanja na stvari koje je učinio i postigao. Ovo saznanje počeo da razdire Holisa, laganom, drhtavom preciznošću.

"Šta ti to vredi!" doviknu on Lesperu. "Sada? Kada se stvar završi, više ne vredi. Nisi ti ništa bogatiji od mene."

"Počivam u miru", reče Lespere. "Ja sam svoje obavio. Ne postajem podao na kraju, kao ti."

"Podao?" Holis prevrte reč preko jezika. Nikada nije bio podao, koliko se seća, u svom životu. Mora da je to čuvao sve ove godine za jedan ovakav trenutak. "Podao." Prevali reč negde pozadi u mozak. Oseti kako mu suze naviru na oči i kotrljaju se niz lice. Neko mora da je čuo njegov grčav glas.

"Polako Holise."

To je bilo smešno, naravno. Samo minut pre toga davao je savete drugima, Stimsonu; bio je osetio odvažnost za koju je mislio da je istinska, a sada je znao da to nije bilo ništa drugo nego šok i objektivnost koja je moguća u šoku. Sada je pokušavao da u nekoliko minuta sabije emocije potiskivane čitavog života.

"Znam kako se osećaš, Holise", reče Lespere, sada već na daljini od dvadeset hiljada milja, dok mu je glas zamirao. "Ja to ne uzimam lično."

Ali zar nismo jednaki? pitao se on. Lespere i ja? Ovde, sada? Ako je stvar svršena, gotovo je, i šta onda vredi? Ionako umireš. Ali znao je da racionalizuje, jer je to bilo kao pokušaj razlikovanja između živog čoveka i leša. U jednom je bila varnica, ne u drugome - jedna aura, tajanstven element.

Tako je bilo i sa Lesperom i njim; Lespere je proživio dobar, pun život, i to ga je sada činilo drugačijim čovekom, a on, Holis, bio je kao i mrtav mnogo godina. Stigli su do smrti odvojenim stazama i, po svemu sudeći, ako postoje razne vrste smrti, njihove smrti će se razlikovati kao noć i

dan. Kvalitet smrti, kao i života mora da je beskrajno raznolik, i ako je čovek već jednom umro, onda šta ima da se traži u umiranju za svagda, kao što on sada traži?

Sekundu kasnije otkri da mu je levo stopalo načisto odsečeno. To ga gotovo zasmeha. Iz odela mu je opet nestao vazduh. Brzo se povi, i vide krv, jer mu je meteor odneo meso i odelo sve do članka. Oh, smrt u svemiru je mnogo komična. Odseca te, komad po komad, kao kakav crn i nevidljiv kasapin. Pritegnu ventil kod kolena boreći se da ostane pri svesti, sa bolnim kovitlacem u glavi - i sa zavrnutim ventilom, zadržanom krvlju i sačuvanim vazduhom, uspravi se i nastavi da pada, i pada, jer to je bilo sve što je još ostalo da se učini.

"Holise?"

Holis pospano klimnu glavom, umoran od čekanja smrti.

"Ovde opet Eplgeit", reče glas.

"Da."

"Imao sam vremena da mislim. Slušao sam te. Ovo nije dobro. Prozlili smo se. Ovo je rđav način da se umre. Isterati svu žuč. Slušaš li, Holise?"

"Da."

"Ja sam lagao. Pre jednog minuta. Lagao sam. Nisam glasao protiv tebe. Valjda sam hteo da te uvredim. Večito smo se borili međusobno. Izgleda da brzo starim i brzo se kajem. Valjda sam se postideo kad sam te čuo kako si bedan. Šta god da je, želim da znaš da sam i ja bio idiot. Nema ni trunke istine u onome što sam rekao. Idi do đavola."

Holis oseti kako mu srce opet počinje da radi. Kao da pet minuta nije radilo, ali sada svi udovi počеше da mu dobijaju boju i toplinu. Šok je prošao, a jedan za drugim prolazili su i udari ljutnje i užasa i usamljenpsti. Osećao se kao čovek koji ujutru izlazi ispod hladnog tuša, spreman za doručak i nov dan.

"Hvala, Eplgeite."

"Nema na čemu. Gore glavu, gade jedan."

"Hej", reče Stoun.

"Šta je?" odazva se Holis kroz svemir; jer Stoun je, od svih njih, bio pravi prijatelj.

"Zapao sam u roj meteora, u neke male asteroide."

"Meteori?"

"Mislim da je to Mirmidonski roj koji izlazi iza Marsa pa onda ide ka Zemlji jednom u pet godina. Tačno sam u sredini. Kao neki veliki kaleidoskop. Sve moguće boje i oblici i dimenzije. Gospode, što je lepo, sav taj metal."

Tišina.

"Idem sa njima", reče Stoun. "Odvođe me sa sobom. Odoh bestraga." Smejao se.

Holis pogleda, ali ne vide ništa. Unaokolo su bili samo veliki dijamanti i safiri, i smaragdna izmaglica i somotska tama vasiona, sa glasom Boga koji se mešao sa kristalnim vatrama. Bilo je nečeg čudnog i maštovitog u pomisli kako Stoun odlazi u meteorskom jatru, ostaje godinama napolju iza Marsa i vraća se ka Zemlji svakih pet godina, kako u sledećih milion stoleća ulazi u vidokrug planete i izlazi iz njega. Stoun i Mirmidonsko jato večiti i bez kraja, kako se menjaju i uobličavaju kao one kaleidoskopske boje kada si, u detinjstvu, držao dugački valjak prema suncu i okretao ga.

"Zbogom, Holise." Stounov glas, sada veoma slab.

"Zbogom."

"Srećno", povika Holis preko trideset hiljada milja.

"Ne budi smešan", reče Stoun i nestade.

Zvezde se zgrnuše oko njega sa svih strana.

Sada su svi glasovi gasnuli, svaki na svojoj putanji, neki prema Marsu, drugi ka najudaljenijim krajevima vasiona. I sam Holis... Pogleda dole. On se, jedini od svih, vraćao sam na Zemlju.

"Zbogom."

"Polako."

"Zbogom, Holise." Bio je to Eplgeit.

Ta mnoga doviđenja. Kratki oproštaji. Sada se veliki labavi mozak raspadao. Komponente mozga koji je tako divno i efikasno radio u lobanji raketnog broda umirale su jedna za drugom; značenje njihovog zajedničkog života se rasturalo. I kao što telo umire kada mozak prestane da funkcioniše, tako je umirao i duh broda i dugog vremena provedenog zajedno, i svega onoga što su značili jedan drugome. Eplgeit sada nije bio ništa više do prst otkinut sa matičnog tela koji više nije trebalo mrzeti niti raditi protiv njega. Mozak je bio raznet eksplozijom, a njegovi bezosećajni, beskorisni delići rasejani nadaleko. Glasovi utihnuše i sada je cela vasiona bila mirna. Holis je bio sam, i padao.

Svi su bili sami. Glasovi su im zamrli kao odjeci božjih reči koje su brujale u zvezdanoj dubini. Tamo je kapetan išao na Mesec; onamo Stoun sa rojem meteora; onde je bio Stimson; Eplgeit se kretao ka Plutonu; Smit i Turner i Undervud i svi ostali, krhotine kaleidoskopa koji je toliko dugo stvarao slike sa smislom bili su bačeni na razne strane.

A ja? mislio je Holis. Šta ja mogu da učinim? Ima li ičega što sada mogu da učinim kao naknadu za strašan i prazan život? Kada bih mogao da učinim samo jednu dobru stvar da se iskupim za podlost koju sam sakupljao sve ove godine a da nisam čak ni znao da je nosim u sebi! Ali ovde nema nikoga osim mene, a kako možeš učiniti dobro potpuno sam? Ne možeš. Sutra na noć udariću u Zemljinu atmosferu.

Izgoreću, pomisli, i pepeo će mi se rasturiti po svim kontinentima. Biću iskorišćen. Samo malo, ali pepeo je pepeo i oplemeniće zemlju.

Padao je brzo, kao metak, kao šljunak, kao gvozdeni teg, ravnodušan, sada sve vreme ravnodušan, ni tužan ni srećan, niti išta drugo, samo sa željom da učini nešto dobro sada kada je sve prošlo, jednu dobru stvar samo za sebe, da zna da ju je učinio.

Kada udarim u atmosferu, izgoreću kao meteor. "Pitam se", reče, "da li će me iko videti?"

Dečaćić na seoskom putu pogleda uvis i udari u vrisku. "Gledaj, mama, gledaj! Zvezda padalica!"

Blistava bela zvezda pade sa neba u suton u Illinoisu. "Zaželi nešto", reče mu majka. "Zaželi nešto."

Tetovirani se okretao na mesečini. Okrete se opet... i opet... i opet...

POTEZ JE NA DRUGOM

Kada su čuli vest poizlaziše iz restorana i kafea i hotela i stadoše da gledaju u nebo. Držali su tamne šake iznad uvis prevrnutih belih očiju. Širom otvorenih usta, sa obešenom donjom vilicom. U vrelo podne hiljadama milja protezali su se gradići u kojima su stajali tamni ljudi sa svojim senkama ispod sebe, i gledali uvis.

U kuhinji, Heti Džonson poklopi uzavrelu supu, obrisa tanke prste o krpu, i pažljivo izade na trem iza kuće.

"Hajde, Mama! Ej, Mama, hajde - promaći će ti!"

"Ej, Mama!"

Tri mala Crnčeta igrala su po prašnjavom dvorištu, urlajući. S vremena na vreme nestrpljivo bi pogledali u kuću.

"Dolazim", reče Heti, i otvori mrežasta vrata. "Gde ste čuli da se to priča?"

"Gore kod Džounsa, Majko. Kažu dolazi raketa, prva za dvadeset godina, i u njoj je jedan belac!"

"Šta je to belac? Nikad nijednog nisam video."

"Saznaćeš", reče Heti. "Da, zaista, saznaćeš."

"Ispričaj nam o njemu, Majko. Pričaj onako kako si pričala."

Heti se namršti. "Pa, davno je to bilo. Bila sam devojčica, znate. To je bilo 1965. godine."

"Pričaj nam o belom čoveku, Mama?"

Ona dođe i stade u dvorištu, gledajući gore u plavo jasno nebo Marsa sa retkim belim marsovskim oblacima, i u udaljena marsovska brda koja su se pržila u vrelini: Najzad reče: "Pa, pre svega, oni imaju bele šake."

"Bele šake!" Dečaci su se izigravali, pljeskajući jedan drugog.

"I bele ruke."

"Bele ruke!" počеше da zavijaju dečaci.

"I imaju bela lica."

"Bela lica! Stvarno?"

"Ovako bela, Mama?" Najmanji nabaca sebi prašinu po licu, kijajući. "Ovako?"

"Belje od toga", reče ona ozbiljno i opet se okrete ka nebu. U očima joj se videla uznemirenost, kao da tamo gore traži grmljavinu sa munjama i pljuskom pa je zabrinuta što je ne nalazi: "Možda bolje da uđete unutra."

"Uh, Mama!" zagledaše se u nju u neverici. "Moramo da gledamo, prosto moramo. Ništa se neće dogoditi, je l' tako?"

"Ne znam. Imam neko osećanje, to je sve."

"Samo hoćemo da vidimo brod i možda da otrčimo do pristaništa da vidimo tog belog čoveka. Kako on izgleda, je li, Mama?"

"Ne znam. Prosto ne znam", razmišljala je, vrteći glavom.

"Kaži nam još nešto!"

"Pa, beli ljudi žive na Zemlji, a odande smo svi došli, pre dvadeset godina. Jednostavno smo se digli i otišli i došli na Mars, naselili se i izgradili gradove, i evo nas ovde. Sada smo Marsovci umesto Zemljani. I za sve ovo vreme belci nisu dolazili ovamo gore. To vam je priča."

"Zašto nisu dolazili, Mama?"

"Pa, zašto. Odmah pošto smo mi došli ovamo, na Zemlji je izbio atomski rat. Strašno su se izrasturali. Zaboravili su na nas. Kada su završili sa tučom, posle mnogo godina, nisu imali rakete. Trebalo im je vremena sve do nedavno da izgrade nove rakete. I eto dolaze sada, posle dvadeset godina, da nas posete." Gledala je otupelo u svoju decu, onda se pokrete. "Vi čekajte ovde. Ja idem dole do Elizabete Braun. Obećavate da ćete ostati ovde?"

"Ne ostaje nam se, ali ćemo ostati."

"Onda u redu." I otrča ulicom.

Do Braunovih stiže taman na vreme da ih vidi kako su se svi potrпали u porodična kola. "E-hej, Heti! Ajde sa nama!"

"Kamo ćete?" reče ona pritrčavajući bez daha.

"Da vidimo belca!"

"Jeste", ozbiljno reče g. Braun i mahnu rukom na svoj tovar. "Ova deca nikada nisu videla nijednog belca, a i ja sam gotovo zaboravio."

"Šta ćete da uradite s tim belcem?" upita Heti.

"Uradimo?" rekoše svi u glas. "Pa - samo da gledamo, to je sve."

"Jeste sigurni?"

"Šta drugo možemo da radimo?"

"Ne znam", reče Heti. "Samo sam pomislila moglo bi da dođe do gužve."

"Kakve gužve?"

"Znate vi", reče Heti nesigurno, zbunjena. "Nećete ga linčovati?"

"Linčovati ga?" svi se zasmējaše. G. Braun se pljesnu po kolenu. "Ama, pobogu dete, nećemo! Rukovaćemo se s njim. Zar nećemo, svi?"

"Sigurno, sigurno!"

Još jedna kola se dovezoše iz drugog pravca i Heti uzviknu. "Vili!"

"Šta radiš ti čak, ovamo? Gde su deca?" ljutito povika njen muž. Izbeči se na ostale. "Idete dole k'o budale da vidite tog čoveka kako dolazi?"

"Baš tako nekako", složi se g. Braun, klimajući glavom i smeškajući se.

"Pa, onda ponesite puške sa sobom", reče Vili. "Ja odo' pravac kući da uzmem moju!"

"Vili!"

"Ulazi u ta kola, Heti." Držao je čvrsto otvorena vrata i gledao je sve dok ne poslušā. Ne uputivši više ni reč ostalima, odjuri prašnjavom ulicom urlajući kolima.

"Vili, nemoj tako brzo!"

"Ne tako brzo, je l'? Za to ćemo da vidimo." Gledao je kako se ulica cepa pod kolima. "Kakvo pravo imaju oni da dolaze ovamo gore posle tolikog vremena? Zašto nas ne ostave na miru? Što nisu digli sebe u vazduh na tom starom svetu a nas pustili da živimo?"

"Vili, tako ne govori Hrišćanin."

"Ne osećam se ja Hrišćaninom", reče on besno, grčevito stežući volan. "Prosto se osećam jadan. Posle svih tih godina što su činili našim - mojoj mami i tati, i tvojoj majci i ocu - sećaš se? Sećaš se kako su mi obesili oca na Nokvud Hilu i streljali mi majku? Sećaš se? Ili i ti imaš kratko pamćenje kao i drugi?"

"Sećam se", reče ona.

"Sećaš se Dr. Filipa i g. Bartona i njihovih velikih kuća, i vešernice moje majke, i kako je Tata radio kada je već ostario, a to mu je bilo hvala što su ga dr Filipa i g. Barton obesili. E pa", reče Vili, "sada je došlo naših pet minuta. Videćemo ko donosi zakone protiv koga, ko ima da bude linčovan, ko se vozi na zadnjoj platformi u tramvaju, ko se od koga izdvaja na priredbama. Samo da sačekamo pa ćemo videti."

"Jao, Vili, uvalićeš nas u nevolju. Svašta pričaš."

"Svi pričaju. Svako je pomišljao na ovaj dan, i mislio da on nikada neće doći. Mislio. Kakav bi to bio dan kad bi beli čovek došao ovamo gore na Mars? Ali evo ti ga taj dan, a mi nemamo kud."

"Zar nećete pustiti belce da žive ovamo gore?"

"Sigurno." Osmehnuo se, ali to je bio razvučen, jadan osmeh, a oči su mu bile pobesnele. "Mogu da dođu i da žive i rade ovde; pa, svakako. Sve što imaju da čine da bi to zaslužili jeste da žive u svom deliću grada, u stračarama, da nam glancaju cipele i skupljaju đubre za nama, i da sede u zadnjem redu na balkonu. To je sve što tražimo. A jednom nedeljno da obesimo jednog-dvojicu. Prosto."

"Ne govoriš kao čovek, i to mi se ne dopada."

"Moraćeš da se navikneš na to", reče on. Pritisnu kočnicu i zaustavi ispred kuće, pa iskoči. "Da nađem pušku i neki konopac. To ima da učinimo."

"Oh, Vili", ona zacvile i ostade da sedi u kolima, dok on otrča uza stepenice i zalupi ulaznim vratima.

Pođe i ona za njim. Nije želela da pođe, ali on je zveketao po tavanu, psujući kao lud sve dok ne pronađe četiri puške. Videla je svetlucanje metala na mračnom tavanu, dok se on uopšte nije video, bio je toliko crn; samo ga je čula kako psuje, i najzad se njegove dugačke noge spustiše sa tavana u oblaku prašine; uze da slaže gomilice mesinganih zrna, isprazni magacine pušaka i napuni ih zrnima uz cangaranje, sa strogim i namrgođenim licem koje se skupilo od nagrizajuće gorčine. "Ostavite nas na miru", mrmljao je i dalje, dok su mu se ruke iznenada i nekontrolisano trzale. "Neka nas ostave na miru, zašto nas ne ostave?"

"Vili, Vili."

"A i ti - i ti." I njoj uputi isti pogled, i okrznu je svojom mržnjom.

Napolju kod prozora galamili su dečaci. "Beo kao mleko", rekla je. "Beo kao mleko."

"Beo kao ovaj cvet, vidiš?"

"Beo kao kamen, kao kreda kojom pišeš."

Vili izlete iz kuće. "Vi deco ulazite unutra, ima da vas zaključam. Nemate vi šta da vidite belca, nema o njima da se priča, ništa nema da radite. Ajde ovamo."

"Ali, Tata..."

Ugura ih kroz vrata, onda ode i donese vedro sa bojom i mustru i izvuče iz garaže dugačak, debeo i iščijan svijutak konopca od kojeg napravi omču za vešanje, veoma pažljivo osmatrajući nebo dok je opipavanjem obavljao posao.

Zatim su opet bili u kolima, ostavljajući za sobom oblake prašine niz ulicu. "Uspori, Vili."

"Nije sad vreme za usporavanje", reče on. "Vreme je da se žuri, i ja žurim."

Duž cele ulice ljudi su gledali u nebo, ili ulazili u kola, ili se vozili kolima, a iz nekih kola štrčale su puške kao teleskopi upereni u sva zla jednog sveta koji se bliži kraju.

Gledala je puške. "Razgovarao si", optuži muža.

"To sam radio", progunda on klimnuvši glavom. Besno je posmatrao ulicu. "Zaustavljao sam se kod svake kuće i govorio im šta da rade, da spremne puške, da pripreme boju, da donesu konopac i da budu spremni. I tu smo svi, odbor za doček, da im predamo ključ grada. Jeste, gospodine!"

Ona stisnu svoje tanke crne ruke da bi odagnala užas koji je narastao u njoj, i oseti kako kola ludački jure i češu se sa ostalim kolima. Čula je glasove kako urlaju: "Hej, Vili, gle!" u uzdignutim rukama držali su konopce i puške dok su jurili pored njih, a usta su se osmehivala na njih u tom brzom trku.

"Tu smo", reče Vili, zakoči kola u oblaku prašine i ućutka ih. Velikom nogom šutnu vrata i otvori ih, iskoraci iz kola natovaren oružjem, koje stade da vuče preko polja na aerodromu.

"Jesi li razmislio, Vili?"

"Samo to sam i činio dvadeset godina. Bilo mi je šesnaest kada sam otišao sa Zemlje, i voleo sam što idem", reče. "Tamo nije bilo ničega za mene ili za tebe, ili za ma koga kao što smo mi. Nikada mi nije bilo žao što sam otišao. Ovde imamo mir, prvi put od kada smo udahnuili vazduh. Ajde, molim te."

Gurao se kroz tamnu gomilu koja mu je dolazila u susret.

"Vili, Vili, šta ćemo da radimo?" govorili su.

"Evo puške", reče on. "Evo puške. Evo još jedne."

Dodavao ih je uz divljačke trzaje ruku. "Evo jednog pištolja. Evo brzometke."

Ljudi su bili toliko zbijeni da su izgledali kao jedno crno telo sa hiljadu ruku koje se pružaju za oružjem. "Vili, Vili."

Njegova žena stajala je visoka i ćutke uz njega, sa stisnutim okruglim usnama, a krupne oči bile su joj vlažne i prestravljene. "Donesi boju", reče joj. I ona dovuče kantu od četiri litra sa žutom bojom preko polja do mesta gde se, u tom trenutku, zaustavljao trolejbus, sa sveže obojenim natpisom na prednjoj strani. NA SLETANJE BELOG ČOVEKA, pun raspričanog sveta koji siđe i trkom pođe preko livade, spotičući se, gledajući uvis. Žene sa kutijama za piknik, muškarci sa slamnim šeširima, bez kaputa. Tramvaj je stajao prazan i zvrjao. Vili se pope, spusti kante sa bojom na pod, otvori ih, promeša boju, isproba jednu četku, izvuče matricu, i pope se na jedno sedište.

"Ej, ti!" Kondukter mu zaobiđe iza leđa, zveckajući kasicom za sitninu. "Šta to kao radiš? Silazi odatle!"

"Vidiš šta radim. Smiri živce."

I Vili poče da iscrtava žutom bojom prema matrici. Lakim potezima nanese jedno Z, pa A, strašno ponosan na svoj rad. Kada Vili završi, kondukter zažmiri uvis i pročita sveže svetlucavo žute reči: ZA BELCE: ZADNJA PLATFORMA. Ponovo pročita. ZA BELCE. Zažmiri. ZADNJA PLATFORMA. Kondukter pogleda gore u Vilija i stade da se smeška.

"Je l' ti ovo odgovara?" zapita Vili silazeći.

Kondukter odvrati: "Baš mi lepo odgovara, gospodine."

Heti je spolja gledala natpis, držeći šake preko grudi.

Vili se vrati u gomilu koja je sada narastala, povećavajući se sa svakim autom koji bi se zaustavio stenjući, sa svakim novim trolejbusom koji bi docvileo krivinom iz obližnjeg grada.

Vili se pope na jednu gajbicu. "Hajde da napravimo delegaciju koja će da ispiše sve tramvaje u roku od sledećeg sata. Ima li dobrovoljaca?"

Ruke poleteše uvis.

"Na posao!"

"Ljudi odoše."

"Hajde da napravimo jednu delegaciju da sredi sedišta u pozorištu, da odvoji konopcima dva poslednja reda za belce."

"Podiže se još više ruku."

"Teraj!"

Oni otrčашe.

Vili je zverao unaokolo, sav u znoju, dahćući od napinjanja, ponosan na svoju energiju, sa rukom na ramenu svoje žene koja je stajala ispod njega i gledala u zemlju spuštenim očima. "Da vidim sada", izjavi on. "A, da. Moramo da donesemo jedan zakon danas po podne; zabranjeni mešoviti brakovi!"

"Tačno", rekoše mnogi.

"Svi čistači cipela su danas napustili posao."

"Baš sada napuštaju!" Neki su, uzbuđeni, bacali krpe koje su nosili, preko celog grada.

"Moramo da donesemo zakon o minimalnoj nadnici, zar ne?"

"Sigurno!"

"Da plaćamo tim belcima bar deset centi po satu."

"Tačno!"

Pristiže žurno i gradonačelnik. "Slušaj, Vili Džonsone. Silazi sa tog sanduka!"

"Ne moš me naterati na tako što, gradonačelniče."

"Okupljaš gomilu, Vili Džonsone."

"U tom i jeste stvar."

"Ona ista stvar koju si uvek mrzeo dok si bio klinac. Nisi ništa bolji nego neki od tih belaca o kojima urlaš!"

"Ovo je sada naših pet minuta, gradonačelniče, ovo je druga pesma", reče Vili, čak i ne gledajući gradonačelnika, gledajući ispod sebe u lica od kojih su se neka osmehivala, neka sumnjala, druga bila zbunjena, neka opet pokazivala otpor i povlačila se, puna straha.

"Zažalićeš", reče gradonačelnik.

"Napravićemo izbore i dobiti novog gradonačelnika", reče Vili. I odvrati pogled ka gradu gde su duž ulice vešali firme, sveže ispisane: KLIJANTELA OGRANIČENA: U svako doba možemo mušteriji uskratiti pravo na uslugu. On se isceri i pljesnu rukama. Gospode! Tramvaje su zaustavljali i zadnje platforme bojili u belo da bi nagovestili buduće putnike na njima. Prigušeno se kikoćući od zadovoljstva, ljudi su nahrupili u sale i užadima odvajali redove sedišta, dok su im žene stajale u čudu po ivičnjacima, a decu su, šljepkajući ih po stražnjicama, uterivali u kuće da bi ih sklonili od ovog strašnog trenutka.

"Jesmo li svi spremni?" pozva Vili Džonson, sa konopcem u rukama, propisno zavezanim u omču.

"Spremni!" povika polovina gomile. Druga polovina je mrmrljala i pokretala se kao figure u košmaru u kome ne žele da učestvuju.

"Evo dolazi!" poviče jedan dečak.

Kao glave marioneta na jednoj jedinjoj uzici, glave gomile se digoše uvis.

Preko neba, visoko gore i prekrasna, sevala je raketa sa repom od narandžaste vatre. Kružila je i spuštala se i svi zinuše u nju. Spusti se, mestimično zapalivši livadu; vatra izgore, i raketa za trenutak ostade mirna; zatim, dok je gomila ćutke posmatrala, velika vrata u boku letelice zašištaše ispuštajući kiseonik, skliznuše unatrag, i jedan starac iskorači napolje.

"Belac, belac, belac..." Reči su se vraćale kroz gomilu koja je očekivala, deca su govorila jedno drugome na uvo, šapatom, sudarajući se glavama, dok su se reči širile kao kolutovi na vodi do mesta gde se gomila završavala i tramvaji stajali na vetru i suncu ispuštajući miris boje kroz otvorene prozore. Šapat je polako zamirao, i najzad prestade.

Niko se ne pokrenu.

Belac je bio visok i prav, ali na licu mu se ogledao težak umor. Tog dana se nije obrijao, a oči su mu bile stare koliko uopšte mogu biti stare ljudske oči a da su još žive. Bile su bezbojne; gotovo bele i lišene vida od svega što je video u prohujalim godinama. Bio je tanak kao vejka. Ruke su mu drhtale i morao je da se oslanja o izlazna vrata broda dok je gledao preko bezbrojnih glava gomile.

Ispruži ruku i upola se osmehnu, ali onda je povuče nazad.

Niko se ne pokrenu.

Pogleda dole u njihova lica, i možda je video, ili nije video puške i užad, i možda je namirisao boju. Niko ga ništa ne zapita. On poče da govori. Počeo je veoma mirno i lagano, ne očekujući da ga prekidaju, što nisu ni činili, i glas mu je bio jako umoran i star, i bled.

"Nije važno ko sam", reče. "Ionako bih za vas bio samo jedno ime. Ne znam ni ja vaša imena. To će doći kasnije." Zastade, zatvori za trenutak oči, zatim nastavi:

"Pre dvadeset godina otišli ste sa Zemlje. To je dugo, dugo vreme. Pre bi se reklo da je dvadeset vekova, toliko se mnogo toga desilo. Pošto ste vi otišli, došao je Rat." Polako klimnu glavom. "Da, veliki rat. Treći. Dugo je trajao. Do prošle godine. Bombardovali smo sve gradove sveta. Razorili smo Njujork, i London, i Moskvu, i Pariz, i Šangaj, i Bombaj i Aleksandriju. Sve smo to uništili. A kada smo završili sa velikim gradovima krenuli smo po malim gradovima i bombardovali ih atomskom bombom, tako da smo ih sagoreli."

Onda poče da ređa gradove i mesta, i ulice. I kako ih je spominjao jedno za drugim, publiku zahvati žamor. "Razorili smo Nečiz..."

Žamor.

"I Kolumbus, u Džordžiji..."

Opet žamor.

"Spasili smo Nju Orleans..."

Uzdah.

"I Atlantu..."

Još jedan uzdah.

"I ništa nije ostalo od Grinvotera u Alabami."

Vili Džonson trže glavom i usta mu se otvoriše. Heti vide taj pokret, kao i prepoznavanje kako mu se pomalja u tamnim očima.

"Ništa nije ostalo", reče starac na ulazu, sporo izgovarajući reči. "Polja sa pamukom, izgorela."

"Oh", ote se svima.

"Fabrike pamuka zbrisane bombama..."

"Uh."

"A fabrike, radioaktivne; sve radioaktivno. Svi putevi i imanja, i hrana, sve radioaktivno. Sve." Nabroja još gradova i sela.

"Tampa."

"To je moj grad", prošapta neko.

"Fulton."

"To je moj", reče neko drugi.

"Memfis."

"Memfis. Jesu li spasili Memfis?" Zaprepašćeno pitanje.

"Memfis, dignut u vazduh."

"Četvrta ulica u Memfisu?"

"Ceo", reče starac.

Sada ih sve to uznemiri. Posle dvadeset godina opet se prisetiše svega. Gradovi i mesta, drveće i zgrade od cigle, firme i crkve i poznate radnje, sve je to izbijalo na površinu među sakupljenim ljudima. Svako ime je izazivalo sećanje, i niko od prisutnih nije bio bez pomisli na neki davni dan. Svi su bili dovoljno stari za to, osim dece.

"Laredo."

"Sećam se Lareda."

"Njujork Siti."

"Imao sam radnju u Harlemu."

"Harlem, uništen bombama."

Zlokobne reči. Poznata mesta, zadržana u sećanju. Napor da se sva ta mesta zamisle u ruševinama.

Vili Džonson je mrmljao reči: "Grinvoter, Alabama. Tamo sam rođen. Sećam se."

Nestalo. Sve nestalo. Čovek je tako rekao.

Čovek nastavi: "Tako smo uništili i razorili sve, budale kakve smo bili i kakve jesmo. Poubijali smo milione. Mislim da nije ostalo više od pet stotina hiljada ljudi na svetu, svih vrsta i tipova. I iz svih tih razvalina spasli smo tek toliko metala da sagradimo ovu jednu raketu, i došli smo njom na Mars da tražimo pomoć od vas."

Oklevao je i gledao dole po licima da vidi šta se tamo može naći, ali bio je nesiguran.

Heti Džonson oseti kako se ruka njenog muža steže, vide kako mu prsti stiskaju konopac.

"Bili smo budale", reče mirno starac. "Zemlju i civilizaciju svalili smo sebi na glavu. Nijedan od gradova ne vredi spasavati - biće radioaktivni čitav jedan vek. Sa Zemljom je svršeno. Njen vek je istekao. Vi ovde imate rakete koje za dvadeset godina niste pokušali da upotrebite da biste se vratili na Zemlju. Sada sam ja došao da vas molim da ih upotrebite. Da dođete na Zemlju, pokupite preživle, i dovedete ih nazad na Mars. Da nam sada pomognete da nastavimo. Bili smo glupi. Pred Bogom priznajemo svoju glupost i zlo u sebi. Svi Kinezi, i Indusi, i Rusi, i Britanci, i Amerikanci. Molimo vas da nas primite k sebi. Vaše marsovsko tle leži neiskorišćeno bezbroj vekova; za svakoga ima mesta; to je dobra zemlja video sam vam njive odozgo. Doći ćemo i obrađivaćemo je za vas. Da, čak ćemo i to činiti. Zaslužujemo što god hoćete da učinite sa nama, ali nemojte zatvarati vrata pred nama. Mi vas ne možemo primorati da sada nešto učinite. Ako želite, ja ću ući u svoj brod i vratiti se, i tačka. Nećemo vas više uznemiravati. Ali doći ćemo ovamo i radićemo za vas i činiti stvari koje ste vi činili za nas čistićemo vam kuće, kuvati, glancati cipele, i unižavati se pred licem Boga zbog svega što smo vekovima činili sebi, drugima, vama."

Završio je.

Nema tišina, muk. Tišina koja se može držati u šaci, tišina što leže na gomilu kao pritisak daleke oluje. Duge ruke visile su im kao crna klatna na sunčevoj svetlosti, oči su im bile uperene u starca, a on se sada nije micao, već je čekao.

Vili Džonson je držao uže u rukama. Oni oko njega su ga motrili da vide šta bi on mogao da učini. Njegova žena Heti je čekala, stežući ga za ruku.

Želela je da im se svima dohvati mržnje, da je ispipa i ispita dok joj ne nađe neku malu pukotinu, pa da onda izvuče jedan šljuncić ili kamen ili ciglu, zatim deo zida, i, kad se jedanput načne, cela građevina mogla bi da se surva i uništi. Sada se klatila. Ali koji je ključni kamen, i kako doći do njega? Kako ih dotaći i pokrenuti stvar u svima njima da bi im se ta mržnja srušila?

Pogleda u Vilija u mučnoj tišini; jedino što je znala u vezi sa situacijom bio je on i njegov život i ono što se njemu dogodilo, i odjednom joj on postade taj ključ; odjednom je znala da bi se, ako bi njega mogla da rasklima, ta stvar u svima njima mogla razlabaviti i otkinuti.

"Gospodine..." Iskorači napred. Nije čak znala ni šta najpre da kaže. Gomila joj je buljila u leđa; osećala je kako bulje. "Gospodine..."

Čovek se okrenu prema njoj sa umornim osmehom. "Gospodine", reče ona, "znate li Nokvud Hil u Grinvoteru u Alabami?"

Starac se preko ramena obrati nekome u brodu. Trenutak kasnije pružena mu je fotografska mapa, i čovek ju je sada držao i čekao.

"Znate veliki hrast na vrhu onog brda, gospodine? Veliki hrast. Mesto gde je Vilijev otac bio streljan i obešen i gde su ga našli kako landara na jutarnjem vetru. Da."

"Je li on još tamo?" zapita Heti.

"Nema ga", reče starac. "Dignut je u vazduh. Celo brdo je nestalo, i hrast. Vidite?" Dotače fotografiju.

"Da vidim to", reče Vili sunuvši napred i gledajući u mapu.

Heti zažmiri na belca, dok joj je srce jako lupalo. "Pričajte mi o Grinvoteru", reče brzo.

"Šta želite da znate?"

"O dr Filipisu. Je li još živ?"

Trenutak, za koje vreme je nađena informacija u kvrcavoj mašini u raketi...

"Poginuo u ratu."

"A njegov sin?"

"Mrtav."

"A kuća?"

"Izgorela. Kao i sve ostale."

"A šta je sa onim drugim velikim drvetom na Nokvud Hilu?"

"Sve drveće je nestalo - izgorelo."

"Ono drvo je nestalo, sigurni ste?" reče Vili.

"Da."

Vilijevo telo se malo opusti.

"A sta je bilo sa tom kućom g. Bartona i g. Bartonom?"

"Nije ostala nijedna kuća, niko."

"Znate vešernicu gospođe Džonson, gde je moja majka stanovala? Mesto gde je bila streljana."

"I ona je nestala. Sve je nestalo. Evo slika, možete i sami videti."

Tu su bile slike, mogli su da ih uzmu i gledaju i razmišljaju o njima. Raketa je bila puna slika i odgovora na pitanja. O svakom gradu, svakoj zgradi, svakom mestu.

Vili je stajao sa užetom u rukama.

Sećao se Zemlje, zelene Zemlje i zelenog grada gde je bio rođen i odgajen, i sada je mislio o tom gradu pretvorenom u ruševine, dignutom u vazduh i rasturenom, sa svim orijentirima, sa svim predpostavljenim ili sigurnim zlom; mislio o svim teškim ljudima koji su nestali, o iščezlim štalama, kovačima, prodavnicama koještarija, točionicama bezalkoholnih pića, mostovima na reci, drveću za linč, ulicama, kravama, mimozama; o njegovoj kući kao i o onim kućama sa velikim stubovima dole blizu duge reke, onim belim mrtvačnicama gde su žene nežne kao leptirice lepršale u jesenjoj svetlosti, daleke, daleke. Onim kućama gde su se hladni ljudi ljuljali u stolicama, sa čašama pića u rukama, sa puškama oslonjenim o stub na tremu, njuškajući jesenji vazduh i smišljajući smrt. Nestalo, sve je nestalo; nestalo i nikad se više neće vratiti. Sada je, svakako, cela ta civilizacija bila iscepkana u sitne komadiće i prosuta pred njihove noge. Ništa, ništa od svega ostavljeno za mržnju - čak ni prazna mesingana puščana čaura, niti komad izuvijane konoplje, ni drvo, pa čak ni kakvo brdo da se mrzi. Ništa osim nekih tuđih ljudi u raketi, ljudi koji bi mogli da mu čiste cipele i voze se na zadnjoj platformi trolejbusa ili da sede daleko pozadi u pozorištima na ponoćnim predstavama...

"Nećete morati to da činite", reče Vili Džonson.

Njegova žena baci pogled na njegove krupne šake.

Prsti su mu se otvarali.

Uže, pušteno, pade i sklupča se samo na zemlji. Počeše da trče ulicama grada i skidaju onako na brzinu napravljene nove firme, da premazuju sveže žute natpise, seku konopce na balkonima pozorišta, prazne puške i sklanjaju konopce.

"Nov početak za svakoga", reče Heti dok su se vraćali kući kolima.

"Da", reče najzad Vili. "Gospod nam je dao da se izvučemo, nekoliko tu, nekoliko tamo. A šta će se dalje desiti zavisi od svih nas. Prošlo je vreme kada smo bili budale. Moramo biti i drugačiji, a ne samo budale. Shvatio sam to kada je on govorio. Onda sam shvatio da je beli čovek sada usamljen kao što smo mi uvek bili. On sada nema dom, baš kao što ga ni mi toliko dugo nismo imali. Sada je sve poravnano. Možemo početi sve iznova, na istom nivou."

On zaustavi kola i ostade da sedi u njima, bez pokreta, dok Heti ode da pusti decu napolje. Ona potrčaše da vide oca. "Video si belca? Video ga?" povikaše.

"Jeste, gospodine", reče Vili sedeći za upravljačem, trljajući lice sporim prstima. "Kao da sam danas prvi put stvarno video belog čoveka - stvarno ga video jasno."

AUTOPUT

Prohladna popodnevna kiša došla je preko doline dodirnuvši kukuruze na obrađenim njivama u brdu, dobujući po krovu od suve trave. U kišnoj tami žena je metodično i uporno mrvila kukuruz između ploča od lave. Negde, u vlažnoj tmuni, zaplaka beba.

Hernando je stajao i čekao da stane kiša da bi opet mogao da pođe sa drvenim plugom na njivu. Dole, ispod, reka je klokotala smeđa i zgusnuta u svom koritu. Betonski autoput, jedna druga reka, uopšte nije tekao; ležao je ljeskav, pust. Kola nisu njime prošla već čitav sat. To je, samo po sebi, bilo neobično zanimljivo. Već godinama, nijedan sat ne bi mogao da prođe a da se ne zaustave neka kola, da neko ne poviče: "Ej, možemo li da te slikamo?" Neko sa kutijom koja bi škljocnula, dok bi mu u šaku ćušnuli novčić. Ako bi lagano hodao preko njive bez šešira, ponekad bi zavikali: "Oh, hoćemo te sa šeširom na glavi!" I mahali su rukama, nakićenim zlatnim predmetima koji pokazuju

vreme, ili kazuju ko su oni, ili jednostavno svetlucaju kao paukove oči na suncu. On bi se okrenuo i vratio po šešir.

Njegova žena progovori. "Nešto nije u redu, Hernando?"

"Si. Drum. Nešto krupno se desilo. Nešto veliko, da ovako opusti drum."

Udalji se od kolibe polako i lakim hodom, dok mu je kiša kvasila ispletene cipele od trave i debele automobilske gume. Vrlo dobro se sećao slučaja sa tim parom cipela. Guma je jedne noći besno uletela u kolibu, kao eksplozijom rasterujući piliće i razbacujući lonce na sve strane! Došla je sama, brzo se kotrljajući. Kola sa kojih se otkočila jurila su i dalje, sve do krivine, i tamo se zadržala za trenutak, sa upaljenim prednjim svetlima pre nego što su se sunovratila u reku. Kola su još bila tamo. Mogla su se videti pri lepom vremenu, kada bi reka tekla mirno i mulj se staložio. Ležala su duboko dole sa svojim sjajnim metalom, dugačka i niska, i veoma bogata. Ali onda bi se mulj opet uzmutio i više se nije videlo ništa.

Sledećeg dana od automobilske gume izrezao je donove za cipele.

Sada stiže na autoput, i stade na njega osluškajući mu tihe zvuke na kiši.

Onda, odjednom, kao na neki znak, stadoše da dolaze kola. Stotine kola, milje i milje kola proletala su kraj njega. Velika dugačka crna kola jurila su na sever ka Sjedinjenim Državama, urlajući, ulazeći u krivine suviše velikom brzinom. Uz neprekidno trubljenje pritisnutim sirenama. A na licima ljudi naguranih u kola bilo je nešto, nešto što ga natera u dubok muk. Ustuknu od automobila koji su urlajući promicali. Brojao ih je dok se ne umori. Prošlo je pet stotina, hiljadu automobila, i nešto je bilo na svim njihovim licima. Ali kretali su se i suviše brzo da bi mogao da vidi šta je to.

Konačno se povратиše tišina i praznina. Nestadoše brza, dugačka i niska kola sa krovovima na sklapanje. Čuo je kako zamire i poslednja sirena.

Drum je opet bio prazan.

Bilo je to kao pogrebna povorka. Ali besna povorka, u trku, raščupane kose, uzvrištala, ustreljena na sever na nekakvu ceremoniju. Zašto? Samo je vrteo glavom i prstima prevlačio po bokovima.

Sada, potpuno sama, naiđoše poslednja kola. Planinskim drumom kroz retku prohladnu kišu, izbacujući uvis velike kolutove pare, naiđe jedan stari Ford. Išao je što brže može. Kao da će se raspasti svakog trenutka. Kada vide Fernanda, taj prastari Ford zakoči, sav od stvrdnutog blata i zardašao, dok mu je hladnjak razljućeno klokotao.

"Možemo li dobiti malo vode, molim vas, senjor!"

Vozio je mladić, od oko dvadesetak godina. Nosio je žut džemper, belu košulju sa otvorenim okovratnikom i sive pantalone. U automobilu bez krova kiša je padala na njega i pet mladih žena koje su bile tako stisnute da se nisu mogle pomeriti u kolima. Sve su bile veoma ljupke i štitile su sebe i vozača od kiše starim novinama. Ipak, kiša je probila do njih, promoćila im svetle haljine, iskvasila mladića. Kosa mu je bila ulepljena od kiše. Ali izgleda da nisu marili. Niko se nije žalio, i to je bilo neobično. Ranije su se uvek žalili; na kišu, na vrućinu, na vreme koje prolazi, na hladnoću, na udaljenost.

Hernando klimnu glavom. "Doneću vam vode."

"Požurite, molim vas!" povika jedna od devojaka. Izgledala je vrlo uzrujana i uplašena. Nije uopšte bila nestrpljiva; već je samo molila, u strahu. Po prvi put Hernando potrča kada ga turista nešto zamoli; uvek pre toga na takve molbe hodao bi sporije.

Vrati se sa poklopcem za točak punim vode. I to je bio dar sa autoputa. Jednog popodneva dojedrio mu je u njivu kao hitnut novčić, okrugao i sjajan. Automobil kome je pripadao otklizao je dalje, nesvestan činjenice da je izgubio jedno srebrno oko. Do sada su ga on i njegova žena koristili za pranje i kuvanje; napravili su od njega lepu zdelu.

Dok je sipao vodu u uzavreli hladnjak, Hernando diže pogled na njihova prestrašena lica. "Oh, hvala vam, hvala", reče jedna od devojaka. "Ne znate šta to znači."

Hernando se osmehnu. "Toliko saobraćaja za ovaj sat. I sve ide u jednom smeru. Na sever."

Nije mislio ničim da ih uvredi. Ali kada opet diže pogled, oni su svi sedeli, na kiši, i svi su plakali. Jako su plakali. Mladić je nastojao da ih smiri tako što im je stavljao ruke na ramena i blago

ih protresao, jednu po jednu, ali one su držale novine preko glava dok su im se usta micala a oči bile zatvorene, u licu su menjale boju i plakale, neke glasno, neke tiho.

Hernando je stajao sa poluispraznjenim kapkom u ruci.

"Nisam ništa mislio da kažem, senjor", izvinjavao se.

"Nema veze", reče vozač.

"Kakva nesreća se dogodila, senjor?"

"Zar niste čuli?" odgovori mladić, okrećući se, jednom rukom čvrsto stiskajući upravljač, naginjući se napred.

"Dogodilo se."

Ovo nije valjalo. Na to devojke još jače zaplakaše, pribiše se jedna uz drugu, zaboraviše novine puštajući da im se kiša meša sa suzama.

Hernando se ukoči. Sasu ostatak vode u hladnjak. Pogleda u nebo koje se crnelo od oluje. Pogleda u brzu reku. Oseti asfalt pod cipelama.

Priđe kolima sa strane. Mladić ga uze za ruku i dade mu pezos. "Ne." Hernando vrati pezos. "Drago mi je što mogu da vam učinim."

"Hvala vam, tako ste ljubazni", reče jedna od devojaka, još jecajući. "Joj, Mama, Tata. Joj, hoću da budem kod kuće, hoću kući. Oh, Mama, Tata." Ostali su je pridržavali.

"Nisam čuo, senjor", reče Hernando mirno.

"Rat!" povika mladić kao da niko ne čuje. "Došao je, atomski rat, kraj sveta!"

"Senjor, senjor", reče Hernando.

"Hvala vam, hvala za pomoć. Do videnja", reče mladić.

"Do videnja", rekoše svi na kiši, ne videći ga.

Stajao je dok se kola ne uklopiše u brzinu i odčegrtase, gubeći se u daljini, kroz dolinu. Najzad nestadoše, poslednja kola, puna mladih žena, nad čijim glavama su se lepršale novine.

Hernando se dugo ne pomače. Kiša mu se slivala, veoma hladna, niz obraze i duž prstiju, u istkanu odeću na nogama. Zadržavao je dah, očekivao, posvema napet i napregnut.

Posmatrao je autoput, ali ovaj se više ne pokrenu. Posumnja da će autoput oživeti još dugo vremena.

Kiša prestade. Nebo se probi kroz oblake. Za deset minuta oluja je nestala, kao zadah iz usta. Sladak vetar donese do njega miris džungle. Čuo je reku kako se nežno i lagano kreće svojim putem. Džungla je bila veoma zelena; sve je bilo sveže. Side kroz njivu do kuće i uze plug. Sa rukama na plugu gledao je nebo koje je počinjalo da se žari od sunca.

Zauzeta svojim poslom, žena mu doviknu. "Šta se dogodilo, Hernando?"

"Ništa", odgovori on.

Postavi plug u brazdu, oštro podviknu svom burou Magarac; prim. prev. "Burr-o!" I krenuše zajedno plodnom njivom, pod sve vedrijim nebom, na svojoj obrađenoj zemlji uz duboku reku.

"Na šta oni misle kad kažu 'svet'?" reče.

ČOVEK

Kapetan Hart je stajao u vratima rakete. "Zašto ne dolaze?" reče.

"Ko zna?" reče Martin, njegov poručnik. "Zar ja znam, Kapetane?"

"Pa kakvo je ovo mesto?" Kapetan zapali cigaru. Hitnu šibicu u svetlucavu livadu. Trava poče da gori.

Martin pođe da je ugasi čizmom.

"Ne", naredi kapetan Hart, "neka gori. Možda će onda doći da vide šta se dogada, neznalice."

Martin slegnu ramenima i povuče nogu od vatre koja se širila.

Kapetan Hart se zagleda u sat. "Sleteli smo ovamo pre jedan sat, i gde je odbor za doček koji trči sa bleh muzikom da se rukuje sa nama? Ništa od toga! Letimo milione milja kroz vasionu, a lepi građani nekog blesavog grada na nekakvoj nepoznatoj planeti ignorišu nas!" Frknu, poklopivši sat.

"Pa, daću im još samo pet minuta, a onda..."

"A onda šta?" zapita Martin, učtivo kao uvek, gledajući kako se kapetanu trese podvaljak.

"Preletećemo opet preko njihovog pišljivog grada i istrešćemo ih iz gaća od straha." Glas mu se smirivao. "Šta misliš, Martine, možda nas nisu videli kada smo sletali?"

"Videli su nas. Gledali su gore dok smo preletali."

"Pa što onda ne dotrče preko polja? Da li se kriju? Jesu li kukavice?"

Martin zavrte glavom. "Ne. Uzmite ovaj dogled, gospodine. Pogledajte sami. Svi idu unaokolo. Nisu prestrašeni. Oni - pa, njih izgleda jednostavno nije briga."

Kapetan Hart namesti dogled na umorne oči. Martin diže pogled i imao je vremena da oko njih zapazi linije i ureze razdraženosti, umora, nervoze. Hart je izgledao kao da mu je hiljadu godina; nikada nije spavao, jedva da je jeo, i stalno je gonio sebe sve dalje i dalje. Sada mu se usta pokrenuše, ostarela i žalosna, ali oštra, ispod dogleda koji je držao.

"Zaista, Martine, ne znam zašto se uznemiravamo. Mi sagradimo rakete, izmučimo se da pređemo vasionu, tragamo za njima, a evo šta dobijemo. Zanemaruju nas. Gledaj one idiote kako bazaju tamo unutra. Zar ne shvataju kako je ovo veliko? Prva vasijska letelica koja je dotakla njihovo provincijsko tle. Koliko se puta to događa? Jesu li toliko blazirani?"

Martin nije znao.

Kapetan Hart mu umorno vrati dogled.

"Zašto mi ovo činimo, Martine? Mislim na to vasijsko putovanje. Stalno si u pokretu. Stalno tražiš. Većito smo napeti iznutra, nikad odmora."

"Možda tražimo mir i spokojstvo. Toga svakako nema na Zemlji", reče Martin.

"Ne, nema, je l' tako?" Kapetan Hart se zamisli, vatra je dogorela. "Nema još od Darvinovog vremena, je l'? Ne od kada je sve otišlo bestraga, sve u šta smo verovali, a? Božanska moć i sve to. I tako ti misliš možda zbog toga idemo na zvezde, a, Martine? Tražimo svoje izgubljene duše, je li tako? Pokušavamo da sa naše gadne planete odemo na neku dobru?"

"Možda, gospodine. Nešto svakako tražimo."

Kapetan Hart pročisti grlo i opet poprimi oštar ton. "Pa, upravo sada mi tražimo gradonačelnika onog grada tamo. Utrči, reci im ko smo, prva raketna ekspedicija na Planetu četrdeset tri u Zvezdanom sistemu tri. Kapetan Hart šalje vam svoje pozdrave i želi da se sastane sa gradonačelnikom. Trk!"

"Razumem, gospodine." Martin polako pođe preko livade.

"Požuri!" odreza kapetan.

"Da, gospodine!" Martin zakasa. Onda opet pređe u hod, smeškajući se sam za sebe.

Kapetan je popušio dve cigare pre nego što se Martin vrati.

Martin stade i pogleda gore u vrata rakete, klateći se, naizgled nesposoban da usredsredi pogled ili da misli.

"I?" odseče Hart. "Šta se dogodilo? Dolaze li da nam požele dobrodošlicu?"

"Ne", Martin je morao da se osloni o brod kao da ga je uhvatila vrtoglavica.

"Zašto ne?"

"Nije važno", reče Martin. "Dajte mi cigaretu, molim vas, Kapetane." Prsti su mu slepo pipali za paklom cigareta, jer je gledao u zlatan grad i žmirkao. Onda zapali cigaretu, i dugo je, ćuteći, spokojno pušio.

"Reci nešto!" uzviknu kapetan. "Zar ih ne zanima naša raketa?"

Martin reče: "Šta? A, da. Raketa?" Pažljivo se zagleda u cigaretu. "Ne, ne zanima ih. Izgleda da smo došli u nezgodno vreme."

"Nezgodno vreme!"

Martin je bio strpljiv. "Kapetane, slušajte. Nešto krupno se juče dogodilo u tom gradu. To je toliko veliko, toliko značajno, da smo mi na drugom mestu - druga violina. Moram da sednem." Izgubi ravnotežu i sede svom težinom, boreći se za dah.

Kapetan je besno žvakao cigaru. "Šta se desilo?"

Martin podiže glavu, dok se dim iz cigarete koja mu je gorela među prstima izvijao na vetru.

"Gospodine, juče se, u tom gradu, pojavio jedan izuzetan čovek - dobar, inteligentan, saosećajan, i beskrajno mudar!"

Kapetan se zablenu u svog poručnika. "Kakve to veze ima sa nama?"

"Teško je objasniti. Ali to je čovek koga su dugo čekali - možda i milion godina. A juče im je ušao u grad. Zbog toga danas, gospodine, spuštanje naše rakete ne znači ništa."

Kapetan besno sede. "Ko je to bio? Nije Ešli? Da nije on stigao svojom raketom pre nas i ukrao mi slavu, a?" Zgrabi Martina za ruku. Lice mu je bilo bledo i očajno. "Nije Ešli, gospodine."

"Onda je Barton! Znao sam. Barton se prikrao ispred nas i upropastio mi iskrcavanje! Više nikome ne možeš verovati."

"Nije bio ni Barton, gospodine", reče mirno Martin.

Kapetan je gledao s nevericom. "Bile su samo tri rakete. Mi smo bili na čelu. Taj čovek koji je stigao ovamo ispred nas? Kako se zvao?"

"Bio je bez imena. Nije mu potrebno. Bilo bi drugačije na svakoj planeti, gospodine."

Kapetan se zagleda u svog poručnika teškim, ciničnim pogledom.

"Pa, šta je on to učinio tako čudesno da niko čak i ne gleda naš brod?"

"E pa", reče Martin staloženo, "on je izlečio bolesne i utešio siromahe. Borio se protiv licemerja i prljave politike i sedeo među ljudima, razgovarajući, ceo dan."

"Je li to tako čudesno?"

"Jeste, Kapetane."

"To ne razumem." Kapetan stade ispred Martina, zapilji mu se u lice i oči. "Pio si, a?" Podozrevao je. Onda se povuče. "Ne razumem."

Martin je gledao u grad. "Kapetane, ako ne shvatate, nema načina ni da vam se kaže."

Kapetan pođe za njegovim pogledom. Grad je bio spokojan i lep, i preko njega je ležao veliki mir. Kapetan kroči napred, izvadi cigaru iz usta. Zažmiri najpre na Martina, zatim na zlatne tornjeve zgrada.

"Ne misliš... ne možeš misliti... Taj čovek o kome govoriš ne bi mogao biti - -"

Martin klimnu glavom. "Baš to mislim, gospodine."

Kapetan je stajao ćutke, bez pokreta. Onda se sabra.

"Ne verujem", reče najzad.

Tačno u podne kapetan Hart uđe žustrim hodom u grad, u pratnji poručnika Martina i jednog pomoćnika koji je nosio neku električnu opremu. Kapetan se svaki čas glasno smejaio, podbočio bi se, i vrteo glavom.

Načelnik grada stade pred njega. Martin postavi jedan tronožni stalak, navrte na njega kutiju i uključi baterije.

"Jeste li vi načelnik grada?" Kapetan ubode prstom u vazduh.

"Jesam", reče gradonačelnik.

Osetljivi aparat je stajao između njih, Martin i pomoćnik su baratali oko njega i podešavali ga. Kutija je davala simultane prevode sa svakog mogućeg jezika. Reči su zvučale jasno u blagom vazduhu grada.

"O ovom događaju juče", reče kapetan. "Je li se zbilo?"

"Zbilo se."

"Imate svedoke?"

"Imamo."

"Možemo li razgovarati s njima?"

"Razgovarajte sa bilo kime od nas", reče gradonačelnik. "Svi smo svedoci."

Postrance, kapetan dobaci Martinu: "Masovna halucinacija." Gradonačelniku: "Kako je taj čovek - taj stranac - izgledao?"

"To bi bilo teško reći", reče gradonačelnik, osmehnuvši se malčice.

"Zašto bi bilo teško?"

"Mišljenja bi se mogla malko razlikovati."

"Hteo bih da čujem vaše mišljenje, gospodine, na svaki način", reče kapetan. "Snimaj ovo", dobaci Martinu preko ramena. Poručnik pritisnu dugme magnetofona.

"Pa", reče načelnik grada, "bio je veoma nežan i ljubazan čovek. Čovek velike inteligencije i znanja."

"Da - da, znam, znam." Kapetan zavrte prstima. "Uopštavanja. Želim nešto određeno. Kako je izgledao?"

"Ne verujem da je to važno", odgovori gradonačelnik.

"Veoma je važno", strogo reče kapetan. "Hoću opis tog čoveka. Ako ga ne mogu dobiti od vas, dobiću ga od drugih." Onda Martinu: "Siguran sam da to mora da je bio Barton, izvodio je neki svoj štos."

Martin nije hteo da ga gleda u lice. Hladno je ćutao.

Kapetan pucnu prstima. "Bilo je nešto tako - neko isceljenje?"

"Mnoga ozdravljenja", reče gradonačelnik.

"Mogu li da vidim jedno?"

"Možete", reče načelnik grada. "Mog sina." Klimnu glavom prema jednom dečaku koji iskorači napred. "Njemu se sušila ruka. Pogledajte je sada."

Na to se kapetan popustljivo nasmeja. "Da, da. To nije čak ni posredan dokaz, znate. Ja nisam video dečakovu osušenu ruku. Ja njegovu ruku vidim samo zdravu i čitavu. To nije dokaz. Kakav dokaz imate da je dečakova ruka juče bila osušena a danas je zdrava?"

"Moja reč je dokaz", reče jednostavno gradonačelnik.

"Dragi moj!" uzviknu kapetan. "Ne očekujete valjda da se uhvatim na rekla-kazala? A, ne!"

"Žao mi je", reče gradonačelnik, gledajući kapetana s nekom kao radoznalošću i sažaljenjem.

"Imate li neke slike dečka od pre današnjeg dana?" zapita kapetan.

Za čas donesoše veliki portret rađen uljem, na kojem se video sin sa osušenom rukom.

"Druže moj dragi!" odmahnu kapetan rukom da sklone portret. "Sliku može svako da naslika. Slike lažu. Hoću dečakovu fotografiju."

Nije bilo fotografije. U njihovom društvu fotografija nije bila poznata umetnost.

"Pa", uzdahnu kapetan uz grč na licu, "dajte da razgovaram sa još nekoliko građana. Ovako ne dolazimo ni do čega." Uperi prst u jednu ženu. "Ti." Ona je oklevala. "Da, ti, dođi ovamo", naredi kapetan. "Ispričaj mi o tom čudesnom čoveku koga si juče videla."

Žena je postojano gledala u kapetana. "Išao je između nas i bio veoma fini i dobar."

"Kakve boje su mu bile oči?"

"Boje sunca, boje mora, boje cveta, boje planina, boje noći."

"U redu." Kapetan diže ruke uvis. "Vidiš li, Martine? Apsolutno ništa. Nekakav šarlatan se smuca i šapće im slatke koještarije na uvo i..."

"Molim vas, prestanite s tim", reče Martin.

Kapetan ustuknu korak. "Šta?"

"Čuli ste šta sam rekao", reče Martin. "Ovi ljudi mi se dopadaju. Verujem u to što govore. Vi imate pravo na svoje mišljenje, ali ga zadržite za sebe, gospodine."

"Ne možeš sa mnom razgovarati na takav način", izdra se kapetan.

"Dosta mi je vaše osionosti", odgovori Martin. "Ostavite te ljude na miru. Oni su dobili nešto dobro i čestito, a vi dođete i bacate se ljagom na to, i još se podsmevate. Znate, i ja sam sa njima razgovarao. Prošao sam kroz grad i video im lica, i oni imaju nešto što vi nikada nećete imati - jednu malu jednostavnu veru, i pokrenuće planine njom. Vi, vi ste pobesnili samo zato što vam je neko ukrao tačku, stigao ovamo pre vas i učinio vas time beznačajnim!"

"Daću ti pet sekundi da završiš", primeti kapetan. "Shvatam. Bio si izložen naporu, Martine. Meseci putovanja kroz vasionu, nostalgija, usamljenost. I sada, kad se ovo ovako događa, ja saosećam sa tobom, Martine. Previđam tvoju sitnu neposlušnost."

"Ja ne previđam vašu sitnu tiraniju", odgovori Martin. "Ja istupam. Ostajem ovde."

"To ne možeš učiniti!"

"Ne mogu? Pokušajte da me zaustavite. To je ono što sam došao da tražim. Nisam znao, ali to je to. Ovo je za mene. Nosite svoju prljavštinu negde drugde i napadajte druge kuće vašom sumnjom i vašim - naučnim metodom!" Pogleda hitro oko sebe. "Ovi ljudi su nešto doživeli, a vama izgleda ne ide u glavu da se to zaista dogodilo i da smo mi imali sreće da stignemo gotovo na vreme da budemo tu kada se to događa."

Ljudi na Zemlji govore o tom čoveku već dvadeset vekova pošto je on prošao starim svetom. Svi smo želeli da ga vidimo i čujemo, ali nikada nismo imali priliku. A sada, danas, propustili smo da ga vidimo za samo nekoliko časova."

Kapetan Hart pogleda Martinu u obraze. "Plačeš kao dete. Prestani."

"Baš me briga."

"E pa, mene je briga. Pred ovim urođenicima moramo sačuvati fasadu. Ti si prenapregnut. Kako sam rekao, opraštam ti."

"Ne želim vaš oprostaj."

"Ti idiote. Zar ne vidiš da je to jedan od Bartonovih trikova da namagarči ovaj svet, da ih zavara, da zasnuje svoje koncerne nafte i minerala pod maskom religije! Budalo jedna, Martine. Budalo apsolutna! Do sada bi trebalo da poznaješ Zemljane. Sve će učiniti - huliti, lagati, varati, krasti, ubijati, da se dokopaju svog cilja. Sve je dobro ako pali; pravi pragmatičar, to je Barton. Poznaješ ga!"

Kapetan se gadno podsmevao. "Sjaši, Martine, priznaj to; to je baš takva prljavština u kojoj bi Barton mogao da odnese šnur, da obradi ove građane i očerupa ih kad budu zreli."

"Ne", reče Martin, razmišljajući o tome.

Kapetan podiže ruke. "To je Barton. To je on. To je njegova prljavština, to je njegov zločinački način. Moram da se divim starom zmaju. Da ognjevito uleti ovamo u blesku i sa oreolom i blagom rečju i dodirom u kome je ljubav, sa lekovitim pomazanjem tu i izlečujućim zrakom tamo. To može samo Barton!"

"Ne." Martin je govorio zapanjenim glasom. Onda pokri oči. "Ne, to ne verujem."

"Ne želiš da veruješ." Kapetan Hart nije popuštao. "Priznaj sada. Priznaj. To je upravo stvar koju bi Barton učinio. Prestani da sanjariš, Martine. Probudi se! Jutro je. Ovo je stvaran svet i mi smo stvarni, prljavi ljudi - a Barton je najprljaviji od svih nas!"

Martin se okrete.

"Hajde, hajde, Martine", reče Hart mehanički ga tapšući po leđima. "Razumem. To je za tebe stvarno udarac. Znam. Prljava sramota, i sve to. Taj Barton je hulja. Ne sekiraj se. Pusti da ja to sredim."

Martin se polako udalji prema raketi.

Kapetan Hart ga je posmatrao kako ide. Onda se, duboko udahnuvši, okrete ženi koju je ispitivao. "Dobro. Recite mi nešto više o tom čoveku. Kao što ste govorili, gospodo?"

Kasnije su oficiri raketnog broda večerali napolju sa kartonskih stolova. Kapetan je izručivao svoje podatke ćutljivom Martinu koji je sedeo crvenih očiju i udubljen u misli nad svojim obedom.

"Intervjuisao sam preko trideset ljudi, i svi su puni istih gluposti i bučkuriša", reče kapetan. "To je Bartonovo delo, nema šta, siguran sam. Ima da padne opet ovamo sutra ili iduće nedelje da učvrsti svoja čudesa i da nas istisne iz naših poslova. Ama ja ću da ostanem i da mu pokvarim rabotu."

Martin namršteno diže pogled. "Ja ću ga ubiti", reče.

"Polako, polako, Martine! Ajde, ajde, mladiću."

"Ubiću ga - zato mi pomozite i ubiću ga."

"Stavićemo mu sidro na kola. Moraš da priznaš da je pametan. Nemoralan ali pametan."

"On je pogan."

"Moraš obećati da nećeš učiniti ništa nasilnički." Kapetan Hart proveri svoje brojeve. "Prema ovome, učinjeno je trideset čuda isceljenja, jednom slepom čoveku vraćen je vid, jedan gubavac je izlečen. Oh, Barton je efikasan, mora mu se priznati."

Začu se gong. Trenutak kasnije pritrča jedan čovek. "Kapetane, gospodine. Izveštaj! Spušta se Bartonov brod. I Ešlijev brod, gospodine!"

"Vidiš!" Kapetan Hart udari o sto. "Evo ih dolaze šakali na gozbu! Ne mogu da dočekaju da se nahrane. Čekaj dok ih susretnem. Nateraću ih da me uključe u gozbu - nateraću ih!"

Martin je izgledao bolestan. Buljio je u kapetana. "Biznis, dragi moj dečko, biznis", reče kapetan.

Svi su gledali uvis. Dve rakete se strmeknuše sa neba. Kada su sletele, rakete se gotovo smrskale.

"Šta je to s tim budalama?" uzviknu kapetan i skoči. Ljudi potrčase preko polja do brodova iz kojih je izbijala para. Stiže kapetan. Na Bartonovom brodu se uz prasak otvoriše pneumatična vrata.

"U ruke im ispade jedan čovek. Šta je?" uzviknu Hart.

Čovek je ležao na zemlji. Nagoše se nad njim i videše da je opečen, gadno opečen. Telo mu je bilo pokriveno ranama i ožiljcima i tkivom koje je bilo zapaljeno i dimilo se. Pogleda uvis iz natečenih očiju, dok mu se jezik micao među rascepljenim usnama.

"Šta se desilo?" zapita kapetan kleknuvši, cimajući čoveka za ruku.

"Gospodine, gospodine", prošapta samrtnik. "Pre četrdeset osam časova, tamo u Vasijskom sektoru sedamdeset devet DFS, u blizini Planete jedan u tom sistemu, naš brod i Ešlijev brod uleteli su u kosmičku oluju, gospodine." Iz čovekovih nozdrva tekla je siva tečnost. Krv mu je curila iz usta. "Zbrisani. Cela posada. Barton je mrtav. Ešli je umro pre jedan sat. Samo trojica preživeli."

"Slušaj me!" uzviknu Hart, saginjući se nad čovekom koji je krvavio. "Niste došli na ovu planetu pre ovog časa?"

Ćutanje.

"Odgovori mi!" uzviknu Hart.

Umirući reče: "Ne. Oluja. Barton umro pre dva dana. Ovo je prvo sletanje na bilo koji svet za šest meseci."

"Jesi li siguran?" vikao je Hart žestoko se tresući, stežući čoveka rukama. "Jesi li siguran?"

"Siguran, siguran", mrmljao je samrtnik.

"Barton umro pre dva dana? Siguran si?"

"Da, da", prošapta čovek. Glava mu klonu. Bio je mrtav.

Kapetan kleče kraj zanemelog tela. Lice mu se grčilo, brkovi trzali bez njegove volje. Ostali članovi povukoše se od njega gledajući u tle. Martin je čekao. Kapetan zatraži da mu pomognu da se dignu na noge, najzad, i to bi učinjeno. Stajali su i gledali u grad. "To znači..."

"To znači?" reče Martin.

"Mi smo jedini koji su bili ovde", prošapta kapetan Hart. "A taj čovek..."

"Šta je s tim čovekom, Kapetane?" zapita Martin.

Kapetanovo lice se nesvesno trzalo. Izgledao je stvarno veoma star, i sed. Oči su mu bile staklaste. Pođe napred po suvoj travi.

"Hajde, Martine. Hajde. Pridrži me; mene radi, drži me. Bojim se da ću pasti. I požuri. Ne možemo gubiti vreme..."

Pođoše, posrćući, ka gradu, kroz visoku suhu travu, po vetru.

Nekoliko časova kasnije sedeli su u gradonačelnikovom auditorijumu. Hiljadu ljudi je došlo i razgovaralo i otišlo. Kapetan je ostao da sedi, sa unezverenim licem, i slušao, slušao. U licima onih koji su dolazili da svedoče i govorili bilo je toliko svetlosti da nije mogao da podnese da ih vidi. I sve vreme ruke su mu se pomerale, na kolenima, zajedno, po opasaču, u trzajima i drhtavo.

Kada je bilo gotovo, kapetan Hart se okrete gradonačelniku i sa čudnim pogledom u očima reče:

"Ali morate znati kamo je otišao?"

"Nije rekao kamo ide", odgovori gradonačelnik.

"U jedan od ostalih obližnjih svetova?" nastojao je kapetan.

"Ne znam."

"Morate znati."

"Da li ga vidite?" zapita gradonačelnik, pokazujući na gomilu.

Kapetan pogleda. "Ne."

"Onda je verovatno otišao", reče gradonačelnik.

"Verovatno, verovatno!" slabašno uzviknu kapetan. "Napravio sam jednu strašnu grešku, i želim da ga vidim sada. Pa, sada mi je sinulo, ovo je jedna najneobičnija stvar u istoriji. Zadesiti se na nečem takvom. Ama, šanse su jedan od milijarde da stignemo na jednu određenu planetu među milionima planeta dan pošto je on došao! Morate znati kamo je otišao!"

"Njega svako nalazi na svoj sopstveni način", blago odgovori gradonačelnik.

"Vi ga krijete." Kapetanovo lice je polako ružnelo.

Nešto od stare grubosti se postepeno vraćalo. Poče da se diže na noge.

"Ne", reče gradonačelnik.

"Onda znate gde je?" Kapetanovi prsti prionuše uz kožnu futrolu za pištolj o desnom boku.

"Ne bih vam mogao reći tačno", reče gradonačelnik.

"Savetujem vam da počnete da govorite", i kapetan izvuče mali čelični pištolj.

"Nema načina", reče gradonačelnik, "da vam se išta kaže."

"Lažove!"

Dok je gledao u Harta, na gradonačelnikovom licu se ukaza izraz sažaljenja.

"Veoma ste umorni", reče. "Dugo ste putovali i spadate u ljude koji su već dugo bez vere, a sada toliko želite da verujete da sami sebi smetate. Samo ćete otežati stvar ako ubijate. Tako ga nikada nećete naći."

"Kuda bi otišao? Rekao vam je; vi znate. Hajde, kažite mi!" Kapetan je vitlao pištoljem.

Gradonačelnik zavrte glavom.

"Kažite mi! Kažite mi!"

Revolver puče jedanput, dvaput. Gradonačelnik pade sa ranjenom rukom.

Martin skoči. "Kapetane!"

Revolver blesnu na Martina. "Ne mešaj se."

Na podu, držeći se za ranjenu ruku, gradonačelnik je gledao uvis. "Položite revolver. Povređujete sebe. Vi nikada niste verovali, i sada kada mislite da verujete, povređujete ljude zbog toga."

"Vi mi niste potrebni", reče Hart stojeći nad njim. "Ako sam ga ovde promašio za jedan dan, produžiću za jedan drugi svet. I još jedan, i još jedan. Propustiću ga za pola dana na sledećoj planeti, i za dva sata na sledećoj, sat na onoj drugoj, i pola sata na onoj posle nje, i minut na sledećoj. Ali posle svega toga, jednog dana ću ga stići! Čujete li?" Sada je vikao, s mukom se naginjući nad čovekom na podu. Zatetura se od iscrpljenosti. "Hajdemo, Martine." Ostavi da mu pištolj visi u ruci.

"Ne", reče Martin. "Ja ostajem ovde."

"Ti si budala. Ostani ako ti se dopada. A ja odoh dalje, sa ostalima, dokle god mogu."

Gradonačelnik diže pogled na Martina: "Ja ću se srediti. Ostavite me. Drugi će mi lečiti rane."

"Vratiću se", reče Martin. "Idem samo do rakete."

Išli su kroz grad ludačkom brzinom. Moglo se videti sa kakvim naporom se kapetan borio da pokaže svu staru čvrstinu, da ne posustane. Kada stigoše do rakete, on drhtavom rukom pljesnu po njoj. Stavi revolver u futrolu. Pogleda u Martina.

"Pa, Martine"

Martin mu uzvрати pogled. "Pa, Kapetane?"

Kapetanove oči bile su uperene u nebo. "Sigurno nećeš da podeš sa - sa mnom, a?"

"Ne, gospodine."

"Biće to velika avantura, tako mi Boga. Znam da ću ga naći."

"Vi ste se sada rešili na to, zar ne, gospodine?" upita Martin.

Kapetanu zadrhta lice i oči mu se zatvoriše. "Da."

"Ima jedna stvar koju bih želeo da znam."

"Šta?"

"Gospodine, kada ga nađete - ako ga nađete", zapita Martin, "šta ćete tražiti od njega?"

"Ovaj..." stade da muca kapetan i otvori oči. Stiskao je i otvarao šake. Zbuni se za trenutak, onda se čudno osmehnu. "Pa, zamoliću ga za malo - mira i spokojstva." Dodirnu raketu. "Ima već dugo, dugo, dugo kako - kako se nisam opustio."

"Da li ste ikada makar i pokušali, Kapetane?"

"Ne shvatam", reče Hart.

"Ne mari. Do viđenja, Kapetane."

"Do viđenja, gospodine Martin."

Posada je stajala kraj izlaza. Od svih, samo su trojica nastavljala sa Hartom. Ostala sedmorica su ostajala, rekoše, sa Martinom.

Kapetan Hart ih obuhvati pogledom i izreče svoj sud: "Budale!"

On se, poslednji od svih, uspe u hermetičku ulaznu komoru, žustro salutira, kruto se nasmeja. Vrata se zalupiše.

Raketa se diže u nebo na vatrenom stubu.

Martin ju je gledao kako se udaljuje i iščezava.

Gradonačelnik, koga je pridržavalo nekoliko ljudi, pozivao je znacima sa drugog kraja polja.

"Otišao je", reče Martin prilazeći.

"Da, jadan čovek, otišao je", reče gradonačelnik. "I ići će dalje, od planete do planete, tražiće i tražiće, i uvek i uvek će zakasniti jedan sat, ili pola sata, ili deset minuta, ili minut. I konačno će promašiti za samo nekoliko sekundi. A kada bude posetio tri stotine svetova i bude mu sedamdeset ili osamdeset godina promašiće za samo delić sekunde, pa zatim za još manji delić sekunde. I teraće dalje i dalje, misleći kako da nađe onu istu stvar koju je ostavio za sobom ovde, na ovoj planeti, u ovom gradu..."

Martin je netremice gledao gradonačelnika.

Gradonačelnik ispruži ruku. "Zar je ikada bilo neke sumnje u to?" Dade znak ostalima i okrete se. "Hajdemo sada. Ne smemo ga ostaviti da čeka."

Uđoše u grad.

VELIKA KIŠA

Kiša je i dalje padala. Bila je to jaka, neprekidna kiša, znojna i usparena; sipila je, lila kao iz kabla, kao iz česme, šibala po očima, zalivala članke na nogama; kiša da se u njoj potope sve kiše i sećanja na kiše. Padala je na tone i tone, rezala po džungli i sekla drveće kao makazama, brijala travu i prokopavala tunele u zemlji, skidala lišće sa žbunja. Smežurala ruke ljudi i pretvarala ih u šape zboranih majmuna; nikako nije prestajala, gusta staklasta kiša.

"Koliko još ima, Poručniče?"

"Ne znam. Milju, deset milja, hiljadu."

"Zar ne znate sigurno?"

"Kako da budem siguran?"

"Ne volim ovu kišu. Kad bismo samo znali koliko još ima do Sunčane kupole, bilo bi mi lakše."

"Još jedno sat-dva."

"Stvarno tako mislite, Poručniče?"

"Naravno."

"Ili lažete da biste nas usrećili?"

"Lažem da biste ostali srećni. Zaveži!"

Dva čoveka sedela su zajedno na kiši. Iza njih su sedela još dvojica koji su bili mokri i umorni, i skljojani kao rastopljena glina.

Poručnik pogleda uvis. Imao je lice koje je nekada bilo crnpuasto, sada ga je kiša ispirala dok nije izbledelo, i isprala mu je i boju iz očiju koje su bile bele kao i zubi, kao i kosa. Bio je sav beo. Čak mu se i uniforma počinjala da beli, možda da se pomalo i zeleni od plesni.

Poručnik je osećao kišu na obrazima. "Koliko ima miliona godina od kada je ovde na Veneri prestala da pada kiša?"

"Što si blesav", reče jedan od ostale dvojice. "Kiša nikad ne prestaje na Veneri. Samo pada i pada. Živim ovde već deset godina, i nisam doživeo minut, čak ni sekund, a da nije lila."

"To je kao da živiš pod vodom", reče poručnik i podiže se, gurajući svoje oružje na mesto. "Sada bolje da krenemo. Naći ćemo mi još tu sunčanu kupolu."

"Ili je nećemo naći", reče cinik.

"Ima otprilike još jedan sat."

"Sada me lažete, Poručniče."

"Ne, sada lažem sebe. Ovo je jedan od onih trenutaka kada morate lagati. Ne mogu ovo još dugo da podnosim."

Išli su stazom kroz džunglu, pogledajući na kompase s vremena na vreme. Pravca nikakvog nije bilo, oslanjali su se samo na kompase. Samo sivo nebo i kiša, i džungla i staza, i, daleko negde iza njih, raketa u kojoj su leteli i pali. Raketa u kojoj leže dvojica njihovih prijatelja, mrtva, dok se iz njih cedi kiša.

Hodali su u koloni, ne govoreći. Dođoše do reke koja se pružala široka, ravna i smeđa, i tekla u veliko Jedinstveno more. Površina joj je bila išarana bezbrojnim tačkicama kiše.

"U redu, Simonse."

Poručnik klimnu glavom i Simons sa svojih leđa uze jedan mali paket koji se, pod pritiskom skrivene hemikalije, naduva u veliki čamac. Poručnik naloži da se iseku drva i brzo naprave vesla, i spustiše se u reku, hitro veslajući preko glatke površine na kiši.

Poručnik je osećao hladnu kišu na obrazima i vratu i po rukama kojima je micao. Hladnoća je počinjala da mu se uvlači u pluća. Osećao je kišu po ušima, očima, po nogama.

"Noćas nisam spavao", reče.

"Ko bi mogao da spava? Ko je spavao? Kada? Koliko noći smo spavali? Trideset noći, četrdeset dana! Ko može da spava dok mu kiša bije po glavi, udara li udara... Sve bih dao za šešir. Apsolutno sve, samo da me više ne udara po glavi. Dobijam glavobolje. Boli me glava; puca sve vreme."

"Zažalio sam što sam došao u Kinu", reče jedan od ostalih.

"Prvi put čujem da Veneru zovu Kina."

"Sigurno, Kina. Kineska vodena kura. Sećaš se onog starog mučenja? Privežu te uza zid. Svakih pola sata puste ti po jednu kapljicu na glavu. Poludiš dok čekaš sledeću. E pa, to je Venera, samo u velikoj razmeri. Mi nismo stvoreni za vodu. Ne možeš da spavaš, ne možeš da dišeš kako treba, i poludeo si zato što si sav raskvašen. Da smo se spremali za udes, poneli bismo nepromočive uniforme i šešire. To te ovo udaranje po glavi uništava, najviše od svega. Toliko je teško. Kao puščana zrna. Ne znam koliko dugo mogu izdržati."

"Ljudi, ja sam za Sunčanu kupolu! Čovek koji je to izmislio, stvarno je nešto izmislio."

Dok su prelazili reku mislili su na Sunčanu kupolu, negde ispred njih, kako se sija na kiši u džungli. Žuta kuća, okrugla i sjajna kao sunce. Kuća petnest stopa u visinu i sto stopa u prečniku, u kojoj je bila toplota i tišina, i topla hrana i spas od kiše. A u središtu Sunčane kupole, naravno, bilo je jedno sunce. Mala slobodna kugla žute vatre koja je lebdela u prostoru na vrhu zgrade gde si je mogao gledati sa mesta na kome si sedeo i pušio ili čitao knjigu ili pio vruću čokoladu sa šlagom. Bilo bi tu, žuto sunce, veliko tačno kao Zemljino sunce, toplo i stalno, i kišni svet Venere bio bi zaboravljen dokle god bi boravili u toj kući i besposličili.

Poručnik se okrete i pogleda iza sebe trojicu ljudi koji su zapinjali veslima i škripali zubima. Bili su beli kao pečurke, beli kao i on. Venera je sve izbeljivala za nekoliko meseci. Čak je i džungla bila jedna ogromna košmarna karikatura, jer kako džungla da bude zelena bez sunca, sa kišom koja stalno pada, i u večitom sutonu? Bela, bela džungla sa bleđim lišćem boje sira, i zemlja izrezana od vlažnog Kamambera, i stabla drveća kao ogromne otrovne pečurke - sve crno i belo. A koliko puta bi mogao videti samo tle? Zar to najčešće nije bio potocić, potok, lokva, bara, jezero, reka, i onda, najzad, more?

"Evo nas!"

Iskočiše što su dalje mogli na čvrsto tle na obali, pljeskajući i prskajući uvis. Čamac izduvaše i spakovaše u kutiju od cigareta. Zatim, stojeći na kišnoj obali, pokušao da zapale nekoliko cigareta, i tek posle dobrih pet minuta, tresući se, sa nadole okrenutim upaljačem i praveći zaklon rukama, uspeše da povuku nekoliko dimova iz cigareta, koje im za tren oka, omlitavele, iznenadan nalet kiše istrže iz usta.

Krenuše dalje.

"Čekajte samo trenutak", reče poručnik. "Mislim da sam nešto video tamo napred."

"Sunčanu kupolu?"

"Nisam siguran. Kiša je opet zaklonila vidik."

Simons počeo da trči. "Sunčana kupola!"

"Vrati se, Simonse!"

"Sunčana kupola!"

Simons iščeze u kiši. Ostali potrčaše za njim.

Nadoše ga na jednom malom proplanku, stadoše da pogledaju šta je otkrio.

Raketni brod.

Ležao je tamo gde su ga ostavili. Nekako su se ukруг vratili nazad i našli se na mestu odakle su pošli. U olupini broda, iz usta dvojice mrtvacu izrastale su zelene gljive. Dok su oni gledali, gljive se rascvetaše, latice se odvojiše na kiši, i gljive uginuše.

"Kako smo to napravili?"

"Mora da je u blizini električna bura. Izbacila nam je igle na kompasima. To je."

"U pravu ste."

"Šta sada da radimo?"

"Da krenemo opet."

"Gospode bože, nismo ni korak bliže ničemu!"

"Pokušajmo da ostanemo mirni Simonse."

"Mir, mir! Poludeću od ove kiše!"

"Imamo dovoljno hrane za još dva dana ako budemo pazili."

Kiša im je igrala po koži, po mokrim uniformama; tekla im je potocima sa noseva i ušiju, sa prstiju i kolena. Izgledali su kao kamene fontane zamrznute u džungli, koje ispuštaju vodu na svaku poru.

I, dok su tako stajali, iz daljine začuše urlik.

Iz kiše izroni čudovište.

Čudovište se uspravljalo na hiljadu električnih plavih nogu. Hodalo je brzo i jezivo. Udaralo je jednom nogom o tle. Svuda gde bi noga udarila, palo bi i izgorelo drvo. Kišni vazduh ispunjavali su veliki talasi ozona, dok se dim širio i rasturala ga kiša. Čudovište je imalo pola milje u širinu i milju u visinu i opipavalo je tle poput velikog slepca. Ponekad, za trenutak, ostajalo je sasvim bez nogu. I onda bi se, u magnovenju, iz njegovog trbuha spustilo hiljadu bičeva, belo-plavih bičeva, i ubadalo džunglu.

"To je električna bura", reče jedan od ljudi. "Eto šta nam je uništilo kompase. A nailazi ovuda."

"Lezite, svi", reče poručnik.

"Beži!" uzviknu Simons.

"Ne budi lud. Lezi. Udaru u najviše tačke. Možda ćemo proći bez povrede. Lezite na oko petnaest stopa od rakete. Možda će sasvim lepo da potroši energiju i tamo, i da nas poštedi. Lezi!"

Ljudi se baciše na tle.

"Ide li?" zapitkivali su jedan drugoga trenutak kasnije.

"Dolazi."

"Je li bliže?"

"Dvesta jardi odavde."

"Približila se?"

"Evo je!"

Čudovište dođe i stade iznad njih. Spusti deset plavih kugli munje koje udariše u raketu. Raketa je bleskala kao gong pod udarcima, i metalno odzvanjala. Čudovište ispusti još petnaest gromova koji su igrali unaokolo smešnom pantomimom, pipajući po džungli i raskvašenom tlu.

"Ne, ne!" Jedan od ljudi skoči.

"Lezi, budalo!" reče poručnik.

"Ne!"

Munja pogodi raketu još desetak puta. Poručnik okrete glavu na ruci i vide usplamsale plave bleskove. Vide drveće kako se rascepljuje i ruši u krš. Vide čudovišni tamni oblak kako im se iznad glava okreće poput crnog diska i izbacuje nadole još stotinu električnih igala.

Čovek koji je skočio sada je trčao, kao da je u velikoj dvorani sa stubovima. Trčao je izvrdavajući između stubova, a onda se najzad desetina stubova sa treskom stušti nadole i začu se

onaj zvuk koji proizvodi mušica kada se spusti na usijane žice istrebljivača. Poručnik se sećao toga iz svog detinjstva na farmi. Oseti se i miris čoveka pretvorenog u pepeo.

Poručnik spusti glavu. "Ne gledajte gore", reče ostalima. Bojao se da bi svakog trenutka mogao da potrči i sam.

Grdosija iznad njih ispusti uz blesak još jedan niz gromova i onda krenu dalje. Opet je ostala samo kiša, koja je brzo čistila vazduh od mirisa nagoretine, i za trenutak su trojica preostalih sedeli i čekali da im se srca ponovo stišaju.

Pridoše telu, misleći da bi možda još mogli da spasu život čoveku. Nisu mogli da veruju da mu se ne može pomoći ni na koji način. To je bio prirodan postupak ljudi koji nisu prihvatili smrt sve dok je se nisu dotakli, prevrnuli je i napravili planove da je sahrane ili ostave da je džungla sahrani za jedan sat svog brzog rasta.

Telo je bilo poput izuvijanog čelika, umotanog u izgorelu kožu. Izgledalo je kao voštana lutka koju su bacili u peć za sagorevanje pa izvukli pošto se vosak stopio do ugljenog skeleta. Samo su zubi bili beli, i sijali se kao čudna bela narukvica napola ispuštena kroz stisnutu crnu pesnicu.

"Nije trebalo da skače." Rekoše gotovo istovremeno.

Dok su još stajali nad telom, ono poče da iščezava, jer ga je vegetacija već prekrivala, lozice i bršljan, puzavice, pa čak i cveće za mrtvog.

U daljini, bura je odmicala na plavim gromovitim munjama, i najzad nestade.

Prešli su jednu reku, pa potočić i potok, i još desetak drugih reka, i potočića i potoka. Pred očima su im iskrsavale reke, brze, nove reke, dok su stare reke menjale svoje tokove - reke živine boje, reke boje srebra i mleka.

Dodoše do mora.

Jedinstvenog mora. Na Veneri je bio samo jedan kontinent. Ta zemlja je išla tri hiljade milja u dužinu i hiljadu milja u širinu, a oko tog ostrva bilo je Jedinstveno more, koje je pokrivalo celu kišovitu planetu. Jedinstveno more, koje je ležalo uz bledu obalu gotovo bez pokreta...

"Ovuda." Poručnik klimnu glavom ka jugu. "Siguran sam da u tom pravcu ima dve Sunčane kupole."

"Kad su to već radili, zašto nisu izgradili još stotinu?"

"Sada ih ima sto dvadeset, zar ne?"

"Sto dvadeset šest, prema stanju od prošlog meseca. Pre godinu dana pokušali su da proguraju u Kongresu dole na Zemlji jedan predlog zakona da se obezbedi još oko dvadeset pet, ali ne, znate kako to ide. Oni će radije pustiti da nekoliko ljudi poludi od kiše."

Krenuše na jug.

Poručnik i Simons i treći čovek, Pikard, hodali su po kiši; po kiši koja je padala čas jako čas slabo, čas jako čas slabo; po kiši koja je lila i lila i nije prestajala da pada na zemlju i more, i na ljude u hod.

Simons je prvi ugleda. "Eno je!"

"Eno je šta?"

"Sunčana kupola!"

Poručnik žmirkanjem ukloni vodu s očiju i podiže ruke da se odbrani od bockavih naleta kiše.

U daljini na ivici džungle, pored mora, videla se žuta svetlost. Bila je to, zaista, Sunčana kupola. Ljudi se osmehnuše jedan drugom. "Kao da ste bili u pravu, Poručniče."

"Sreća."

"Brate to mi daje snagu, samo kad sam je video. Hajdemo! Ko poslednji stigne, magarac!"

Simons poče da kasa. Drugi mu se automatski pridružiše, dahćući, umorni, ali držeći korak.

"Veliko lonče kafe za mene", dahtao je Simons, nasmejan. "I pun tanjir zemički sa cimetom, Bože! I samo da ležiš tamo i da te staro sunce peče. Tip što je izmislio Sunčane kupole, trebalo je da dobije odlikovanje!"

Potrčaje brže. Žuta svetlost je sada bila sve jasnija i jasnija.

Mora da ih je mnogo poludelo dok nisu izmislili lek. Simons je izbacivao reči u kadenci sa trčanjem. "Kiša, kiša! Pre mnogo godina. Sreo jednog prijatelja. Mog. U džungli. Luta. Po kiši.

Neprekidno ponavlja, 'Ne znam dovoljno, da uđem, iz ove kiše. Ne znam dovoljno, da uđem, iz ove kiše. Ne znam dovoljno...' Iznova i iznova. Tako. Jadni ludak."

"Štedi vazduh!"

Trčali su.

Svi su se smejali. Stigoše do vrata Sunčane kupole smejući se.

Simons grunu i širom otvori vrata. "Hej!" urlao je. "Dajte kafu i zemičke!"

Nije bilo odgovora. Kročiše kroz vrata.

Sunčana kupola je bila prazna i mračna. Nije bilo sintetičkog žutog sunca što pluta u vazdušastom šapatu visoko na sredini plave tavanice. Hrana nije čekala. Bilo je hladno kao u zasvođenom podrumu. A kroz bezbrojne rupe koje su nedavno bile izbušene na tavanici potocima se slivala voda, kiša padala i natapala debele prostirke i težak moderni nameštaj, i prskala po staklenim stolovima. Džungla je kao mahovina rasla u sobi, po ormanima sa knjigama i divanima. Kiša je tukla kroz rupe i padala na lica trojice ljudi.

Pikard počeo tiho da se smeje.

"Umukni, Pikarde!"

"Boga mu, vidi šta ima ovde za nas - nema hrane, nema sunca, ništa. Veneranci - to su oni učinili! Naravno!"

Simons je klimao glavom dok mu se kiša kao iz levka izlivala na lice. Voda mu je tekla po posrebrenoj kosi i belim obrvama. "Čas ovde čas onde Veneranci izranjaju iz mora i napadaju neku Sunčanu kupolu. Znaju da uništavanjem Sunčanih kupola uništavaju nas."

"Ali zar Sunčane kupole nisu branjene oružjem?"

"Sigurno." Simons istupi u stranu na mesto koje je bilo srazmerno suvo. "Ali Veneranci nisu ništa pokušali već pet godina. Odbrana se opustila. Ovu Kupolu su osvojili na prepad."

"Gde su tela?"

"Veneranci su ih sve odvukli dole u more. Čuo sam da znaju jedan sjajan način da udave čoveka. Potrebno je oko osam časova za davljenje onako kako to oni čine. Stvarno divno."

"Kladim se da ovde uopšte nema hrane." nasmeja se Pikard.

Poručnik se namršti na njega, klimnu glavom, tako da ga Simons vidi. Simons zavrte glavom i vrati se u sobu na jednom kraju ovalne odaje. Po kuhinji su bile razbacane raskvašene vekne hleba i meso po kome je naraslo meko zeleno krzno. Kroz stotinu rupa na kuhinjskom krovu padala je kiša.

"Sjajno." Poručnik baci pogled gore na rupe. "Ne verujem da možemo da začepimo sve te rupe i da se ovde ututkamo."

"Bez hrane, gospodine?" frknu Simons. "Vidim da je sunčana mašina rasturena. Najbolje što bismo mogli da učinimo jeste da se uputimo do sledeće Sunčane kupole. Koliko je to odavde?"

"Nije daleko. Koliko se sećam, ovde su sagradili dve prilično blizu. Možda ako, ako ovde sačekamo, spasilačka ekipa iz druge mogla bi..."

"Verovatno je bila ovde i već otišla, pre nekoliko dana. Poslaće jednu grupu da ovo opravi kroz jedno šest meseci, kada dobiju pare od Kongresa. Mislim da je bolje da ne čekamo."

"U redu onda, da pojedemo šta nam je ostalo od sledovanja pa da produžimo za sledeću Kupolu."

Pikard reče: "Samo kad mi kiša ne bi udarala po glavi, samo nekoliko minuta. Kad bih samo mogao da se setim kako je to kad te ništa ne gnjavi." Stavi šake na lobanju i čvrsto je stisnu. "Sećam se kad sam bio u školi jedan siledžija sedeo je iza mene i štipao me i štipao i štipao svakih pet minuta, po čitav dan. Tako je radio nedeljama i mesecima. Sve vreme ruke su mi bile crne i modre i bolele me. I mislio sam da ću poludeti od tog štipanja. Jednog dana mora da sam već stvarno bio šenuo od stalnog mučenja, okrenem se i zgrabim jedan metalni trougao koji sam koristio za tehničko crtanje, i gotovo da ubijem tog gada. Gotovo da mu odsečem onu njegovu vašljivu glavu. Umalo da mu iskopam oko dok me nisu izvukli iz sobe, a ja urlam i dalje: 'Zašto me ne ostavi na miru? Zašto me ne ostavi na miru?' Brate!" Šakama je, tresući se, stiskao i stiskao kosti glave, zatvorenih očiju. "Ali šta ja radim sada? Kog udaram, kome kažem da sjaši, da prestane da me uznemirava, ova prokleta kiša, kao štipanje, neprestano te proganja, to je sve što čuješ, to je sve što osećaš!"

"Bićemo kod druge Sunčane kupole do četiri popodne."

"Sunčana kupola? Pogledaj ovu! Šta ako su sve Sunčane kupole na Veneri propale? Šta onda? Šta ako su rupe u svim tavanicama i kiša prolazi svuda?"

"Moraćemo da rizikujemo."

"Umorio sam se od rizikovanja. Sve što želim jeste krov i malo mira. Želim da budem na miru."

"To je samo osam sati odavde, ako nastaviš."

"Ne brinite, ja ću sigurno produžiti." I Pikard se nasmeja, ne gledajući ih.

"Hajde da jedemo", reče Simons posmatrajući ga.

Krenuše obalom, opet na jug. Posle četiri sata morali su da uđu u kopno da bi zaobišli reku koja je bila milju široka i toliko brza da se nije moglo ploviti čamcem. Morali su da uđu u kopno šest milja do jednog mesta gde je reka izbijala iz zemlje, iznenada, kao smrtonosna rana. Po kiši, preko čvrstog tla, vratiše se do mora.

"Moram da spavam", najzad reče Pikard. Onda se skljkoka. "Ne spavam već četiri nedelje. Pokušavao sam, ali ne ide. Spavaću ovde."

Nebo je tamnelo. Na Veneri se spuštala noć koja je bila tako potpuno crna da je bilo opasno kretati se. I Simons i poručnik padoše na kolena, i poručnik reče: "Dobro, videćemo šta možemo da učinimo. Probali smo i pre, ali ne znam. San izgleda ne spada u stvari koje možeš dobiti po ovakvom vremenu."

Polegaše onako kako su se zatekli, podupirući glave u uspravnom položaju da im voda ne bi dolazila do usta, i zatvoriše oči. Poručnik se trže.

On nije spavao.

Po koži mu je nešto puzilo. Nešto ga je obuhvatalo u slojevima. Kapljice, su padale spajale se sa drugim kapljicama i pretvarale u potočiće koji su mu cureli telom, i dok su se potočići slivali po njemu, sitno šumsko rastinje hvatalo je korene u njegovoj odeći. Oseti kako se bršljan razgranava i pravi još jedno odelo preko njega; oseti kako cvetići pupe i otvaraju se, razlistavaju latice, dok mu je kiša i dalje dobovala po telu i glavi. U svetlucavoj noći jer vegetacija je sjajila u tmuni - video je onu drugu dvojicu kako se ocrtavaju, kao panjevi koji su se srušili i primili na sebe somotske pokrivke od trave i cveća. Kiša mu je udarala u lice. On ga pokri rukama. Kiša mu je tukla u vrat. Okrenu se na stomak u blatu, na gumastim biljkama, tako da mu kiša udara u leđa i noge.

Odjednom skoči i poče da otreasa vodu sa sebe. Dodirivalo ga je hiljadu ruku, a on više nije hteo da ga dodiruju. Više nije mogao da podnese pipkanje. Zatrapa po vodi i udari o nešto drugo, i znao je da je to Simons koji stoji na kiši, iskijava vlagu, kašlje i zadavljuje se. Onda ustade i Pikard, stade da viče i da trči unaokolo.

"Čekaj malo, Pikarde!"

"Zaustavi, zaustavi!" vrištao je Pikard. Šest puta opali iz puške u noćno nebo. U blesku barutnog osvetljenja videše horde kišnih kapi, uhvaćene kao u kakvom ogromnom nepokretnom ćilibaru, kako oklevaju za trenutak kao pogođene eksplozijom; bezbroj kapljica, bezbroj suza, bezbroj dragulja, izloženih na belo somotskoj podlozi. A onda, kada je svetlost nestala, kapljice koje su, zastale u svom sunovratu, čekale da budu snimljene, padoše na njih, bockave, kao oblak insekata, hladan i bolan.

"Zaustavi! Zaustavi!"

"Pikarde!"

Ali Pikard je sada samo stajao, sam. Kada poručnik upali malu ručnu lampu i pređe njome preko Pikardovog mokrog lica, čovekove oči bile su raširene, usta otvorena, lice okrenuto uvis, tako da je voda udarala i prskala po jeziku, tukla i potapala raširene oči, i u mehurovima se šaputavo penila na nozdrvama.

"Pikarde!"

Čovek nije hteo da odgovori. Jednostavno je stajao i stajao dok su mu mehurići kiše izbijali po izbeleloj kosi a okovi kišnih dragulja kapali mu sa ručnih zglobova i vrata.

"Pikarde! Odlazimo. Idemo dalje. Pođi za nama."

Sa Pikardovih ušiju padala je kiša.

"Čuješ li me, Pikarde?"

Bilo je to kao da vičeš u bunar.

"Pikarde!"

"Ostavite ga na miru", reče Simons.

"Ne možemo dalje bez njega."

"Šta da radimo, da ga nosimo?" pljunu Simons. "On ne vredi ni nama ni sebi. Znae šta će uraditi? Prosto će stajati ovde i udaviti se."

"Šta?"

"To do sada već treba da znate. Zar ne znate priču? Samo će stajati ovde sa glavom okrenutom na gore puštaće da mu voda ulazi u nozdrve i u usta. Disaće vodu."

"Ne."

"Tako su našli Generala Menta onog puta. Kako sedi na steni i udiše kišu. Pluća su mu bila puna kiše."

Poručnik ponovo upravi svetlo na nepomično lice.

Pikardove nozdrve ispuštale su tanuštan šaptav, vlažan zvuk.

"Pikarde!" Kapetan ga ošamari po licu.

"On vas i ne oseća", reče Simons. "Posle nekoliko dana na ovoj kiši više nemaš ni lice ni noge, ni ruke."

Poručnik užasnuto pogleda svoju ruku. Više je nije osećao.

"Ali ne možemo ovde ostaviti Pikarda."

"Pokazaću vam šta možemo." Simons opali iz puške.

Pikard pade na zemlju iz koje se cedila voda.

Simons reče: "Ne mičite se, Poručniče. Puška mi je spremna i za vas. Razmislite; on bi samo tu stajao ili sedeo i udavio bi se. Ovako je brže."

Poručnik zažmire gledajući na telo. "Ali ti si ga ubio."

"Da, zato što bi on ubio nas time što bi nas opterećivao. Videli ste mu lice. Ludak."

Poručnik počuta pa klimnu glavom. "U redu."

Pođoše dalje u kišu.

Bilo je mračno, i njihove baterije bacale su zrak koji je probijao kišu jedva nekoliko stopa. Posle pola sata morali su da stanu i presede ostatak noći, sa grčevima u stomaku od gladi, čekajući svanuće; kada dođe, svitanje je bilo sivo i kiša je neprestano padala kao i pre, i oni opet krenuše.

"Pogrešno smo izračunali", reče Simons.

"Nismo. Još jedan sat."

"Govorite glasnije. Ne čujem vas." Simons zastade i osmehnu se. "Isusa mu", reče i dodirnu uši.

"Uši. Otkazale su mi. Od sve ove silne kiše najzad sam ogluveo kao top."

"Zar ništa ne čuješ?" reče poručnik.

"Šta?" Pogleda ga Simons zbunjeno.

"Ništa. Hajde."

"Mislim da sačekam ovde. Vi terajte napred."

"To ne možeš."

"Ne čujem vas. Vi produžite. Ja sam umoran. Mislim da Sunčana kupola nije u ovom pravcu. A i ako jeste, verovatno joj je izbušen krov kao i onaj poslednjoj. Ja ću jednostavno da sedim ovde."

"Ustaj odatle!"

"Do viđenja, Poručniče."

"Ne možeš sada da digneš ruke."

"Imam ja ovde pušku i ona mi kaže da ostajem. Prosto me više nije briga. Još nisam šenuo, ali tu sam. Ne želim da tako završim. Čim mi se izgubite iz vida okrenuću ovu pušku na sebe."

"Simonse!"

"Izgovorili ste moje ime. Toliko mogu da vam pročitam sa usana."

"Simonse."

"Slušajte to je samo pitanje vremena. Umreću ili sada ili kroz nekoliko časova. Čekajte da stignete do sledeće Kupole, ako ikada stignete, pa da vidite kako kiša pljušti kroz krov. Što će to da bude lepo?"

Poručnik malo počeka, pa otšljapka kroz kišu. Onda se jednom osvrnu i pozva Simonsa, ali ovaj je samo sedeo sa puškom u rukama i čekao da mu se poručnik izgubi iz vida. Zavrte glavom i odmahnu poručniku da ide dalje.

Poručnik čak nije ni čuo pušku kada je opalila.

Poče da jede cveće dok je hodao. Zadržavalo se u stomaku kratko vreme i nije bilo otrovno; nije bilo ni hranljivo, i posle minut-dva on ga ispovraća uz mučninu.

U jedan mah uze nekoliko listova i pokuša da napravi sebi kapu, ali to je već i ranije pokušavao; kiša mu je otapala lišće sa glave. Kada bi se uzbralo, bilje je brzo trunulo i raspadalo mu se u sivu masu među prstima.

"Još pet minuta", reče sam sebi. "Još pet minuta, pa ću ušetati u more i nastaviti da hodam. Mi za ovo nismo stvoreni; nijedan Zemljanin nikada nije bio u stanju, niti će moći ovo da podnese. To su nervi, nervi."

Šljapao je svojim putem kroz more raskaljanog tla i lišća, i dođe do jednog brdašca.

Kroz hladne koprene kiše u daljini se nazirala bleđa žuta mrlja.

Sledeća Sunčana kupola.

Kroz drveće, dugačka okrugla žuta zgrada, u daljini. Za trenutak je samo stajao, klateći se, i gledao je.

Poče da trči, onda uspori, jer se plašio. Šta ako je to ona ista? Šta ako je to mrtva Sunčana kupola, bez sunca u sebi? pomisli on.

Okliznu se i pade. Leži tu, mislio je; to nije ona prava. Leži tu. Ne vredi. Pij do mile volje.

Ali uspe da se opet uspravi na noge i pređe nekoliko potočića, i žuta svetlost postade veoma sjajna, i on ponovo stade da trči, razmrskavajući nogama ogledala i staklo, razmahujući rukama po dijamantima i dragom kamenju.

Stajao je pred žutim vratima. Iznad vrata bila su utisnuta slova SUNČANA KUPOLA. Podiže utrnulu ruku da opipa vrata. Onda okrenu kvaku i utetura se unutra.

Zastade za trenutak gledajući oko sebe. Iza njega, kiša je u kovitlacima nasrtala na vrata. Ispred njega, na jednom niskom stolu stajalo je srebrno lonče sa vrelom čokoladom i šolja, puna, šlaga. Pored toga, na drugom poslužavniku, bili su sočni sendviči sa piletinom, svežim kriškama paradajza, i mladim crnim lukom. Na držaču tačno pred njegovim očima stajao je veliki čupav ubrus, tu je bila i kanta za bacanje mokre odeće, i, sa desne strane, kabanica u kojoj se čovek može osušiti za trenutak. Preko stolice, čista uniforma čekala je svakoga - njega lično ili svakog drugog ko se izgubio - da je upotrebi. I još tamo na daljem kraju, kafa u bakarnim posudama koje su se pušile, i gramofon sa tihom muzikom, i knjige povezane u crvenu i smeđu kožu. A blizu knjiga ležaj, mek dubok ležaj na kome čovek može da leži razgolićen, i da upija zrake one velike svetle stvari što stoji uvrh dugačke sobe.

On šakama pokri oči. Video je druge ljude kako se kreću ka njemu, ali im ništa ne reče. Počeka, onda otvori oči i pogleda. Voda iz uniforme skupljala se u baricu kraj njegovih stopala, i on oseti kako mu se sasušuje iz kose i sa lica, sa grudi, sa ruku i nogu.

Gledao je u sunce.

Visilo je u sredini sobe, veliko, žuto i toplo. Nije puštalo nikakav zvuk, i u sobi se ništa nije čulo. Vrata su bila zatvorena, a kiša je bila još samo sećanje za telo kroz koje su mu prolazili žmarci. Sunce je visilo visoko na plavom nebu sobe, toplo, vrelo, žuto, i veoma lepo.

On pođe napred, trgajući odeću sa sebe.

RAKETAS

Električni svici lebdeli su nad Majčinom crnom kosom i osvetljavali joj put. Stajala je u vratima svoje spavaće sobe i gledala me kako prolazim u tiho predsoblje.

"Pomoći ćeš mi da ga ovog puta zadržim ovde, je l' da?" zapita.

"Valjda", reko.

"Molim te." Svetlost koju su bacali svici promicala je preko njenog belog lica. "Ovog puta on ne sme opet da ode."

"Dobro", reko pošto sam postojao tu za trenutak. "Ali to neće pomoći ne vredi."

Ona ode, i svici, u svojim električnim kolima, odlepršale za njom kao lutajuće sazvežđe, pokazujući joj put u tami. Čuo sam je kako kaže, tihim glasom: "Moramo pokušati, svakako."

Drugi svici me otpratiše do moje sobe. Kada težina mog tela prekide jedno kolo u krevetu, svici utrnuše. Bila je ponoć, i moja majka i ja smo čekali, u tamom razdvojenim sobama, u krevetima. Krevet počeo da me ljulja i da mi peva. Dotakoh jedan prekidač; pevanje i ljuljanje prestadoše. Nisam želeo da spavam. Uopšte nisam želeo da spavam.

Ova noć nije se razlikovala od hiljade drugih u našem životu. Probudili bismo se noću i osetili kako se prohladan vazduh zagreva, osetili vatru u vetru, ili videli kako zidovi za trenutak gore svetlom bojom, i tada bismo znali da je njegova raketa iznad naše kuće - njegova raketa, dok se hrastovi njišu od udara vazduha. I ja bih ležao, tu, širom otvorenih očiju, dahtao, a Majka u svojoj sobi. Do mene bi dopro njen glas preko intersobnog radija:

"Jesi li osetio?"

I ja bih odgovorio: "Jeste, to je bio on."

To je bio brod mog oca koji je prelazio iznad našeg grada, gradića gde vasijske rakete nikada nisu dolazile, i mi bismo ležali budni sledeća dva sata i razmišljali. "Sada je Tata sleteo u Springfield, sada je na pisti, sada potpisuje dokumenta, sada je u helikopteru, sada je iznad reke, sada iznad brda, evo ga spušta helikopter na mali aerodrom ovde u Grin Vilidžu..." I noć bi već upola prošla kada bismo, u našim odvojenim, svežim posteljama, Majka i ja slušali, slušali. "Sada ide Bel Stritom. On uvek ide pešice... nikada ne uzima taksi... sada ide preko parka, sada skreće za ugao kod Oukhersta i sada..."

Podignem glavu sa jastuka. Daleko dole niz ulicu, prilaze sve bliže i bliže, elegantno, brzo, živahno - koraci. Sada skreću kod naše kuće, pa uza stepenice od trema. I oboje smo se osmehivali u prohladnoj tami, Mama i ja, kada smo čuli kako se prednja vrata otvaraju prepoznajući ga, progovaraju tihi reč dobrodošlice, i zatvaraju, dole...

Tri sata kasnije okrenuo sam tiho kvaku na vratima njihove sobe, zadržavajući dah, održavajući ravnotežu u tami velikoj kao prostor između planeta, sa ispruženom rukom da dohvatim mali crni kofer u podnožju kreveta mojih roditelja. Pošto sam ga uzeo, otrčim nečujno u svoju sobu, stanem da razmišljam. On mi neće reći, ne želi da znam.

Iz otvorenog kofera prosu se njegova crna uniforma, kao crna maglina, sa zvezdama koje su svetlucale tu i tamo, udaljene, u materijalu. Stisnem tamnu tkaninu toplim rukama; osetih planetu Mars, jedan železni miris, i planetu Veneru, miris zelenog bršljana, i planetu Merkur, miris sumpora i vatre; osetih i miris mlečnog meseca i tvrdinu zvezda. Gurnem uniformu u mašinu sa centrifugom koju sam napravio u radionici mog devetog razreda te godine, pustim mašinu. Ubrzo jedan fini prah jurnu u retortu. Stavim ga pod mikroskop. I dok su mi roditelji spavali ne znajući šta se događa, i dok nam je kuća spavala, sa svim automatskim pekačima i poslužiocima, i robotskim čistačima u električnom snu, ja sam bio zagledan u blistava zrnca meteorske prašine, kometinog repa, i organskog tla sa dalekog Jupitera, sjajna kao i sami svetovi koji su me vukli na milijarde milja u kosmos, sa strahovitim ubrzanjem.

U svitanje, iscrpen od puta i u strahu da će me otkriti, vratim uniformu u kofer u njihovu spavaću sobu.

Onda sam zaspao, i probudio se tek od sirene kola za hemijsko čišćenje koja su se zaustavila dole u dvorištu. Odneli su crnu uniformu. Dobro je što nisam čekao, pomislih. Jer uniformu će vratiti za jedan sat, očišćenu od sve njene sudbine i putovanja.

Opet zaspah, sa malim staklenim sudom magične prašine u džepu od pidžame, iznad srca koje mi je burno udaralo.

Kada sam sišao, Tata je bio za doručkom, zagrizao tost. "Jesi dobro spavao, Dag?" reče kao da je sve vreme bio ovde, a ne odsutan tri meseca.

"Dobro", reko.

"Hoćeš tosta?"

Pritisnu jedno dugme, i sto za doručak napravi mi četiri parčeta, zlatno smeđa.

Sećam se mog oca tog popodneva, kako kopa i kopa u bašti, kao životinja koja nešto traži, tako je izgledalo. Svojim dugačkim tamnim rukama koje su se hitro pokretale tu je on sadio, utapkavao, pričvršćivao, sekao, obrezivao, sa crnim licem uvek okrenutim u zemlju, očima uvek uperenim u ono što radi, nikada ih nije podizao ka nebu, nikada nije gledao u mene, pa čak ni u Majku, osim ako bismo klekli sa njim i osetili kako nam zemlja vlagom prodire kroz pantalone na kolenima, stavili ruke u crnu prljavštinu, ne gledajući u sjajno, ludo nebo. Onda bi on bacio pogled na jednu ili na drugu stranu, na Majku ili na mene, namignuo nam sa nežnošću i nastavio, pognut, sa licem ka zemlji, dok mu je nebo bilo zagledano u leđa.

Te večeri sedeli smo na tremu na mehaničkoj ljušci koja nas je ljušala i duvala na nas vetar, i pevala nam. Bilo je leto i mesečina, pili smo limunadu i držali hladne čaše u rukama, dok je Tata čitao stereo-novine umetnute u specijalan šešir koji staviš na glavu i koji okreće mikroskopsku stranicu ispred uveličavajućeg sočiva kad žmirneš tri puta uzastopce. Tata je pušio cigarete i pričao mi kako je bilo kada je on bio dečak 1997. godine. Posle nekog vremena reče, kao što je uvek govorio: "Što ne pikaš napolju, Dag?"

Ja nisam rekao ništa, ali Mama reče: "Pika on, onih večeri kad ti nisi ovde."

Tata pogleda u mene pa zatim, po prvi put tog dana, u nebo. Majka ga je uvek posmatrala kada bi on pogledao zvezde. Prvog dana i noći kada bi stigao kući ne bi mnogo gledao u nebo. Mislio sam o njemu kako besno radi i radi u bašti, sa licem gotovo zarivenim u zemlju. Ali druge noći gledao bi malo više u zvezde. Majka se nije toliko plašila od neba danju, ali noćne zvezde želela je da ugasi, i ponekad gotovo kao da sam je video kako poseže za prekidačem u glavi, ali ga nikako ne nalazi. A do treće noći Tata će možda biti ovde na tremu sve dok mi već odavno ne budemo spremni za spavanje, i onda ću čuti Mamu kako ga zove da uđe, gotovo isto kao što mene ponekad zove sa ulice. Zatim ću čuti Tatu kako sa uzdahom namešta bravu sa električnim okom na mesto. A sledećeg jutra za doručkom baciću pogled na pod i videti mali crni kofer kraj njegovih nogu dok on maže puter na prepečen hleb a Majka ne ustaje iz kreveta.

"Pa vidimo se, Dag", reći će on i rukovaćemo se.

"Za oko tri meseca?"

"Tačno."

I otići će ulicom, neće ići helikopterom niti bubom niti autobusom, ići će pešice, sa uniformom skrivenom u koferčetu koje nosi preko ramena; nije želeo da iko pomisli da je on uobražen zato što je Raketaš.

Majka će izaći na doručak, jedno parče suvog hleba oko jedan sat, kasnije.

Ali sada je bilo noćas, ona prva noć, dobra noć, i on uopšte nije mnogo gledao u zvezde.

"Hajdemo na televizijski karneval", reko.

"Dobro", reče Tata.

Majka mi se osmehnu.

Odjurimo u grad helikopterom i provedemo Tatu kroz hiljadu atrakcija da bi mu lice i glava ostali dole sa nama i da ne gleda ni na koju drugu stranu. I dok smo se smejali smešnim stvarima i ozbiljno gledali ozbiljne stvari, pomislim, moj otac ide na Saturn i Neptun i Pluton, ali mi nikada ne donosi poklone. Očevi drugih dečaka, koji idu u kosmos, donose komadiće rude sa Kalista i grumene crnog meteora ili plavi pesak. A ja moram sam da dobavljam svoju zbirku, da trgujem sa drugim dečacima, da sakupljam marsovsko kamenje i merkurski pesak koji mi ispunjavaju sobu. Tata o tome nikada nije hteo ni da govori.

Jednom prilikom, sećam se, doneo je nešto za Majku. Zasadio je neke marsovske suncokrete u našem dvorištu, ali pošto je bio mesec dana na putu i suncokreti porasli veliki, Mama jednog dana istrči iz kuće i sve ih poseče.

Bez razmišljanja, kada smo zastali kraj jednog od trodimenzionalnih izloženih predmeta, postavim Tati pitanje koje sam uvek postavljao:

"Kako je tamo, u kosmosu?"

Majka me preseče prestrašenim pogledom. Bilo je i suviše kasno.

Tata je stajao čitavih pola minuta nastojeći da nađe odgovor, onda slegnu ramenima.

"To je nešto najbolje od najboljeg u životu." Onda uhvati sebe u reči. "Ma, u stvari nije ništa uopšte. Rutina. Ne bi ti se dopalo." Pogleda me, sa zebnjom.

"Ali ti se uvek vraćaš tamo."

"Navika."

"Kamo ćeš sledeći put?"

"Još nisam odlučio. Razmisliću."

Uvek je razmišljao. U to vreme raketni piloti bili su retki i mogao je da bira šta hoće, da radi kad mu se sviđa. Treće noći po dolasku kući mogao si ga videti kako prebira i odabira među zvezdama.

"Hajde", reče Majka, "idemo kući."

Bilo je još rano kada smo stigli kući. Želeo sam da Tata obuče uniformu. Nije trebalo to da tražim - Majka je uvek zbog toga bila nesrećna - ali nisam mogao da se uzdržim. Navaljivao sam, mada je on uvek odbijao. Nikada ga nisam video u uniformi, i on najzad reče: "Pa, u redu."

Čekali smo u salonu dok on ode gore u vazdušnoj cevi. Majka me je tupo gledala, kao da ne veruje da njen rođeni sin može tako nešto da joj učini. Ja odvratim pogled u stranu. "Žao mi je", rekoh.

"Uopšte ne pomažeš", reče ona. "Uopšte."

Trenutak kasnije začu se šapat u vazdušnoj cevi.

"Evo me", reče mirno Tata.

Gledali smo ga u njegovoj uniformi.

Bila je sjajno crna sa srebrnim dugmetima i srebrom okovanim petama na crnim čizmama, i izgledala je kao da je neko iz jedne tamne magline izrezao ruke i noge i telo, sve sa bledim zvezdicama koje prosijavaju kroz nju. Prianjala je tesno uz njega kao rukavica na krhkoj dugoj šaci, i mirisala na prohladan vazduh, metal i svemir. Mirisala je na vatru i vreme.

Otac je stajao, nespretno se osmehujući, u sredini sobe.

"Okreni se", reče Majka.

Oči su joj bile negde daleko dok ga je gledala.

Kada je otišao, više o njemu nije govorila. Nikada nije ništa govorila ni o čemu osim o vremenu ili stanju mog vrata i potrebi da se on izriba ili o činjenici da noćima ne spava. Jednom reče da je noću i suviše jaka svetlost.

"Ali ove nedelje nema meseca", rekoh.

"Ima svetlosti od zvezda", reče ona

Odem u radnju i kupim joj tamnije, zelenije zastore protiv svetlosti. Dok sam noću ležao u postelji čuo sam je kako ih navlači do dole sve do samog dna prozora. To je proizvodilo dug, šuštav zvuk.

Jednom pokušam da pokosim travnjak.

"Ne." Mama je stajala u vratima. "Skloni tu kosačicu."

Tako je trava rasla po tri meseca a da se ne seče. Tata ju je šišao kada dođe kući.

I nije mi dozvoljavala ništa drugo da radim, recimo da popravim električni uredaj za spremanje doručka ili mehanički čitač knjiga. Sve je čuvala, kao da je za Božić. Onda bih video Tatu kako zakucava ili lemi, i uvek se smeška dok radi, i Majku kako se osmehuje, srećna.

Ne, nikada nije govorila o njemu kada bi otišao. A što se tiče Tate, on nikada nije činio ništa da bi uspostavio kontakt kroz milione milja. Jednom je rekao: "Kad bih vas pozvao, pozeleo bih da budem sa vama. Ne bih bio srećan."

Jednom mi Tata reče: "Tvoja majka postupa sa mnom, ponekad, kao da nisam ovde - nekako kao da sam nevidljiv."

Video sam je kada se tako ponaša. Gledala bi tačno pokraj njega, preko njegovog ramena, u njegovu bradu ili ruke, ali nikako u oči. Ako bi ga i pogledala u oči, preko njenih očiju bila je jedna skramica kao kod životinje koja pada u san. Govorila bi 'da' u pravim trenucima, i osmehivala se, ali uvek pola sekunde kasnije nego što se to očekivalo.

"Ja za nju nisam tu", govorio je Tata.

Ali drugih dana ona bi bila tu i on bi bio tu za nju, držali bi se za ruke i šetali oko bloka, ili se vozili, dok je Mami lepršala kosa kao u devojčice, i ona bi isključila sve mehaničke uređaje u kuhinji i pekla mu neverovatne kolače i pite i medenjake, duboko mu se zagledajući u lice, sa stvarnim osmehom. Ali na kraju takvih dana kada je on bio tu za nju, ona bi uvek plakala. A Tata bi stajao bespomoćan, gledao po sobi kao da traži odgovor, ali ga nikada nije nalazio.

Tata se polako okretao u svojoj uniformi, da ga vidimo.

"Okreni se opet", reče Mama.

Sledećeg jutra Tata ulete u kuću sa hrpom karata u rukama. Sa ružičastim raketnim kartama za Kaliforniju, plavim kartama za Meksiko.

"Hajde!" reče. "Kupićemo odeću što se baca posle upotrebe i spalićemo je kada se zaprlja. Gledaj, idemo podnevnom raketom u L. A., Los Anđeles; prim. prev. helikopterom u dva sata u Santa Barbaru, avionom u devet za Ensenadu, tamo prenoćimo!"

Tako odemo u Kaliforniju i dan i po smo išli gore-dole Pacifičkom obalom, da bismo se najzad smestili na pesku Malibua gde smo uveče kuvali kobasice. Tata je sve vreme slušao, pevao ili gledao na sve strane oko sebe, držeći se za stvari kao da je svet centrifuga koja se tako brzo okreće da bi on u svakom trenutku mogao da bude odbačen daleko od nas.

Poslednjeg popodneva u Malibuu Mama je bila gore u hotelskoj sobi. Tata je dugo ležao na pesku pored mene na vrelom suncu. "Ah", uzdahnu on, "to je to." Oči su mu bile ovlaš sklopljene; ležao je na leđima, upijajući sunce. "Nedostaje ti ovo", reče.

Mislio je 'na raketi', naravno. Ali nikada nije govorio 'raketa' niti spominjao raketu i sve ono što ne možeš imati na raketi. Na raketi na možeš da imaš slan vetar, plavo nebo, niti žuto sunce, ni Mamino kvanje. Ne možeš razgovarati sa svojim četrnaestogodišnjim sinom na raketi.

"Da čujemo", reče najzad.

I znao sam da ćemo sada razgovarati, kao što smo uvek razgovarali, čitava tri sata. Celo popodne mrmorićemo o mojim školskim ocenama, koliko mogu da skočim uvis, koliko brzo plivam.

Tata bi klimnuo glavom svaki put kada bih ja progovorio i osmehivao se i lako me pljeskao po grudima u znak odobravanja. Razgovarali smo. Nismo pričali o raketama ili kosmosu, već o Meksiku; gde smo se jednom vozili u prastarim kolima, i o leptirima koje smo pohvatali u kišovitim šumama zelenog toplog Meksika u podne, dok su nam se oni u stotinama lepili, usisani, na hladnjak i tamo umirali, udarajući plavim i grimiznim krilima, u trzajima, lepi i tužni. Razgovarali smo o takvim stvarima umesto o stvarima o kojima sam ja želeo da razgovaramo. On me je slušao. To je on činio, kao da bi da se ispuni svim zvukom koji može čuti. Slušao je vetar i okean i moj glas, vazda sa ushićenom pažnjom, sa koncentracijom koja je gotovo isključivala sama fizička tela i zadržavala samo zvuke. Zatvarao je oči da bi slušao. Tako bih ga video kako sluša kosačicu dok šiša travu rukom umesto da koristi daljinsko upravljanje, i video bih ga kako miriše posečenu travu kada ona iza kosilice šikne u zelenom mlazu na njega.

"Dag", reče on oko pet popodne, kada smo pokupili peškire i vraćali se plažom pored velikog talasa uz obalu. "Hoću da mi obećaš nešto."

"Šta?"

"Nikada nemoj biti Raketaš."

Stadoh.

"Stvarno mislim", reče on. "Zato što kada si tamo želiš da budeš ovde, a kada si ovde želiš da budeš tamo. Ne počinji to. Ne daj da te uhvati."

"Ali..."

"Ti ne znaš šta je to. Svaki put kad sam tamo gore mislim, 'ako se ikada vratim na Zemlju ostaću tamo; nikada više neću da idem.' Ali posle opet odlazim u kosmos i verovatno ću uvek odlaziti."

"Ja već dugo razmišljam o tome da budem Raketaš", rekoh.

Nije me čuo. "Ja nastojim da ostanem ovde. Prošle subote kada sam došao kući počeo sam tako jako da se trudim da ostanem."

Setio sam ga se u bašti, oznojenog, i sveg onog putovanja i svih stvari koje je činio i slušanja, i znao sam da on to čini da bi ubedio sebe da su more, gradovi i zemlja, i njegova porodica jedine

prave stvari i dobre stvari. Ali znao sam gde će on biti večeras: gledaće u dragulje Oriona sa naše terase pred kućom.

"Obećaj mi da nećeš biti kao ja", reče on.

Malo sam oklevao. "Okej", reko.

On mi protrese ruku. "Dobar si dečko", reče.

Večera je bila dobra te večeri. Mama je trčala po kuhinji sa rukama punim testa i cimeta, zveckala loncima i šerpama, i sada se na stolu pušila velika ćurka, sa prelivom, sosom od ribizli, graškom, i bundevarom.

"Usred avgusta?" reče Tata, zadivljen.

"Nećeš biti tu krajem novembra."

"Neću."

Njuškao je. Podizao poklopce sa svih činija i puštao da mu para mirisom obavija suncem opaljeno lice. Reče 'Ah' na svaku činiju. Gledao je po sobi i po svojim rukama. Posmatrao slike na zidu, stolice, sto, mene, i Mamu. Pročisti grlo. Video sam kako se najzad odlučuje. "Lili?"

"Da?" Mama pogleda preko stola koji je bila postavila kao prekrasnu srebrnu zamku, čudesnu jamu sa sosom od pečenja u koju će najzad, kao razbesnela zver iz prošlih vremena uhvaćena u jami sa katranom, možda upasti njen muž, i biti zadržan u njoj, da gleda kroz rešetke od jadaca, na sigurnom zauvek. Iz očiju su joj izbijale varnice.

"Lili", reče Tata.

Nastavi, mislio sam izbezumljeno. Kaži brzo: kaži da ćeš ostati ovog puta kod kuće, zauvek, i da nikada nećeš otići; kaži to!

Upravo tada jedan helikopter u prolazu protrešta sobom i prozorska okna se zatresoše kristalnom zvekom. Tata baci pogled na prozor.

Tamo su bile plave večernje zvezde, a na istoku se dizala crvena planeta Mars.

Tata je čitav minut gledao u Mars. Onda slepo ispruži ruku ka meni. "Mogu li dobiti malo graška?" reče.

"Oprostite", reče Majka. "Doneću hleba."

Onda izjuri u kuhinju.

"Ali hleb je na stolu", reko.

Tata me ne pogleda kada počne da jede.

Te noći nisam mogao spavati. Sidem u jedan sat ujutru. Mesečina je poput leda pokrivala sve krovove, dok je rosa svetlucala kao sneg na našoj travi. Stajao sam u pidžami na vratima, osećao topli noćni vetar, kada shvatih da Tata sedi na mehaničkoj ljušci na terasi i lagano se ljuša. Video sam mu unazad zabačen profil, posmatrao je zvezde kako se kotrljaju nebom. Oči su mu bile kao siv kristal, u svakom oku bio je mesec.

Izađem i sednem kraj njega.

Neko vreme smo se njihali u ljušci.

Najzad reko: "Na koliko načina se može umreti u svemiru?"

"Na milion."

"Kaži neke."

"Da te pogode meteori. Izađe ti vazduh iz rakete. Ili te komete ponesu sa sobom. Udar vazduha. Zadavljivanje. Eksplozija. Centrifugalna sila. I suviše veliko ubrzanje. I suviše malo. Vrućina, hladnoća, sunce, mesec, zvezde, planete, asteroidi, planetoidi, radijacija..."

"I da li te sahrane?"

"Nikada te ne nađu."

"Gde odeš?"

"Na milijardu milja. Putujući grobovi, tako ih zovu. Postaneš meteor ili planetoid koji zauvek putuje svemirom."

Ne reko ništa.

"Ima jedna stvar", reče on kasnije, "u svemiru je to brzo. Smrt. Gotovo je dok treniš. Ne odugovlačiš. Najveći deo vremena čak i ne znaš za to. Mrtav si i tačka." Popesmo se na spavanje.

Bilo je jutro.

Stojeći u vratima, Tata je slušao žutog kanarinca kako peva u svom zlatnom kavezu.

"Pa, odlučio sam", reče on. "Sledeći put kad dođem kući, doći ću da ostanem."

"Tata!" rekoše.

"Kaži to majci kada ustane", reče on.

"Stvarno misliš!"

On ozbiljno klimnu glavom. "Vidimo se za oko tri meseca."

I ode ulicom sa svojom uniformom u onoj tajnoj kutiji, zviždeći i gledajući visoko zeleno drveće, kidajući bobice sa žbuna u hitrom prolazu, bacajući ih ispred sebe dok je zamicao u svetlu senku ranog jutra...

Pitao sam Majku o nekim stvarima tog jutra pošto je Otac bio na putu već nekoliko časova. "Tata je rekao da ti ponekad postupaš kao da ga ne čuješ i ne vidiš", rekoše.

Onda mi ona mirno objasni sve.

"Kada se uputio u svemir pre deset godina, rekla sam sebi: 'Mrtav je.' Ili isto kao i da je mrtav. Zato misli na njega kao da je mrtav. I kada se vrati, tri ili četiri puta godišnje, to uopšte nije on, to je samo prijatno malo sećanje ili san. A ako prestane sećanje, ili san prestane, to ni upola toliko ne boli. Tako najveći deo vremena mislim o njemu kao da je mrtav."

"Ali onda neki put..."

"Neki put, šta mogu. Pečem pite i postupam sa njim kao da je živ, a to onda boli. Ne, bolje je misliti da već deset godina nije ovde i da ga više nikada neću videti. To ne boli toliko."

"Zar nije rekao da će se sledećeg puta skrasiti?"

Ona lagano zavrte glavom.

"Ne, mrtav je. Vrlo sam sigurna u to."

"Onda će on opet doći živ", rekoše.

"Pre deset godina", reče Majka, "mislila sam, šta ako umre na Veneri? Onda više nikada nećemo biti u stanju da vidimo Veneru. Šta ako umre na Marsu? Nikada više nećemo moći da gledamo Mars, sav crven na nebu, a da ne poželimo da uđemo u kuću i zaključamo vrata. Ili šta ako umre na Jupiteru ili Saturnu ili Neptunu? Onih noći kada se te planete vide na nebu, ne bismo želeli da imamo ikakve veze sa zvezdama."

"Mislim da ne bismo", rekoše.

Sledećeg dana stiže poruka.

Kurir mi je dade i ja je pročitah stojeći na terasi. Sunce je zalazilo. Mama je stajala u mrežastim vratima iza mene, gledala me kako savijam poruku i stavljam je u džep.

"Mama", rekoše.

"Ne govori mi ništa što već ne znam", reče ona.

Nije plakala.

E pa, nije ga ubio ni Mars ni Venera, a ni Jupiter niti Saturn. Nećemo morati da mislimo na njega svaki put kad Jupiter ili Saturn, ili Mars osvetle večernje nebo.

Bilo je to nešto drugo.

Njegov brod pao je na Sunce.

A Sunce je bilo veliko, i besomučno i nemilosrdno; i uvek je bilo na nebu i nisi mu mogao izmaći.

Tako je dugo vremena pošto je moj otac poginuo moja majka danju spavala i nije htela da izlazi. Doručkovali smo u ponoć, ručali u tri ujutru, a večerali u hladan i još mračan čas u šest ujutru. Odlazili smo na celonoćne predstave i išli na počinak sa izlaskom sunca.

I, dugo vremena, jedini dani kada smo izlazili u šetnju bili su dani kada je padala kiša i nije bilo sunca.

VATRENI BALONI

Vatra je praskala nad travnjacima letnje noći. Po licima čika i tetaka varnice. Rakete se dizale i padale u uzdignutim blistavim smeđim očima rođaka na tremu, a hladni ugljenisani komadi tupo su udarali o tle na sasušenim poljanama u daljini.

Vrlo poštovani Otac Džozef Daniel Perigrin otvori oči. Kakav san: on i njegovi rođaci u onoj divljoj igri u staroj kući njegovog dede u Ohaju pre toliko godina!

Ležao je osluškujući veliku prazninu crkve, ostale ćelije gde su ležali drugi Očevi. Jesu li i oni, uoči leta rakete Raspeće, ležali sećajući se Četvrtog jula? Da. Ovo je bilo kao u ona uzbuđena svitanja u dane Nezavisnosti kada si čekao prvi udar od eksplozije i izletao na rosom pokriveno trotoare sa rukama punim svakakvih čegrtaljki.

I evo sada Očeve Episkopije, u osvit dana pre nego što će se na vatrenom mlazu vinuti na Mars, ostavljajući tamjan za sobom kroz somotsku katedralu svemira.

"Da li uopšte treba da idemo?" šaptao je Otac Perigrin. "Zar ne treba da rešavamo naše sopstvene grehe tu na Zemlji? Zar tako ne bežimo od svojih života ovde?"

Podiže se, teško pokrećući mesnato telo koje je svojom obilnošću podsećalo na jagode, mleko, i odrezak.

"Ili je to lenjost?" zapita se. "Plašim li se ja puta?"

Uđe pod tuš sa igličastim mlazevima.

"Ali odvešću ja tebe na Mars, telo." Obrati se sam sebi. "Ostavimo ovde stare grehe. Pa na Mars, da nađemo nove?" Divna pomisao, gotovo tako. Gresi koji nikada nikome nisu pali na pamet. Pa da, on lično je napisao jednu knjižicu: Problem greha na drugim svetovima, koju su njegova Episkopska braća ignorisala kao nekako nedovoljno ozbiljnu.

Tek prošle večeri, kada su pušili poslednju cigaru, on i Otac Stoun su razgovarali o njoj.

"Na Marsu, greh bi se mogao pojaviti kao vrlina. Moramo se tamo čuvati od pravednih dela za koja bi se kasnije moglo ustanoviti da su gresi!" reče Otac Perigrin, sijajući. "Što je to uzbuđljivo! Već vekovima misionarstvo nije bilo povezano sa toliko avanture!"

"Ja ću prepoznati greh", reče bez uvijanja Otac Stoun, "čak i na Marsu."

"Oh, mi sveštenici se ponosimo što smo lakmus papir koji menja boju u prisustvu greha", odvrati Otac Perigrin, "ali šta ako je marsovska hemija takva da se mi uopšte ne obojimo! Ako na Marsu ima novih čula, moraš priznati mogućnost postojanja neprepoznatljivog greha."

"Ako nema zlobnog predumišljaja, nema greha niti kazne za isti - Gospod nas uverava u to", odgovori Otac Stoun.

"Na Zemlji, da. Ali možda marsovski greh obaveštava podsvesno o svom zlu, telepatski, ostavljajući svesnom umu slobodu da dela po svom nahođenju, naizgled bez zlobe! Šta onda?"

Otac Perigrin se naže napred svom težinom. "Adam sam nije grešio. Dodaj Evu i dodao si iskušenje. Dodaj drugog muškarca i omogućuješ preljubu. Dodavanjem seksa ili ljudi dodaješ greh. Kada bi ljudi bili bez ruku, ne bi mogli daviti svojim rukama. Ne bi imao upravo taj greh ubistva. Dodaj ruke, dodao si mogućnost jednog novog nasilja. Amebe ne mogu da greše zato što se razmnožavaju deobom. One ne žude za ženama niti se ubijaju međusobno. Dodaj amebama seks, dodaj ruke i noge, i imaćeš ubistvo i preljubu. Dodaj ruku ili nogu ili ličnost, ili oduzmi svako od njih, sabiraš ili oduzimaš moguće zlo. Na Marsu, šta ako ima pet novih čula, organa, nevidljivih udova koje ne možemo ni da zamislamo - zar ne bi onda moglo da bude pet novih grehova?"

Otac Stoun zinu. "Ja mislim da ti uživaš u ovakvim stvarima!"

"Održavam razum u životu, Oče; samo da bude živ, to je sve."

"Ti večito žongliraš mozgom, zar ne? - ogledala, baklje, tanjiri."

"Da. Zato što ponekad Crkva izgleda kao oni postavljeni cirkuski podijumi gde se diže zavesa i ljudi, bele statue posute cinkoksidom, talkom, zamrzavaju se da bi predstavili apstraktnu Lepotu. Vrlo krasno. Ali ja se nadam da će za mene uvek biti mesta da se movam među statuama, šta ti misliš, Oče Stoun?"

Otac Stoun je već krenuo. "Mislim da je bolje da pođemo na spavanje. Kroz nekoliko časova skoknućemo gore da upoznamo tvoje nove grehe, Oče Perigrine."

Raketa je stajala spremna za ispaljivanje.

Očevi su prekinuli svoje molitve u studeno jutro, mnogi dobar sveštenik iz Njujorka, Čikaga ili Los Andelesa, Crkva je slala najbolje - krenuo je gradom ka polju pokrivenom slanom. Hodajući, Otac Perigrin sećao se Biskupovih reči:

"Oče Perigrine, vi ćete predvoditi misionare, uz vas će biti Otac Stoun. Za žaljenje je koliko su mračni moji razlozi da vas odaberem za ovaj ozbiljni zadatak, Oče, ali vaša knjižica o planetarnom grehu nije prošla nepročitana. Vi ste elastičan čovek. A Mars je kao nečišćena odaja koju zanemarujemo već milenijumima. Tamo se nakupilo greha kao pleve. Mars je dva puta stariji od Zemlje i imao je dva puta veći broj subota uveče, kupanja u alkoholu, i buljenja u žene gole kao od majke rođene. Kad otvorimo vrata od te sobice, krš ima da se sruči na nas. Treba nam brz, elastičan čovek - čovek koji može da izvrda glavom. Svaki malo više dogmatičan bi mogao nastradati. Mislim da ćete vi biti savitljivi i otporni. Oče, zadatak je vaš." Biskup i Očevi kleknuše.

Izrečen je blagoslov, a raketa poprskana svetom vodicom. Dižući se, Biskup im se obrati:

"Znam da ćete otići sa Gospodom, da pripremite Marsovce za prihvatanje njegove Istine. Svima vam želim misaoni put."

Jedan po jedan prodoše kraj Biskupa, dvadesetorica ljudi, šušteći odorama, da bi u njegove milostive ruke stavili svoje pre nego što uđu u osvećen projektil.

"Mislim se", reče Otac Perigrin u poslednjem trenutku, "da nije Mars pakao? Samo čeka da mi stignemo pa da se rasprsnje u sumpor i oganj."

"Gospode, budi sa nama", reče Otac Stoun.

Raketa krenu.

Izlazak iz vasiona bio je kao izlazak iz najlepše katedrale koju su ikada videli. Doticanje Marsa bilo je kao doticanje običnog trotoara, pred crkvom pet minuta pošto si zaista spoznao svoju Ijubav prema Bogu.

Očevi oprezno kročiše iz rakete koja se pušila i klekoše na marsovski pesak dok je Otac Perigrin čitao molitvu zahvalnosti.

"Hvala Tebi, Gospode, za putovanje kroz odaje Tvoje. I, Gospode, stigismo u jednu novu zemlju, zato moramo imati nove oči.

Čućemo nove zvuke, i moraćemo imati nove uši. I biće tu novih grehova, za koje molimo da nam se podare bolja i čvršća, i čistija srca. Amin."

Digoše se.

I eto Marsa poput mora ispod koga se oni batrgaju u opremi podmorskih biologa i traže život. Evo teritorije skrivenog greha. Kako pažljivo moraju sada svi balansirati, kao percem, u ovom novom elementu, u strahu da bi i samo hodanje moglo biti grešno; ili disanje, ili jednostavan post!

I evo načelnika Prvog grada, dočekuje ih sa ispruženom rukom. "Šta mogu da učinim za vas, Oče Perigrine?"

"Želeli bismo da saznamo nešto o Marsovcima. Jer našu crkvu možemo planirati inteligentno jedino ako ih poznajemo. Jesu li visoki dva metra? Napravićemo velika vrata. Da li im je koža plava, ili crvena ili zelena? To moramo znati da bismo mogli da stavimo pravu boju kože kada budemo postavljali ljudske figure u vitroima. Jesu li teški? Napravićemo im masivna sedišta."

"Oče", reče gradonačelnik, "mislim da ne treba da se brinete za Marsovce. Postoje dve rase. Jedna je gotovo mrtva. Jedan mali broj ih se skriva. A druga rasa - pa, ona nije baš sasvim ljudska."

"A?" Ocu Perigrinu brže zalupa srce.

"To su okrugle sjajne kugle svetlosti, Oče, žive u onim brdima. Da li su ljudi ili zveri, ko zna? Ali postupaju kao inteligentna bića, čujem." Gradonačelnik sleže ramenima. "Naravno, nisu ljudi, tako da mislim da vam neće biti do toga..."

"Baš naprotiv", reče brzo Otac Perigrin. "Imaju inteligenciju, kažete?"

"Priča se jedna priča. Jedan istraživač ruda slomio je nogu u tim brdima i tamo bi i umro. Prišle su mu plave lopte svetlosti. Kada se probudio bio je dole na autoputu i nije znao kako je tamo dospelo."

"Pijan", reče Otac Stoun.

"To vam je priča", reče gradonačelnik. "Oče Perigrine, s obzirom na to da je većina Marsovaca mrtva, i da su tu samo te plave kugle, ja iskreno mislim da bi vam bilo bolje u Prvom gradu. Mars se otvara. To je sada granica, kao naš Zapad u staro vreme na Zemlji, i na Aljasci. Ljudi su nagnuli ovamo gore. Ima par hiljada crnih irskih mehaničara, rudara i nadničara u Prvom gradu kojima je potrebno spasenje zato što ima i suviše mnogo pokvarenih žena koje su došle sa njima, i, previše marsovskog vina od hiljadu godina..."

Otac Perigrin je bio zagledan u vazdušasto plava brda.

Otac Stoun pročisti grlo. "Pa, Oče?"

Otac Perigrin ga nije čuo. "Kugle od plave vatre?"

"Da, Oče."

"Ah", uzdahnu Otac Perigrin.

"Plavi baloni." Otac Stoun zavrte glavom. "Cirkus!"

Otac Perigrin oseti kako mu srce udara u člancima ruku. Video je pogranični gradić sa sirovim, sveže izgrađenim grehom, i video brda, stara da starija ne mogu biti a ipak možda još noviji (za njega) greh.

"Gradonačelniče, da li bi vaši crni irski radenici mogli da se peku jedan dan više u ognju pakla?"

"Ja bi ih okretao i prelivao za vas, Oče."

Otac Perigrin klimnu glavom ka brdima. "Tamo ćemo da idemo."

Nastade žamor.

"Bilo bi tako jednostavno", objasni Otac Perigrin, "otići u grad. Više volim da mislim da bi Gospod, kada bi ušetao ovamo a ljudi mu rekli: 'Evo utabane staze', odgovorio: 'Pokažite mi korov. Ja ću načiniti stazu.'"

"Ali..."

"Oče Stoun, pomisli koliko bi nas pritiskalo ako bismo prošli pored grešnika a da im ne pružimo ruku."

"Ali kugle od vatre!"

"Ja zamišljam da je čovek čudno izgledao drugim životinjama kada smo se prvi put pojavili. A on ima dušu i pored sve svoje neuglednosti. Sve dok ne dokažemo drugačije, pretpostavljamo da te plamene lopte imaju duše."

"U redu", složi se gradonačelnik, "ali vratićete se u grad."

"Videćemo. Najpre da nešto podoručujemo. Onda ćemo ti i ja, Oče Stoun, otići sami pešice u brda. Ne želim da te vatrene Marsovce preplašimo mašinama ili gomilom. Hoćemo li doručkovati?"

Očevi stadoše ćutke da jedu.

Kad pade noć Otac Perigrin i Otac Stoun bili su visoko u brdima. Zaustaviše se i sedošu na jednu stenu da uživaju u trenutku opuštanja i čekanja. Marsovci se do sada još nisu pojavili, i obojica očeva su se osećali neodređeno razočarani.

"Pitam se..." Otac Perigrin obrisa lice. "Šta misliš, ako bismo viknuli 'Halo!' možda bi odgovorili?"

"Oče Perigrine, zar se ti nikada nećeš uozbiljiti?"

"Ne sve dok je dobrog Boga. Oh, molim te, nemoj da izgledaš tako strašno šokiran. Gospod nije ozbiljan. U stvari, malo je teško saznati kakav je on još, osim toga što je pun ljubavi. A ljubav ima veze sa humorom, zar ne? Jer ne možeš nekoga voleti sve dok ga ne podnosiš, je l' tako? A ne možeš nekoga stalno podnositi ako mu se ne možeš smeјati. Zar nije tako? I mi smo svakako smeјne životinjice koje se valјaju u zdeli sa prlјavštinom, i Bog nas mora voleti utoliko više što delujemo na njegov osećaj za humor."

"Nikada nisam pomišljao na Boga kao na humoristično biće", reče Otac Stoun.

"Tvorac klјunara, kamile, noјa, i čoveka? 'Ajde, bre!' nasmeјa se Otac Perigrin.

Ali u tom trenutku, između sumračnih brda, kao niz plavih svetiljki upaljenih da im pokažu put, naiđoše Marsovci.

Otac Stoun ih prvi vide. "Gledaj!"

Otac Perigrin se okrenu i smeh mu zamre u ustima. Okrugle plave lopte od vatre lebdele su među treperavim zvezdama, drhtureći u daljini.

"Čudovišta!" skoči Otac Stoun. Ali Otac Perigrin ga uhvati. "Čekaj!"

"Trebalo je da odemo u grad!"

"Ne, slušaj, gledaj!" molio je Otac Perigrin.

"Bojim se!"

"Ne boj se. Ovo je Božje delo!"

"Đavolovo!"

"Psst, tiho sada!" umiri ga Otac Perigrin i oni čučnuše sa mekom plavom svetlošću na licima zabačenim uvis dok su se plamene okrugline približavale.

I opet, Noć nezavisnosti, mislio je Otac Perigrin uzdrhtalo. Oseti se kao dete, davno u one večeri Četvrtog jula kada je nebo pucalo, rasprskavajući se u zvezdani prah i zvuk paljevine, dok su prozori na kućama zveckali od udara vazduha poput leda koji se rasprskava po površini plitkih barica. Tetke, stričevi, rođaci koji uzvikuju 'Ah!' kao da se obraćaju kakvom nebeskom vidaru. Boje letnjeg neba. I Vatrene baloni, koje je zapalio neki popustljivi deda, smireni u njegovim krupnim nežnim rukama. Oh, sećanje na te divne vatrene balone, blago osvetljene, toplotom naduvane komade tkiva, slične krilima insekata što leže poput spakovanih zolja u kutijama, i, posle svega, posle onog dana nereda i divljanja, najzad se vade iz svojih kutija, pažljivo razvijaju, plavi, crveni, beli, patriotski - Vatrene baloni! Video je nejasne likove dragih srodnika, davno pomrlih i prekrivenih mahovinom, dok Deda pali svećicu da bi toplom strujom vazduha naduvao balon, okruglasto osvetljen u njegovim rukama, sjajnu viziju koju su zadržavali u sebi opirući se da je puste da ode; jer kada se najzad pusti, to je bila još jedna godina othujala iz života, još jedan Četvrti, još jedan deo Lepote iščezao. Onda su se dizali, dizali, odlazili sve dalje, kroz sazvežđa tople letnje noći; plutali su Vatrene baloni dok su ih sa porodičnih tremova nemo sledile crveno-belo-plave oči. Udaljujući se u dubinu zemlje Illinois, preko noćnih reka i usnulih staništa, smanjivali su se Vatrene baloni, iščezavali navek.

Otac Perigrin oseti suze u očima. Nad njim su, izgleda, lebdele Marsovci, ne jedan, već hiljadu šapatavih Vatrenih balona. Svakog trenutka mogao bi kraj sebe naći svog davno umrlog i blaženopočivšeg dedu, zagledanog uvis u Lepotu.

Ali pored njega je bio Otac Stoun.

"Hajdemo, molim te, Oče!"

"Moram govoriti s njima." Otac Perigrin zašušta krenuvši napred, ne znajući šta da kaže, jer šta je on ikada rekao Vatrenim balonima iz prošlosti osim u svojoj glavi: divni ste, divni ste, a to sada nije bilo dovoljno. Mogao je samo da podigne svoje teške ruke i vikne uvis, kao što je često želeo da vikne za začaranim Vatrenim balonima: "Zdravo!"

Ali vatrene lopte samo su gorele kao slike u tamnom ogledalu. Izgledale su kao pričvršćene zauvek, vazdušaste, čudesne.

"Dolazimo Gospodu", reče Otac Perigrin nebu.

"Blesavo, blesavo, blesavo." Otac Stoun je grizao nadlanicu. "U ime Boga, oče Perigrine, prestani!"

Ali sada fosforescentne lopte dunuše u brda. U trenutku nestadoše.

Otac Perigrin opet pozva, i odjek njegovog poslednjeg uzvika zatrese brda iznad njih. Okrenuvši se, ugleda kako lavina stresa prašinu, zastaje, i onda, uz grmljavinu kamenih gromada, oburvava planinu na njih.

"Vidi šta si učinio!" uzviknu Otac Stoun.

Otac Perigrin je bio gotovo zanet zatim prestravljen. Okrete se, znajući da mogu potrčati samo nekoliko stopa pre nego što ih stene zdrobe u komade. Imao je vremena da prošapće Oh, Gospode! I stene se sručiše!

"Oče!"

Bili su razdvojeni kao pleva od zrna. Plavo svetlućanje kugli, zatim hladne zvezde, urlik, i onda su stajali na jednoj litici udaljenoj dve stotine stopa i gledali na mesto gde je trebalo da im tela budu zatrpana pod kamenom. Plava svetlost ispari.

Dva Oca ščepaše jedan drugog. "Šta se dogodilo?"

"Podigle su nas plave vatre!"

"Trčali smo, to je bilo!"

"Ne, kugle su nas spasle."

"Nisu mogle!"

"Učinile su to."

Nebo je bilo prazno. Kao da je kakvo veliko zvono upravo prestalo da udara. U zubima i srži još su osećali brujanje odjeka.

"Hajdemo odavde. Napravićeš da nas ubiju."

"Ja se ne bojim smrti već mnogo godina, Oče Stoun."

"Ništa nismo dokazali. Te plave svetlosti su pobegle na prvi uzvik. Beskorisno je."

"Ne." Otac Perigrin je bio obuzet upornim čuđenjem. "Na neki način, one su nas spasle. To dokazuje da imaju dušu."

"To samo dokazuje da su nas one mogle spasti. Sve je bilo u pometnji. Mogli smo pobeći, sami."

"One nisu životinje, Oče Stoun. Životinje ne spasavaju živote, naročito ne živote stranaca. Ovde postoji milosrđe i saosećanje. Možda ćemo sutra moći više da dokažemo."

"Da dokažemo šta? Kako?" Otac Stoun je sada bio strašno umoran; na njegovom krutom licu videlo se nasilje nad njegovim duhom i telom. "Da ih sledimo u helikopterima, da im čitamo glave i stihove? To nisu ljudi. Nemaju oči niti uši, niti tela kao naša."

"Ali ja osećam nešto kod njih", reče Otac Perigrin. "Znam da je na domaku veliko otkrovenje. One su nas spasle. One misle. Mogle su da biraju; da nam daju da živimo ili da umremo. To dokazuje slobodnu volju!"

Otac Stoun se dade na posao da založi vatru, buljeći u komade drveta u svojim rukama, gušeći se od sivog dima. "Ja lično ću da otvorim manastirsku školu za časne sestre guske, manastir za posvećene svinje, i izgradiću minijaturnu apsidu u mikroskopu tako da paramecijumi mogu pohađati službu božiju i čitati krunice svojim trepljama."

"Oh, Oče Stoun."

"Izvini." Otac Stoun crveno zažmiri preko vatre. "Ali ovo je kao da blagosiljaš krokodila pre nego što te sažvaće. Dovodiš u opasnost čitavu misionarsku ekspediciju. Nama je mesto u Prvom gradu, da ispiramo alkohol iz grla ljudi i miris sa njihovih ruku!"

"Zar ti ne možeš da raspoznaš ljudsko u neljudskom?"

"Ja bih mnogo radije prepoznavao neljudsko u ljudskom."

"Ali ako ja dokažem da ove stvari greše, poznaju greh, poznaju moralan život, imaju slobodnu volju i intelekt, Oče Stoun?"

"Biće potrebno mnogo ubeđivanja."

Noć je brzo hladnela, oni su piljili u vatru kao da u njoj traže svoje najluđe misli, jeli biskvite i bobice, i uskoro se ututkaše za spavanje pod raspevanim zvezdama. I baš pre nego što se okrenuo poslednji put Otac Stoun, koji je već dugo razmišljao kako da nađe nešto da nasekira Oca Perigrina, zagleda se u utrnuću žeravicu i reče: "Nema Adama i Eve na Marsu. Nema prvobitnog greha. Možda Marsovci žive u jednom stanju božije milosti. Onda možemo da se vratimo dole u grad i počnemo da radimo na Zemljanima."

Otac Perigrin se podseti da očita jednu molitvicu za Oca Stouna koji je tako poludeo i koji se sada inati, Bog neka mu je na pomoći. "Da, Oče Stoun, ali Marsovci su ubili neke od naših naseljenika. To je grešno. Mora da su postojali neki Prvobitni greh i neki Adam i Eva. Mi ćemo ih naći. Ljudi su ljudi, na žalost, bez obzira u kakvom obličju, i skloni su grehu."

Ali Otac Stoun se pravio da spava.

Otac Perigrin nije sklapao oči.

Naravno da ne bi mogli da puste te Marsovce da odu u pakao, zar ne? Uz kompromis sa svojom savešću, zar bi mogli da se vrate u nove kolonijalne gradove, te gradove toliko pune grešnih sokačića i žena sa usjaktelim očima i belom puti što se valjaju po krevetima sa usamljenim radnicima? Zar to nije mesto za Očeve? Zar ovaj tegobni put u brda nije bio samo njegova lična čud? Misli li on zaista na Božiju crkvu, ili gasi žeđ svoje radoznalosti koja je kao spužva? One plave okrugle kugle vatre Svetog Antonija - kako su mu gorele u glavi! Kakvo iskušenje - pronaći čoveka iza maske, ljudsko iza neljudskog. Zar se ne bi ponosio ako bi mogao da kaže, makar potajno u duši, da je preobratio ogroman bilijarski sto pun vatrenih lopti! Kakav greh oholosti! Vredan pokajanja! Ali čovek čini mnoge ohole stvari iz Ljubavi, a on je toliko voleo Gospoda i bio tako srećan zbog toga da je želeo da i svi drugi budu srećni.

Poslednje što je video pre nego što je pao u san bilo je vraćanje plavih vatri, koje su ga kao jato plamtećih anđela nečujnom a umilnom pesmom otpremile na uznemireni počinak.

Plavi okrugli snovi još su bili tamo na nebu kada se Otac Perigrin probudi rano ujutru.

Otac Stoun je spavao kao klupče, mirno. Otac Perigrin je gledao Marsovce kako lebde i posmatraju ga. Priroda im je bila ljudska - znao je to. Samo on to mora dokazati, ili će se naći pred suvoustim, suvookim Biskupom koji će mu ljubazno reći da odstupi.

Ali kako dokazati ljudskost ako se oni skrivaju u visokim nebeskim svodovima? Kako ih dovući bliže i dobiti odgovore na ta mnoga pitanja?

"Spasli su nas od lavine."

Otac Perigrin se diže, pođe između stena, i stade da se penje na najbliže brdo dok ne dođe do jednog mesta gde se litica okomito spuštala na zaravan na dubini od dve stotine stopa. Gušio se od žustrog penjanja na mrzлом vazduhu. Stade da uhvati vazduha.

"Kada bih pao odavde, sigurno bih poginuo."

Pusti jedan šljunak da padne. Trenutak kasnije ču ga kako udari dole o stenje.

"Gospod mi nikada ne bi oprostio."

Hitnu još jedan šljunčić.

"Ne bi bilo samoubistvo, je l' tako, ako bih to učinio iz ljubavi...?"

Diže pogled na plave krugove. "Ali prvo, da još jednom pokušamo." Onda ih pozva: "Zdravo, zdravo!"

Odjeci zaredaše jedan za drugim, ali plave vatre ne trepnuše i ne pokrenuše se.

Govorio im je pet minuta. Kada prestade, zagleda se ispod litice i vide Oca Stouna kako još uvređeno spava, dole u malom logoru.

"Moram sve dokazati." Otac Perigrin kroči na obod litice. "Ja sam star čovek. Ne bojim se. Sigurno će Gospod razumeti da ovo činim za Njega?"

Duboko udahnu vazduh. Ceo njegov život mu prolete ispred očiju i on pomisli: "Da li ću umreti kroz jedan trenutak? Bojim se da i suviše volim da živim. Ali još više volim druge stvari."

Sa takvim mislima otisnu se sa litice.

Pao je.

"Budalo!" kriknu. Pretumbavao se preko glave. "Nisi bio u pravu!" Stene su mu se munjevito primicale i video je sebe kako treska o njih i odlazi Bogu na istinu. "Što učinih ovo?" Ali znao je odgovor, i trenutak kasnije bio je smiren. Oko njega je urlao vetar, a stene su se ustremljivale da ga dočekaju.

Onda se izmeniše zvezde, javi se plavo svetlucanje, i on oseti da je okružen plavetnilom i zaustavljen u vazduhu. Sledećeg trenutka, uz lak trzaj, bi spušten na stenu, gde pošteno sede, živ, i uze da se opipava gledajući gore u ona plava svetla koja su se smesta povukla.

"Spasli ste me!" šaputao je. "Niste hteli da me pustite da umrem. Znali ste da je to nepravedno."

Odjuri do Oca Stouna koji je još ležao u spokojnom snu. "Oče, Oče, probudi se!" Prodrma ga i okrete. "Oče, oni su me spasli!"

"Ko te spasao?" zažmirka Otac Stoun i sede.

Otac Perigrin ispriča šta mu se dogodilo.

"San, košmar; lezi opet pa spavaj", reče razdraženo Otac Stoun. "Ti i tvoji cirkuski baloni."

"Ali bio sam budan!"

"Hajde, Oče, smiri se. Hajde sad."

"Ne veruješ mi? Imaš li pištolj? Jeste, daj mi ga ovamo."

"Šta to hoćeš?" Otac Stoun mu pruži mali pištolj koji su poneli da bi se zaštitili od zmija ili drugih sličnih nepredvidivih životinja.

Otac Perigrin zgrabi pištolj. "Dokazaću!"

Uperi pištolj u svoju šaku i opali.

"Stani!"

Blesnu svetlost, i pred njihovim očima zaustavi se metak u vazduhu, na dva centimetra od njegovog ispruženog dlana. Lebdeo je jedan tren, okružen plavim fosforescentnim svetlacima. Onda šišteći pade u prašinu.

Otac Perigrin opali tri puta iz pištolja - u šaku, u nogu, i u telo. Tri zrna zalebdeše, svetlucajući, i padoše kraj njihovih nogu kao uginuli insekti.

"Vidiš?" reče Otac Perigrin opustivši ruku, ispuštajući pištolj sa mecima. "Oni znaju. Shvataju. Nisu životinje. Misle i rasuđuju i žive u jednoj moralnoj klimi. Koja bi me životinja ovako spasla od samog sebe? Nema životinje koja bi to učinila. Samo drugi čovek, Oče. Veruješ li sada?"

Otac Stoun je gledao u nebo i u plave svetlosti, zatim se ćuteći spusti na jedno koleno, podiže još tople metke i skupi ih u ruci. Onda čvrsto stisnu šaku.

Iza njih se rađalo sunce.

"Mislim da bi bolje bilo da siđemo ostalima, da im ovo ispričamo i dovedemo ih ovamo gore", reče Otac Perigrin.

Kad se sunce podiglo, oni su se već vraćali ka raketi.

Otac Perigrin opisa krug na sredini table. "Ovo je Hristos, sin Očev."

Pravio se da ne čuje kako ostalim Očevima zastaje dah.

"Ovo je Hristos, u svoj svojoj Slavi", nastavi on.

"Izgleda kao problem iz geometrije", primeti Otac Stoun.

"Srećno poređenje, jer ovde baratamo simbolima. Hrist nije ništa manje Hrist, morate priznati, zato što je predstavljen krugom ili četvorouglo. Vekovima krst simbolizuje njegovu ljubav i agoniju. Zato će ovaj krug biti marsovski Hristos. Na taj način dovešćemo ga na Mars."

Očevi su se razdraženo meškoljili i pogledali jedan drugoga.

"Ti ćeš, Brate Matija, izraditi, od stakla, kopiju ovog kruga. Jednu loptu ispunjenu sjajnom vatrom. Ona će stajati na oltaru."

"Jeftin mađioničarski trik", promrmlja Otac Stoun.

Otac Perigrin strpljivo nastavi: "Naprotiv. Mi im dajemo Boga u jednom shvatljivom obličju. Da je nama Hristos došao na Zemlju kao oktopod, da li bismo ga spremno prihvatili?" On raširi ruke.

"Je li to onda bio neki jeftin mađioničarski trik Gospodov, da nam dovede Hrista kroz Isusa, u obličju čoveka? Pošto blagoslovimo crkvu koju ovde izgradimo i osvetimo njen oltar i ovaj simbol, mislite li da bi Hristos odbio da nastani oblik pred nama? Znae u svojim srcima da ne bi odbio."

"Ali telo životinje bez duše!" reče Brat Matija.

"To smo već prešli, mnogo puta od kada smo se vratili jutros, Brate Matija. Ta stvorenja spasla su nas od lavine. Shvatila su da je samouništenje grešno, i sprečila ga, svaki put. Zbog toga moramo sagraditi crkvu u brdima, živeti sa njima, da bismo pronašli na koje posebne načine oni greše, strane načine, i pomogli im da otkriju Boga."

Očevi nisu izgledali zadovoljni perspektivom.

"Je li to zato što su tako neobični oku?" čudio se Otac Perigrin. "Ali šta je oblik? Samo posuda za plamteću dušu koji nam Bog svima daje. Kada bih ja sutra ustanovio da morski lavovi odjednom poseduju slobodnu volju, intelekt, da znaju kada da ne greše, da znaju šta je život i ublažavaju pravdu milosrđem a život ljubavlju, sagradio bih katedralu ispod mora. I ako bi vrapci, čudom i voljom božjom, sutra zadobili večite duše, ja bih napunio crkvu helijumom i napravio je da liči na njih, jer sve duše, u svakom obliku, ako imaju slobodnu volju i svesne su svojih greha, goreće u paklu ukoliko im se ne da njihova pravedna vera. Ja ne bih dozvolio da nijedna marsovska kugla

gori u paklu, jer to je kugla samo u mojim očima. Kada zatvorim oči, ona stoji preda mnom, inteligencija, ljubav, duša - i ja to ne smem poreći."

"Ali ta staklena lopta što želiš da je smesti na oltar", pobuni se Otac Stoun.

"Uzmite Kineze", odvrati Otac Perigrin neuznemireno. "Kakvog Hrista poštuju Kinezi hrišćani? Istočnjačkog Hrista, naravno. Svi ste videli istočnjačke scene Rođenja Hristovog. Kako je Hristos odeven? U istočnjačke haljine. Kuda hoda? Po kineskim predelima sa bambusima, planinom u izmaglici i kvrgavim drvetom. Očni kapci mu se sužavaju, jagodice su mu istaknute. Svaka zemlja, svaka rasa doda ponešto našem Gospodu. Sećam se Device iz Gvadalupe koju obožava čitav Meksiko. A njena koža? Jeste li zapazili njene slike? Tamna koža, kao i koža njenih poklonika. Je li to svetogrđe? Uopšte ne. Nije logično da ljudi prihvate Boga neke druge boje, koliko god on bio stvaran. Često se čudim kako naši misionari uspevaju u Africi, sa snežno belim Hristom. Možda zato što je za afrička plemena belo sveta boja, u albinima ili u nekom drugom obliku. Vremenom, zar Hristos možda i tamo ne bi potamneo? Forma nema značaja. Sadržina je sve. Ne možemo očekivati da ovi Marsovci prihvate neku tuđu formu. Daćemo im Hrista u njihovom sopstvenom liku."

"Ima jedna greška u tvom rezonovanju, Oče", reče Otac Stoun. "Zar nas Marsovci neće osumnjičiti za licemerje? Oni će shvatiti da mi ne obožavamo okruglog, kuglastog Hrista, već čoveka sa udovima i glavom. Kako da objasnimo tu razliku?"

"Tako što ćemo pokazati da nema razlike. Hristos će ispuniti svaku posudu koja mu se ponudi. Tela ili lopte. On je tu, i svako će obožavati istu stvar u različitom ruhu. Šta više, mi moramo verovati u ovu loptu koju dajemo Marsovcima. Mi moramo verovati u jedan oblik koji je za nas besmislen što se tiče forme. Ovaj sferoid biće Hrist. I moramo se setiti da bismo i mi sami, i oblik našeg Zemaljskog Hrista, ovim Marsovcima bili besmisleni, smešni, traćenje materijala."

Otac Perigrin odloži kredu. "Hajdemo sada u brda da gradimo crkvu."

Očevi počеше da pakuju opremu.

Crkva nije bila crkva, već mesto račišćeno od stenja, plato na jednoj od nižih planina, sa poravnanim i iščetkanim tлом, i nameštenim oltarom na koji je Brat Matija postavio vatrenu kuglu koju je konstruisao.

Posle šest dana rada 'crkva' je bila gotova.

"Šta ćemo sa ovim?" Otac Stoun lupi o železno zvono koje su doneli sa sobom. "Šta njima znači zvono?"

"Mislim da sam ga doneo nama za utehu", priznade Otac Perigrin. "Treba nam nekoliko poznatih stvari. Ova crkva tako malo liči na crkvu. I mi se ovde osećamo nekako apsurdno - čak i ja; jer ovo je nešto novo, ovaj posao preobraćanja stvorenja iz jednog drugog sveta. Ponekad se osećam kao glumac u smešnom komadu. Onda molim Boga da mi podari snage."

"Mnogi Očevi su nesrećni. Neki od njih se sprdaju sa svim ovim, Oče Perigrine."

"Znam. Ali opet, pretpostavljam, radi naše udobnosti treba nam naša sopstvena muzika. Kasnije ćemo možda otkriti njihovu."

U nedelju ujutru digoše se vrlo rano i krenuše kroz hladnoću kao blede utvare, dok su im na rizama zveckale kuglice leda; bili su kao pokriveni praporcima i stresali su sa sebe mlazeve srebrne vode.

"Da mi je da znam je li ovde na Marsu nedelja?" glasno je razmišljao Otac Perigrin, ali videći kako je Otac Stoun ustuknuo požuri da nastavi: "Mogao bi biti utorak ili četvrtak - ko zna? Ali nema veze. Dokon sam pa zamišljam. Nama je nedelja. Hajde."

Očevi stupiše u široki zaravnjeni prostor 'crkve' i kleknuše, drhteći i poplavelih usana.

Otac Perigrin očita jednu molitvicu i stavi hladne prste na dirke orgulja. Muzika se uzdiže uvis kao jato ljupkih ptica. Dodirivao je dirke kao čovek koji rukama prolazi kroz korov izđikljalog vrta, odašiljući lepotu u brda u širokim zamasima.

Muzika uspokoji vazduh. Mirisala je svežim dahom jutra. Odluta u planine i strese prah minerala prašnjavom kišom.

Očevi su čekali.

"Pa, Oče Perigrine." Otac Stoun je gledao u prazno nebo gde se dizalo sunce, crveno kao grotlo visoke peći.

"Ja ne vidim naše prijatelje."

"Da pokušam opet." Otac Perigrin se preznojavao.

Onda sagradi jednu Bahovu građevinu, savršen kamen po kamen, podiže tako ogromnu muzičku katedralu da su joj najdalji brodovi bili u Ninivi, a najudaljenija kupola s leve strane Svetog Petra. Kada se završi, muzika ostade i ne rasturi se među ruševinama već se spoji sa nizom belih oblaka i bi odneta u druge krajeve.

Nebo je i dalje bilo prazno.

"Doći će oni!" Ali Otac Perigrin je osećao paniku, najpre vrlo laku, kako mu raste u grudima.

"Molimo se. Molimo ih da dođu. Oni čitaju misli; oni znaju."

Očevi se ponovo spustiše na tle, šušajući i šapćući. Molili su se.

I na Istoku, iz ledenih planina u sedam sati u nedelju ujutru ili možda četvrtak izjutra, ili ponedeljak izjutra na Marsu, pojaviše se nežne vatrene lopte.

Lebele su i spuštale se, i ispuniše prostor oko uzdrhtalih sveštenika. "Hvala ti; oh, hvala ti, Gospode." Otac Perigrin čvrsto zatvori oči i odsvira muziku, i kada je to bilo gotovo okrenu se i pogleda po svojoj čudesnoj pastvi.

Jedan glas mu dotače misao i taj glas reče:

"Došli smo nakratko."

"Možete ostati", reče Otac Perigrin.

"Samo nakratko", reče mirno glas. "Došli smo da vam kažemo izvesne stvari. Trebalo je ranije da progovorimo. Ali smo se nadali da ćete možda produžiti svojim putem ako vas ne diramo."

Otac Perigrin krenu da govori, ali ga glas učutka.

"Mi smo oni Stari", reče glas; ulazio je u njega kao plavo vazdušasto plamsanje i goreo mu u komorama glave. "Mi smo stari Marsovci koji su napustili svoje mermerne gradove i otišli u brda, napustivši materijalni život kojim su živeli. Tako smo veoma davno postali ovo što smo sada. Nekada smo bili ljudi, sa telima, nogama i rukama kao što su vaše. Legenda kaže da je jedan od nas, jedan dobar čovek, otkrio način kako da oslobodi čovekovu dušu i um, da ih oslobodi telesnih zala i melanholije, smrti i menjanja, loših raspoloženja i staračkih boljki - i tako smo poprimili izgled munje i plave vatre i od tada većito živimo na vetru i na nebu, u brdima, ni oholi ni nadmeni, ni bogati ni siromašni, ni strasni, ni hladni. Živimo odvojeni od onih koje smo ostavili za sobom, onih drugih ljudi ovog sveta, i zaboravilo se kako smo postali, postupak je izgubljen; ali mi nikada nećemo umreti, niti ćemo činiti zlo. Odstranili smo grehe tela i živimo u Božijoj milosti. Ne žudimo ni za čim; svojine nemamo. Ne krademo, niti ubijamo, ne bludničimo, ne mrzimo. Živimo u sreći. Ne možemo se reprodukovati; ne jedemo niti pijemo, ne ratujemo. Kada su nam tela bila otklonjena lišeni smo svega čulnog i detinjastog, i svih telesnih grehova. Ostavili smo greh iza sebe, Oče Perigrine, i on je spaljen kao lišće u jesen, i nestao je kao zaprljan sneg gadne zime, kao muški i ženski cvetovi crveno-žutog proleća, nestao kao zadihane noći u najvrelije leto; naše vreme je umereno, a stanište nam je bogato mišlju."

Otac Perigrin je sada stajao, jer ga je glas dodirivao takvom visinom da mu je gotovo razdirao čula. Zanos i vatra strujali su mu telom.

"Želimo da vam kažemo da cenimo to što ste napravili ovo mesto za nas, ali ono nam nije potrebno, jer svaki od nas je sam sebi hram i nije mu potrebno nikakvo mesto gde bi se pročišćavao. Oprostite nam što vam ranije nismo došli, ali mi smo odvojeni i po strani i ni sa kim nismo razgovarali već deset hiljada godina, niti smo se na bilo kakav način mešali u život ove planete. Mi se ne plašimo, niti jurimo za ma čim. Dajemo vam za pravo. I zato vam predlažemo da odnesete delove ovog hrama u vaše nove gradove, i tamo pročišćavate druge od greha. Jer, budite uvereni, mi smo srećni i živimo u miru."

Očevi su klečali obasjani štedrom plavom svetlošću, Otac Perigrin je takođe bio na kolenima, i plakali su, i nisu žalali što su izgubili vreme; to im uopšte nije bilo važno.

Plave kugle su mrmorile, onda počеше opet da se dižu, sa daškom prohladnog vazduha.

"Mogu li", uzviknu Otac Perigrin, ne usuđujući se da pita, sa zatvorenim očima, "mogu li opet da dođem; jednom, da se učim od vas?"

Plave vatre blesnuše. Vazduh je treperio.

Da. Negde u budućnosti mogao bi da dođe. Negde u budućnosti.

Onda se Vatrene baloni oduvaše i nestadoše, a on ostade kao dete, na kolenima, dok su mu se suze slivale iz očiju. "Vratite se, vratite se!" Svakog trenu Deda bi ga mogao podići i odneti uza stepenice u njegovu spavaću sobu u davno nestalom gradu u Ohaju...

O zalasku sunca siđoše u koloni sa brda. Osvrćući se, Otac Perigrin je video plave vatre kako gore. Ne, mislio je, ne bismo mi mogli da izgradimo crkvu za takve kao što ste vi. Vi ste sušta Lepota. Koja bi se crkva mogla nadmetati sa plamenom čiste duše?

Otac Stoun je ćuteći išao pored njega. Najzad progovori:

"Kako ja to vidim, Istina postoji na svakoj planeti. Svi delovi Velike istine. Određenog dana oni će se svi spojiti kao delovi mozaika. Ovo je bio potresan doživljaj. Nikada više neću sumnjati, Oče Perigrine. Jer ova Istina ovde je isto tako prava kao i Istina na Zemlji, i one leže jedna uz drugu. A mi ćemo produžiti na ostale svetove, sabiraćemo delove Istine sve dok jednoga dana ceo Zbir ne bude pred nama kao svetlost novog dana."

"To je puno, s obzirom na to da je od tebe, Oče Stoune."

"Sada mi je žao, u neku ruku, što silazimo u grad da radimo sa svojom vrstom. One plave svetlosti. Kada su se spustile oko nas, pa onaj glas..." Otac Stoun uzdrhta.

Otac Perigrin ga prihvati za ruku. Hodali su uporedo.

"I znaš", reče najzad Otac Stoun zadržavajući pogled na Bratu Matiji, koji je koračao pred njima sa staklenom kuglom koju je nežno nosio u rukama, onom staklenom kuglom sa plavom fosfornom svetlošću koja će večito sijati u njoj, "znaš, Oče Perigrine, ta kugla tu..."

"Da?"

"To je On. To je On, na kraju krajeva."

Otac Perigrin se osmehnu. Spuštali su se sa brda ka novom gradu.

POSLEDNJA NOĆ SVETA

"Šta bi ti radila kada bi saznala da je ovo poslednja noć sveta?"

"Šta bih radila? Ozbiljno misliš?"

"Da, ozbiljno."

"Ne znam. Nisam razmišljala."

On sipa malo kafe. U pozadini, dve devojčice su se igrale kockama na ćilimu u salonu na svetlosti uraganskih svetiljki. U večernjem vazduhu osećao se lak, čist miris skuvane kafe.

"Pa, bolje počni da misliš o tome", reče on.

"Valjda ne misliš stvarno!"

On klimnu glavom.

"Rat?"

On odmahnu glavom.

"Nije hidrogenska ili atomska bomba?"

"Ne."

"Ili bakteriološki rat?"

"Ništa od svega toga", reče on, polako mešajući kafu. "Već prosto, recimo, zatvara se knjiga."

"Mislim da ne razumem."

"Ne, a ne razumem ni ja, stvarno; to je samo osećaj. Ponekad me prepadne, ponekad uopšte nisam uplašen, već miran." Baci pogled na devojčice i njihove plave kose koje su se presijavale pod svetiljkama. "Nisam ti ništa rekao. To mi se prvi put dogodilo pre oko četiri noći."

"Šta?"

"Jedan san koji sam sanjao. Sanjao sam da će se sve svršiti, i jedan glas kako kaže da je gotovo; ne neki glas da bih mogao da ga se setim, nego tako, glas, i kaže kako će ovde na Zemlji sve da

stane. Sutradan nisam mnogo razmišljao o tome, ali kad sam otišao u kancelariju vidim Stena Vilisa zagledao se kroz prozor, onako usred dana, kažem ja njemu da se kladimo da znam šta misliš, Stene, a on kaže sanjao sam nešto noćas, i još pre nego što mi je ispričao san, ja sam znao šta je. Mogao sam ja njemu da kažem, ali on priča meni, a ja slušam."

"To je bio isti san?"

"Isti. Kažem Stenu da sam ga i ja sanjao. Nije izgledao iznenađen. Laknulo mu je, u stvari. Onda prođemo kroz kancelarije. To nije bilo planirano. Nismo rekli: 'Hajde da prošetamo okolo.' Prosto idemo za svoj groš, i svuda vidimo ljude kako gledaju u svoje stolove, ili u ruke ili kroz prozore. Razgovarao sam sa nekolicinom. A i Sten."

"I svi su sanjali?"

"Svi. Isti san, bez razlike."

"Veruješ li ti u to?"

"Da. Nikada nisam bio sigurniji."

"I kada će biti kraj? Sveta, mislim?"

"Negde tokom noći za nas, a onda kako se noć dalje pomera oko sveta, ima i to da ide dalje. Za dvadeset četiri sata sve će da bude gotovo."

Sedeli su neko vreme ne pipnuvši kafu. Onda je polako podigoše i ispiše, gledajući jedno u drugo.

"Jesmo li mi to zaslužili?" reče ona.

"Nije stvar u tome da li smo zaslužili; jednostavno nije uspelo. Vidim da se čak nisi ni raspravljala oko toga. Zašto nisi?"

"Valjda imam razloga", reče ona.

"Onaj isti razlog koji su imali svi u kancelariji?" Ona polako klimnu glavom. "Nisam želela ništa da kažem. Desilo se noćas. I žene iz bloka su pričale među sobom o tome, danas. Sanjale su. Mislila sam da se to samo slučajno poklopilo." Podiže večernje novine. "Nema ništa u novinama o tome."

"Svi znaju, tako da nema potrebe."

On se zavalj u stolici, posmatrajući je. "Bojiš li se?"

"Ne. Uvek sam mislila da ću se plašiti, ali se ne plašim."

"Gde li je onaj duh nazvan samoočuvanje o kojem toliko govore?"

"Ne znam. Ne uzbuđuješ se i suviše kada osećaš da su stvari logične. Ovo je logično. Kako smo živeli, drugo se ništa nije ni moglo desiti."

"Nismo bili baš mnogo loši, zar ne?"

"Ne, a ni grdno dobri. Pretpostavljam da je to nevolja - nismo bili bog zna šta ni u kom pogledu osim to što smo bili, dok se veliki deo sveta upinjao da bude mnogo šta drugo."

Devojčice su se smeјale u salonu.

"Uvek sam mislio da će ljudi u ovakvom jednom trenutku da vrište po ulicama."

"Mislim da neće. Ne vrišti se zbog prave stvari."

"Znaš, ništa mi neće nedostajati osim tebe i devojčica. Nikada nisam voleo gradove, niti svoj posao, niti išta osim vas tri. Ništa mi neće nedostajati osim možda promena vremena, i čaša hladne vode kada je vruće, i možda bi mi nedostajalo spavanje. Kako možemo da sedimo tu i tako pričamo?"

"Zato što nam ništa drugo ne ostaje."

"To je, naravno; jer kad bi bilo nečeg drugog, mi bismo to činili. Rekao bih da je ovo valjda prvi put u istoriji sveta da svako zna tačno šta će raditi sledeće noći."

"Pitam se šta li će svi ostali sada da rade, večeras, sledećih nekoliko sati."

"Ići će na neku predstavu, slušati radio, gledati televiziju, igrati karte, stavljati decu u krevet, i sami odlaziti na spavanje, kao i uvek."

"U neku ruku, time se možemo ponositi - kao i uvek."

Još malo su sedeli, onda on sipa sebi još jednu šolju kafe. "Zašto pretpostavljaš da će to biti noćas?"

"Tako."

"Zašto to ne bi bila neka druga noć u prošlom veku, ili pre pet vekova, ili pre deset?"

"Možda zato što nikada nije bio 19. oktobar 1969, nikada pre u istoriji, a sada jeste, i to ti je; zato što ovaj datum znači više nego što je i jedan drugi ikada značio; zato što je to godina kada su stvari takve kakve su u celom svetu i zato je kraj."

"Noćas preko okeana u oba pravca prelaze po zadatku bombarderi koji nikada neće ugledati kopno."

"To je jedan deo razloga."

"Pa", reče on ustajući, "šta ćemo mi? Da operemo sudove?"

Opraše sudove i posebno uredno ih složiše. U osam i trideset stavili su devojčice u krevet i poljubili ih, upalili male svetiljke kraj njihovih kreveta i ostavili im otškrinuta vrata.

"Mislim se", reče muž dolazeći iz spavaće sobe i osvrćući se, zastavši trenutak sa lulom u ruci. "Šta?"

"Da li da vrata budu zatvorena, ili da ostanu samo malo otškrinuta tako da ulazi svetlost."

"Mislim se da li deca znaju."

"Ne, naravno da ne znaju."

Sedeli su i čitali novine i razgovarali, slušali neku muziku na radiju, pa onda sedeli zajedno kraj kamina i gledali u žeravicu dok je sat odbijao deset i trideset, pa jedanaest, pa jedanaest i trideset. Mislili su na sve druge ljude na svetu koji provode to veče, svaki na svoj sopstveni način.

"E pa", reče on najzad.

Dugo je ljubio svoju ženu.

"Bili smo dobri jedno drugome, u svakom slučaju."

"Hoćeš da zaplačeš?" zapita on.

"Mislim da neću."

Prodoše kroz kuću, pogasiše svetla i odoše u spavaću sobu. Stajali su u pro hladnoj noćnoj tami, i svlačili se, sklanjajući prekrivače. "Čaršavi su tako čisti i lepi."

Umorna sam.

"Svi smo umorni."

Smestiše se u postelju.

"Trenutak", reče ona.

Čuo je kako ustaje iz kreveta i odlazi u kuhinju. Vratila se trenutak kasnije. "Ostavila sam vodu da teče u lavabo", reče ona.

Nešto je u tome bilo toliko smešno da je morao da se nasmeje.

Ona se smejala s njim, znajući šta je toliko smešno u tome što je učinila. Najzad prestadoše da se smeju, i tako su ležali u postelji u svežoj noći držeći se za ruke, sa priljubljenim glavama.

"Laku noć", reče on posle kratkog vremena.

"Laku noć", reče ona.

IZGNANICI

Oči su im bile od same vatre, a iz veštičijih usta sukljao je plamen dok su se naginjale da riju po kazanu zamašćenim štapom i koštunjavim prstima.

"Kad ćemo se nas tri opet sresti..."

Kad dažd pljusne, munja blesne, ili grom zatrešti?"

Pijano su igrale na obali praznog mora, prljajući vazduh svojim jezicima, pržeći ga mačjim očima koje su zlobno sijale:

"Hopa-cupa oko kotla;

Otrov droba mu u grotla...

Hitaj, hitaj, rmbaj, rintaj;

Vatro, plamsaj, kotle, ključaj!"

Zastadoše i baciše pogled unaokolo. "Gde je kristal? Kamo igle?"

"Ovde!"

"Dobro!"

"Je li se zgusnuo žuti vosak?"

"Jeste!"

"Sipaj ga u gvozdeni kalup!"

"Je li gotova voštana figura?" Uobličavali su je kao melasu koja im je kapala po zelenim rukama.

"Proteraj iglu kroz srce!"

"Kristal, kristal; donesi ga iz gatarske torbe. Skini prašinu s njega; pogledaj!"

Nagnuše se nad kristal, belih lica.

"Vidi, vidi, vidi..."

Raketni brod kretao se svemirom sa planete Zemlje na planetu Mars. Na brodu su umirali ljudi.

Kapetan umorno podiže glavu. "Moraćemo da upotrebimo morfijum."

"Ali, Kapetane..."

"Vidiš i sam u kakvom je stanju ovaj čovek." Kapetan podiže vuneno ćebe i čovek zgrčen ispod vlažnog čaršava pokrenu se i zaječa. Vazduh je bio ispunjen sumpornom grmljavinom.

"Video sam ga - video sam ga." Čovek otvori oči i napregnuto se zagleda u otvore za svetlost gde se video samo crni svemir, zvezde koje su brzo promicale, Zemlja u daljini, i planeta Mars na svom usponu, velika i crvena. "Video sam ga - slepog miša, ogromnog, slepog miša sa čovečijim licem, raširio se nad prednjim otvorom. Leprša i leprša, leprša i leprša."

"Puls?" zapita kapetan.

Dežurni izmeri puls. "Sto trideset."

"Ne može on tako dalje. Daj mu morfijum. Hajde, Smite."

Krenuše odatle. Podne ploče odjednom oživeše od kostiju i belih lobanja koje su vriskale.

Kapetan se nije usuđivao da pogleda nadole, i iznad vriskova reče: "Je li Perns na ovom mestu?" Zavirujući kod jednog otvora.

Hirurg u belom mantilu se odmače od jednog tela. "Ja to prosto ne shvatam."

"Kako je umro Pers?"

"Ne znamo Kapetane. Nije bilo ni srce, ni mozak, niti šok. Jednostavno - umro."

Kapetan opipa doktorov članak, koji se pretvori u šištavu zmiju i ujede ga. Kapetan se nije trgao. "Čuvaj se. I tebi je ubrzan puls."

Doktor klimnu glavom. "Pers se žalio na bolove ,žiganje, govorio je - u ručnim zglobovima i nogama. Govorio je da se oseća kao da je od voska, da se topi. Pao je. Ja sam mu pomogao da se dignu. Plakao je kao dete. Kaže da ima srebrnu iglu u srcu. Umre. Evo ga. Možemo da ponovimo autopsiju, da vidite. Sve je fizički normalno."

"To je nemoguće! Umro je od nečega!"

Kapetan ode do otvora. Mirisao je na mentol i jod, i na zeleni sapun na glatkim i manikiranim rukama. Beli zubi bili su mu istrljani preparatom za čišćenje zuba, uši izribane do rumenila, kao i obrazi. Uniforma bela kao sneg, čizme kao sjajna crna ogledala pod njim. Kovrdžava kratko podšišana kosa mirisala mu je na jak alkohol. Čak mu je i dah bio rezak i svež, čist. Ni mrljice na njemu. Svež instrument, upravo iskuvan, naoštren i spreman.

Ljudi sa njim bili su na isti kalup. Čovek bi očekivao da vidi ogromne mesingane ključeve kako im se klata na leđima. To su bile skupe, talentovane, dobro podmazane spravice, poslušne i brze.

Kapetan je posmatrao kako planeta Mars raste u svemiru.

"Za jedan sat ćemo se spustiti na to proketo mesto. Smite, jesi li ti video neke slepe miševе, jesi li imao kakve druge košmare?"

"Da, gospodine. Onog meseca pre nego što je naša raketa poletela iz Njujorka, gospodine.

Ujedaju me za vrat beli pacovi, piju mi krv. Nisam to ispričao. Bojao sam se da mi nećete dozvoliti da pođem na ovaj put."

"Ne mari", uzdahnu kapetan. "I ja sam sanjao. Za svih mojih pedeset godina nikada nisam sanjao sve do one nedelje pre nego što smo uzleteli sa Zemlje. A onda sam svake noći sanjao da sam beli vuk. Kao uhvatili me na jednom snežnom brdu. Ustrelili srebrnim metkom. Zakopali me sa kocem u srcu." Odmahnu glavom prema Marsu. "Šta misliš, Smite, znaju li oni da dolazimo?"

"Mi ne znamo da li ima Marsovaca, gospodine."

"Ne znamo? Počeli su da nas odvrćaju zastrašivanjem pre osam nedelja, pre nego što smo pošli. Sada su ubili Persa i Rejnoldsu. Juče je Grenvil oslepeo zbog njih. Kako? Ne znam. Slepim miševima, igle, snovi, ljudi umiru bez razloga. To bih nazvao činima da je neko drugo doba. Ali ovo je godina 2120., Smite. Mi smo racionalni ljudi. Sve ovo se ne može događati. Ali događa se! Ko su da su, sa svojim iglama i slepim miševima, nastojće da nas sve dokrajče." Okrenu se oko sebe. "Smite, donesi mi one knjige sa moje police. Hoću da ih imam kada se spustimo."

Na palubi rakete bilo je naslagano dve stotine knjiga.

"Hvala, Smite. Jesi li bacio pogled na njih? Misliš da sam šenuo. Možda. Neko šašavo predosećanje. U onom poslednjem trenutku poručio sam knjige iz Istorijskog muzeja. Zbog mojih snova. Dvadeset noći su me boli, kasapili, bio sam slepi miš koji vrišti dok ga pribadaju na hirurški podmetač, trunuo pod zemljom u crnoj kutiji; gadni, zli snovi. Cela naša posada sanjala je veštice, vukodlačine, vampire, i fantome, sve stvari o kojima ništa nisu mogli znati. Zašto? Zato što su knjige o takvim jezivim stvarima uništene pre jednog veka. Zakonom. Zabranjeno je svima posedovanje tih groznih knjiga. Ove knjige koje vidiš ovde poslednji su primerci, koji se čuvaju u muzejskim podrumima u cilju proučavanja istorije."

Smit se saže da bi pročitao prašnjave naslove:

"Priče tajanstva i mašte, od Edgara Alana Poa. Drakula, od Brema Stoukera. Frankenštajn, od Meri Šeli. Okretaj zavrteke, Od Henri Džejmsa. Legenda o usnuloj šupljini, od Vašingtona Irvinga. Rapaćinijeva kći, od Nataniijela Hotorna. Događaj kod mosta na Sovinom potoku, od Embrouza Birsu. Alisa u zemlji čuda, od Luisa Karola. Vrbe, od Aldžernona Blekvuda. Čarobnjak iz Oza, od L. Frenk Bauma. Jeziva senka nad Insmautom, od H. P. Lavkrafta. I još i više! Knjige Voltera de la Mera, Veikfilda, Harvija, Velsa, Eskvita, Hakslija - sve zabranjenih pisaca. Sve koje su bile spaljene one iste godine kada su Svi sveti stavljeni van zakona i zabranjen Božić! Ali, gospodine, šta nam one vrede ovde na raketi?"

"Ne znam", uzdahnu kapetan, "još."

Tri čaralice podigoše kristal u kome je svetlucao kapetanov lik, dok mu je iz fino brušenog stakla zvoncao sićušan glas:

"Ne znam", uzdahnu kapetan, "još."

Tri veštice se crveno iskrleštiše jedna drugoj u lice.

"Nemamo mnogo vremena", reče jedna.

"Bolje da opomenemo Njih u Gradu."

"Hteće da čuju o knjigama. Ovo ne izgleda dobro. Ta budala kapetan!"

"Spustiće raketu za jedan sat."

Tri veštice se stresose i zažmirkaše uvis prema Smaragdnom gradu na ivici suvog Marsovskog mora. Na najvišem prozoru u gradu jedan mali čovek držao je kao krv crveni zastor pomen u stranu. Posmatrao je pustaru gde su tri veštice punile svoj kazan i uobličavale figure od voska. Tamo dalje, još hiljade i hiljade plavih vatri i dima od lovorika, crnih duvanskih dimova, cimernih prahova i prahova od kostiju dizale su se poput mekokrilnih leptirica kroz marsovsku noć. Čovek je prebrojavao razigrane mađijske vatre. Zatim, kada se tri veštice izbečiše, on se okrenu. Grimizni zastor, pušten, pade, od čega udaljeni portal žmirnu, kao žuto oko.

Gospodin Edgar Alan Po stajao je u prozoru na kuli, sa lakim alkoholnim isparenjem u dahu. "Hekatini prijatelji su zauzeti večeras", reče ugledavši veštice, daleko dole.

Jedan glas iza njega reče: "Video sam Vila Šekspira na obali, malopre, ganja ih. Svuda duž mora samo Šekspirova tevabija, noćas, na hiljade: tri veštice, Oberon, Hamletov otac, Puk - svi, svi oni - hiljade! Blagi Bože, koja svetina."

"Dobri Vilijem." Po se okrenu. Pusti grimizni zastor da se sklopi. Stajao je trenutak gledajući sobu od netesanog kamena, sto od crnog drveta, plamen sveće, drugog čoveka, g. Embrouza Birsa koji je sedeo i dosađivao se, palio šibice i gledao ih kako dogorevaju; prigušeno zviždukao, povremeno se smejaio sam za sebe.

"Sada ćemo morati da kažemo G. Dikensu", reče g. Po. "Odlazemo već i suviše dugo: To je pitanje sati. Hoćeš li da siđeš sa mnom do njegove kuće, Birse?"

Birs veselo diže pogled. "Baš razmišljam - šta će se s nama dogoditi?"

"Ako ne možemo da poubijamo ljude sa rakete, da ih naplašimo i oteramo, onda ćemo morati da odemo, odavde, naravno. Otići ćemo na Jupiter, a kada oni dođu na Jupiter mi ćemo dalje na Saturn, pa kada oni dođu na Saturn, mi ćemo na Uran, ili Neptun, pa onda dalje do Plutona..."

"A gde posle?"

Lice gospodina Poa bilo je umorno; u očima mu trnulo zaostalo ugljeglje, govorio je sa nekim tužnim bezumljem; šake su mu beskorisno visile, kosa pravo padala preko čudesnog belog čela. Ličio je na zloduha neke izgubljene mračne Stvari, generala koji se vratio iz skitačke invazije. Brbljive usne izlizale su mu svilenkast, mek crni brk. Bio je toliko mali da se činilo kao da mu čelo pluta, široko i fosforescentno, samo za sebe u mračnoj sobi.

"Mi imamo prednost boljih formi putovanja", reče on. "Uvek se možemo nadati da će se povratiti neki od njihovih atomskih ratova, raspadanje, vek mračnjaštva. Možemo se nadati povratku praznoverja. Onda bismo mogli da se vratimo na Zemlju, svi mi, za jednu noć." Crne oči gospodina Poa prodorno su gledale ispod njegovog okruglog sjajnog čela. Bio je zagledan u tavanicu. "Znači dolaze da unište i ovaj svet? Ništa neće ostati nezaprlijano, je l' tako?"

"Da li se čopor vukova zaustavlja dok ne poubija svoj plen i ne proždere utrobu? To treba da bude pravi rat. Ja ću sedeti sa strane i brojati poene. Toliko Zemljana skuvano u ulju, toliko Rukopisa nađenih u bocama spaljeno, toliko i toliko Zemljana probodeno iglama, toliko i toliko Crvenih smrti lansirano baterijom potkožnih špriceva - ha!"

Po se ljutito klatio, pomalo pijan od vina. "Šta smo učinili? Budi sa nama, Birse, za ime Boga! Da li su nam pravično sudili književni kritičari! Ne! Naše knjige su pokupili preciznim, sterilnim hirurškim pincetama i hitnuli u kazane, da ih iskuvaju, da im poubijaju sve smrtonosne klice. Prokleti bili svi!"

"Ja mislim da je naša situacija zabavna", reče Birse. Prekide ih jedan histeričan krik sa stepeništa kule.

"Gospodine Po! Gospodine Birse!"

"Da, da, evo nas!" Po i Birse siđoše i nađoše jednog čoveka oslonjenog o kamenu zid hodnika, široko otvorenih usta.

"Jeste li čuli novosti?" uzviknu on i grčevito ih zgrabi kao čovek koji samo što se ne preturi preko litice. "Sleteće za jedan sat! Donose knjige sa sobom - stare knjige, kažu veštice! Šta radite na kuli u jednom ovakvom trenutku? Zašto ne delate?"

Po reče: "Činimo sve što možemo, Blekvude. Tebi je sve ovo novo. Hajde sa nama, idemo do g. Čarlsa Dikensa..."

"...da porazmislimo o svojoj kobi, svojoj crnoj kobi", reče Birse i namignu.

Silazili su grotlom zamka koje je odjekivalo, sve niže i niže po mračnim zelenim spratovima, u ustajalost i trulež, među paukove u njihovim košmarnim mrežama. "Ne brinite se", govorio je Po, dok mu je čelo tonulo ispred njih, kao ogromna bela svetiljka. "Večeras sam pozvao sve duž mrtvog mora. Tvoje prijatelje i moje, Blekvude Birse. Svi su tamo. Životinje i starice, i oni visoki ljudi sa oštrim belim zubima. Zamke čekaju, jame, jeste, i klatna. Crvena smrt." Tu se tiho zasmeha. "Da, čak i Crvena smrt. Nikada nisam pomišljao - ne, nikada nisam pomišljao da će doći vreme da se tako nešto kao Crvena smrt stvarno dogodi. Ali oni su je tražili, i dobiće je!"

"Ali da li smo dovoljno jaki?" zapita se Blekvud.

"Koliko jako je jako? Oni neće biti spremni za nas, u najmanju ruku. Nemaju tu maštu. Ti čisti mladi raketaši sa svojim antiseptičnim pumpericama i šlemovima kao noše, sa svojom novom religijom. Oko vratova im, o zlatnim lancima, skalpeli. Na glavama, dijadema mikroskopa. Među

svetim prstima, zakađene urne koje se puše, u stvari samo antiseptične pećnice za isterivanje praznoverja parom. Imena Poa, Birs, Hotorna, Blekvuda - svetogrđe za njihove čiste usne."

Kada su izašli iz zamka pođoše kroz prostor pun vode, brdsko jezerce na pustari koje i nije bilo jezerce, koje se maglilo pred njima kao u košmaru. Vazduh je bio ispunjen lepetom i šumom krila, kretanjem vetrova i tminom. Menjali su se glasovi, klatile prilike oko logorskih vatri. Gospodin Po je gledao igle kako pletu, pletu, pletu, u svetlosti vatre; pletu bol i jad, pletenjem zlo pretvaraju u voštane marionete, lutke od ilovače. Kazanski mirisi divljeg belog luka, kajene i šafrana sa šištanjem su se dizali uvis prožimajući noć otrovnim zajedanjem.

"Nastavite!" reče Po. "Vratiću se!"

Svuda duž prazne obale lelujale su se i bledele crne prilike, narastale i pretvarale se u crni dim na nebu. U planinskim tornjevima zvonila su zvona, a gavrani kuljali napolje iz tornjeva, zajedno sa jekom bronzine i u krugovima se zaletali u pepeo.

Po i Birs požuriše preko puste močvare, pa u jednu udoljicu, i odjednom se nađoše na kaldrmisanoj ulici, na hladnom, sumornom, mrzлом vremenu, sa ljudima koji su trupkali gore-dole po kamenitim dvorištima da bi zagrejali noge; pored svega toga još i magla, i sveće koje plamsaju u prozorima kancelarija i izlozima radnji sa izvešanim božićnim ćurkama. U daljini su neki dečaci, natrontani, ćurlikali, dok im je iz usta frktavo izbijala bleđa para u studeni vazduh. "Bog neka vam da veselja, Gospodo", a jedan veliki sat gromovito je odzvanjao ponoć. Dečaci su protrčavali izlećući iz pekare, sa večerama koje su im se sve pušile u musavim rukama, na poslužavnicima u srebrnim poklopljenim zdelama.

Kod firme na kojoj je pisalo SKRUDŽ, MARLI I DIKENS Po zakuca zvekirom, i iznutra, kada se vrata otvoriše za nekoliko centimetara, iznenadan nalet muzike gotovo ih povuče u igru. Tu je, iza ramena čoveka koji je isturao kozju bradicu i brkove ka njima, bio gospodin Fezivig i pljeskao rukama, tu je bila gospođa Fezivig, sva od širokog osmeha, igrala i sudarala se sa ostalim lumpadžijama, dok je violina cvrkutala a smeh se kotrljao oko stola kao zveckanje kristala u lusteru kada ga iznenada protrese vetar. Veliki sto bio je pretrpan svinjskom salamurom, ćurkama, zimzelenom, guskama; pitama s mesom, sisančićima, vencima kobasica, pomorandžama i jabukama, tu su bili Bob Krečit i Mala Dorit i Sitni Tim i sam gospodin Fejdžin, i jedan čovek koji bi po izgledu mogao biti nesvaren komad govedine, mrlja od senfa, mrvka sira, parče neskuvanog krompira - ko drugi nego gospodin Marli, sa lancima i svim ostalim, dok se vino lilo a zlaćane ćurke pušile punom parom!

"Šta želite?" zapita gospodin Čarls Dikens.

"Došli smo da te opet umoljavamo, Čarlse; potrebna nam je tvoja pomoć", reče Po.

"Pomoć? Mislite da bih vam pomogao da se borite protiv onih dobrih ljudi što dolaze u raketi? Ja tu ionako ne spadam. Moje knjige su spaljene greškom. Ja nisam nikakav natprirodnjak, nisam pisac groze i strave kao ti, Po; kao ti, Birse, ili drugi. Nisam ja ništa sa vama grozomornicima!"

"Ti si ubedljiv govornik", rezonovao je Po. "Mogao bi da odeš da sačekaš raketaše, uljuljkaš ih, uspavaš njihove sumnje i onda - onda bismo se mi pobrinuli za njih."

Gospodin Dikens se zagleda u nabore crnog ogrtača koji su skrivali Poove ruke. Smešeći se, Po izvuče odande jednu crnu mačku.

"Za jednog od naših posetilaca."

"A za druge?"

Po se opet osmehnu, zadovoljan. "Preвремена sahrana?"

"Mračan ste čovek, gospodine Po."

"Ja sam uplašen i ljut čovek. Ja sam bog, gospodine Dikense, isto kao što ste i vi bog, kao što smo svi bogovi, a tvorevine našeg uma - naši ljudi, ako hoćete - ne samo da su bili ugroženi, već i proganjani i spaljivani, cepani i cenzurisani, uništavani i uništeni. Svetovi koje smo mi stvorili ruše se. Čak i bogovi se moraju boriti!"

"Pa?" Gospodin Dikens nakrivi glavu, nestrpljivo čekajući da se vrati društvu, muzici, hrani.

"Možda možete da objasnite zašto smo ovde? Kako smo ovamo došli?"

"Rat začinje rat. Razaranja začinje razaranja. Na Zemlji, pre jednog veka godine 2020. naše knjige stavili su van zakona. Kakva užasna stvar - uništiti naša književna dela na takav način! To

nas je prizvalo iz čega? Smrti? Vanživotnog? Ne volim apstraktne stvari. Ne znam. Znam samo da su nas naši svetovi i naša dela pozvali i da smo pokušali da ih spasemo, i da je jedino što smo mogli da učinimo u tom spasavanju bilo da iščekamo jedno stoleće ovde na Marsu, u nadi da će se Zemlja možda preopteretiti tim naučnicima i njihovim sumnjama; ali sada oni dolaze da nas iščiste odavde, nas i naše mračne stvari, sve alhemičare, veštice, vampire i vukodlačiće koji su se, jedan po jedan, povlačili preko svemira kako je nauka prodirala kroz sve države na Zemlji ne ostavljajući konačno nikakav izbor uopšte osim sveopšteg odlaska sa Zemlje. Morate nam pomoći. Vi umete dobro da govorite. Potrebni ste nam."

"Ponavljam, ja ne pripadam vama, ne odobravam vam, a ni ostalima", povika ljutito Dikens. "Ja se nisam igrao sa vešticama i vampirima i ponoćnim spodobama."

"A Božićna pesma?"

"Smešno! Jedna priča. A, napisao sam ja još nekoliko o duhovima, možda pa šta? U mojim glavnim delima nije bilo ništa od tih besmislica!"

"Pogrešno ili ne, oni su vas svrstali sa nama. Uništili su i vaše knjige - vaše svetove. Morate ih mrzeti, gospodine Dikense!"

"Priznajem da su glupi i grubijani, ali to je sve. Do videnja!"

"Neka bar pođe gospodin Marli!"

"Ne!"

Vrata se zalupiše. Kada se Po okrete od vrata, ulicom, jedva dotičući smrznuto tle, sa kočijašem koji je svirao neku veselu ariju u rog, dolete velika kočija iz koje smejući se i pevajući poispadaše zacrveneli Pikvikovci koji stadoše da lupaju u vrata glasno uzvikujući Srećan Božić kada im debeli dečak otvori.

Gospodin Po pohita ponoćnom obalom suvog mora. Zastajao je kod vatara i dimova, izvikivao naređenja, proveravao uzavrele kotlove, otrove i kredom iscrtane pentagrame. "Dobro!" govorio je i trčao dalje. "Fino!" vikao i opet trčao. Ljudi su mu prilazili i trčali s njim. Sada su sa njim trčali g. Kopard i g. Mačin. Tu su bile zmijurine pune mržnje, ljuti demoni i vatreni bronzani zmajevi, guje pljuvalice i drhturave veštice, kao i bodlje, koprive i trnje i sva ona gadna naplavina i krš od povučenog mora uobrazilje, sve ostavljeno na setnoj obali da cvili, baca penu i pljuje.

Gospodin Mečin stade. Sede kao dete na hladan pesak. Poče da jeca. Pokušaše da ga uteše, ali on nije hteo da sluša. "Samo sam pomislio", reče, "šta će se dogoditi sa nama onog dana kada poslednje od naših knjiga budu uništene?"

Vazduh se okretao u kovitlac.

"Ne govori o tome!"

"Moramo", cvileo je g. Mečin. "Sada, sada, kada se raketa spusti, vi, g. Po; ti, Koparde; ti, Birse - svi vi ćete iščileti. Kao dim. Otići ćete s vetrom. Lica će vam se rastopiti..."

"Smrt! Prava smrt za sve nas."

"Mi postojimo samo sa dozvolom Zemlje. Ako bi jedan konačan ukaz večeras uništio naših poslednjih nekoliko dela, bili bismo kao ugašena svetla."

Kopard je tiho razmišljao. "Pitam se ko sam ja. U kakvoj glavi na Zemlji postojim ja noćas? U nekoj afričkoj kolibi? U nekom pustinjaku koji čita moje priče? Je li on-ona usamljena sveća na vetru vremena i nauke? Svetlucavi krug koji me održava ovde u buntovnom izgnanstvu? Je li to on? Ili neki dečak na napuštenom tavanu, koji me pronalazi u poslednjem trenutku! Oh, prošle noći sam se osećao bolestan, bolestan, bolestan do srži svoje, jer postoji telo duše kao i telo tela, i to dušino telo bolelo me je kroz onako svetlo, i prošle noći osetio sam se kao sveća, topio sam se. Tada sam odjednom skočio, dobio novu svetlost! Kada je neko dete, kijajući od prašine, u nekoj žučkasto sobici na Zemlji još jednom našlo jedan moj pohaban primerak, sa mrljama od vremena! Tako sam dobio kratko odlaganje!"

Na jednoj kolibici uz obalu s treskom se otvoriše vrata. Napolje kroči tanak čovečuljak sa mesom koje je visilo sa njega u naborima, i, ne obraćajući pažnju na druge, sede i zablenu se u svoje stisnute pesnice.

"Eno ga onaj koga žalim", prošapta Blekvud. "Gledajte ga kako odumire. Nekada je bio stvarniji od nas, koji smo bili ljudi. Uzeli su ga, голу ideju, i stolecima ga oblačili u ružičasto meso i snežnu bradu, u crveni somotski ogrtač i crne čizme; dodali mu jelene, šljokice, zimzelene grančice. I pošto su ga tako vekovima izrađivali, udavili ga u kazanu sa lizolom, moglo bi se reći."

Ljudi su ćutali.

"Kako li mora biti na Zemlji?" pitao se Po. "Bez Božića? Nema vrućih kestenova, nema jelke, nema ukrasa, ni doboša, ni sveća - ničega; ničega osim snega i vetra i usamljenih, stvarnih ljudi..."

Svi su gledali u mršavog malog starca sa zamršenom bradom i izbledelom odećom od crvenog somota.

"Jeste li čuli njegovu priču?"

"Mogu da je zamislim. Psihijatar usjaktelih očiju, promućurni sociolog, zlovoljni stručnjak za obrazovanje sa penom na ustima, antiseptični roditelji..."

"Žalosna situacija", reče Birs smeškajući se, "za trgovce o Božićnim praznicima koji su, tamo negde pred kraj, kako se sećam, počinjali da meću zimzelen i pevaju Božićne pesme dan uoči Svih svetih. Ako su imali i malo sreće, ove godine su mogli početi na Dan rada!" U većini država SAD i u Kanadi, zvaničan praznik, prvobitno određen za proslavu rada, obično prvi ponedeljak u septembru; prim. prev.

Birs ne nastavi. Pade ničice uz uzdah. Ležeći na tlu imao je vremena samo da kaže: "Što je zanimljivo." I onda, dok su oni svi gledali, prestravljeni, njegovo telo sagore u plav prah i ugljenisane kosti, čiji se pepeo razlete kroz vazduh u crnim krpicama.

"Birse, Birse!"

"Ode!"

"Nestala mu je poslednja knjiga. Neko na Zemlji ju je baš sada spalio."

"Bog neka mu da počinka. Od njega sada ništa nije ostalo. Jer šta smo mi nego knjige, i kada one nestanu, više nema ničega."

Prodoran zvuk ispuni nebo.

Stadoše da viču, prestrašeni, i pogledaše uvis. Na nebu je bila raketa, zasenjujući ga praskavim oblacima vatre! Oko ljudi na obali mora zaigraše fenjeri; začu se cviljenje i klokotanje, uz oštar miris varenih čini. Tikve sa izrezanim očima i zapaljenim svećama podigoše se u hladan bistar vazduh. Mršavi prsti stisnuše se u pesnice, a jedna veštica zavrišta iz svojih usahljivih usta:

"Brode, brode, razbij se, padni!

Izgori ceo, brode gadni!

Krckaj, drmaj, da se slije!

Krzno mačje, prah mumije!"

"Vreme je da idemo", promrmlja Blekvud. "Dalje na Jupiter, na Saturn ili Pluton."

"Da bežimo?" uzviknu Po kroz vetar. "Nikada!"

"Ja sam umoran star čovek!"

Po se zagleda u starčevo lice i poverova mu. Pope se svrh jednog ogromnog izvaljenog kamena i stade ispred deset hiljada sivih senki, zelenih svetlosti i žutih očiju na šištavom vetru.

"Prahovi!" povika.

Gust vreo miris gorkog badema, cimeta, kima, semena protiv glista i perunike!

Raketa je silazila - silazila sigurno, sa krikom duha prokletog! Po je besneo na raketu. Podiže pesnice uvis, i orkestar vrelina, zadaha i mržnje odgovori simfonijom! Kao cepčice drveta, slepi miševi sunuše uvis! Srca u plamenu, zavatlana kao projektili, prskala su krvavim vatrometom u nagorelom vazduhu. Raketa je silazila sve niže i niže, neumoljivo nadole, kao klatno. A Po je arlaukao, razbesnelo, i uzmicao sa svakim novim zamahom rakete koja je sekla i pustošila vazduh! Čitavo mrtvo more činilo se kao jama u kojoj oni, uzamčeni, čekaju spuštanje stravične mašine, sjajnog sečiva; kao ljudi pod lavinom!

"Zmije!" vrisnu Po.

I svetlucave zmije sa vijugavim zelenim šarama ustremiše se prema raketi. Ali ona se spusti sa širokim zamahom, bljujući vatru, i leže izduvavajući crveno perje na pesak, na milju od njih.

"Na nju!" drečao je Po. "Menjamo plan! Imamo samo jednu šansu! Trk! Na nju! Na nju! Da ih podavimo našim telima! Da ih poubijamo!"

I kao da je kakvom silovitom moru naredio da promeni pravac, da se isisa iz svojih praiskonskih korita, preko morskog peska raširi se i krenu vatra u kovitlacima kao vetar i kiša i munja, duž praznih rečnih delta, uz igranje senki i vrištanje, zviždeći i cvileći, pucketajući praskajući i spajajući se u jedno ka raketi koja je, ugašena, ležala kao čista metalna baklja u udaljenoj šupljini. Kao da se prevrnuo veliki začađen kotao varničave lave, a sprženi ljudi i međusobno izujedane životinje sterani niz sasušene zidove provalija.

"Ubijajte ih!" vrištao je Po u trku.

Ljudi iz rakete poiskakaše sa svog broda, sa puškama na gotovs. Šunjali su se, njušeći vazduh kao lovački psi. Ne zapaziše ništa. Laknu im.

Kapetan siđe poslednji. Izdavao je odsečne naredbe. Nakupiše drva, potpališe ih, i vatra se razbukta za tren oka. Kapetan sakupi ljude u polukrug oko sebe.

"Nov svet", reče, sileći se da govori neusiljeno, mada je svaki čas nervozno bacao pogled iza leđa na prazno more. "Stari svet smo ostavili. Nov početak. Počinje novo. Ima li veće simbolike od ove kada se mi ovde još odlučnije posvećujemo nauci i progresu." Škrto klimnu glavom svom poručniku. "Knjige."

Svetlost vatre je igrala po izbledelim pozlaćenim naslovima: Vrbe, Autsajder, Posmatraj, Snevač, Dr. Džekil i g. Hajd, Zemlja Oz, Pelusidar, Zemlja koju je zaboravilo vreme, San letnje noći, i po čudovišnim imenima Mečina i Edgara Alana Poa, Kabela, Dansanija, Blekvuda i Luisa Karola; imena, stara imena, zla imena.

"Nov svet. Jednim pokretom ruke, spalićemo poslednje što je ostalo od starog."

Kapetan stade da cepa stranice iz knjiga. Bacao je u vatru sasušen list po list.

Vrisak!

Odskočivši unazad, ljudi su gledali preko svetlosti vatre u ivice ogromnog i nenastanjenog mora.

Još jedan vrisak, visok i zavijajući, kao od aždaje na izdisaju ili od bronzano crvenog kita koji udara repom o zemlju ostavljen da zeva na suvom kada se vode đavoljeg mora povuku preko kamenjara i ispare.

To je bio zvuk vazduha koji hrli da ispuni prazan prostor u kojem je, trenutak pre toga, bilo nešto! Kapetan pedantno završi sa poslednjom knjigom stavljajući je u vatru.

Vazduh prestade da treperi.

Tišina!

Raketaši se nagnuše i stadoše

"Kapetane, jeste li čuli?"

"Ne."

"Kao talas, gospodine. Na dnu mora! Mislim da sam nešto video. Tamo. Jedan crn talas. Veliki. Jurio je na nas."

"Pogrešio si."

"Tamo, gospodine!"

"Šta?"

"Vidite ga? Tamo! Grad! Tamo preko! Onaj zeleni grad blizu jezera! Rascepljuje se na pola. Ruši se!"

Ljudi začkiljiše i sunuše napred.

Smit je stajao među njima i drhtao. Stavi šaku na glavu kao da bi da tamo pronade neku misao. "Sećam se. Da, sada se sećam. Davno je to bilo. Kada sam bio dete. Jedna knjiga koju sam čitao. Jedna priča. Oz, mislim da je bio. Jeste, Oz. Smaragdni grad Oz..."

"Oz? Nikad nisam čuo."

"Jeste, Oz, to je bilo to. Sad sam ga baš video, kao u priči. Video sam kako se ruši."

"Smite!"

"Da, gospodine?"

"Javi se sutra za psihoanalizu."

"Razumem, gospodine!" Odsečan vojnički pozdrav.

"Čuvaj se."

Na vrhovima prstiju, sa uperenim puškama, ljudi izadoše izvan kruga aseptične svetlosti broda, da osmatraju izduženo more i niska brda.

"Ma", prošapta Smit, razočaran, "ovde uopšte nema nikoga, je l' tako? Nikoga uopšte."

Vetar mu je cvileći nanosio pesak preko cipela.

NIKAKVA ODREĐENA NOĆ NITI JUTRO

Za dva sata popušio je paklo cigareta.

"Koliko smo odmakli u svemiru?"

"Milijardu milja."

"Milijardu milja odakle?" reče Hičkok.

"Sve zavisi", reče Klemens koji uopšte nije pušio. "Milijardu milja od kuće, mogao bi reći."

"Pa onda reci."

"Od kuće. Od Zemlje. Njujorka. Čikaga. Odakle god da si bio."

"Više se i ne sećam", reče Hičkok. "Čak sada i ne verujem da postoji Zemlja, a ti?"

"Da", reče Klemens. "Sanjao sam je jutros."

"Nema jutra u svemiru."

"Onda u toku noći."

"Uvek je noć", reče mirno Hičkok. "Na koju noć misliš?"

"Zaveži", reče Klemens razdraženo. "Pusti me da završim."

Hičkok zapali još jednu cigaretu. Ruka mu se nije tresla, ali je izgledalo kao da unutra, u suncem opaljenom mesu, drhti sama za sebe, u svakoj ruci kao da je bila mala nevidljiva drhtavica, a u telu veliko nevidljivo drhtanje. Dvojica ljudi sedela su na podu hodnika za osmatranje i gledala napolje u zvezde. Klemensu su oči blistale, dok Hičkokove nisu bile usredsređene ni na šta; bile su prazne i zbunjene.

"Probudio sam se sam u 05.00", reče Hičkok, kao da govori svojoj desnoj ruci. "I čujem sebe kako vrištim, "Gde sam? Gde sam?" I odgovor: "Nigde!" Pa kažem: "Gde sam bio?" Pa kažem: "Na Zemlji!" "Šta je to Zemlja?" pitam se. "Tamo gde sam rođen", kažem. Ali to nije bilo ništa, i još je gore nego ništa. Ne verujem ni u šta što ne mogu da vidim ili da čujem ili da dodirnem. Zemlju ne mogu da vidim, zašto bih onda verovao u nju. Sigurnije je ovako, ne verovati."

"Zemlja postoji." Klemens pokaza prstom i osmehnu se. "To je ona svetla tačka tamo."

"To nije Zemlja; to je naše sunce. Odavde ne možeš videti Zemlju."

"Ja mogu da je vidim. Imam dobro pamćenje."

"To nije isto, budalo", odjednom reče Hičkok. U glasu mu se osećala ljutina. "Ja mislim stvarno da je vidiš. Uvek sam bio takav. Kada sam u Bostonu, Njujork je mrtav. Kada sam u Njujorku, Boston je mrtav. Kad čoveka ne vidim jedan dan, on je mrtav. Kada dolazi ulicom, moj Bože, to je onda uskrснуće. Gotovo da zaigram, toliko mi je drago što ga vidim. Tako sam bar činio. Više ne igram. Samo gledam. I kada čovek ode, opet je mrtav."

Klemens se nasmeja. "Stvar je jednostavno u tome da tvoj mozak radi na jednom primitivnom nivou. Ti ne možeš da se držiš stvari. Nemaš mašte, stari. Moraš da naučiš da se zadržavaš na stvarima."

"Zašto bih se držao stvari koje ne mogu koristiti?" reče Hičkok, širom otvorenih očiju, zagledan u svemir. "Ja sam praktičan. Ako ovde nema Zemlje da šetam po njoj, ti želiš da hodam po sećanju? To boli. Sećanja su, kako jednom reče moj otac, kao ježeve. Neka idu do đavola! Drži se podalje od njih. Unesrećuju te. Kvare ti posao. Teraju te na plač."

"Ja baš sada hodam na Zemlji", reče Klemens, žmirkajući, ispuštajući dim.

"Šutiraš te ježeve. Posle nećeš moći da ručaš pa ćeš se čuditi zašto", reče Hičkok mrtvim glasom. "A to će biti zato što si nogu napunio bodljama pa te to boli. Do đavola s tim! Ako ne mogu da je popijem, uštinem, munem, legnem na nju, onda batali stvar. Mrtav sam ja za Zemlju. I ona je mrtva

za mene. Nema nikog da plače za mnom u Njujorku večeras. Mani Njujork. Ovde nema nikakvog godišnjeg doba; zima i leto su nestali. Nema ni proleća ni jeseni. Nije nikakvo određeno veče niti jutro; svemir i svemir. Jedino što upravo sada jeste, to smo ti i ja i ovaj raketni brod. I jedina stvar u koju sam siguran sam ja. To je sve."

Klemens uopšte nije obraćao pažnju. "Baš sada stavljam deset centi u telefon", reče izvodeći pantomimu uz lagan osmeh. "I zovem moju devojkicu u Ivenstonu. Halo, Barbara!"

Raketa je jedrila dalje svemirom.

Zvono za ručak zazvoni u 13.05. Ljudi su trčali u mekim patikama sa gumenim đonovima i sedali za tapacirane stolove.

Klemens nije bio gladan.

"Vidiš, šta sam ti rekao!" reče Hičkok. "Ti i tvoji prokleti ježeve! Ostavi ih na miru, kao što sam ti kazao. Pogledaj me, satiremu hranu." To reče mehanički, sporim i neveselim glasom. "Gledaj me." Stavi veliki komad pite u usta i opipa ga jezikom. Gledao je u pitu na tanjiru kao da bi da vidi kako je napravljena. Pomeri je viljuškom. Opipavao je dršku viljuške. Gnječio nadev od limuna i gledao ga kako prolazi između zubaca. Onda opipa jednu bocu mleka od dna do vrha i nali mleko u čašu, slušajući ga kako klokoće. Gledao je mleko kao da bi da ga još više izbeli. Ispi ga tako brzo da mu nije mogao osetiti ukus. Pojeo je ceo ručak za nekoliko minuta, grozničavo ga trpajući u sebe, i sada se ogledao unaokolo tražeći još, ali više nije bilo. Zagleda se kroz prozor rakete, bez izraza u očima. "Ni one nisu stvarne", reče.

"Šta?" zapita Klemens.

"Zvezde. Ko je ikada dodirnuo zvezdu? Mogu ih videti, sigurno, ali šta vredi videti nešto što je milion ili milijardu milja daleko? Sve što je toliko daleko nije vredno razmišljanja."

"Zašto si pošao na ovaj put?" odjednom zapita Klemens.

Hičkok je piljio u svoju začuđujuće praznu čašu od mleka, pa je stište, onda olabavi ruku, pa je opet stište. "Ne znam." Prelazio je jezikom po ivici čaše. "Prosto sam morao, eto. Kako ti znaš zašto išta činiš u životu?"

"Sviđala ti se ideja o putovanju u svemir? Da ideš na razna mesta?"

"Ne znam. Da. Ne. Ne da idem na mesta. Da budem između." Po prvi put Hičkok pokuša da usredsredi oči na nešto, ali je to bilo toliko maglovito i tako daleko, da oči nisu mogle da mu se prilagode, iako se trudio i licem i rukama. "Najvećim delom svemir. Toliki prostor. Dopadala mi se pomisao da ništa nema na vrhu, ništa na dnu; i puno ničega između toga, a ja u sredini tog ničega."

"Još nikada nisam čuo da se to tako kaže."

"Ja samo to tako kažem; nadam se da si slušao."

Hičkok izvadi cigarete, zapali i stade da vuče i ispušta dimove; iznova i iznova.

Klemens reče: "kakvo si detinjstvo proveo, Hičkok?"

"Nikada nisam bio mlad. Ko god da sam bio, umro sam. To je više od tvojih bodljica. Ne želim da mi se napuni cela koža, hvala lepo. Uvek sam zamišljao kao da umireš svakog dana, a svaki dan je jedna kutija, vidiš, i svaka kutija je sređena i ima broj; ali nikad se ne vraćaj i ne diži poklopce, zato što si umro nekoliko hiljadu puta u životu, a to je mnogo leševa, svaki mrtav na drugačiji način, svaki sa jednim gorim izrazom. Svakog od tih dana si jedan različit ti, neko koga ne poznaješ ili ne shvataš, ili ne želiš da shvatiš."

"Tako sam sebe odsecaš."

"Zašto bih ja išta imao sa tim mlađim Hičkokom? On je bio budala i muvali su ga i iskorišćavali i upotrebljavali. Otac mu nije valjao, a bilo mu je drago kad mu je majka umrla, jer je bila ista. Treba li da se vraćam i da mu vidim lice toga dana, da se mirim nad njim? On je bio budala."

"Svi smo mi budale", reče Klemens, "sve vreme. Samo od druge vrste svakoga dana. Mislimo, danas nisam budala. Naučio sam svoje. Juče sam bio budala, ali jutros ne. Onda sutradan saznao da smo i danas, jeste, bili budale. Mislim da je jedini način da rastemo i uspemo na ovom svetu da prihvatimo činjenicu da nismo savršeni i da živimo u skladu s tim."

"Ne želim da se sećam nesavršenih stvari", reče Hičkok. "Ne mogu se rukovati sa tim mlađim Hičkocom, je l' tako? Gde je on? Možeš li da mi ga nađeš? On je mrtav, zato neka se nosi bestraga! Ono što činim sutra neću da uobličavam nekom bedom koju sam učinio juče."

"Pogrešno ti je to."

"Pa neka mi bude." Hičkok je sedeo završivši sa jelom i gledao kroz ulaz. Ostali su ga pogledali.

"Postoje li meteori?" zapita Hičkok.

"Pa znaš dobro da postoje."

"Na našim radarima - da, kao linije svetlosti u prostoru. Ne, ne verujem ja ni u šta što ne postoji i ne radi u mom prisustvu. Ponekad", klimnu glavom prema ljudima koji su završavali jelo, "ponekad ne verujem ni u koga i ni u šta osim u sebe." Uspravi se na stolici. "Ima li ovaj brod gornji nivo?"

"Da."

"Moram odmah da ga vidim."

"Ne uzbuđuj se."

"Vi čekajte ovde; odmah ću se vratiti." Hičkok brzo izađe. Ostali su sedeli i polako žvakali hranu. Prođe trenutak. Jedan od ljudi podiže glavu. "Koliko dugo ovo već traje? Mislim na Hičkoka."

"Danas je počeo."

"Čudno se ponašao i pre neki dan."

"Jeste, ali danas je gore."

"Je li neko rekao psihijatru?"

"Mislili smo da će ga proći. Svako malo oseti svemir kada prvi put izađe. I ja sam. Uhvati te neko ludačko filosofiranje, onda se prestraviš. Probije te znoj, pa onda sumnjaš u svoje poreklo, ne veruješ u Zemlju, napiješ se, probudiš se mamuran, i gotovo."

"Ali Hičkok se ne napija", reče neko, "voleo bi ja da se on napije."

"Kako li on to prođe kroz ispitnu komisiju?"

"Kako smo svi mi prošli? Trebaju im ljudi. Većina ljudi beži od kosmosa k'o đavo od krsta. Zato komisija propusti mnoge koji nisu ni tamo, ni amo."

"Taj čovek nije ni tamo ni amo", reče neko. "On je otkaćen."

Čekali su pet minuta. Hičkok se ne vrati.

Klemens se najzad diže od stola, izađe i pope se uz kružne stepenice na gornju palubu. Tu je bio Hičkok, i pažljivo pipao po zidu.

"Ovde je", reče on.

"Naravno da jeste."

"Plašio sam se da možda nije." Hičkok je zurio u Klemensa. "I ti si živ."

"Već dugo sam živ."

"Ne", reče Hičkok. "Sada, upravo sada, ovog trenutka, dok si sa mnom, ti si živ. Pre jednog trenutka nisi bio ništa."

"Bio sam za sebe", reče onaj drugi. "To nije važno. Nisi bio ovde sa mnom." reče Hičkok.

"Samo to je važno."

"Je li posada dole?"

"Da."

"Možeš li to da dokažeš?"

"Slušaj, Hičkok, bolje da odeš do Dr. Edvardsa. Mislim da treba da ideš malo na servis."

"Ne, ja sam dobro. A ko je pa taj doktor? Možeš li da dokažeš da je na ovom brodu?"

"Mogu. Samo da ga zovnem."

"Ne. Mislim dok stojiš ovde, u ovom trenutku, ti ne možeš da dokažeš da je on ovde, je l' tako?"

"Ne, a da se ne pokrenem; ne mogu."

"Vidiš. Nemaš nikakav duhovni dokaz. To ja hoću, mentalni dokaz koji mogu osetiti. Ne želim fizički dokaz, da moraš da izađeš i da ga dovučeš ovamo. Želim dokaz koji možeš nositi u glavi i uvek dodirnuti i omirisati i osetiti. Ali za to nema načina. Da bi verovao u neku stvar moraš je nositi sa sobom. Ne možeš nositi Zemlju, ili čoveka u džepu. Želim da pronađem način kako bih to činio, da nosim stalno stvari sa sobom, da bih mogao da verujem u njih. Koliko je samo nespretno to što

moraš da izlaziš i unosiš nešto strahovito fizičko da bi nešto dokazao. Mrzim fizičke stvari zato što se mogu ostaviti za sobom i što je posle nemoguće verovati u njih."

"To su pravila igre."

"Ja želim da ih promenim. Zar ne bi bilo lepo ako bismo mogli da stvari dokazujemo umom, i zasigurno znali da su one uvek na svom mestu. Voleo bih da znam kako neko mesto izgleda kada ja nisam tamo. Voleo bih da budem siguran."

"To nije moguće."

"Znaš", reče Hičkok, "prvi put mi je palo na pamet da dođem u svemir pre oko pet godina. Nekako kad sam ostao bez posla. Jesi li znao da želim da budem pisac? Oh da, jedan od onih ljudi koji većito pričaju o pisanju, ali retko da pišu. I koji su i suviše vatreni. Tako sam izgubio dobar posao i otišao iz izdavačke delatnosti, i nisam mogao da dobijem drugi posao pa tako nastavim nizbrdo. Onda mi umre žena. Vidiš, ništa ne ostane tamo gde si ga stavio - materijalnim stvarima ne možeš verovati. Morao sam sina da poverim staranju jedne tetke, i stvari se pogoršaju; zatim sam jednog dana dao da se objavi priča sa mojim imenom, ali to nisam bio ja."

"Ne razumem te."

Hičkok je bio bled u licu i znojio se.

"Mogu samo da kažem da sam pogledao u stranicu sa mojim imenom ispod naslova. Od Džozefa Hičkoka. Ali to je bio neki drugi čovek. Nije bilo načina da se dokaže - stvarno dokaže, istinski dokaže - da sam taj čovek ja. Priča je bila poznata - znao sam da sam je ja napisao ali ono ime na papiru ipak nisam bio ja. To je bio simbol, ime. Tuđe. I onda sam shvatio da čak i da sam uspeo u pisanju to meni ne bi značilo ništa, zato što ne bih mogao da se poistovetim sa tim imenom. To bi bio gar i pepeo. Zato više nisam ni pisao. Ionako nikada nisam bio siguran da su priče koje sam imao u stolu nekoliko dana kasnije moje, mada sam se sećao kako sam ih kucao. Uvek je tu bio taj jaz dokaza. Taj jaz između činim i učinio sam. Ono što je učinjeno mrtvo je i nije dokaz, jer to nije akcija. Važne su samo akcije. A komadi papira bili su ostaci učinjenih i završenih akcija koje se sada više ne vide. Sa dokazom činjenja bilo je svršeno. Nije ostalo ništa osim sećanja, a ja nisam imao poverenja u svoje pamćenje. Da li sam stvarno mogao dokazati da sam napisao te priče? Ne. Može li ijedan autor? Ja mislim na dokaz. Mislim na akciju kao dokaz. Ne. Zaista ne može. Ne, osim ako ti neko ne sedi u sobi dok kucaš, a ti to onda možda radiš po sećanju. A kada se stvar završi nema dokaza, samo sećanje. Tako sam onda počeo da nalazim praznine između svega. Sumnjao sam da sam oženjen, i da imam dete, ili da sam ikada u životu imao posao. Sumnjao sam da sam rođen u Ilinoisu i da sam imao pijanog oca i majku svinju od žene. Nisam mogao ništa da dokažem. Jeste, ljudi bi mogli da kažu: 'Takav si i takav, i ovakav i onakav', ali to nije bilo ništa."

"Trebalo bi da se maneš takvih misli", reče Klemens.

"Ne mogu. Sve te rupe i praznine. Tako sam i počeo da mislim o zvezdama. Mislio sam kako će mi se dopasti da budem u raketnom brodu u svemiru, u ničemu, u ničemu, da idem dalje u ništa, sa samo nečim tanušnim, tankom ljuskom od metala što me drži, da se udaljavam od svega - nečega sa rupama u sebi što ne može sebe da dokaže. Znao sam tada da je svemir jedina sreća za mene. Kada stignem na Aldebaran II potpisaću da se vraćam petogodišnjim putem na Zemlju, pa ću tako da šetam tamo i nazad kao ping-pong loptica sve do kraja života."

"Jesi li razgovarao o tome sa psihijatrom?"

"Da bi on pokušao da mi zamalteriše te praznine, da ispuni rupe bukom i toplom vodom i rečima i šakama koje me opipavaju, i tako to? Hvala lepo." Hičkok zastade. "Pogoršava mi se stanje, je li tako? Mislio sam. Jutros kad sam se probudio, pomislim - gore mi je. Ili bolje?" Opet zastade i uperi oprezan pogled u Klemensa. "Jesi li tamo? Jesi li stvarno tu? Hajde, dokaži."

Klemens ga pljesnu po ruci, jako.

"Da", reče Hičkok trljajući ruku, detaljno je zagledavajući, sa čuđenjem, uze da je masira. "Bio si tu. Kratak delić trenutka. Ali pitam se da li jesi - sada."

"Vidimo se kasnije", reče Klemens. Pođe da traži doktora i udalji se.

Zazvoni jedno zvono. Zazvoniše dva zvona, tri zvona. Brod se zaljulja, kao da ga je ošamarila neka ruka. Začu se zvuk usisavanja, zvuk uključenog usisivača za prašinu. Klemens je čuo krikove i

oseti kako se vazduh razređuje. Vazduh mu je šištao oko ušiju. Odjednom mu u nosu i u plućima nije bilo ničega. On se spotače, i tada šištanje prestade.

Čuo je nekoga kako viče. "Meteor." Jedan drugi glas reče: "Zakrpljeno je!" To je bilo tačno. Brodski pauk za hitne intervencije, pretrčavajući spolja preko školjke prilepio je vrelu zakrpu na rupu u metalu i čvrsto je zavario.

Neko je govorio i govorio, zatim počinjao da viče u daljini. Klemens potrča hodnikom kroz osvežavajući, zgušnjujući vazduh. Pri skretanju vide rupu u čeličnom zidu, sveže zapušenu; vide krhotine meteora kako leže po sobi kao komadi kakve igračke. Video je kapetana i članove posade i jednog čoveka kako leži na podu. Čovek je bio Hičkok. Oči su mu bile zatvorene, i plakao je. "Pokušao je da me ubije", neprekidno je ponavljao. "Pokušao je da me ubije." Podigoše ga na noge. "To ne mogu učiniti", reče Hičkok. "To nije kako treba. Ne mogu se događati takve stvari, je li tako? Ušao je za mnom. Zašto je to učinio?"

"Dobro, dobro, Hičkok", reče kapetan.

Doktor je previjao malu posekotinu na Hičkokovoj ruci. Hičkok podiže pogled, bleđa lica, i vide Klemensa kako ga brižno posmatra. "Pokušao je da me ubije", reče on poluglasno.

"Znam", reče Klemens.

Prođe sedamnaest časova. Brod je išao dalje kroz svemir.

Klemens kroči kroz jedan pregradni zid i sačeka. Tu su bili psihijatar i kapetan. Hičkok je sedeo na podu sa nogama privučenim uz grudi, objumivši ih čvrsto rukama.

"Hičkok", reče kapetan.

Nema odgovora.

"Hičkok slušaj me", reče psihijatar.

Okrenuše se Klemensu. "Ti si mu prijatelj?"

"Da."

"Hoćeš li da nam pomogneš?"

"Ako mogu."

"Taj prokleti meteor", reče kapetan. "Ovo se možda ne bi desilo da nije bilo toga."

"Desilo bi se svakako, kad-tad", reče doktor. Onda se obrati Klemensu: "Mogao bi da razgovaraš s njim."

Klemens mirno priđe, čučnu uz Hičkoka i stade da ga blago drma za ruku, pozivajući ga tihim glasom. "Čuj, Hičkok."

Nema odgovora.

"Hej, to sam ja. Ja, Klemens", reče Klemens. "Slušaj evo me." Šljepnu ga po ruci. Masirao je ukrućeni vrat, nežno, i zatiljak pognute glave. Baci pogled na psihijatra, koji vrlo tiho uzdahnu. Kapetan sleže ramenima.

"Šok terapija, Doktore?"

Psihijatar klimnu glavom. "Počecemo za jedan sat."

Jeste, pomisli Klemens, šok terapija. Odsviraš mu desetak ploča džeza, prođeš mu bocom svežeg zelenog hlorofila i maslačka ispod nosa, staviš mu travu pod noge, poprskаш Šanel po vazduhu, odsečeš mu kosu, podrežeš nokte, dovedeš mu neku ženu, vičeš mu, lupaš i treskaš, spržiš ga strujom, ispuniš rupu i jaz, ali gde ti je dokaz? Ne možeš mu večito dokazivati i dokazivati. Ne možeš zabavljati bebu zvečkama i sirenama po celu noć svake noći tokom sledećih trideset godina. Jednom moraš prestati. Kad to učiniš, on je opet izgubljen. To jest, ako uopšte obraća pažnju na tebe.

"Hičkok!" uzviknu što je glasnije mogao, gotovo izbezumljeno, kao da se odmakao sa visoke litice. "To sam ja. Tvoj drugar! Hej!"

Onda se okrete i izađe iz zamukle sobe.

Dvanaest časova kasnije zazvoni još jedno zvonce.

Pošto je sva strka zamrla, kapetan objasni: "Hičkok se povratio u život na čas. Bio je sam. Uvukao se u kosmičko odelo. Otvorio hermetičku komoru. Onda išetao u kosmos - sam."

Klemens je žmirkao kroz ogroman zastakljeni otvor, gde su se videle nejasne zvezde i daleka tama. "On je sada tamo napolju?"

"Da. Milione milja iza nas. Nikada ga ne bismo našli. Saznao sam da je izvan broda tek kada nam se radio iz njegovog skafandra umešao u zrak u kontrolnoj sobi. Čuo sam ga kako govori sam sa sobom."

"Šta je rekao?"

"Nešto kao: 'Sada više nema vasionkog broda. Nije ga nikada ni bilo. Nema ljudi. Nikoga u celoj vasioni. Nikada nikoga nije ni bilo. Nema biljaka. Nema zvezda.' To je rekao. Onda priča nešto o svojim šakama, o stopalima i nogama. 'Nema šaka', kaže. 'Više nema šaka. Nikada nisam ni imao. Ni stopala. Nikada ih nisam imao. Ne mogu da dokažem. Nemam tela. Nisam ga nikada imao. Nema usana. Nema lica. Nema glave. Ničega. Samo prostor. Samo prostor. Samo praznina.'"

Ljudi se polako okrenuše da gledaju kroz zastakljen otvor u daleke i hladne zvezde.

Kosmos, razmišljao je Klemens. Svemir koji je Hičkok toliko voleo. Prostor, bez ičega na vrhu, bez ičega na dnu, mnogo praznog ničega između, i Hičkok koji pada usred ničega, na svom putu ni u kakvu određenu noć i ni u kakvo određeno jutro...

LISICA I ŠUMA

Već prve noći bio je vatromet, nešto čega bi možda trebalo da se plašiš, jer bi te moglo podsetiti na druge strašnije stvari; ali ove su bile divne, rakete koje su se dizale u drevno meko nebo Meksika i rasprskavale zvezde u plave i bele komadiće. Sve je bilo dobro i lepo, vazduh od one mešavine mrtvog i živog, kiša i prašina, tamjana iz crkve i mesinganog mirisa pozauna na podijumu za orkestar koje su, pulsirale razvučenim ritmovima La Palome. Crkvena vrata bila su širom otvorena i izgledalo je kao da je džinovsko žuto sazvežđe palo sa oktobarskog neba i leži izdišući vatru na crkvene zidove; bezbrojne sveće razastirale su unaokolo svoju boju i dim. Novije i bolje rakete letele su kao komete u hodu po zategnutom užetu preko popločanog skvera, udarale o čerpične zidove kafanica, zatim jurile po svojim vrelin putanjama da bi tresnule o visoki toranj crkve u kome su se videle samo gole noge dečaka kako udaraju i opet udaraju, njihanjem i zanjihavanjem nateruju čudovišna zvona na čudovišnu muziku. Jedan raspaljen bik posrtao je po trgu goneći nasmejane ljude i uzvrištalu decu.

"Godina 1938", reče Vilijam Trevis, stojeći uz svoju ženu na ivici gomile koja je urlala, i nasmeši se. "Dobra godina."

Bik jurnu na njih. Vrdajući, par potrča pod kišom vatrenih kuglica, pored muzike i gužve, pored crkve, orkestra, ispod zvezda, čvrsto se držeći jedno za drugo, smejući se. Bik prođe, lak teret na ramenima Meksikanaca u trku, ram od bambusa i sumporastog baruta.

"U životu se nikad nisam ovoliko zabavljala." Suzana Trevis je zastala da povrati dah.

"Čudo jedno", reče Vilijam.

"Trajaće i dalje, je l' da?"

"Celu noć."

"Ne, ja mislim na naš put."

On se namršti i opipa džep na grudima. "Imam dosta putnih čekova za ceo život. Zabavljaj se. Zaboravi na to. Nikada nas neće naći."

"Nikada?"

"Nikada."

Sada je neko puštao džinovske petarde, bacao ih sa velikog zvonika crkve u oblačićima dima dok je gomila dole uzimala od opasnosti a prskalice eksplodirale sa divnim praskovima među razigranim nogama i zanjihanim telima ljudi. Svuda u vazduhu lebdeo je čudesni miris prženih tortilja, a u kafanama za stolovima sedeli su ljudi sa vrčevima piva u smeđim rukama.

Bik je bio mrtav. Vatra je dogorela iz bambusovih cevi i s njim je bilo gotovo. Radnik skide ram sa ramena. Dečaci se zgrnuše da opipaju veličanstvenu glavu od kaširane hartije, prave rogove.

"Da pregledamo bika", reče Vilijam.

Dok su prolazili pored ulaza u kafanu, Suzana primeti jednog čoveka kako iznutra gleda u njih, belog čoveka u snežno belom odelu, sa plavom kravatom i plavom košuljom, i sićušnim licem opaljenim od sunca. Kosa mu je bila plava i prava, i oči su mu bile plave, i posmatrao ih je dok su prolazili.

Nikada ga ne bi primetila da nije bilo boca uz njegov besprekorno čist lakat; jedna kabasta boca krem likera od nane, prozirna boca vermuta, pljoska sa konjakom, i još sedam boca odabranih pića, i, na dohvatu prstiju, deset polunapunjenih čašica iz kojih je, ne skidajući oči sa ulice, srketao, povremeno čkiljio, stiskao tanka usta uživajući u ukusu pića. U slobodnoj ruci pušila mu se tanka havana, a na stolici stajalo dvadeset velikih kutija turskih cigareta, šest kutija cigara, i nekoliko upakovanih kolonjskih voda.

"Bile..." prošapta Suzana.

"Ne uznemiravaj se", reče on. "On je niko i ništa."

"Jutros sam ga videla na skveru."

"Ne osvrći se, nastavi da ideš. Ispitaj ovog kaširanog bika. Tako je, postavljaljaj pitanja."

"Šta misliš, da li je on od Tragača?"

"Ne bi nas mogli pratiti!"

"Mogli bi!"

"Što je lep bik", reče Vilijam čoveku kome je pripadao bik.

"Nije mogao ići za nama unazad kroz dve stotine godina, zar ne?"

"Pazi se, za ime Boga", reče Vilijam.

Ona se zaljulja. On joj čvrsto stisnu lakat i okrenu je na drugu stranu.

"Nemoj da se onesvestiš." Nasmehi se da bi ostavio dobar utisak. "Povратиćeš se. Hajde da uđemo pravo u tu kafanicu, da pijemo pred njim, tako da ako jeste ono što mi mislimo da jeste, neće posumnjati."

"Ne, ja ne bih mogla."

"Moramo. Hajde sada. I tako kažem ja Dejvidu, to je smešno!" Ovo poslednje reče glasno dok su se uspinjali uz kafanske stepenice.

Ovde smo, mislila je Suzana. Ko smo mi? Kamo idemo? Čega se plašimo? Počni od početka, reče sebi držeći se svoje zdrave pameti, kada oseti pod od čerpiča pod svojim nogama.

Zovem se En Kristen; moj muž se zove Rodžer. Rođeni smo 2155. godine n. e. I živeli smo u jednom svetu koji je bio zao. U svetu sličnom velikom crnom brodu koji se udaljava od obale zdravog duha i civilizacije, urlajući svojom crnom sirenom u noći, i odnosi sa sobom dve milijarde ljudi, želeli oni to ili ne, u smrt, preko ivice zemlje i mora u radioaktivni plamen i ludilo.

Uđoše u kafanicu. Čovek je buljio u njih. Zazvoni telefon.

Telefon prepade Suzanu. Ona se seti jednog telefona koji je zvonio dve stotine godina u budućnosti, onog plavog aprilskog jutra 2155. godine, i sebe kako odgovara na poziv.

"En, ovde Rene! Jesi li čula? Mislim za Agenciju Putovanje kroz vreme? Imaju putovanja za Rim u 21. veku pre Nove ere, putovanja za Napoleonov Vaterlo - u svako vreme, za svako mesto!"

"Rene, ti se šališ."

"Ne. Klinton Smit je jutros oputovao za Filadelfiju 1776. Agencija Putovanje kroz vreme organizuje sve. Grdno košta. Ali, pomisli - videti stvarno Rim kako gori. Kubla Kana, Mojsija i Crveno more! Verovatno si već dobila reklamu u cevastoj pošti."

Bila je otvorila usisnu poštansku cev, i našla reklamu na metalnoj foliji:

RIM I BORDŽIJE

BRAĆA RAJT kod KITI HOKA!

Putovanje kroz vreme, Inc., može vas snabdeti kostimom, smestiti vas u gomilu prilikom ubistva Linkolna ili Cezara! Garantujemo da ćemo vas naučiti svakom jeziku koji vam je potreban za slobodno kretanje u svakoj civilizaciji, ma koje godine, bez teškoća. Latinski, grčki, stari američki svakodnevnij jezik. Provedite odmor u Vremenu kao i u Mestu!

Reneov glas je zujao na telefonu. "Tom i ja sutra polazimo za 1492. godinu. Tom ima aranžman da plovi sa Kolumbom. Zar nije bajno!"

"Da", promrmlja En zapanjeno. "Šta kaže Vlada o toj vremeplovskoj kompaniji?"

"A, policija je drži na oku. Kukavice bi mogle da izvrdaju tako vojsku, da beže i skrivaju se u Prošlosti. Svako mora da ostavi za sobom neku zalogu bezbednosti, kuću i stvari koje mu pripadaju, da bi garantovao da će se vratiti. Rat je, na kraju krajeva."

"Da, rat", promrmlja En. "Rat."

Stojeći tako, sa telefonskom slušalicom u ruci, mislila je, evo šanse o kojoj moj muž i ja pričamo i za koju se molimo već toliko godina. Ne volimo ovaj svet 2.155. godine. Želimo da pobegnemo od njegovog posla u fabrici bombi, a ja sa svog mesta u jedinicama kultura zaraznih bolesti. Možda postoji šansa da pobegnemo, da bežimo stolicima u neku divlju zemlju godina gde nas nikada neće naći da nas vrata ovamo da nam spaljuju knjige, cenzurišu misli, sažiju razum strahom, teraju nas na marševe, vrište na nas radio-aparatima...

Bili su u Meksiku godine 1938. Gledala je u zaprljan zid kafanice.

Dobrim radnicima za Državu budućnosti dozvoljavalo se da idu na odsustva u Prošlost da bi se izbegao premor. Tako su se ona i njen muž preselili unazad u 1938. godinu u jednu sobu u Njujork Sitiju, i zabavljali se u pozorištima i uživali u Kipu slobode koji je još stajao zelen u luci. A trećeg dana promenili su odeću, imena, i odleteli da se sakriju u Meksiko!

"To mora da je on", prošapta Suzana, gledajući stranca za stolom. "Te cigarete, cigare, piće. To ga izdaje. Sećaš se naše prve večeri u Prošlosti?"

Pre mesec dana, njihove prve večeri u Njujorku, pre nego što su krenuli avionom, pili su sva ona čudna pića, naslađivali se i kupovali neobične vrste hrane, parfeme, cigarete od stotinu retkih marki, jer toga je bilo malo u Budućnosti, gde je rat bio sve. Tako su pravili budale od sebe, utrčavali u radnje, salone, trafike, istrčavali odande, peli se u svoju sobu gde bi im slatko pozlilo.

A sada ovaj stranac tu čini nešto što bi činio samo čovek iz Budućnosti koji je već godinama gladovao za pićima i cigaretama.

Suzana i Vilijam sedoše i poručiše piće.

Nepoznati je ispitivački posmatrao njihovu odeću, kosu, nakit - način na koji su hodali i seli.

"Sedi komotno", reče Vilijam u po glasa. "Da izgledaš kao da si se tako oblačila celog života."

"Nije trebalo ni da pokušamo da bežimo."

"Moj Bože!" reče Vilijam, "dolazi ovamo. Pusti mene da govorim."

Stranac se pokloni pred njima. Potpetice jedva čujno lupnuše jedna o drugu. Suzana se ukoči. Taj vojnički zvuk - nepogrešiv kao ono određeno gadno kucanje u vrata u ponoć.

"Gospodine Rodžere Kristene", reče stranac, "niste povukli nogavice na gore kada ste sedali."

Vilijam se sledi. Pogleda u svoje šake položene na nogama, nevino. Suzani je srce brzo udaralo.

"Obratili ste se pogrešnoj osobi", reče brzo Vilijam. "Ja se ne zovem Knzler."

"Kristen", ispravi stranac.

"Ja sam Vilijam Trevis", reče Vilijam. "I ne vidim kakve veze imaju sa vama moje nogavice od pantalona."

"Izvinite." Stranac privuče jednu stolicu. "Recimo da sam pomislio da vas znam zato što niste povukli pantalone nagore. Svako to čini. Ako ih ne povlače, pantalone se brzo istegle kao kese. Daleko sam od kuće, g.-Trevis, i treba mi društvo. Zovem se Sims."

"Gospodine Simse, mi shvatamo vašu usamljenost, ali smo umorni. Sutra putujemo za Akapulko."

"Slatko mesto. Baš sam tamo bio, tražio neke moje prijatelje. Negde se nalaze. Još ću ih ja naći. Oh, je li gospođi malo pripala muka?"

"Laku noć, gospodine Simse."

Podoš ka vratima, Vilijam je čvrsto držao Suzanu za ruku. Nisu se osvrnuli kada g. Sims pozva: "Oh, samo još jedna stvar." Začuta, pa onda polako izgovori:

"2155. godina Nove ere."

Suzana zatvori oči i oseti kako joj se zemlja ljulja pod nogama. Nastavi da ide, stupi na skver obasjan vatrama, ne videći ništa.

Zaključaše vrata svoje hotelske sobe. Onda se ona zaplaka i ostadoše u mraku, dok se soba okretala oko njih. U daljini su se rasprskavale rakete, sa skvera je dopirao smeh.

"Koji su to živci, kao konopci", reče Vilijam. "Da sedi tamo i odmerava nas kao da smo životinje, puši svoje proklete cigarete, ispija pića. Trebalo je onda da ga ubijem!" Glas mu je bio gotovo histeričan. "Čak je imao smelosti da se koristi svojim pravim imenom. Šef Tragača. I ta stvar sa nogavicama. Gospode bože, trebalo je da ih povučem nagore kada sam sedao. To je automatski gest ovog dana i veka. Kada to nisam učinio, to me je izdvojilo od ostalih; zbog toga je on pomislio, evo čoveka koji nikada nije nosio pantalone, čoveka naviklog na uniforme i krojeve iz budućnosti. Ubio bih se što sam nas odao!"

"Ne, ne, to je zbog mog hoda - ove visoke potpetice - to je. Kako smo ošišani - tako novo šišanje, tako sveže. Sve na nama neobično i ukrućeno."

On upali svetlo. "Još nas on ispituje. Nije siguran za nas - ne potpuno. Ne možemo onda da izletimo ispred njega. Ne možemo mu dozvoliti da bude siguran. Ići ćemo u Akapulko natenane."

"Možda on jeste siguran da smo to mi, ali se samo poigrava."

"Ne bih mu ja dao da se premišlja. On ima sve vreme na svetu. Može ovde da se zavatlava ako hoće, i da nas vrati u Budućnost šezdeset sekundi pošto odemo. Mogao bi da nas drži danima da lutamo i da nam se smeje."

Suzana sede na krevet brišući lice od suza, udišući stari miris ugljena i tamjana.

"Neće napraviti scenu, je l' tako?"

"Neće se usuditi. Moraće da nas uhvate nasamo da bi nas stavili u onu Vremensku mašinu i poslali nazad."

"Onda ima jedno rešenje", reče ona. "Nećemo nikad biti sami; uvek ćemo biti u gomili. Sprijateljicemo se sa bezbroj ljudi, ići po pijacama, spavati u službenim zgradama u svakom gradu, platiti šefu policije da nas štiti sve dok ne nađemo neki način da ubijemo Simsa i pobegnemo, prerušimo se u nova odela, možda u Meksikance."

Spolja se začuše koraci pored njihovih zaključanih vrata.

Ugasiše svetlo i svukoše se u tišini. Koraci se udaljiše. Jedna vrata se zatvoriše.

Suzana je stajala kraj prozora i gledala dole na skver u mraku. "Znači ona zgrada tamo je crkva?"

"Da."

"Često sam se pitala kako izgleda crkva. Toliko dugo je već niko nije video. Možemo li da odemo do nje sutra?"

"Naravno. Hajde u krevet."

Ležali su u mračnoj sobi.

Polu sata kasnije zazvoni im telefon. Ona diže slušalicu.

"Halo?"

"Zečevi se mogu sakriti u šumi", reče jedan glas, "ali lisica uvek može da ih nađe."

Ona spusti slušalicu i leže nazad u krevet, napeta i hladna.

Napolju, u godini 1938. jedan čovek svirao je na gitari tri melodije, jednu za drugom.

Tokom te noći ona ispruži ruku i gotovo dotače godinu 2155. Osetila je kako joj prsti klize preko prohladnog prostora vremena kao preko izbrazdane površine i čula je uporan bat nogu u maršu dok su bezbrojni okrestri svirali bezbrojne vojničke pesme; videla pedeset hiljada redova; kultura zaraznih klica u aseptičnim staklenim epruvetama, rukom posezala za njima na svom poslu u onoj ogromnoj fabrici u Budućnosti; epruvete sa leprom, nicinom, tifusom, tuberkulozom, pa onda velika eksplozija. Videla je svoju izgorelu šaku koja je ličila na osušenu šljivu, osetila je kako se trza unazad od tako ogromnog udara vazduha da je svet poleteo uvis pa tresnuo dole, dok su se sve zgrade rušile a iz ljudi koji su ćuteći ležali liptala krv. Veliki vulkani, mašine, vetrovi, lavine skliznuše u tišinu i ona se probudi, jecajući, u krevetu u Meksiku, na mnogo godina odande...

U rano jutro, omamljeni snom od jednog jedinog sata koji su najzad bili u stanju da sastave, probudiše se na zvuk glasnih automobila na ulici. Suzana se zagleda dole sa gvođenog balkona u omanju gomilu od osmoro ljudi koji su se tek sad pojavljivali, brbljajući, derući se, iz kamiona i kola sa crvenim natpisima. Za kamionima je išla gomila Meksikanaca.

"Que pasa?" doviknu Suzana jednom dečaku.

Dečak odgovori.

Suzana se okrete mužu. "Jedna američka filmska kompanija, tu su se smestili."

"Zanimljivo", Vilijam je bio pod tušem. "Hajde da ih gledamo. Mislim da ne bi bilo bolje da danas idemo. Pokušaćemo da zavaramo Simsa. Da gledamo kako se prave filmovi. Kažu da je primitivna proizvodnja filmova bila stvarno nešto. Da odvratimo misli od sebe."

Sebe, mislila je Suzana. Za trenutak, na sjajnom suncu, bila je zaboravila da se negde u hotelu po svoj prilici nalazi čovek koji čeka i puši bezbrojne cigarete. Videla je dole osam bučnih srećnih Amerikanaca i poželela da im dovikne: "Spasite me, sakrijte me, pomozite mi! Obojite mi kosu, oči; obucite me u čudnu odeću. Potrebna mi je vaša pomoć. Ja sam iz godine 2155!"

Ali reči su joj ostajale u grlu. Službenici Kompanije Putovanja kroz vreme nisu bili budale. Pre nego što si krenuo na put, u mozak su ti postavili jednu psihološku zapreku. Nikome ne možeš reći svoje pravo vreme i mesto rođenja, niti onima u Prošlosti možeš otkriti išta od Budućnosti. Prošlost i Budućnost moraju biti zaštićene jedna od druge. Samo sa tim psihološkim blokom dozvoljavalo se ljudima da nečuvani putuju kroz vekove. Budućnost mora da se zaštiti od svake promene koju bi prouzrokovali njeni ljudi koji putuju po Prošlosti. Čak kada bi želela i svim srcem, nijednom od tih srećnih ljudi dole na skveru ne bi mogla da kaže ko je, ili u kakvoj se nevolji nalazi.

"Hoćemo li na doručak?" reče Vilijam.

Doručak su služili u ogromnoj trpezariji. Šunka i jaja za sve. Hotel je bio pun turista. Udoše filmađije, svih osmoro - šestorica muškaraca i dve žene, kikoćući se, gurajući stolice. I Suzana je sedela blizu njih, osećajući njihovu toplinu i zaštitu čak i kada g. Sims siđe niza stepenice u hol, žestoko vukući Dimove iz svoje turske cigarete. On im izdaleka klimnu glavom, i Suzana mu odvrati klimanjem, osmehnuvši se, zato što ovde nije mogao ništa da im učini, pred osam filmađija i još dvadeset turista.

"Ti glumci", reče Vilijam. "Možda bih mogao da najmim dvojicu njih, kažem da je reč o šali, obučem ih u našu odeću, pa da se odvezu u našim kolima kada je Sims na takvom mestu da ne može da im vidi lica. Ako bi dvoje ljudi koji se pretvaraju da smo mi moglo da ga odmami za nekoliko časova, možda bismo uspeli da se dokopamo Meksiko Sitija. Bile bi mu potrebne godine da nas tamo nađe!"

"Hej!"

Jedan debeo čovek, koji je zaudarao na alkohol, nasloni im se na sto.

"Američki turisti!" uzviknu. "Toliko mi se smučilo da gledam Meksikance, da mi dođe da vas poljubim!" Prodrma ih za ruke. "Hajde da jedete s nama. Beda voli društvo. Ja sam Beda, ovo je gospodica Tmura, a ovo gospodin i gospoda Što-mrzimo-Meksiko! Svi ga mrzimo. Ali tu imamo neko probno snimanje za jedan drljavi film. Sutra stižu i ostali. Zovem se Džo Melton. Ja sam režiser. A koji je ovo užas od zemlje! Pogrebi po ulicama, ljudi umiru. Hajde, pređite ovamo. Dođite u društvo; da nas razvedrite!"

I Suzana i Vilijam se nasmejaše.

"Jesam li smešan?" zapita g. Melton najbližu okolinu.

"Divan!" Suzana pređe za njihov sto.

Sa drugog kraja trpezarije, na njih se bečio g. Sims. Ona mu uputi grimasu.

G. Sims krenu između stolova.

"Gospodine i gospodo Trevis", pozva on. "Mislio sam da doručujemo zajedno, sami."

"Žao mi je", reče Vilijam.

"Sedaj, drugaru", reče g. Melton. "Svaki njihov prijatelj je i moj drugar."

G. Sims sede. Filmađije su glasno razgovarale, i dok su oni razgovarali, g. Sims tiho reče: "Nadam se da ste dobro spavali."

"A vi?"

"Nisam navikao na dušeke s federima", odgovori g. Sims kriveći se. "Ali zato ima drugo. Pola noći sam sedeo i probao nove cigarete i vrste hrane. Neobično, zadivljujuće. Čitav jedan nov spektar čulnog doživljaja, to su vam ti stari poroci."

"Ne znamo o čemu govorite", reče Suzana.

"Stalno to pretvaranje", nasmeja se Sims. "Ne вреди vam. Kao ni taj štos sa gomilama. Uхватиću ja vas već nasamo. Imam ogromno strpljenje."

"Čujte", upade g. Melton, zajapuren u licu. "je li vam ovaj tip dosađuje?"

"Sve u redu."

"Samo kažite, ima da ga sredim."

Melton se opet okrete svojim saradnicima urlajući. U tom smehu, g. Sims nastavi: "Da pređemo na stvar. Mesec dana vas pratim da vam uđem u trag kroz varoši i gradove, i bio mi je potreban ceo jučerašnji dan da budem siguran da ste to vi. Ako mirno pođete sa mnom, možda bih mogao da vas izvučem bez kazne, ukoliko se slažete da se vratite da radite na hidrogen-plus bombi."

"Što ovaj za doručkom prosipa nauku!" primeti g. Melton napola slušajući.

Sims nastavi, neuznemireno. "Porazmislite. Ne možete pobeći. Ako me ubijete, drugi će za vama."

"Ne znamo o čemu govorite."

"Prestanite s tim!" povika razdraženo Sims. "Mućnite glavom! Znaete da ne možemo da vas pustimo da se izvučete sa ovim bekstvom. Drugi ljudi u godini 2155. mogli bi da dođu na istu ideju i da učine to što ste vi učinili. Potrebni su nam ljudi."

"Da vodite vaše ratove", reče najzad Vilijam.

"Bile!"

"U redu, Suzana. Sad ćemo razgovarati po njegovom. Ne možemo pobeći."

"Odlično", reče Sims. "Zaista, oboje ste bili neverovatno romantični, da tako pobegnute od svojih obaveza."

"Pobegli smo od užasa."

"Besmislica. To je samo jedan rat."

"O čemu vi to, momci, pričate?" zapita g. Melton.

Suzana je želela da mu kaže. Ali moglo se govoriti samo uopšteno. Uopšteno, kao što su sada razgovarali Sims i Vilijam.

"Samo rat", reče Vilijam. "Pola sveta pomrlo od leproznih bombi!"

"Pa ipak", istače Sims, "stanovnici Budućnosti ne podnose da se vas dvoje skrivate na tropskom ostrvu, da tako kažemo, dok oni strmoglavce lete u pakao. Smrt voli smrt, ne život. Umirući vole da znaju da i drugi umiru sa njima. Utešno je saznati da nisi sam u pećnici, u grobu. Ja sam staratelj njihove zajedničke mržnje prema vama dvoma."

"Pogledajte staratelja mržnji!" reče g. Melton svojim pratiocima.

"Što me duže pustite da čekam, to će teže biti za vas. Potrebni ste nam na projektu bombe, g. Trevise. Vratite se sada - neće biti mučenja. Kasnije, nateraćemo vas na rad, a pošto završite bombu, isprobaćemo jedan broj komplikovanih novih uređaja na vama, gospodine."

"Imam jedan predlog", reče Vilijam. "Ja ću se vratiti sa vama ako moja žena ostane ovde živa, bezbedna, daleko od tog rata."

Gospodin Sims razmisli. "U redu. Sačekajte me na skveru za deset minuta. Uzmite me u kola. Odvezite me do jednog pustog mesta. Urediću da nas tamo pokupi Vremenska mašina."

"Bile!" Suzana mu je čvrsto stiskala ruku.

"Ne raspravljaj se." Pogleda je. "Sređeno je." Onda se obrati Simsu: "Jedna stvar. Prošle noći mogli ste da nam upadnete u sobu i da nas kidnapujete. Zašto niste?"

"Da kažem da sam se zabavljao?" odvrati g. Sims mlitavo, sisajući svoju novu cigaru. "Ne napušta mi se ova divna atmosfera, ovo sunce, ovaj odmor. Žao mi je da ostavim vino i cigarete. Uh, što mi je žao. Onda znači na skveru, kroz deset minuta. Vaša žena će biti zaštićena i može da ostane ovde koliko god hoće. Oprostite se."

Gospodin Sims se podiže i izađe.

"Eno ode gospon Pričalo!" dreknu g. Melton na gospodina koji je odlazio. Okrete se i pogleda Suzanu. "Hej. Čujem da neko plače. Za doručkom se ne plače. Je li tako?"

U devet i petnaest Suzana je stajala na balkonu sobe i gledala dole na skver. Tamo je sedeo g. Sims, sa uredno prekrštenim nogama, na lepoj bronzanoj klupi. Pažljivo je palio cigaru, odgrizavši joj vrh.

Suzana ču brektanje motora, zatim daleko sa ulice, iz jedne garaže pa niz kaldrmisano brdo, polako, pođe Vilijam u svojim kolima.

Kola uhvatiše brzinu. Trideset, pa četrdeset, pa pedeset milja na sat. Pred njima se razbežaše pilići.

G. Sims skide svoj beli šešir od paname i obrisa ružičasto čelo, vrati šešir na glavu, i onda ugleda kola.

I jurila su šezdeset milja na sat, pravo na skver.

"Vilijame!" vrisnu Suzana.

Kola s treskom udariše o nizak ivičnjak na skveru; poskočiše, jurnuše preko ćerpiča prema zelenoj klupi gde sada g. Sims ispusti cigaru, kriknu, zamlatara rukama. Kola udariše u njega. Telo mu polete visoko, visoko u vazduh, zatim pade, ludački, na ulicu.

Kola se zaustaviše na drugom kraju skvera, sa slomljenim prednjim točkom. Ljudi potrčaše. Suzana uđe u sobu i zatvori vrata od balkona.

Tačno u podne, siđoše niza stepenice Zvanične palate zajedno, ruku pod ruku, bledih lica.

"Adios, senor", reče gradonačelnik za njima. "Senora."

Stajali su na skveru gde je gomila prstom pokazivala na krv.

"Hoće li opet hteti da te vide?" zapita Suzana.

"Ne, sto puta smo pretresli stvar. Bio je nesrećan slučaj. Izgubio sam kontrolu nad kolima.

Plakao sam pred njima. Bog zna da sam nekako morao da se spasem. Došlo mi je da plačem. Bilo mi je strašno da ga ubijem. Nikada nisam želeo da učinim tako nešto u životu."

"Neće te sudski goniti?"

"Pričali su o tome, ali neće. Ja sam bio brži. Veruju mi. Bio je udes. Gotovo je."

"Gde ćemo? U Meksiko Siti? Uruapan?"

"Kola su u radionici na popravci. Biće gotova u četiri popodne. Onda kidamo."

"Da li će nas pratiti? Je li Sims radio sam?"

"Ne znam. Ali bar imamo malu prednost u polasku, mislim."

Filmadžije su izlazile iz hotela kada se oni približiše. G. Melton požuri, namrgodeno. "Ej, čuo sam šta se desilo. Gadno boga mi. Je li sada sve u redu? Hoćete malo da skrenete misli? Pravimo neke probne snimke tamo dole na ulici. Ako želite da gledate, samo izvolte. Hajde, dobro će vam činiti."

Pođoše.

Stajali su na kaldrmisanoj ulici dok se kamera nameštala. Suzana je gledala ulicu koja je vodila dole i u daljinu, i autoput koji je išao u Akapulko i na more, pored piramida i ruševina i gradića od ćerpiča sa žutim zidovima, plavim zidovima, i purpurnim zidovima, i mislila: ići ćemo tim drumovima, putovati sa čoporima i gomilama, ići po pijacama, javnim zgradama, podmićivati policiju da spavamo u blizini, zaključavati dvostruke brave, ali uvek u gomili, nikada više sami, većito u strahu da sledeća osoba koja prođe može biti drugi Sims. Nikada nećemo znati da li smo zavarali Tragače i umakli im. A tamo napred, u Budućnosti, čekaće nas da nas dovedu natrag, čekaće bombama da nas sagore i boleštinom da od nje istrulimo, i sa njihovom policijom koja nam naređuje da se prevrćemo, okrećemo, skaćemo, kroz обруč! I tako ćemo stalno trčati kroz šumu i više nikada u životu nećemo se zaustaviti niti ćemo mirno spavati.

Gomila se skupila da gleda kako se pravi film. Suzana je posmatrala gomilu i ulice.

"Jesi li videla nekog sumnjivog?"

"Ne. Koliko je sati?"

"Tri. Trebalo bi da su kola skoro gotova."

Probni film je bio završen u tri i četrdeset pet. Svi se vratili u hotel, pričajući. Vilijam zastade kod garaže. "Kola će biti gotova u šest", reče izlazeći, zabrinut.

"Ali valjda ne kasnije?"

"Biće gotova, ne brini."

U hotelskom holu pogledaše oko sebe da vide da li ima još ljudi koji putuju sami, ljudi koji liče na g. Simsa, ljudi sveže podšišanih i sa i suviše mnogo duvanskog dima i mirisa kolonjske vode na sebi, ali hol je bio prazan. Penjući se uza stepenice, g. Melton reče: "Pa, danas smo se dobro umorili. Ko bi da trgne koju na kraju? A društvo? Martini? Pivo?"

"Možda jedno."

Čitava gomila nagrnu u sobu g. Meltona, i započe pijanka.

"Pazi na vreme", reče Vilijam.

Vreme, mislila je Suzana. Kada bi samo imali vremena. Želela je samo da sedi na skveru celog jednog dugog svetlog dana u oktobru, bez ijedne brige ili misli, sa suncem na licu i rukama, zatvorenih očiju, da se osmehuje na toplotu, i da se i ne pomakne. Samo da spava na meksičkom suncu, da spava toplo i lagodno, polako i srećno, danima i danima...

Gospodin Melton otvori šampanjac.

"Jednoj vrlo lepoj gospođi, dovoljno divnoj za film", reče on, nazdravljajući Suzani. "Mogao bih vas čak isprobati."

Ona se nasmeja.

"Stvarno mislim", reče Melton. "Vrlo ste simpatični. Mogao bih da napravim filmsku zvezdu od vas."

"I da me odvedete u Holivud?" uzviknu Suzana.

"Da se izvučete iz Meksika, sigurno!"

Suzana baci pogled na Vilijama, a on podiže jednu obrvu i klimnu glavom. To bi bila promena scene, odeće, mesta, imena, možda; i još bi putovali sa još osmoro ljudi, što bi svakako bila dobra zaštita od svakog pokušaja iz Budućnosti.

"Divno zvuči", reče Suzana.

Sada je osećala šampanjac. Popodne je odmicalo; društvo se vitlalo oko nje. Po prvi put za mnogo godina oseti se istinski srećno, i dobro i živo.

"Za kakav film bi bila dobra moja žena?" zapita Vilijam ponovo puneći čašu.

Melton uze da odmerava Suzanu. Društvo prestade sa smehom i poče da sluša.

"Pa, voleo bih da napravim jednu priču o neizvesnosti", reče Melton. "Priču o čoveku i ženi kao što ste vi."

"Nastavite."

"Možda kao neku ratnu priču", reče režiser ispitujući boju svog pića naspram sunčeve svetlosti.

Suzana i Vilijam su čekali.

"Možda jednu priču o mužu i ženi koji žive u maloj kući u jednoj uličici godine 2155", reče Melton. "To je po želji, razumete. Ali taj čovek i ta žena suočavaju se sa strašnim ratom, super-plus hidrogenskim bombama, cenzurom, smrću te godine, i - evo cake - oni beže u Prošlost a za njima ide čovek za koga misle da je zao, ali koji samo pokušava da im pokaže šta im je dužnost."

Vilijam ispusti čašu na pod.

G. Melton nastavi: "I taj par nađe utočište u jednoj grupi ljudi sa filma u koju stekne poverenje. Bezbednost je u gomili, kažu oni sebi."

Suzana oseti kako je skliznula u stolicu. Svi su gledali u režisera. On gucnu malo vina. "E, to je dobro vino. Pa, taj čovek i žena, izgleda, ne shvataju koliko su značajni za Budućnost. Čovek, posebno, predstavlja ključnu ličnost za jedan nov metal za bombe. Zato Tragači, nazovimo ih tako, ne štede truda ni troška da nađu, uhvate, i dovedu kući čoveka i ženu, kada ih najzad uhvate potpuno same, u hotelskoj sobi, gde niko ne može da vidi. Strategija. Tragači rade sami, ili u grupama po osam. Jedan ili drugi trik će uspeti. Šta misliš, zar ne bi to bio čudesan film, Suzana? A ti, Bile?" Onda ispi piće do kraja.

Suzana je sedela sa očima upravljanim pravo ispred sebe.

"Hoćeš da popiješ?" reče g. Melton.

Vilijamov pištolj je bio izvučen, i opali tri puta. Jedan od ljudi pade, ostali potrčaše napred. Suzana vrisnu. Jedna šaka joj zatisnu usta. Sada je revolver bio na podu, a Vilijam se otimao dok su ga držali.

G. Melton reče: "Molim vas", stojeći tamo gde je pre stajao, na prstima mu se videla krv. "Nemojte da pogoršavamo stvari."

Neko jako zalupa na vratima od hola. "Pustite me unutra!"

"Direktor", suvo reče g. Melton. Odsečnim pokretom glave dade znak. "Hajdemo, svi!"

"Pustite me da uđem! Zvaću policiju!"

Suzana i Vilijam brzo pogledaše jedno u drugo, zatim u vrata.

"Direktor želi da uđe", reče g. Melton. "Brzo!"

Donesoše napred kameru. Iz nje blesnu plava svetlost koja u trenutku obuhvati sobu. Svetlost se proširi i ljudi iz društva iščeznuše, jedan po jedan.

"Brzo!"

Kroz prozor, u trenutku pre nego što je iščezla, Suzana vide zelenu zemlju i purpurne žute plave, i grimizne zidove i kaldrmu kako teku kao reka, čoveka kako na magarcu jaše u toplu brda, dečaka kako pije sok od pomorandže; osetila je slatku tečnost u grlu, vide čoveka kako sa gitarom stoji pod senovitim drvetom na skveru, oseti svoju ruku na žicama gitare i, u daljini, plavo i nežno more, oseti kako se ono prevaljuje preko nje i uzima je u sebe.

Onda je nestala. Njen muž nestade.

Vrata se s treskom otvoriše. Direktor i osoblje hotela utrčaše u sobu.

Soba je bila prazna.

"Ali sad su bili tu! Video sam ih kako ulaze, a sada ih - nema!" povika direktor. "Na prozorima su gvozdene rešetke. Tuda nisu mogli izaći!"

Predveče pozvaše sveštenika, opet otvoriše sobu i provetriše je, i sveštenik je poprskao svetom vodicom po svim uglovima i blagoslovi je.

"Šta ćemo s ovim?" zapita spremačica.

Pokaza malu ostavu u kojoj je bilo 67 boca šartreza, konjaka, creme de cacao, apsinta, vermuta, tekile, 106 velikih kutija turskih cigareta, i 198 žutih kutija čistih Havana od pedeset centi...

POSETILAC

Sol Vilijams se probudi u mirno jutro. Pogleda umorno kroz šator i pomisli koliko je daleko Zemlja. Milione milja. Ali šta da radiš? Pluća su ti puna 'krvne rđe'. Kašlješ sve vreme.

Sol se upravo ovog jutra digao u sedam sati. Bio je visok čovek, mršav, istanjen od bolesti. Bilo je tiho jutro na Marsu, mrtvo more je bilo ravno kao dno i bez šuma - nije bilo vetra. Sunce je stajalo jasno i sveže na praznom nebu. On se umije i doručkuje.

Posle toga jako zažele da se vrati na Zemlju. Tokom dana pokušavao je na sve moguće načine da bude u Njujork Sitiju. Ponekad, ako bi sedeo pravo i držao ruke na određen način, uspevao je. Mogao je gotovo da oseti miris Njujorka. Najveći deo vremena, međutim, to je bilo nemoguće.

Kasnije tog prepodneva Sol pokuša da umre. Leže na pesak i naredi svom srcu da stane. Ono nastavi da udara. Zamišljao je sebe kako skače sa litice ili seče članke na rukama, ali se smejavao sam sebi - znao je da nema nerava ni za jedno ni za drugo.

Ako se čvrsto stisnem i dovoljno mislim o tome, možda ću prosto zaspati da se više ne probudim, pomisli. Pokuša i to. Probudi se posle jedan sat sa ustima punim krvi. Ustade i ispljunu je i oseti veliko sažaljenje prema sebi. Ta krvna rđa - puni ti usta i nos; izlazi ti na uši, ispod noktiju; i ubija te za godinu dana. Jedini lek bio je da te strpaju u raketu i ispale te u izgnanstvo na Mars. Na Zemlji nije bio poznat lek, a oni koji ostaju zarazili bi i usmrtili druge. Tako je bio tu, krvavio sve vreme, usamljen.

Solove oči se suziše. U daljini, uz ruševine starog grada, ugleda još jednog čoveka kako leži na prljavom ćebet. Kada Sol priđe, čovek na ćebet se promeškolji.

"Zdravo Sole", reče on.

"Još jedno jutro", reče Sol. "Hriste Bože, što sam usamljen!"

"Tako se zloplate zardali", reče čovek na ćebet, ne pomerajući se, veoma bled, kao da će iščeznuti ako ga dotakneš.

"Bože, što bih želeo", reče Sol gledajući dole u čoveka, "da bar možeš da govoriš. Zašto je to tako da intelektualci nikada ne dobijaju krvnu rđu i ne dolaze ovamo gore?"

"To je jedna zavera protiv tebe, Sole", reče čovek, zatvarajući oči, i suviše umoran da bi ih držao otvorene. "Nekada sam imao snage da budem intelektualac. Sada je posao misliti."

"Kad bismo samo mogli da razgovaramo", reče Sol Vilijams.

Drugi čovek samo ravnodušno sleže ramenima.

"Dođi sutra. Možda ću tada imati dovoljno snage da pričam o Aristotelu. Pokušaću. Stvarno hoću." Čovek se skupi ispod ostarelog drveta. Otvori jedno oko. "Sećaš se, jednom jesmo razgovarali o Aristotelu, pre šest meseci, onog dana kad mi je bilo dobro."

"Sećam se", reče Sol, ne slušajući. Gledao je u mrtvo more. "Želeo bih da sam bolestan kao ti, onda se možda ne bih kidao što sam intelektualac. Možda bih onda imao malo mira."

"Kroz oko šest meseci biće ti tačno isto ovako loše kao meni sada", reče samrtnik. "Onda ti neće biti ni do čega osim da spavaš i spavaš. San će ti biti kao žena. Stalno ćeš joj se vraćati, zato što je sveža i dobra i verna i uvek sa tobom postupa ljubazno i isto. Probudiš se samo zato da bi pomislio kako ćeš opet da zaspiš. Lepa je pomisao na to." Čovekov glas je prešao u šapat. Sada se i šapat prekide, i smeni ga slabačko disanje.

Sol se udalji.

Duž obale mrtvog mora, kao ispražnjene boce koje je izbacio neki davni talas, ležala su natrpana tela usnulih ljudi. Sol ih je mogao videti sve do krivine praznog mora. Jednog, dvojicu, trojicu, - svi su spavali sami, većina u gorem stanju od njega, svaki sa svojom jamom u zemlji za hranu, svaki urastao u sebe, jer razgovor ih je iscrpljivao, a san im činio dobro.

U početku je bilo nekoliko noći oko zajedničkih logorskih vatri. I svi su pričali o Zemlji. Jedino o tome su i razgovarali. Zemlja, i kako teku vode u rečicama po gradovima, i kakav je ukus domaće pite od jagoda, i kako izgleda Njujork u rano jutro kada se dolazi feribotom iz Džerzija po slanom vetru.

Želim Zemlju, mislio je Sol. Toliko je želim, da me boli. Želim nešto što više nikada ne mogu imati. I svi je oni žele, i boli ih što je nemaju. Više od hrane ili žene, ili ma čega drugog, ja jednostavno želim Zemlju. Ova bolest žene uklanja zauvek; one nisu nešto što se želi. Ali Zemlja, to da. To je nešto za duh, a ne za slabo telo.

Na nebu blesnu svetao metal.

Sol pogleda uvis.

Svetli metal ponovo blesnu.

Minut kasnije na morsko dno spusti se raketa. Na njoj se otvori kapak, jedan čovek izađe noseći prtljag sa sobom. Druga dva čoveka, u zaštitnim antiseptičnim odelima, izađoše za njim iznoseći ogromne sanduke sa hranom, i stadoše da podižu šator za njega.

Prođe još minut, i raketa se vrati na nebo. Izgnanik je stajao sam.

Sol počeo da trči. Nedeljama već nije potrčao, i bilo je vrlo zamorno, ali on je trčao i urlao.

"Halo, halo!"

Mladić odmeri Sola od glave do pete kada ovaj stiže.

"Zdravo. Znači ovo je Mars. Ja sam Leonard Mark."

"Ja sam Sol Vilijams."

Rukovaše se. Leonard Mark bio je veoma mlad - imao je samo osamnaest godina; veoma plav, ružičastog lica, plavih očiju i svež uprkos svojoj bolesti.

"Kako je u Njujorku?" reče Sol.

"Kao i ovde", reče Leonard Mark. I pogleda u Sola. Njujork izraste iz pustinje, izgrađen od kamena i ispunjen martovskim vetrom. Neonske svetlosti su se rasprskavale električnom bojom. Žuti taksi automobili klizili u tihoj noći. U ponoćnim lukama dizali su se mostovi i tulili remorkeri. Na šljokičavim mjuziklima podizale se zavese.

Sol se uhvati šakama za glavu, silovito.

"Stani, stani!" povika. "Šta mi se to događa? Šta nije u redu sa mnom? Silazim s uma!"

Na drveću u Centralnom parku izbijalo je lišće, zeleno i mlado. Stazom je šetao Sol, njušio vazduh.

"Prestani, prestani, ti budalo!" vikao je Sol na samog sebe. Pritište šakama čelo. "Ovo ne može biti!"

"Ovo jeste", reče Leonard Mark.

Kule Njujorka iščileše. Povrati se Mars. Sol je stajao na praznom dnu mora, malaksalo buljio u mladog novodošlicu.

"Ti", reče on pružajući ruku prema Leonardu Marku. "Ti si to učinio. Učinio si to svojim duhom."

"Da", reče Leonard Mark.

Stajali su ćutke jedan prema drugom. Najzad, uzdrhtao, Sol zgrabi ruku drugog izgnanika i stade da je stiska, sa rečima: "Oh, ala mi je drago što si ovde. Pojma nemaš koliko mi je drago!"

Pili su jaku crnu kafu iz limenih lončića.

Bilo je tačno podne. Razgovarali su tokom celog toplog prepodneva.

"A ta tvoja sposobnost?" reče Sol preko šolje, netremice gledajući mladog Leonarda Marka.

"Prosto sam rođen s tim", reče Mark, gledajući u svoje piće. "Majka mi je bila tamo kad je eksplodirao London '57. godine. Rodio sam se deset meseci kasnije. Ne znam kako bi ti nazvao moju sposobnost. Telepatija i prenošenje misli, pretpostavljam. Ja sam davao priredbe. Putovao širom sveta. Leonard Mark, mentalno čudo, tako su objavljivali na plakatama. Bio sam prilično bogat. Većina je mislila da sam šarlatan. Znaš šta ljudi misle o pozorišnom svetu. Samo ja sam znao da sam zaista originalan, ali to nikome nisam otkrivao. Bilo je bezbednije da se o tome ne priča i suviše unaokolo. Jeste, nekoliko mojih bliskih prijatelja znalo je za moju stvarnu sposobnost. Imao sam puno talenata koji će dobro doći sada kada sam ovde na Marsu."

"Gadno si me prepao, to sigurno", reče Sol ukočeno stežući šolju. "Kada je Njujork izrastao onako pravo iz zemlje, mislio sam da sam lud."

"To je jedna forma hipnotizma koja deluje na sva čula odjednom - na oči, uši, nos, usta, kožu - sva. Šta bi sada voleo da činiš najviše od svega?"

Sol spusti šolju. Nastojao je da mu ruke budu vrlo mirne. Ovlaži usne. "Voleo bih da budem u potoku u kome sam plivao u Melin Taunu i Illinoisu kad sam bio klinac. Voleo bih da budem go golcat i da plivam."

"Dobro", reče Leonard Mark i tek malo pomače glavu.

Sol pade unazad na pesak, sa zatvorenim očima.

Leonard Mark je sedeo i gledao ga.

Sol je ležao na pesku. S vremena na vreme pokretale su mu se šake, uzbuđeno se trzale. Usta se otvarala sa grčem; ispuštao je zvuke iz grla koje se stezalo i opuštalo.

Sol poče polako da kreće rukama, upolje i nazad, upolje i nazad, okrećući glavu sa otvorenim ustima na jednu stranu, lagano je micao rukama na toplom vazduhu, dok mu se telo polako okretalo.

Leonard Mark mirno završi sa kafom. Dok je pio nije skidao oči sa Sola koji se micao i šaputao ležeći na dnu mrtvog mora.

"U redu", reče Leonard Mark.

Sol se podiže i sede, trljajući lice.

Trenutak zatim reče Leonardu Marku: "Video sam potok. Trčao sam obalom i skinuo odeću", reče bez daha, sa osmehom neverice. "I zaronio sam i plivao po potoku!"

"Drago mi je", reče Leonard Mark.

"Evo!" Sol posegnu rukom u džep i izvuče svoju poslednju tablu čokolade. "Ovo je za tebe."

"Šta je to?" Leonard Mark pogleda poklon. "Čokolada? Glupost ja ovo ne činim za nagradu. Činim to zato što si ti tada srećan. Stavi tu stvar nazad u džep da je ne pretvorim u zvečarku pa da te ugrize."

"Hvala, hvala!" Sol skloni čokoladu. "Ne znaš ti kako je dobra bila ta voda." Donese kafu.

"Hoćeš još?"

Sipajući kafu, Sol za trenutak zatvori oči.

Imam ovde Sokrata, pomisli on; Sokrata i Platona, i Ničea i Šopenhauera. Kako priča, ovaj čovek je genije. Što se tiče talenta, neverovatan je! Kad pomislim na duge, lagodne dane i sveže noći koje ćemo provoditi u razgovoru. Neće ovo uopšte biti loša godina. Ni izdaleka.

Prosuo je kafu.

"Šta je?"

"Ništa." Sam Sol je bio pometen, prepadnut.

Bićemo u Grčkoj, mislio je. U Atini. Bićemo u Rimu, ako hoćemo, kada budemo proučavali rimske pisce. Stajaćemo u Partenonu i na Akropolju. Neće to biti samo razgovor, već i mesto na kojem ćemo biti. Ovaj čovek to može da učini. On ima tu moć. Kada razgovaramo o Rasinu on može da mi napravi pozornicu i glumce i sve to. Isusa mi, ovo je bolje nego što je život ikada bio! Koliko je bolje biti bolestan i ovde nego zdrav na Zemlji, a bez ovih mogućnosti! Koliko je ljudi ikada videlo grčku dramu u grčkom amfiteatru godine 31 pre nove ere?

A ako zamolim mirno i usrdno, hoće li ovaj čovek poprimiti likove Šopenhauera i Darvina i Bergsona i drugih mislilaca kroz vekove...? Da, zašto ne? Sedeti i razgovarati sa Ničeoim lično, sa samim Platonom...!

Samo jedna stvar nije valjala. Sol oseti kako se klati.

Ostali. Drugi bolesnici po dnu ovog mrtvog mora.

Ljudi su se kretali u daljini, približavali im se. Videli su kako je raketa blesnula, sletela, ispustila putnika. Sada su dolazili, polako, s mukom, da pozdrave novodošlicu.

Sol se ohladi. "Slušaj", reče, "Mark, mislim da bi bolje bilo da krenemo u planine."

"Zašto?"

"Vidiš one ljude što dolaze? Neki od njih su ljudi."

"Stvarno?"

"Da."

"To od izolacije i svega?"

"Da. To je to. Bolje da pođemo."

"Ne izgledaju mnogo opasni. Kreću se polako."

"Bio bi iznenađen."

Mark pogleda Sola: "Ti drhtiš. Zašto?"

"Nema vremena za razgovor", reče Sol brzo ustajući. "Hajde. Zar ne shvataš šta će se dogoditi kad otkriju tvoj talenat? Tući će se oko tebe. Poubijaće jedan drugog ubiće tebe - za pravo da te poseduju."

"Ah, ali ja ne pripadam nikome", reče Leonard Mark. Pogleda Sola. "Ne. Čak ni tebi."

Sol trže glavom. "Nisam čak ni pomislio na to."

"Zar nisi sada?" zasmeja se Mark.

"Nemamo vremena da se raspravljamo", odgovori Sol zažmurivši, usplamtelih obraza. "Hajde!"

"Ne želim da idem. Ja ću sedeti baš ovde sve dok se ti ljudi ne pojave. Ti si malo i suviše posednički nastrojen. Moj život pripada meni."

Sol oseti nešto ružno u sebi. Lice poče da mu se krivi. "Čuo si šta sam rekao."

"Kako se ti brzo premetnu iz prijatelja u neprijatelja", primeti Mark.

Sol ga udari. To je bio precizan brz udarac nadole.

Mark vrdnu u stranu, smejući se. "Ne, nemoj!"

Bili su u centru Tajms skvera. Kola su urlala, zavijajući sirenama na njih. Zgrade, ugrejane, hrlile uvis, u plavi vazduh.

"To je laž!" kriknu Sol posrćući od dejstva vizije. "Za ime Boga, nemoj, Mark! Ljudi dolaze. Ubiće te!"

Mark je sedeo na popločanom tlu, smeja se svojoj šali. "Neka dođu. Sve ih mogu nasamariti!"

Njujork odvuče Solovu pažnju. Namera je i bila da se odvrati pažnja - da se veže za tu grešnu loptu, posle toliko meseci daleko od nje. Umesto da napadne Marka, mogao je samo da stoji, da upija u sebe strani, ali ipak poznat prizor.

Zatvori oči. "Ne." Onda pade napred, povukavši Marka sa sobom. Sirene su mu urlale u ušima. Kočnice zaškripaše i žestoko uhvatiše. On tresnu Marka u bradu.

Tišina.

Mark je ležao na morskom dnu.

Uzevši onesvećenog čoveka u ruke, Sol poče da trči, s mukom.

Njujork je nestao. Samo prostrano bezvučje mrtvog mora. Ljudi su mu se približavali. On se uputi u brda sa svojim dragocenim teretom, držeći u rukama Njujork i zelenu zemlju, sveža proleća i stare prijatelje. Jednom pade i podiže se batrgajući se. Nije prestajao da trči.

Noć je ispunjavala pećinu. Vetar je uletao u pećinu i izlazio iz nje, navaljujući na vatricu, rastresajući pepeo.

Mark otvori oči. Bio je vezan konopcima i naslonjen na suvi zid pećine, licem prema vatri.

Sol stavi još jedno drvo na vatru, sve bacajući mačji nervozne poglede na ulaz u pećinu.

"Ti si budala."

Sol se trže.

"Da", reče Mark, "ti si budala. Oni će nas naći. Makar morali da love i šest meseci, naći će nas. Videli su Njujork, u daljini, kao prikazanje. A nas u centru. Bilo bi i suviše misliti da neće biti radoznali i slediti naš trag."

"Onda ću ja dalje s tobom", reče Sol, zagledan u vatru.

"A oni će za nama."

"Umukni!"

Mark se osmehnu. "Zar se tako govori svojoj ženi?"

"Čuo si me!"

"A, lep je to brak - tvoja pohlepa i moja duševna sposobnost. Šta želiš da vidiš sada? Da ti pokažem još koji prizor iz tvog detinjstva?"

Sol oseti kako mu znoj izbija po čelu. Nije znao da li se čovek šali ili ne. "Da", reče.

"Važi", reče Mark, "Gledaj!"

Iz stena suknu plamen. Gušio ga je sumpor. Eksplodirale su jame pune sumpora, vazdušni udari potresali su pećinu. S mukom se podižući, Sol je kašljao i teturao se, opečen, sasušen paklenom vrelinom!

Pakao se udalji. Povrati se pećina.

Mark se smeja.

Sol je stajao iznad njega. "Ti", hladno reče, saginjući se.

"Šta drugo očekuješ?" uzviknu Mark. "Biti svezan, odvučen, pretvoren u intelektualnu nevestu čoveka poludelog od usamljenosti - misliš li da uživam u tome?"

"Odvezaću te ako obećaš da nećeš da pobegneš."

"To ne bih mogao da obećam. Ja sam slobodnjak. Ne pripadam nikome."

Sol se spusti na kolena. "Ali moraš pripadati; čuješ li? Moraš pripadati. Ne mogu te pustiti da odeš!"

"Dragi moj druže, što ti više takve stvari govoriš, to sam ja udaljeniji. Da si imao i malo mozga i postupao inteligentno, bili bismo prijatelji. Bilo bi mi drago da ti činim ove male hipnotičke usluge. Na kraju krajeva, nije mi teško da ih dočaravam. Zabavljam se, zapravo. Ali ti si zabrljao. Hteo si me samo za sebe. Bojao si se da će me drugi uzeti od tebe. Oh, kako si pogrešio. Ja imam dovoljno moći da ih sve usrećim. Mogli ste da me delite, kao hranu za socijalno ugrožene. Ja bih se osećao kao bog među decom, bio bih ljubazan, činio usluge, za šta biste mi vi mogli donositi male darove, naročite poslastice od hrane."

"Žao mi je, žao mi je!" uzviknu Sol. "Ali i suviše dobro poznajem te ljude."

"A ti si drugačiji? Jedva! Izađi i vidi da li dolaze. Mislim da sam čuo neku buku."

Sol potrča. Na ulazu u pećinu stavi skupljene šake na oči, zavirujući u jarugu utonulu u noć. Micali su se nejasni oblici. Da li je to bio samo vetar što nosi lutajuće gužve korova? On poče da drhti - sitnom, bolnom drhtavicom.

"Ne vidim ništa." Vрати se u praznu pećinu.

Zableno se u ognjište. "Mark!"

Mark je nestao.

Nije bilo ničega osim pećine ispunjene oblucima, kamenjem, šljunkom, samotnog svetlucanja vatre, uzdisaja vetra. I Sola koji je tu stajao, u neverici i otupeo.

"Mark! Mark! Vрати se!"

Čovek se oslobodio svojih veza, polako, pažljivo, i koristeći se ratnim lukavstvom da je kao uobrazio da je čuo kako se ostali približavaju - otišao - gde?

Pećina je bila duboka, ali završavala se slepim zidom. A Mark nije mogao pored njega da sklizne u noć. Kako onda?

Sol obiđe oko vatre. Izvuče nož i priđe velikom oblutku koji je stajao prislonjen na zid pećine. Smeškajući se, pritište nož o oblutak. Smeškajući se, lupnu ga nožem. Onda povuče nož unazad da bi udario njime o kamen.

"Stoj!" viknu Mark.

Oblutak iščeze. Mark je bio tu.

Sol zadrža nož. Vatra mu je poigravala po obrazima. Oči su mu bile potpuno lude.

"Nije uspelo", prošapta. Pruži ruke, dohvati Marka za vrat i sklopi prste. Mark ne reče ništa, ali se migoljio u tom stisku, sa ironijom u očima koje su Solu govorile stvari koje je Sol znao.

Ako me ubiješ, govorile su oči, šta će biti sa svim tvojim snovima. Ako me ubiješ, gde će biti svi potoci i potočne pastrmke? Ubij me, i ubio si Platona, ubio Aristotela, ubio Ajnštajna; da, ubio si sve nas! Hajde, zadavi me. Čikam te.

Solovi prsti oslobodiše vrat.

Senke se uvukoše u ulaz pećine.

Oba čoveka okrenuše glave.

Ostali su bili tu. Njih petorica, unezvereni od puta, zadihani, čekali su u okviru svetlosti spolja.

"Dobro večer", pozva Mark, smejući se. "Uđite, uđite, gospodo!"

Razjarene svađe nastaviše se do svitanja. Mark je sedeo među ljudima koji su sevali očima, trljao zglobove na rukama oslobođene veza. Stvorio je salu za konferencije obloženu pločama od mahagonija i jedan mermerni sto za kojim su svi sedeli, smešno bradati, smrdljivi, znojavi i gramzivi ljudi sa očima uperenim u svoje blago.

"To se može rešiti", reče najzad Mark, "tako da svaki od vas ima određene sate određenih dana za sastanke sa mnom. Postupaću jednako prema svima vama. Biću javno vlasništvo, kretaću se slobodno. To je fer. Što se tiče ovog Sola, on je na probi. Kada dokaže da opet može da bude pristojna osoba, daću mu koji tretman. Do tada, nemam više ništa s njim."

Ostali izgnanici se iskeziše na Sola.

"Žao mi je", reče Sol. "Nisam znao šta činim. Sada sam se popravio."

"Videćemo", reče Mark. "Da damo sebi mesec dana, šta kažete?"

Ostali se iskeziše na Sola.

Sol ništa ne reče. Sedeo je i buljio u pod pećine. "Da vidimo sada", reče Mark. "U ponedeljak je tvoj dan, Smit."

Smit klimnu glavom.

"Utorak ću uzimati tog tu Pitera, na oko jedan sat."

Piter klimnu glavom.

"Sredom ću završiti sa Džonsonom, Halzmanom, i Džimom, evo."

Trojica poslednjih pogledaše jedan drugog.

"Ostali deo nedelje moram da budem ostavljen apsolutno na miru, čujete li?" reče im Mark. "Bolje išta nego ništa. Ako ne poslušate, uopšte neću da izvodim stvar."

"Možda ćemo te mi naterati da izvodiš", reče Džonson. Uhvati pogled ostalih ljudi. "Slušajte, nas je petorica protiv jednog. Možemo ga neterati da čini što god želimo. Ako saradjemo, napravićemo veliku stvar."

"Ne budite idioti", upozori Mark ostale.

"Pustite me da govorim", reče Džonson. "On govori nama šta će da radi. Zašto mi ne kažemo njemu! Jesmo li mi u većini ili nismo? I on preti da neće da izvodi! E pa samo da mu ja uteram jednu cepčicu pod nokte na nogama ili da mu možda malo izgorim prste čeličnom turpijom, pa

ćemo da vidimo da li će da izvodi! Zašto da nemamo predstave, hoću da znam, svake večeri u nedelji?"

"Ne slušajte ga!" reče Mark. "On je lud. Na njega se ne možete osloniti. Znae šta će on da uradi? Uхватиće vas sve kada ne budete pazili, jednog po jednog, i poubijaće vas; jeste, sve će vas poubijati, tako da će onda ostati sam - samo on i ja! Takav je to čovek."

Ljudi koji su ga slušali zažmriše. Najpre na Marka, zatim na Džonsona.

"Ako je do toga", primeti Mark, "nijedan od vas ne može imati poverenja u ostale. Pričam ti priču. Onog trenutka kada okrenete leđa, jedan od ostalih će vas ubiti. Verovatno ćete krajem nedelje biti svi mrtvi ili na samrti."

U sobi od mahagonija počeo da duva hladan vetar. Soba stado da se rastura i opet se pretvori u pećinu. Marku je bilo dosta šale. Mermerni sto se sroza uz pljesak, rascuri se i ispari.

Ljudi se sumnjičavo zagledaše jedan u drugog sitnim, sjajnim životinjskim očima. To što je Mark govorio bilo je tačno. Videli su jedan drugog u narednim danima kako se međusobno zatiču na prepad, ubijaju - sve dok onaj poslednji srećnik ne ostade da uživa u duhovnom blagu koje hoda tu među njima.

Sol ih je posmatrao i oseti se sam i uznemiren. Kad jednom napraviš grešku, koliko je teško priznati da si pogrešio, vratiti se, početi iznova. Svi su grešili. Već dugo su bili izgubljeni. Sada im je bilo još gore nego da su izgubljeni.

"A što je još gore", reče najzad Mark, "jedan od vas ima pištolj. Svi ostali imate samo noževe. Ali jedan od vas, znam, ima revolver."

Svi skočiše. "Pretresajte!" reče Mark. "Nađite tog sa pištoljem, inače ste svi mrtvi!"

To je upalilo. Ljudi su se divlje zaletali po pećini, ne znajući koga najpre da pretresu. Grabili su rukama, uzvikivali, a Mark ih je posmatrao sa prezirom.

Džonson se povuče, zavukavši ruku u jaknu. "U redu", reče, "mogli bismo da svršimo s tim! Evo ti, Smito."

I opali Smitu pravo u grudi. Smit pade. Ostali zaurlaše. Rasturiše se. Džonson nanišani i opali još dva puta.

"Stani!" uzviknu Mark.

Njujork sunu uvis oko njih, iz stene, iz pećine i neba. Visoke kule zgrade zlatilo je sunce. Iznad ulica, grmela gradska železnica; Neki delovi gradske železnice u Njujorku izdignuti su iznad ulica; prim. prev. u luci trubili remorkeri. Zelena gospa gledala je preko zaliva, sa bakljom u ruci.

"Gledajte, vi budale!" reče Mark. U Centralnom parku izbijala su sazvežđa prolećnih cvetova. Preko njihovih glava, vetar je u talasu nanosio mirise sveže pokošenog travnjaka.

A u centru Njujorka, pometeni, ljudi stadoše da se spotiču. Džonson još tri puta opali iz pištolja. Sol jurnu napred. Udari o Džonsona, obori ga, istrže mu pištolj. Revolver opet opali.

Ljudi prestadoše da jure unaokolo.

Stajali su. Sol je ležao preko Džonsona. Prestali su da se tuku.

Nastade stravična tišina. Ljudi su stajali i gledali. Njujork utonu u more. Uz šištanje, klokotanje, uzdisanje; sa krikom uništenog metala i prohujalog doba, velike građevine su se ljuljale, uvijale, srozavale, rušile.

Mark je stajao među zgradama. Onda i sam pade kao zgrada, bez reči, sa jasnom crvenom rupicom probijenom u grudima.

Sol je ležao buljeći u ljude, u telo.

Onda se podiže, sa revolverom u ruci.

Džonson se ne pomače - bojava se da se pokrene. Svi su zatvarali oči, pa ih ponovo otvarali, kao da bi da povrate u život čoveka koji je ležao pred njima.

Pećina je bila hladna.

Sol se uspravi i pogleda, odsutno, revolver u svojoj ruci. Uze ga i baci daleko preko doline, ne gledajući kako pada.

Gledali su dole u telo sa nevericom. Sol se saže i uhvati mlitavu ruku. "Leonarde!" reče tiho.

"Leonarde?" Zatrese ruku. "Leonarde!"

Leonard Mark se ne pomače. Oči su mu bile sklopljene; grudi prestale da se dižu i spuštaju. Hladio se.

Sol se podiže. "Ubili smo ga", reče ne gledajući ljude. Sada su mu se usta punila oporom tečnošću. "Jedinog koga nismo želeli da ubijemo ubili smo." Pokri oči drhtavom rukom. Ostali su stajali i čekali.

"Dajte ašov", reče Sol. "Sahranite ga." Okrete se od njih. "Nemam ništa sa vama."
Neko ode da nađe ašov.

Sol je bio toliko slab, da nije mogao da se pokrene. Noge su mu bile urasle u tle, korenje im je iz dubine crpilo samoću, strah, i noćnu hladnoću. Vatra je bila gotovo zamrla, i sada je samo dvostruka mesečina prelazila preko plavih planina.

Čulo se kako neko kopa zemlju ašovom.

"Ionako nam ne treba", reče neko, i suviše glasno.

I dalje se čulo kopanje. Sol lagano krete i pusti se da sklizne niz jedno tamno drvo sve dok ne dotače pesak i jednostavno sede na njega, sa rukama slepo spuštenim u krilo.

San, mislio je. Sada ćemo svi zaspiti. Toliko ipak možemo. Zaspiti i nastojati da sanjaš Njujork i sve ostalo. Posustalo zatvori oči, dok mu se krv sakupljala u nosu, u ustima i nesigurnim očima.

"Kako je on to učinio?" upita umornim glasom. Glava mu pade na grudi. "Kako je doneo Njujork ovamo gore i naterao nas da hodamo po njemu. Da pokušamo. Ne bi trebalo da bude mnogo teško. Misli! Pomisli na Njujork", šaputao je padajući u san. "Njujork i Centralni park, pa onda na Illinois u proleće, rascvetale jabuke i zelenu travu."

Nije išlo. To nije bilo isto. Njujork je nestao i ništa što bi on mogao da učini ne bi ga ponovo stvorilo. Dizaće se svakog jutra i hodaće po mrtvom moru tražeći ga, i zauvek će ići po Marsu u potrazi za njim, i nikada ga neće naći. I najzad će leći, i suviše umoran da hoda, nastojeći da nađe Njujork u svojoj glavi, ali ga neće naći.

Poslednje što je čuo pre nego što je zaspao bilo je dizanje i spuštanje ašova i kopanje rupe u koju se, sa strašnim treskom metala, sa zlaćanom maglom i mirisom, bojom i zvukom, Njujork surva i bi pokopan.

Cele noći plakao je u snu.

MEŠALICA ZA BETON

Slušao je kako glasovi starih veštica šušketaju poput sasušene trave ispod njegovog otvorenog prozora:

"Etil, kukavica! Etil, odbijač! Etil koji neće da vodi slavan rat Marsa protiv Zemlje!"

"Samo pričajte, veštice!" uzviknu on.

Glasovi se stišale do mrmljanja sličnog žuboru vode u dugim kanalima pod marsovskim nebom.

"Etil, otac sina koji mora da odraste u senci tog strašnog saznanja!" govore su naborane starice. Zbijale su svoje lukavočke glave blago udarajući jednu o drugu. "Sramota, sramota!"

Na drugom kraju sobe plakala je njegova žena. Suze su joj lile kao kiša, obilne i hladne po keramičkim pločicama. "Oh, Etil, kako možeš tako da misliš?"

Etil odloži svoju metalnu knjigu koja mu je, na njegov znak celog jutra opevavala jednu priču iz svog tankog okvira od zlatne žice.

"Pokušao sam da objasnim", reče on. "To je glupa stvar, Mars da osvaja Zemlju. Bićemo uništeni, potpuno."

Napolju lupa, treska, tutanj, zaglušujuća vojna muzika, doboši, vika, topot nogu u maršu, ratne zastavice i pesme. Kamenim ulicama tutnjala je vojska, sa vatrenim oružjem na ramenima. Za njom su skakutala deca. Starice mahale prljavim zastavama.

"Ja ću ostati na Marsu da čitam neku knjigu", reče Etil.

Začu se tup udarac u vrata. Tajla odgovori. U sobu ulete tast kao vetar. "Šta ja to čujem o svom zetu? Izdajnik?"

"Da, Oče."

"Ne boriš se u Marsovskoj armiji?"

"Ne, Oče."

"Bogovi!" Deda strašno pocrvene. "Neka ti je ime proketo! Bićeš streljan."

"Onda me streljajte i završite s tim."

"Je li ko čuo za Marsovca koji ne ide u osvajački pohod? Ko!"

"Niko. Priznajem, to je potpuno neverovatno."

"Neverovatno", zašušketaše veštičiji glasovi ispod prozora.

"Oče, zar ga ne možeš ubediti?" Molila je Tajla.

"Da ubeđujem jedno govno", uzviknu Otac, sevajući očima. Priđe i stade iznad Etila. "Bande sviraju, lep dan, žene plaču, deca skaču, sve je u redu, ljudi hrabro marširaju, a ti sedi tu! Kakva sramota!"

"Bruka", zajecaše udaljeni glasovi u živici.

"Nosi se iz moje kuće s tim svojim lupetanjem", reče Etil, žestoko prasnuvši. "Uzmi svoje medalje i doboše i beži!"

Gurnu tasta pored žene koja je vrištala, ali u tom trenutku otvoriše se širom vrata i uđe jedno vojno lice. Jedan glas povika: "Etil Vraj?"

"Da!"

"Uhapšen si!"

"Zbogom, moja draga ženo. Odoh u rat sa ovim budalama!" doviknu Etil dok su ga ljudi u bronzanim mrežama vukli kroz vrata.

"Zbogom, zbogom", rekoše gradske veštice zamirućim glasovima...

Ćelija je bila uredna i čista. Bez knjige, Etil je bio nervozan. Hvatao se za šipke od rešetaka i posmatrao rakete kako uzleću u noćni vazduh. Mnogobrojne zvezde bile su hladne; kao da su se rasturale kad god bi koja raketa uletela među njih.

"Budale", šaputao je Etil. "Budale!"

Vrata ćelije se otvoriše. Uđe jedan čovek sa nekakvim vozilom, punim knjiga; knjige su bile tu, i tamo, svuda u komorama vozila. Iza njega videla se preteća pojava Vojnog komesara.

"Etile Vraj, želimo da znamo zašto si u svojoj kući držao ove zabranjene knjige sa Zemlje. Ove primerke Čudesnih priča, Naučnih priča, Fantastičnih priča. Objasni." Čovek ščepa Etila za članak ruke.

Etil otrese ruku i oslobodi ga se. "Ako ćete da me streljate, streljajte me. Baš zbog te literature sa Zemlje, neću pokušati da ih osvajam. Iz tog razloga vaša invazija će pretrpeti neuspeh."

"Kako to?" natušti se intendant i okrete se požutelim časopisima.

"Uzmite bilo koju knjigu", reče Etil. "Koji god hoćete. U devet od deset priča 1929., '30. do '50. godine, po Zemaljskom kalendaru, svaka marsovska invazija na Zemlju uspeva."

"Eh!" intendant se nasmeši, klimnu glavom.

"Pa onda", reče Etil, "propadne."

"To je izdaja! Posedovanje takve literature!"

"Neka vam bude, ako hoćete. Ali da izvučem nekoliko zaključaka. Svaku invaziju, obavezno, omete jedan mladić, obično mršav, obično Irac, obično sam, po imenu Mik ili Rik, ili Džik ili Benon, koji uništi Marsovce."

"Valjda ne veruješ u to!"

"Ne, ne verujem da Zemljani stvarno mogu to da učine - ne. Ali imaju jednu osnovu, shvatite, komandante, generacije dece koja čitaju upravo samo takve knjige, upijaju ih. Nemaju ništa drugo sem literature o uspešno suzbijenim invazijama. Možete li da kažete to isto za marsovsku literaturu?"

"Pa..."

"Ne."

"Mislim da ne mogu."

"Znate da ne možete. Mi nikada nismo pisali takve fantastične priče. Sada smo se pobunili, napadamo, i izginućemo."

"Nisi me ubedio. Kakve to veze ima sa pričama iz časopisa?"

"Ima veze sa moralom. To je jedna velika stvar. Zemljani znaju da ne mogu da ne uspeju. To je u njima kao krv što im kola u venama. Oni ne mogu pretrpeti neuspeh. Odbiće svaku invaziju, koliko god bila dobro organizovana. To što su u mladosti čitali takve knjige dalo im je veru sa kojom se mi ne možemo ravnati. Mi Marsovci? Mi smo nesigurni; znamo da bismo mogli da propadnemo. Moral nam je nizak, uprkos udaranja u doboše i duvanja u rogove."

"Neću da slušam tu izdaju", uzviknu intendant. "Ove izmišljotine će biti spaljene, kao i ti, u roku od sledećih deset minuta. Možeš da biraš, Etile Vraj. Da stupiš u Ratnu legiju ili da budeš spaljen."

"To je izbor načina na koji ću umreti. Odabrao sam da izgorim."

"Ljudi!"

Izguraše ga u dvorište. Tu vide kako njegovu brižljivo skrivanu lektiru slažu na lomaču. Bila je pripremljena specijalna jama, napunjena naftom do visine od pet stopa. To bi zapaljeno, uz veliku grmljavinu. U to će ga gurnuti, za koji minut.

Na drugom kraju dvorišta, u senci, primeti svečanu priliku svog sina koji je stajao sam, krupnih žutih očiju sjajnih od žalosti i straha. Nije ispružio ruku niti govorio, već je samo gledao svog oca kao kakva umiruća životinja, zanemela životinja koja traži spas.

Etil je gledao u usplamsalu jamu. Oseti kako su ga zgrabile grube ruke, kako ga svlače, guraju napred ka vreloj ivici smrti. Tek tada Etil proguta knedlu i uzviknu: "Čekajte!"

Obasjano narandžastom vatrom, intendantovo lice isturi se prema njemu u vazduhu kaji je treperio. "Šta je?"

"Stupiću u Ratnu legiju", odgovori Etil.

"Dobro! Oslobodite ga!"

Ruke spadoše s njega.

Kada se okrenuo video je sina kako stoji daleko u dvorištu i čeka. Sin mu se nije osmehivao, samo je čekao. Na nebu jedna bronzana raketa skoči preko zvezda, u plamenu...

"A sada se opraštamo od svih stamenih ratnika", reče komesar. Muzika stade da udara, a vetar nanese sitnu slatku kišu suza na oznojenu vojsku. Deca su skakala unaokolo. U opštem metežu Etil vide svoju ženu kako ponosno plače, sina svečanog i ćutljivog pored nje.

Umarširaše u brod, svi nasmejani i hrabri. Prikopčашe se u svoje paukove mreže. Duž celog broda mreže su bile ispunjene lenjim ljudima koji su se izležavali. Žvakali su komade hrane i čekali. Jedan veliki kapak tresnu i zatvori se. Zašišta ventil.

"Odosmo na Zemlju pa u propast", prošapta Etil.

"Šta?" zapita neko.

"Odosmo u slavnu pobedu", reče Etil uz grimasu.

Raketa poskoči.

Svemir, mislio je Etil. Evo nas, sevamo u mesinganom kotlu preko crnih mrlja i ružičastih svetla svemira. Evo nas, slavljeničke rakete koja se uzdiže sa Marsa da oči Zemljana ispuni plamenim strahom dok gledaju gore u nebo. Kako to izgleda, kada si daleko, daleko od kuće, žene, deteta, ovde i sada?

Pokuša da razloži svoje drhtanje. Bilo je to kao da si vezao svoje najskrivenije unutrašnje organe za Mars, pa se onda otrgneš i odeš milion milja daleko. Srce ti je još na Marsu, pumpa krv, sjaji. Mozak ti je i dalje na Marsu, misli, sav u vijugama, kao napuštena baklja. Želudac još na Marsu, pospan, muči se da svari poslednju večeru. Pluća još u prohladnom marsovskom vazduhu boje plavog vina, meki sklopljeni mehovi koji cvile za oslobođenjem, jedan deo tebe čezne za ostalim.

Jer eto tu si, automat bez zubaca u zupčaniku, telo na kome su zvaničnici izvršili kliničku autopsiju, i sve od tebe što je nešto značilo ostavili po praznim morima i rasuto po zatamnjenim brdima. Evo te tu, prazan si kao boca, bez vatre, ledan, i imaš jedino ruke da Zemljanima podariš smrt. Par ruku, to je sve što si ti sada, razmišljao je sa hladnom odsutnošću duha.

Ležiš tu u ogromnoj mreži. Ostali su oko tebe, ali oni su celi - cela srca i tela. A sve od tebe što je živo ostalo je za tobom da hoda opustelim morima po večernjim vetrovima. Ovo ovde, ova hladna zemljana stvar, već je mrtva.

"Napadačke stanice, napadačke stanice, napad!"

"Spremna, spremna, spremna!"

"Diž' se!"

"Skači iz mreža, brzo!"

Etil se pokrete. Negde ispred njega micale su se njegove dve hladne šake.

Kako je sve to išlo brzo, mislio je. Pre godinu dana jedna raketa sa Zemlje stigla je na Mars.

Naši naučnici, sa svojom neverovatnom telepatiskom sposobnošću, napravili su njenu kopiju; naši radnici, sa svojim neverovatnim fabrikama, reprodukovali su je u sto primeraka. Od onda nijedan brod sa Zemlje više nije stigao na Mars, a mi ipak savršeno znamo njihov jezik, svi mi. Poznajemo njihovu kulturu, njihovu logiku. I platićemo cenu naših sjajnih sposobnosti...

"Puške na gotovs!"

"Razumem!"

"Osmatrači!"

"Čitanje u miljama?"

"Deset hiljada!"

"Napadaj!"

Tišina ispunjena zujanjem. Tišina insekata koji se komešaju u zidovima rakete. Insekatsko pevuckanje sićušnih kalemba i poluzica i zvrjanje točkova. Čutanje ljudi koji čekaju. Tišina žlezda što laganim i stalnim pulsiranjem ispuštaju znoj ispod ruke, na čelo, ispod iskolačenih blelih očiju!

"Čekaj! Spremni!"

Etil se noktima držao za svoje duševno zdravlje, držao se teško i dugo.

Tišina, tišina, tišina. Čekanje.

Piii-i-ip!

"Šta je to?"

"Zemaljski radio!"

"Uhvati ih!"

"Pokušavaju da dopru da nas pozovu. Uključi ih!"

Iiii-i-i!

"Evo ih! Slušaj!"

"Zovemo marsovsku invazionu flotu!"

Tišina slušanja, zujanje insekata utihnulo da bi se oštar zemaljski glas raspraskao po sobama ljudi koji uznemireno čekaju.

"Zove Zemlja. Ovde Vilijam Somers, predsednik Udruženja Ujedinjenih američkih proizvođača!"

Etil se čvrsto pribi uz svoju stanicu, naže se napred, sa zatvorenim očima.

"Dobrodošli na Zemlju."

"Šta?" zaurlaše ljudi u raketi. "Šta je rekao?"

"Da, dobrodošli na Zemlju."

"To je trik!"

Etil uzdrhta, otvori oči i zbunjeno se zagleda u nevidljiv glas koji je dolazio sa tavanice.

"Dobro došli! Dobro došli na zelenu, industrijsku Zemlju!" saopšti prijateljski glas.

"Dočekujemo vas raširenih ruku, da krvavu invaziju pretvorimo u vreme prijateljstva koja će trajati kroz celokupno Vreme."

"Trik!"

"Tiše, slušaj!"

"Pre mnogo godina mi sa Zemlje smo se odrekli rata, uništili smo naše atomske bombe. Sada, pošto smo ovako nespremni, ne ostaje nam ništa drugo nego da vam poželim dobrodošlicu. Planeta je vaša. Tražimo samo milost od vas dobrih i milostivih osvajača."

"To ne može biti istina!" prošaputa jedan glas.

"Spustite se i budite pozdravljeni, svi vi", reče g. Vilijam Somers sa Zemlje. "Sletite bilo gde. Zemlja je vaša; svi smo braća!"

Etil poče da se smeje. Svi u sobi se okrenuše da ga vide. Ostali Marsovci su se podmigivali. "Pludeo. Poludeo." Nije prestajao da se smeje sve dok ga nisu udarili.

Mali debeo čovek nasred vrele raketne platforme u Grin Taunu u Kaliforniji istrže čistu belu maramicu iz džepa i prinese je vlažnom čelu. Sa podijuma od svežih dasaka slepo je žmirkao na pedeset hiljada ljudi koje je zadržavao kordon policajaca. Svi su gledali u nebo.

"Eno ih!"

Svi zinuše.

"Ne, to su samo galebovi!"

Razočarano gundanje.

"Počinjem da mislim da bi bilo bolje da smo im objavili rat", šapnu gradonačelnik. "Onda bismo mogli svi da idemo kući, kući."

"Psst!" reče njegova žena.

"Eno!" zaurla gomila.

Iz sunca se pojaviše marsovske rakete.

"Svi spremni?" Gradonačelnik se nervozno ogledao oko sebe.

"Da, gospodine", reče Mis Kalifornija 1965.

"Da", reče Mis Amerika 1940, koja je dojurila u poslednjem trenutku kao zamena za Mis Ameriku 1966, koja je bolesna ležala kod kuće.

"Jesmo, go-spodine", reče sa žarom Mister Najveći Grejpfrut u Dolini San Fernando 1956.

"Muzika, spremna?"

Duvački orkestar isturi uvis svoje instrumente kao puške.

"Spremni!"

Raketa se spusti. "Sad!"

Orkestar odsvira Kalifornijo, evo me deset puta.

Od podneva sve do jedan sat gradonačelnik je držao govor, mlatarajući rukama u pravcu nemih, zabrinutih raketa.

U jedan i petnaest otvoriše se zapečaćeni ulazi na raketama.

Orkestar odsvira Oh, ti zemljo zlatna tri puta.

Etil i još pedeset Marsovaca iskočiše sa puškama na gotovs.

Gradonačelnik jurnu napred sa ključem Zemlje u rukama.

Orkestar je svirao Dolazi nam Božić Bata, a hor u punom sastavu doveden iz Long Biča otpeva uz tu melodiju druge reči, nešto kao Dolaze nam Marsovci u grad.

Pošto nisu videli nikakvo oružje, Marsovci odahnuše, ali su puške i dalje držali na gotovs.

Od jedan i trideset pa do dva i petnaest gradonačelnik ponovo održa isti govor, radi Marsovaca.

U dva i trideset Mis Amerika 1940. dobrovoljno se prijavi da će poljubiti sve Marsovce ako stanu u red.

U dva i trideset i deset sekundi muzika odsvira Zdravo da ste svi, da bi prikrila zbunjenost izazvanu predlogom Mis Amerike.

U dva i trideset pet G. Najveći Grejpfrut pokloni Marsovcima kamion dvotonac pun grejpfruta.

U dva i trideset sedam gradonačelnik im svima razdeli besplatne propusnice za pozorišta Elita i Mažestik, kombinujući taj gest sa još jednim govorom koji potraja do posle tri sata.

Muzika zasvira, a pedeset hiljada ljudi zapeva Jer oni su dobri drugari.

U četiri sata bilo je gotovo.

Etil sede u hlad od rakete sa još dvojicom svojih drugova. "Znači, to je Zemlja!"

"Čujte, treba poubijati prljave pacove", reče jedan Marsovac. "Ja im ne verujem. Podmukli su. Koji im je motiv da ovako postupaju prema nama? Podiže kutiju nečeg šuštavog. "Šta su mi ovo dali? "Uzorak, kažu." Pročita etiketu. Bliks, Novi penušavi sapun.

Gomila se rasturila unaokolo, mešala se sa Marsovcima, kao na vašaru. Svuda se čuo žamor ljudi koji su opipavali rakete, postavljali pitanja.

Etilu je bilo hladno. Počinjao je da drhti, sada još i više. "Zar ne osećaš?" šaputao je. "Napetost, zloćudnost svega ovoga. Nešto će nam se desiti. Oni imaju neki plan. Nešto tanano i strašno. Nešto će nam napraviti - znam."

"Treba ih sve poubijati!"

"Kako da ubijaš ljude koji te zovu 'drugar' i 'pobratime'?" zapita drugi Marsovac.

Etil odmahnu glavom. "Oni su iskreni. A ja ipak osećam kao da smo u nekom velikom kazanu sa kiselinom i da se rastapamo i rastapamo. Plašim se. Prestrašen sam." Onda ispusti svoj razum napolje da popipa po gomili. "Jeste, zaista su prijateljski raspoloženi, dobro-došao-bolje-te-našao (jedan od njihovih izraza). Jedna ogromna masa običnih ljudi koji podjednako vole pse i mačke i Marsovce. Pa ipak - pa ipak..."

Muzika zasniva Iskotrljaj bure. Firma Hagenbak pivo iz Fresna u Kaliforniji besplatno je točila pivo za sve.

Ljudima poče da pripada muka.

Kuljnu im vodurina na usta. Povraćanje se čulo na sve strane.

Pritiskujući usta, Etil je sedeo ispod jednog platana. "Zavera, zavera, užasna zavera", ječao je držeći se za stomak.

"Šta si pojeo?" Komesar je stajao iznad njega.

"Nešto što oni nazivaju kokice", jeknu Etil.

"I šta još?"

"I još neko dugačko meso na pecivu, i nekakvu žutu tečnost u ledenom sudu, pa nešto kao ribu i nešto što zovu pastrami", uzdahnu Etil trepereći očnim kopcima.

Svuda unaokolo čuli su se glasovi marsovskih osvajača.

"Pobijte zavereničke zmije!" viknu neko slabim glasom.

"Stani", reče komesar. "To je samo gostoprimstvo. Oni su preterali s gostoprimstvom. Sada na noge, ljudi. U grad. Moramo da postavimo male garnizone ljudi unaokolo da budemo sigurni da je sve u redu. Ostali brodovi se spuštaju u drugim gradovima. Mi ovde imamo svoj posao."

Ljudi se uspraviše na noge i stadoše glupavo žmirkajući oko sebe.

"Napred, marš!"

Jedan, dva, tri, četiri! Jedan, dva, tri, četiri!...

Bele trgovine gradića ležale su usnulo na treperavoj vrućini. Vrelina je zračila odasvud - iz stubova, betona, metala, nadstrešnica, krovova, ter-papira - svega.

Po asfaltu su odzvanjali koraci Marsovaca.

"Pazite, ljudi!" prošaputa komesar.

Prodoše pored jednog salona za ulepšavanje. Iznutra se začu prigušeno kikotanje.

"Pazi!"

Jedna bakrenasta glava virnu kroz prozor i iščeze kao lutka. U ključaonici, sjajilo je i treptalo jedno plavo oko.

"To je zavera", šaputao je Etil. "Zavera, kažem vam!"

Zahuktali ventilatori izbacivali su u letnji vazduh talase parfema iz pećina u kojima su se žene skrivale kao podmorska stvorenja ispod električnih haubi, sa kosama ukovrdžanim u čudne gužve i plastove, prepredenim ustakljenim očima, animalne i lukave, sa ustima namazanim neonski crvenom bojom. Ventilatori su zvrjali, dok je mirisni vetar izlazio u tišinu i mir, prolazio kroz zeleno drveće, provlačio se između zapanjenih Marsovaca.

"Za ime Boga", vrisnu Etil, jer mu nervi odjednom popustiše. "Potrajmo se u rakete - hajdemo kući! Pohvataće nas! Ta jeziva stvorenja tamo unutra. Vidite li ih? Ta zla podmorska bića, te žene u svojim hladovitim pećinicama od veštačkog kamena!"

"Zaveži!"

Gledaj ih tamo unutra, mislio je on, kako lepršaju haljinama kao hladnim zelenim škragama nad stubastim nogama. Stade da viče.

"Neka mu neko začepi usta!"

"Izjuriće na nas, bacaće kutije sa čokoladom i otužne ljubavne romane, drečaće, onim svojim crvenim masnim ustima! Poplaviće nas banalnošću, uništiti nam sposobnost osećanja! Gledajte ih, ubijaju ih električnim uredajima, a one zujkaju, pevuje i mrmljaju! Usuđujete li se da uđete?"

"Zašto da ne?" zapitaše ostali Marsovci.

"Ispržiće vas, izbeliti, izmeniti vas! Lomiće vas, mrviti, sve dok ne budete ništa drugo nego muž, radni čovek, onaj što ima pare pa plaća da bi one mogle da dolaze tu, da sede i žderu te svoje gadne čokolade! Mislite da biste ih mogli zauzdati?"

"Da, tako nam bogova!"

Iz daljine dopre jedan glas, visok i kreštav, ženski glas koji reče: "Zar onaj tamo u sredini nije sladak?"

"Marsovci nisu tako loši, na kraju krajeva. Pa šta, oni su samo muškarci", reče druga, udaljujući se.

"E-hej. Ju-huu! Marsovci! E-hej!"

Urlajući, Etil potrča...

Sedeo je u parku i neprestano drhtao. Sećao se šta je video. Gledajući uvis u tamno noćno nebo osećao se tako daleko od kuće, tako napušten. Čak i sada, dok je sedeo među mirnim drvećem, video je u daljini marsovske ratnike kako šetaju ulicama sa Zemljankama, iščezavaju u avetinjsku tminu malih kuća emocije da čuju fantomske zvuke belih stvorova koji se kreću po sivim ekranima, sa tršavim ženicama pored sebe, dok ženice među vilicama premeću jastučice želatinozne gume, a drugi takvi jastučići se stvrdnjavaju ispod sedišta, sa fosilnim tragovima sićušnih mačjih zuba žena zauvek utisnutim u njih. Špilja vetrova - bioskop.

"Zdravo."

On prestrašeno trže glavom.

Jedna žena sede na klupu kraj njega, lenjo žvaćući gumu. "Nemoj da bežiš; ja ne ujedam", reče.

"Je l' bi išao u bioskop?" reče ona.

"Ne."

"Ma 'ajde", reče ona. "Svi su u bioskopu."

"Ne", reče on. "Je li to sve što vi radite na ovom svetu?"

"Sve? Zar to nije dosta?" Njene plave oči se sumnjičavo raširiše. "Šta hoćeš da radim - da sedim kod kuće, čitam knjigu? Ha, ha! To je štos."

Etil se zagleda u nju pre nego što joj postavi pitanje.

"Radite li vi išta drugo?" zapita.

"Vozimo se kolima. Imaš kola? Treba da nabaviš veliki nov Podler šest sa krovom na sklapanje. Što su to kolica! Ko god ima Podler šest mož' da izađe s kojom god ribom 'oće, to da znaš!" reče ona namignuvši mu. "Mora da imaš sve moguće vrste para - sa Marsa si i sve to. Mislim ako bi stvarno želeo mogo bi da kupiš jedan Podler šest pa da putuješ 'de god 'oćeš."

"Možda na šou?"

"Pa šta njemu fali?"

"Ništa - ništa."

"Znaš kako ti govoriš, gospodine?" reče ona. "Kao Komunista! Jeste, gospodine, niko ti neće stati iza takvog govora, to ne. Nema greške u našem starom sistemčiću. Bili smo dobri da pustimo vas Marsovce da izvršite invaziju, i ni mali prst nismo podigli, je l' tako?"

"To i pokušavam da shvatim", reče Etil. "Zašto ste nas pustili?"

"Što smo velikodušni, gospodine; eto zašto! Zapamti samo to, velikodušni." Onda ode da traži nekog drugog.

Skupljajući hrabrost, Etil počeo da piše pismo ženi, pažljivo vukući perom po hartiji na kolenu.

"Draga Tajla..."

Ali opet ga prekidoše. Jedna mala devojčica-starica, sa okruglim bledim nabranim lišcem zatrese mu dairama ispred nosa i natera ga da digne pogled.

"Brate", uzviknu sevajući očima. "Jesi li spasen?"

"Jesam li u opasnosti?" Etil ispusti pero i skoči.

"U strašnoj opasnosti!" stade da zavija žena, zvečeći dairama, gledajući u nebo. "Potrebno ti je da se spaseš, brate, najpreče ti je potrebno!"

"Sklon sam da se složim", reče on drhteći.

"Danas smo već mnoge spasli. Ja lično sam spasla trojicu, vas Marsovca. Je l' to nije lepo?" isceri se ona.

"Valjda jeste."

Žena je bila grdno sumnjičava. Nagnu se napred, tajanstveno šapćući. "Brate", htela je da zna, "jesi ti kršten?"

"Ne znam", odvrati on šapatom.

"Ne znaš?" kriknu ona i trže uvis ruku sa dairama.

"Je li to kao kad te streljaju?" zapita on.

"Brate", reče ona, "ti si u lošem i grešnom stanju. Za to je krivo tvoje neznalačko vaspitanje. Mora da su te škole na Marsu grozne - ne uče vas nikakvoj istini uopšte. Samo isfabrikovane laži. Brate, ti moraš da budeš kršten ako želiš da budeš srećan."

"Hoće li me to usrećiti čak i u ovom svetu ovde?" reče on.

"Ne traži da ti se sve da na tanjiru", reče ona. "Zadovolji se i korom hleba, jer ima jedan drugi svet, bolji od ovoga, na koji ćemo svi otići."

"Poznajem ja taj svet", reče on.

"On je miran", reče ona.

"Da."

"Tamo je spokojstvo", reče ona.

"Da."

"Tamo teče med i mleko."

"Da, da", reče on.

"I svi se smeju."

"Vidim ga sada", reče on.

"Jedan bolji svet", reče ona.

"Daleko bolji", reče on.

"Jeste, Mars je divna planeta."

"Gospodine", reče ona ukrutivši se i gotovo mu tresnu daire u lice, "je l' se vi šalite sa mnom?"

"Ma, ne." Bio je zbunjen i pometen. "Mislio sam da govorite o..."

"Ne o pokvarenom gadnom starom Marsu, slušajte, gospodine! Takvi kao što ste vi ima da se kuvaju godinama, da trpe i osipaju se crnim prištevima, da budu udarani na muke..."

"Moram da priznam da Zemlja nije baš lepa. Divno ste je opisali."

"Gospodine, opet ti mene zavatlavaš!" dreknu ona ljutito.

"Ne, ne - molim vas. Ja sam neobavešten."

"E pa", reče ona, "ti si neznabožac, a neznabošci su neispravni. Evo ti cedulja. Dođi sutra uveče na ovu adresu, pa da te krste i da budeš srećan. Mi uzvikivamo i đuskamo i govorimo raznim glasovima, pa ako 'oćeš da čuješ našu bandu od svi' duvački' instrumenata, ti dođi, je l' 'oćeš sada?'"

"Pokušaću", reče on ustežući se.

Ona ode ulicom udarajući u daire, pevajući iz sveg glasa:

"Srećna sam ja, vazda sam srećna ja."

Zabezeknut, Etil se vrati svom pismu.

"Draga Tajla, kad pomislim da sam u svojoj naivnosti zamišljao da će Zemljani morati da preduzimaju kontra napad puškama i bombama. Ne, ne. Tužno je kako sam se prevario. Nema nikakvog Rika ni Mika, niti Džika niti Benona - tih lukavaca koji spasavaju svetove. Nema ih.

Ima plavih robota sa ružičastim gumenim telima, stvarnih, ali nekako nestvarnih, živih ali nekako automatskih u svim reakcijama, koji ceo svoj život provode u pećinama. Derrieres Pozadine (franc.) zadnjice; prim. prev. su im neverovatne po obimu. Oči su im fiksirane i nepokretne od beskrajnog buljenja u filmske ekrane. Jedini mišići koje imaju nalaze im se u vilicama, od neprekidnog žvakanja gume.

I nije samo stvar u njima, moja draga Tajla, već u čitavoj civilizaciji u koju smo bačeni kao lopata semenja u veliku mešalicu za beton. Niko od nas preživeti neće. Neće nas poubijati puškom, već ljubaznom rukom. Neće nas uništiti raketa, već automobil..."

Neko vrisnu. Tresak, pa opet tresak. Tišina.

Etil skoči i ostavi pismo. Tamo, na ulici, sudarila su se dva automobila. Jedan pun Marsovaca, drugi sa Zemljanima. Etil se vrati pismu:

"Draga, draga Tajla, da ti dam nekoliko statističkih podataka ako dozvoljavaš. Svake godine na ovom američkom kontinentu gine četrdeset pet hiljada ljudi; budu zdruzgani u pihtije u automobilu kao u konzervi. U krvavo crvenu kašu, sa belim šupljim kostima kao iznenadnim mislima, smešnim mislima strave, probodenim kroz jednoličnu nepromenjivu žitku masu. Kola se izvijaju i sabiju kao sardine u kutijama - onako sa sve pihtijama, i sve bez glasa.

Svuda po autoputevima gomile krvavog đubriva za zelene letnje muve zunzare. Od iznenadnog kočenja lica im se pretvaraju u maske što ga među na Dan svih svetih. Svi sveti su jedan od njihovih praznika. Mislim da te večeri slave automobil - nešto u vezi sa smrću, u svakom slučaju.

Pogledaš kroz prozor i vidiš dvoje ljudi koji se do tog trenutka nikada nisu videli kako mrtvi leže jedno preko drugoga, kao prijatelji. Predviđam da će naša vojska biti smrvljena, zahvaćena boleštinom, pohvatana po bioskopima u zamke od veštica i gume. Sutra u neko doba pokušaću da pobeđem natrag na Mars dok ne bude i suviše kasno.

Negde na Zemlji noćas, moja Tajla, nalazi se jedan Čovek sa Polugom kojom će, kada je povuče, Spasti Svet. Čovek je sada van pogona. Prekidač mu skuplja prašinu. On sam igra karte.

Žene ove zle planete dave nas poplavom banalne sentimentalnosti, romantičnih osećanja upravljenih na pogrešno mesto, i poslednjim trzajima pre nego što ih proizvođači glicerina skuvaju u cilju upotrebe. Laku noć, Tajla. Poželi mi dobro, jer ću verovatno poginuti u pokušaju da pobeđem. Šaljem svoju ljubav našem detetu."

Nečujno plačući, presavi pismo i podseti se da ga kasnije pošalje raketnom poštom.

Izađe iz parka. Šta se moglo učiniti? Pobeći? Ali kako? Vratiti se na položaj kasno noćas, ukrasti sam jednu od raketa i vratiti se na Mars? Da li bi to bilo moguće? Odmahnem glavom. Bio je i suviše pometen.

Jedino što je stvarno znao bilo je to da će, ako ostane ovde, uskoro biti svojina mnogih stvari koje zuje, frkću i šište, koje puštaju pare i smradove. Za šest meseci biće vlasnik jednog velikog ružičastog, odnegovanog čira u stomaku, krvnog pritiska algebarskih razmera, miopije na granici slepila, i noćnih mora dubokih kao okeani, sa nemogućim dugim snovima zapletenim poput creva, kroz koje silom mora da se probija svake noći. Ne, ne.

Gledao je opsednuta lica Zemljana kako besno promiču u svojim mehaničkim smrtonosnim kutijama. Uskoro - da, vrlo skoro izumeće auto sa šest srebrnih ručki!

"Hej, ti!"

Sirena automobila. Uz ivičnjak se zaustaviše velika, dugačka, kao mrtvačka kola, crna i zlokobna. Jedan čovek se proturi napolje.

"Jesi ti Marsovac?"

"Da."

"Baš takvog tražim? Uskači brzo - ovo ti je životna šansa. Uskači. Vodim te u jedan mnogo fini pajzl gde možemo da razgovaramo. Hajde - što stojiš tu."

Kao hipnotisan, Etil otvori vrata od kola, uđe.

Odvezoše se.

"Šta ćeš da popiješ, E. V.? Šta kažeš na jedan manhatan? Kelner, dva manhatana. Okej, E. V. To ja častim. Ja i Veliki studiji! Ne vataj se za novčanik. Drago mi je da se upoznam s tobom. E. V. Ja se zovem R. R. Van Plank. Možda si čuo za mene? Ne? E pa, u svakom slučaju, evo ti ruka."

Etil oseti kako mu ruka bi protrljana i puštena. Bili su u jednoj mračnoj rupi sa muzikom i kelnerima koji su promicali unaokolo. Doneše im dva pića. Sve se to događalo tako brzo. Sada je Van Plank, sa rukama prekrštenim na grudima, posmatrao svoje marsovsko otkriće.

"Evo za šta si ti meni potreban, E. V. To je najveća ideja na koju sam došao u životu. Ne znam kako mi je došla, prosto mi sinula. Sedim večeras kod kuće pa razmišljam 'Moj Bože, što bi to bio

film! Invazija Marsa na Zemlju. I šta onda moram da uradim? Moram da nađem savetnika za film.' Tako skočim u kola i nađem tebe, i evo nas ovde. Ispij! Za tvoje zdravlje i našu budućnost. Skol!"

"Ali..." reče Etil.

"Znam, tražićeš pare. Pa, toga imamo puno. Uostalom, imam jednu crnu knjižicu sa breskvama, Čekovi boje breskve; prim. prev. pa mogu da ti pozajmim."

"Vaše voće na Zemlji uglavnom mi se ne dopada i..."

"Ti si neki čudak, stvarno. E pa, evo kako sam ja to zamislio - slušaj." Uzbuđeno se naže napred. "Imamo jednu jarku scenu sa Marsovcima na velikom zboru, udaraju doboši, krkljanac na Marsu. U pozadini ogromni srebrnasti gradovi..."

"Ali marsovski gradovi nisu takvi..."

"Moramo imati boju, momče. Boju. Pusti da to tatica sredi. U svakom slučaju, svi Marsovci izvode jednu igru oko vatre..."

"Mi ne igramo oko vatre..."

"U ovom filmu imate vatru i igrate", izjavi Van Plank zatvorenih očiju, ponoseći se svojom sigurnošću. Klimao je glavom, ponovo jezikom dočaravajući scenu. "Zatim jedna krasna Marsovka, visoka i plava."

"Marsovske žene su crne..."

"Slušaj, ne vidim kako ćemo se sporazumeti, E.V. Uzgred rečeno, sinko, treba da promeniš ime. Kako se ono zvaše?"

"Etil."

"To je žensko ime. Daću ti ja bolje. Zvaćemo te Džo. Okej, Džo. Ko što sam reko, naše Marsovke ima da budu plavuše, zbog zašto, vidiš, zbog zato. Inače tatica će da ti se ražalosti. Imaš neki predlog?"

"Mislio sam da..."

"I još jednu stvar moramo da imamo, a to je scena, jako plačna, kad Marsovka spasava od smrti čitav brod sa Marsovcima kada ga udari meteor ili tako nešto. To ima da bude urnebes od scene. Znaš da mi je drago što sam te pronašao, Džo. Dobro ćeš se provoditi sa nama, kažem ti."

Etil ispruži ruku i stisnu čoveka za ručni zglob. "Trenutak samo. Hoću nešto da te pitam."

"Sigurno, Džo, gukni samo."

"Zašto ste tako ljubazni prema nama? Mi vam osvajamo planetu, a vi nas dočekujete dobrodošlicom - sve nas - kao davno nestalu decu. Zašto?"

"Oni na Marsu sigurno još ima da rastu, je l' tako? Ti si neki naivan tip - vidim ja to odavde. Miko, gledaj ti to na ovaj način. Svi smo mi Mali ljudi, je l' tako?" Odmahnu malom preplanulom šakom načičkanom smaragdima.

"Svi smo mi obična govna, zar ne? E pa, ovde na Zemlji, mi se time ponosimo. Ovo je vek Običnog čoveka, Bile, i mi smo ponosni zato što smo mali. Bili, ti gledaš u planetu punu Sarojana. Jeste, gospodine. Veliku debelu porodicu prijateljskih Sarojana - svako voli svakog. Shvatamo mi vas, Marsovice, Džo, i znamo zašto ste izvršili invaziju na Zemlju. Znamo kako ste bili usamljeni gore na toj hladnoj planetici Marsu, kako ste nam zavideli na našim gradovima..."

"Naša civilizacija je mnogo starija od vaše..."

"Molim te, Džo, jediš me kad mi upadaš u reč. Pusti me da završim sa svojom teorijom pa posle pričaj što god hoćeš. Ko što sam rek'o, tamo gore ste bili usamljeni, pa ste sišli da vidite naše gradove i naše žene i sve, i mi smo vas dočekali dobrodošlicom ovde, zato što ste vi naša braća, Obični ljudi kao i svi mi.

A zatim, što ti je kao neki nuzprodukt, Rosko, od ove invazije ima da se izvuče i izvestan mali profit. Mislim na primer na ovaj film koji ja planiram, kojim ćemo uloviti, čisto, milijardu dolara, mogu da se kladim. Iduće nedelje počecemo da izbacujemo na tržište specijalnu marsovsku lutku, po trijes dolara komad. Pomisli koliki su to milioni. Imam takođe i ugovor da napravim jednu marsovsku društvenu igru po pet dolara prodajne cena. Ima tu svih mogućih udica."

"Shvatam", reče Etil, povlačeći se.

"Pa onda, naravno, ima čitavo to lepo novo tržište. Pomisli na sve one depilatore i gume i paste za obuću koje možemo da isprodajemo vama Marsovcima."

"Čekaj. Još jedno pitanje."

"Kazuj."

"Kako ti je ime? Šta znači to R.R.?"

"Richard Robert."

Etil pogleda u tavanicu. "Da li te ponekad, možda, u nekoj prilici, tu i tamo, slučajno zovu Rik?"

"Kako si pogodio, Miko? Jasno, Rik."

Etil uzdahnu i stade da se smeje i smeje. Ispruži ruku. "Znači, ti si Rik? Rik! Znači, ti si Rik!"

"U čemu je caka, smešljivko? Kaži ćalcu da se smeje!"

"Ne bi shvatio - jedna lična caka. Ha, ha!" Suze su mu se slivale niz lice u otvorena usta. Nije prestajao da udara po stolu. "Znači ti si Rik. Oh, koliko je to drugačije, koliko je smešno. Nema napetih mišića, nema mršave tvrde vilice, nigde puške. Samo novčanik pun novca i smaragdni prsten, i stomačina!"

"Ej, pazi kako se izražavaš. Ja možda nisam Apolon, ali..."

"Daj ruku, Rik. Želeo sam da se upoznam s tobom. Ti si čovek koji će pokoriti Mars sa mućkalicama za koktel i ulošcima za cipele, čipovima za poker i kožnim čizmama, kariranim kapama i rumom."

"Ja sam samo skroman poslovan čovek", reče Van Plank, stidljivo obarajući oči. "Radim svoj posao i uzimam svoj skromni delić para. Ali, kao što rekoh, Morte, razmišljam o tržištu na Marsu za Čika Vigilijeve igre i crtaće Dika Trejsija; sve novo. Široko područje koje nikada nije ni čulo za crtani film, je l' tako? Tako! Tako samo bacimo Marsovcima na glavu jednu veliku hrpu svega toga. Ima da se tuku za to, dete, da se tuku! Ko ne bi, za parfeme i haljine iz Pariza, a? I za lepe nove cipele..."

"Mi ne nosimo cipele."

"Šta ja to imam ovde?" uputi R.R. pitanje tavanici.

"Planetu punu zvrndova? Slušaj, Džo, mi ćemo se postarati za to. Nateraćemo svakoga da nosi cipele da ga ne bi bilo sramota. A onda im prodajemo imalin!"

"Oh."

On pljesnu Etila po ruci. "Jesmo li se pogodili? 'Oćeš li da budeš tehnički direktor u mom filmu? Dobićeš dve stotine nedeljno kao start, i pet stotina odozgo. Šta kažeš?"

"Pripala mi muka", reče Etil. Bio je popio manhatan, i sada je modreo.

"Čuj, žao mi je. Nisam znao da će to tako da deluje na tebe. Hajdemo malo na svež vazduh."

Na vazduhu Etilu bi lakše. Klatio se. "Znači zato nas je Zemlja primila?"

"Jasno, sinko. Kad god Zemljanin može da obrne pošten dolar, samo ga gledaj kako se puši. Mušterija je uvek u pravu. Nema da se ljutimo. Evo ti moja podsetnica. Budi u studiju u Holivudu sutra ujutru u devet sati. To je propis."

"Zašto?"

"Galageru, čudna si ti ptica, ali ja te volim. Laku noć. Srećna invazija!"

Kola odoše.

Etil je žmirkao za njima, u neverici. Zatim, trljajući čelo dlanom, lagano pođe ulicom prema raketnom pristaništu.

"Pa, šta ćeš učiniti?" glasno se zapita.

Rakete su se sjajile na mesečini, neme. Iz grada je dopirala buka udaljenog lumpovanja. U ambulanti, ukazivali su pomoć u jednom ekstremnom slučaju nervnog sloma: mladom Marsovcu koji je, sudeći po vriskovima, i suviše mnogo video, i suviše mnogo pio, čuo i suviše mnogo pesama sa malih crveno-žutih kutija po kućama gde se pilo, i koga je neka velika krupna žena nalik na slona jurila oko bezbrojnih stolova. Stalno je mrmljao:

"Ne mogu da dišem... smrvljen sam, uhvaćen."

Jecanje se stišavalo. Etil izađe iz senki i nastavi preko jedne široke ulice u pravcu brodova. Preko u daljini, video je stražare kako pijano leže unaokolo. Oslušnu. Iz velikog grada čuli su se slabi zvuci kola i muzike, i sirena. A on je zamišljao i druge zvuke: podmuklo drčanje mašina za pivo dok mešaju malc kojim će ugojiti i olenjiti ratnike, naterati ih na zaboravnost, narkotične

glasove bioskopskih rupa koje uljuljkuju i uljuljkuju Marsovce brzo-brzo u san kroz koji će ostatak života hodati kao mesečari.

Od sada pa za godinu dana, koliko će Marsovaca umreti od ciroze jetre, od obolelih bubrega, visokog krvnog pritiska, koliko njih će izvršiti samoubistvo?

Stajao je nasred prazne ulice. Na dva bloka odatle, jedna kola jurnuše prema njemu.

Mogao je da bira: da ostane tu, zaposli se u studiju, javlja se svakog jutra na posao kao savetnik na filmu, i, vremenom se složi sa producentom da, jest, zaista, na marsu ima pokolja; da, žene su visoke i plave; da, igraju se plemenske igre i prinose žrtve; da, da, da; ili da pređe preko, uđe u raketni brod i vrati se na Mars, sam.

"Ali iduće godine?" reče on.

Na Mars stigao Bar Plavi kanal. Kockarnica Stari grad ugrađena pravo unutra. Da, tačno usred Pravog Marsovskog Starog grada! Neonske reklame po starim gradovima teferiči po grobljima predaka sve to, sve to.

Ali ipak to još neće biti. Za nekoliko dana mogao bi da bude kod kuće. Tajla će ga čekati sa njihovim sinom, i onda bi, poslednjih nekoliko godina mirnog života mogao da sedi sa svojom ženom po vetrovitom vremenu uz kanal i da čita svoje dobre, plemenite knjige, da srkuću retko i lagano vino, pričaju i uživljavaju svoje kratko vreme sve dok se neonska pometnja ne sruči sa neba.

Onda bi možda on i Tajla mogli da se presele u plave planine i sakriju još godinu-dve dok ne dođu turisti da škljocaju fotoaparatom i govore kako je to čudno.

Tačno je znao šta bi rekao Tajli. "Rat je gadna stvar, ali mir može da bude strava živa."

Stajao je na sredini široke ulice.

Kada se okrenuo, nije ga iznenadio automobil ustremljen na njega, auto pun dece koja su vrištala. Dečaci i devojčice, nijedno starije od šesnaest godina, vrludali su ulicom u automobilu sa otvorenim krovom. Video je kako pokazuju rukom na njega i deru se. Čuo je kako motor glasnije zaurla. Kola pojuriše brzinom od šezdeset milja na sat.

On počeo da trči.

Da, da, umorno pomisli dok su kola prelazila preko njega, kako je to čudno, kako tužno. Po zvuku toliko liči... na mešalicu za beton.

PREDUZEĆE "LUTKA"

Polako su šetali ulicom negde oko deset uveče, mirno razgovarali. Obojica su imala oko trideset pet godina, obojica su bili vanredno trezveni ljudi.

"Ali zašto tako rano?" reče Smit.

"Zato", reče Brejling.

"Ovo ti je prvo veče da si izašao posle toliko godina, i ideš kući u deset sati."

"Valjda su to nervi."

"Ja se pitam kako si uopšte uspeo. Već deset godina pokušavam da te izvučem napolje da popijemo koju na miru. I sada, te jedne večeri, ti zapeo da se vratiš rano kući."

"Ne smem da izazivam sreću", reče Brejling.

"Šta si uradio, stavio ženi prašak za spavanje u kafu?"

"Ne, to bi bilo nemoralno. Videćeš već."

Skrenuše za ugao. "Da budem iskren, Brejling, mrzim to da kažem, ali ti jesi bio strpljiv prema njoj. Možda mi ti to nećeš priznati, ali brak je za tebe strašan, zar ne?"

"To ne bih rekao."

"U svakom slučaju, saznalo se tu i tamo kako te je ona priterala da se oženiš njom. Još onda 1979. kada ste išli za Rio..."

"Dragi Rio. Pored svih mojih planova, nikada ga nisam video."

"I kako je iscepala haljinu i raščupala se, i pretila da će da zove policiju ako je ne uzmeš za ženu."

"Ona je uvek bila nervozna, Smite, shvati."

"Bilo je to više nego nefēr. Ti je nisi voleo. Toliko si joj rekao, je li tako?"

"Sećam se da sam imao vrlo čvrst stav prema tom pitanju."

"Ali ipak si je uzeo za ženu."

"Morao sam da mislim na posao, kao i na oca i majku. Tako nešto bi ih ubilo."

"A prođe već deset godina."

"Da", reče Brejling mirno gledajući svojim sivim očima. "Ali mislim da bi se sada možda moglo promeniti. Mislim da se dogodilo ono što sam čekao. Vidi ovo."

Izvuče jednu dugačku plavu kartu.

"Pa to je karta za Rio za raketu u četvrtak!"

"Jeste, najzad ću uspeti."

"Što je divno! Divno! Ti to zaista zaslužuješ! Ali zar ona neće zameriti? Da ti ne pravi neprilike?"

Brejling se nervozno osmehnu. "Neće ni znati da sam otišao. Vratću se kroz mesec dana, a niko živi ne zna, osim tebe."

Smit uzdahnu. "Da mi je da pođem s tobom."

"Jadni Smit, ni u tvom braku baš ne cvetaju ruže, a?"

"Ne baš, kad si oženjen ženom koja preteruje s ljubavlju. Hoću da kažem, na kraju krajeva, kad si u braku već deset godina ne očekuješ da ti žena sedi po dva sata u krilu svake večeri, da te dvanaest puta dnevno zove na posao i tepa kao malo dete. I čini mi se da je ovih poslednjih mesec dana postala još gora. Pitam se da nije možda malo maloumna?"

"Ih, Smit, ti si večiti konzervativac. Pa, evo nas kod moje kuće. Je l' bi hteo da saznaš moju tajnu? Kako sam ovo večeras izveo?"

"Hoćeš stvarno da mi kažeš?"

"Pogledaj gore, tamo!" reče Brejling.

Obojica se zagledaše uvis kroz tamu.

U prozoru iznad njih, na prvom spratu, uspravljala se jedna senka. Čovek od oko trideset pet godina, sa zabelelim slepoočnicama, tužnim sivim očima i retkim brčićima gledao je dole u njih.

"Pa to si ti!" uzviknu Smit.

"Ps-st, ne viči toliko!" Brejling mahnu rukom uvis. Čovek na prozoru napravi značajan pokret i iščeze.

"Mora da sam lud", reče Smit.

"Pričekaj trenutak." Počekaše.

Vrata koja vode iz stana na ulicu se otvoriše i visoki rezervni gospodin sa brkovima i ojađenim očima izađe da se sretne sa njima.

"Zdravo, Brejling", reče on.

"Zdravo, Brejling", reče Brejling.

Bili su identični.

Smit je blenuo. "Je li ti to brat blizanac? Uopšte nisam znao..."

"Ne, ne", reče Brejling mirno. "Nagni se ovamo. Stavi uvo na grudi Brejlinga dva."

Smit se ustezao, onda se naže napred i stavi glavu na rebra koja ostadoše mirna.

Tik-tak-tik-tak-tik-tak-tik-tak.

"Jao, ne! Ne može biti!"

"Ali jeste."

"Daj opet da poslušam."

Tik-tak-tik-tak-tik-tak-tik-tak.

Smit se zatetura unazad i zatrepta očnim kopcima, zgrožen. Ispruži ruku i dodirnu tople šake i obraze mehanizma.

"Gde si ga nabavio?"

"Zar nije odlično izrađen?"

"Neverovatno. Gde?"

"Daj čoveku svoju podsetnicu, Brejling dva."

Brejling dva mađioničarskim pokretom ispovrte jednu belu kartu:

PREDUZEĆE LUTKA

Umnožite sebe ili prijatelje; novi čovekoliki plastični modeli 1990., garantovano otporni na svako fizičko trošenje. Cene od 7.600 Dolara do 15.000 Dolara, naš model de luks.

"Ne", reče, Smit.

"Jeste", reče Brejling.

"Prirodno", reče Brejling dva.

"Koliko već to traje?"

"Imam ga već mesec dana. Držim ga u podrumu u jednoj kutiji za alat. Žena mi nikada ne ide dole, a ja jedini imam katanac i ključ od te kutije. Večeras sam rekao da idem da se prošetam i kupim cigaru. Sišao u podrum, izvadio Brejlinga dva iz sanduka i poslao ga nazad gore da sedi sa mojom ženom dok sam ja izašao da se vidim s tobom, Smite."

"Čudesno! On čak i miriše kao ti: Bond Strit i Melakrinos!"

"Možda cepidlačim, ali mislim da je to visoko moralan postupak. Na kraju krajeva, ono što moja žena želi najviše od svega sam ja. Ova lutka jeste isti ja, u dlaku. Bio sam kod kuće cele večeri. Biću kod kuće sa njom tokom sledećeg meseca. U međuvremenu jedan drugi gospodin biće u Riu posle deset godina čekanja. Kada se vratim iz Ria ovaj Brejling dva će da se vrati u svoju kutiju."

Smit je razmišljao minut-dva. "Hoće li on mesec dana da radi bez ičega?" najzad upita.

"Šest meseci ako treba. A izrađen je tako da radi sve jede, spava, znoji se - sve prirodno da prirodnije ne može biti. Dobro ćeš mi čuvati ženu, je li tako Brejling dva?"

"Žena vam je prilično simpatična", reče Brejling dva.

"Prilično sam je zavoleo."

Smit je počinjao da se tresе. "Koliko dugo već radi 'Lutka'?"

"Tajno, dve godine."

"Da li bih ja mogao... mislim, ima li neka mogućnost..." Smit usrdno uze prijatelja za lakat.

"Možeš li mi reći gde da nabavim jednog, robota, lutku za sebe? Daćeš mi adresu, je li da?"

"Evo ti."

"Smit uze kartu i stade da je okreće u rukama. "Hvala ti", reče, "ti ne znaš šta ovo znači. Samo malo da mi se odmori duša. Tako, jedno veče, makar samo i jednom mesečno. Moja žena me toliko voli da ne može da podnese da me nema ni jedan sat. Ja je jako volim, znaš, ali seti se one stare pesme: 'Ljubav će odleteti ako je labavo držiš, ljubav će umreti ako je stisnutu držiš.' Ja samo želim da ona malo olabavi stisak."

"Ti bar imaš sreće da te žena voli. Moj problem je mržnja. To nije baš lako."

"Oh, Neti me ludo voli. Moraću da se potrudim da me ugodno voli."

"Neka ti je sa srećom, Smite. Svрати malo dok ja budem u Riu. Ako odjednom prestaneš da navraćаш, mojoj ženi će izgledati čudno. Prema Brejlingu dva, ovom, treba da se ponašаш isto kao prema meni."

"Važi! Do viđenja. I hvala ti."

Smit ode ulicom osmehujući se. Brejling i Brejling dva se okrenuše i uđoše u predvorje stana.

U gradskom autobusu Smit je tiho zviždukao, premećući belu karticu po prstima:

Klijenti se moraju obavezati na tajnost, jer u očekivanju da se u Kongresu donese zakon kojim će se firma 'Lutka' legalizovati, upotreba lutke još se smatra zločinom ukoliko prekršilac bude uhvaćen.

"Pa", reče Smit.

Klijentima se mora napraviti kalup tela i utvrditi indeks boje njihovih očiju, usana, kose, kože, itd. Klijenti moraju očekivati da za izradu njihovog modela bude potrebno dva meseca.

Nije ni dugo, pomisli Smit. Dva meseca od sada moja rebra će imati priliku da se oporave od gnječenja kome su bila podvrgnuta. Dva meseca od danas ruka će mi se zalečiti od ovog stalnog držanja. Dva meseca od danas moja donja usna puna masnica počće ponovo da dobija oblik. Ne nameravam da ispadnem nezahvalan... Smit prevrte karticu.

Firma 'Lutke' ima dve godine i lep broj zadovoljnih mušterija za sobom. Naš moto je 'Ne postavljamo nikakve uslove'. Adresa: 43, Put Saut Vesli.

Autobus se zaustavi; on siđe, i dok je leteo uza stepenice mislio je, Neti i ja imamo petnaest hiljada na zajedničkom računu u banci. Ja ću samo da izvučem osam hiljada, kao za neki nov biznis. 'Lutka' će mi verovatno vratiti novac, sa interesom, na više načina. Neti ne mora da zna. Otključa vrata i za jedan minut nađe se u spavaćoj sobi. Tu je ležala Neti, bleđa, ogromna, i pobožno usnula.

"Draga Neti." Gotovo ga preplavi sažaljenje kad ugleda njeno nevino lice u polutama. "Da si budna, zagušila bi me poljupcima i gukanjem na uvo. Stvarno, zbog tebe se osećam kao zločinac. Bila si tako dobra žena, puna ljubavi. Ponekad ne mogu da verujem da si se udala za mene umesto za onog Bada Čepmena koji ti se nekada dopadao. Izgleda da si me ovog poslednjeg meseca volela luđe nego ikada."

Suze mu navreše na oči. Odjednom zažele da je poljubi, prizna joj svoju ljubav, iscepa karticu, zaboravi na čitavu stvar. Ali kako se pokrenuo da to učini, zaboje ga ruka, a rebra stadoše da mu krckaju i stenju. On se zaustavi sa bolnim izrazom u očima i okrete se. Izade u hol, pa kroz mračne sobe. Brundajući, otvori izbočen sto u biblioteci i diže štednu knjižicu. "Samo da uzmem osam hiljada dolara, to je sve", reče. "Ništa više." Zastade. "Čekaj malo."

Izbeumljeno ponovo proveri knjižicu. "Stoj!" dreknu. "Fali deset hiljada dolara!" skoči. "Ostalo je samo pet hiljada! Šta je učinila? Šta je Neti uradila s tim? Nagomilavala šešire, haljine, parfeme! Ili čekaj - Znam! Kupila je onu kućicu na Hadsonu o kojoj je mesecima pričala, a da čak i ne kaže s tvojim dopuštanjem!"

Ulete u sobu, ispravan i ogorčen. Kako je to ona mislila, da tako uzme njihov novac? Naže se nad nju. "Neti!" povika. "Neti, probudi se!"

Ona se ne pomeri. "Šta si uradila s mojim novcem!" zaurla on.

Ona se grčevito pokrete. Svetlost sa ulice obli njene prelepe obraze.

Bilo je nešto neobično u njoj. Srce mu žestoko zalupa. Jezik mu se osuši. Drhtao je. Kolena mu se odjednom odsekoše. Sruši se. "Neti, Neti!" vikao je. "Šta si učinila s mojim novcem!"

I tada mu dođe jeziva pomisao. Zatim ga obuze užas, i samoća. Pa groznica i razočaranje. Jer, ne želeći to da čini, on se saginjao napred sve niže, sve dok mu se grozničavo uvo čvrsto i neopozivo ne spusti na njenu okruglu ružičastu dojkicu. "Neti!" kriknu on.

Tik-tak-tik-tak-tik-tak-tik-tak.

Dok je Smit odlazio ulicom u noći, Brejling i Brejling dva skrenuše kod ulaza u stan. "Drago mi je što će i on biti srećan", reče Brejling.

"Da", reče Brejling dva odsutno.

"Pa, sad ti ideš u kutiju u podrum, B-dva." Brejling povede drugo stvorenje za lakat niza stepenice u podrum.

"O tome sam baš hteo s tobom da porazgovaram", reče Brejling dva kad stigoše do betonskog poda i pođoše preko njega. "Taj podrum. Ne dopada mi se. Ne volim onu kutiju za alat."

"Pokušaću da udesim nešto udobnije."

"Lutke su napravljene da se kreću, a ne da leže mirne. Kako bi se tebi sviđalo da ležiš u kutiji najveći deo vremena?"

"Pa..."

"Uopšte ti se ne bi dopalo. Ja i dalje radim. Nema načina da se isključim. Savršeno sam živ i imam osećanja."

"To će sada biti samo na nekoliko dana. Ja ću otići u Rio i ti nećeš morati da budeš u kutiji. Možeš gore da živiš."

Brejling dva razdraženo odmahnu rukom. "A kad se ti vratiš iz provoda, ja nazad u kutiju."

Brejling reče: "U trgovini lutkama nisu mi rekli da ću dobiti nezgodan primerak."

"Ima mnogo toga što oni ne znaju o nama", reče Brejling dva. "Mi smo prilično novi. I osetljivi smo. Mrzim pomisao na to da ti odlaziš i smeješ se i izležavaš se na suncu u Riu dok smo mi ovde zgurani u hladnoći."

"Ali ja celog života želim da idem na taj put", reče mirno Brejling.

Zažmiri i pred očima vide more i planine i žuti pesak. Prijao mu je šum talasa. Sunce ga grejalo po razgohćenim ramenima. Vino izvrsno.

"Ja nikada neću dospeti da idem u Rio", reče drugi čovek. "Jesi li pomislio na to?"

"Ne ja..."

"I još jedna stvar. Tvoja žena."

"Šta s njom!" zapita Brejling, počinjući da se izmiče prema vratima.

"Sasvim sam je zavoleo."

"Drago mi je što uživaš u svom poslu." Brejling nervozno obliznu usnu.

"Bojim se da ne shvataš. Mislim - ja sam se zaljubio u nju."

Brejling napravi još jedan korak i sledi se. "Ti si se šta?"

"I razmišljao sam", reče Brejling dva, "kako je lepo u Riu i kako ja tamo nikada neću dospeti, i mislio sam o tvojoj ženi i - mislim da bismo mogli da budemo veoma srećni."

"T-to je lepo." Brejling koraknu što je nemarnije mogao ka vratima od podruma. "Nećeš se ljutiti da malo pričekaš, a? Moram da telefoniram."

"Kome?" namršti se Brejling dva.

"Nikom značajnom."

"Firmi Lutka? Da im kažeš da dođu i pakuju me?"

"Ne, ne - ništa takvo!" Pokuša da izjuri na vrata.

Članke mu zarobi metalno čvrst stisak. "Ne beži!"

"Ruke sebi!"

"Neću."

"Je li te moja žena napujdala na ovo?"

"Nije."

"Je li pogodila? Je li razgovarala s tobom? Zna li ona? Je li u tome stvar?" On počeo da vrišti. Jedna šaka mu poklopi usta.

"Nikada nećeš saznati, je li tako?" Brejling dva se blago osmehnu. "Nikada nećeš saznati."

Brejling se koprcao. "Mora da je pogodila; mora da je uticala na tebe!"

Brejling dva reče. "Staviću te u kutiju, zaključaću je i izgubiću ključ. Onda ću da kupim još jednu kartu za Rio za tvoju ženu."

"Hajde sad, čekaj malo. Stani. Ne budi brzoplet. Da porazgovaramo o ovome!"

"Zbogom, Brejling."

Brejling se ukoči. "Šta misliš time 'zbogom'?"

Deset minuta kasnije, gospoda Brejling se probudi. Opija rukom obraz. Neko ga je upravo poljubio. Ona uzdrhta i diže pogled. "Šta je sad - to već godinama ne činiš", promrmlja.

"Videćemo šta tu možemo da uradimo", reče neko.

GRAD

Grad je čekao dvadeset hiljada godina.

Planeta se kretala svemirom i cveće na poljima je raslo i odumiralo, a grad je i dalje čekao; i reke na planeti su bujale i sahnule i pretvarale se u prašinu. Grad je još čekao. Vetrovi, nekada mladi i besni, starili su i smirivali se, a nebeski oblaci, rastrgani i razderani, ostavljeni su da lutaju na miru kao dokono belo pramenje. Grad je čekao i čekao.

Čekao je grad sa svojim prozorima i crnim obsidijanskim zidovima, nebeskim tornjevima i kulicama bez zastava, ulicama po kojima niko nije koračao i kvakama koje niko nije doticao, bez

ijednog komadića hartije ili otiska prsta na sebi. Grad je čekao dok je planeta kružila svemirom, sledeći svoju orbitu oko plavo belog sunca, a godišnja doba prolazila smenjajući led vatrom pa vatru opet ledom da bi se posle zazelenela polja i zažutele letnje livade.

Bilo je letnje popodne sredinom dvadesetihiljadite godine kada grad prestade da čeka.

Na nebu se pojavi jedna raketa.

Raketa je kružila u visini, onda se okrete, vrati, i spusti na gliničastu livadu na pedesetak jardi od obsidijanskog zida.

U retkoj travi začuše se koraci u čizmama i glasovi ljudi u raketi koji su se obraćali onima napolju.

"Spremni?"

"U redu, ljudi. Pazite! U grad. Džensene, ti i Hačinson idete napred u patrolu. Otvorite dobro oči."

Grad otvori skrivene tajne nozdrve u svojim crnim zidovima i jedan usisni ventil duboko u telu grada uvuče vazdušne oluje nazad kroz kanale, kroz bodljikave filtre i skupljače prašine, do finog i drhturavog niza navijutaka i mreža koji je sjajio srebrnom svetlošću. Ta ogromna usisavanja ponoviše se više puta; iznova i iznova, topli vetrovi donosili su u grad mirise sa livade.

"Zadah vatre, miris palog meteora, vrelog metala. Došao je brod sa nekog drugog sveta. Miris mesinga, prašnjav miris izgorelog praha i raketnog sumpora."

Ove informacije, utisnute na trake koje su bile uglavljene u proreze, skliznuše naniže kroz žute zupčanike u dalje mašine.

Klik-klak-klak-klak.

Računar je odbrojavao kao metronom. Pet, šest, sedam, osam, devet. Devet ljudi! Pisaća mašina sa trenutnim delovanjem ispisa ovu poruku mastilom na traci koja se izvijuga i iščeze.

Klik-klak-klik-klak.

Grad je očekivao meki korak njihovih gumastih čizama. Velike nozdrve grada se opet raširiše.

Miris putera. U vazduhu grada, slab miris koji se širio oko ljudi koji su se prikradali dopre do velikog Nosa i razloži se u sećanja na mleko, sir, sladoled, puter, zadah mlekare.

Klik-klak.

"Pazite, ljudi!"

"Džounse, izvadi pušku. Ne budi budala! Grad je mrtav; što da se brinemo?"

"Nikad se ne zna."

Sada se, na taj lajavi razgovor, probudiše Uši. Pošto su stolecima slušale slabe i mlake vetrove, osluškivale kako se lišće odvaja od drveća a trava meko raste dok se otapaju snegovi. Uši se sada podmazaše svojim sopstvenim mazivom, navukoše zategnute, velike opne o koje su bila osvajača mogla da bubnjaju i lupaju nežno kao treperenje komarčevog krila. Uši su slušale, dok je Nos uvlačio miris velikim udisajima.

Preplašenim ljudima se pojača znojenje. Znoj im probi ispod pazuha, i na šake kojima su držali puške. Nos izdvoji taj vazduh i zamisli se nad njim, kao poznavalac zanet nekim starim vinom.

Klik-klik-klak-klik.

Informacija se spusti kružnim putem na trakama sa paralelnom proverom. Znojenje; hlorida toliko i toliko od sto; sulfata toliko i toliko; urea nitrata, amonium nitrata, znači: kreatinin, šećer, mlečna kiselina, eto!

Zazvoniše zvona. Male cifre ukupnih rezultata iskočiše gore.

Nos je šaputao, izbacujući ispitani vazduh. Velike uši su slušale:

"Mislim da treba da se vratimo na raketu, Kapetane."

"Ja dajem naređenja, g. Smite!"

"Da, gospodine."

"Vi, tamo! Patrola! Vidite li šta?"

"Ništa, gospodine. Kao da je već dugo mrtav!"

"Vidiš, Smite? Nemamo čega da se plašimo."

"Ovo mi se ne dopada. Ne znam zašto. Osetite li ikada da ste neko mesto već videli? E pa, ovaj grad je i suviše poznat."

"Besmislica. Ovaj planetni sistem je milijarde milja udaljen od Zemlje; nemoguće je da smo ikada bili ovde. Mi imamo jedinu postojeću raketu koja prelazi svetlosne godine."

"Ja se, u svakom slučaju, tako osećam, gospodine. Mislim da treba da izađemo odavde."

Koraci postadoše nesigurni. U mirnom vazduhu čulo se samo disanje uljeza.

Uho ču, i ubrza svoj rad. Klizili su rotori, svetlucale tečnosti protičući kroz ispravljače i komunikacione cevi. Formula, pa sklopljena priča - jedna za drugom. Malo kasnije, u odgovor na pozive Uha i Nosa, kroz džinovske rupe u gradskim zidinama preko osvajača dunu svež dah.

"Šta kažeš na ovaj miris, Smite? Oh. Zelena trava. Jesi li nekad udahnuo šta lepše? Boga mi, da mi je samo da stojim ovde i udišem ga."

Nevidljivi hlorofil kružio je među ljudima koji su stajali.

"Ah-ah!"

Koraci se nastaviše.

"Tu nema ničeg lošeg, a, Smite? Hajde!"

Uho i Nos se opustiše za milioniti delić trenutka. Kontrapotez je uspeo. Pioni su nastavljali napred.

Sada se oblačne Oči grada pokrenuše iz magle i izmaglice.

"Kapetane, prozori!"

"Šta?"

"Oni prozori na kućama. Video sam kako se pokreću!"

"Ja to nisam video."

"Izmenili su se. Promenili boju. Iz tamnog u svetlo."

"Meni izgledaju kao obični četvrtasti prozori."

Nejasni predmeti se izoštriše. U mehaničkim klancima grada poskočiše podmazane poluge, regulacioni točkovi uroniše u bazene sa zelenim uljem. Prozorski okviri se saviše. Prozori zasjaše.

Dole, na ulici, koračala su dva čoveka, patrola, za njima su, na bezbednom rastojanju, išla još sedmorica. Uniforme su im bile bele, a lica rumena kao da su ih išamarali; oči su im bile plave. Išli su uspravno, na zadnjim nogama, i nosili metalno oružje. Na nogama su imali čizme. Bili su mušjaci, sa očima, ušima, ustima, nosevima.

Prozori uzdrhtaše. Stanjiše se. Neprimetno se raširiše, kao dužice bezbrojnih očiju.

"Kažem vam, Kapetane, s prozorima se nešto događa!"

"Teraj dalje."

"Ja se vraćam, gospodine."

"Šta?"

"Vraćam se na raketu."

"Gospodine Smit!"

"Ne padam ja ni u kakvu zamku!"

"Uplašio si se praznog grada?"

Ostali se nasmejaše, nelagodno.

"Samo se vi smejte!"

Ulica je bila kaldrmisana, jednakim kamenovima tri inča u širinu, šest inča u dužinu. Pokretom koji se nije mogao primetiti, ulica se sleže. Izmeri težinu osvajača.

U jednoj komori mehanizma crvena skazaljka dotače broj: 178 funti... 210, 154, 201, 198 - svaki čovek bi izmeren, zaveden, i podaci se na kalemovima spustiše u odgovarajuću tamnu komoru.

Sada je grad bio potpuno probuđen!

Sada su ventili usisavali i izduvavali vazduh, vonj duvana iz usta osvajača, miris zelenog sapuna sa njihovih ruku. Čak su im i očne jabučice imale neki slab zadah. Grad ga otkri, i ta informacija načini zbirove koji se sjuriše dole da bi upotpunili ostale ukupne zbirove. Kristalni prozori su svetlucali, Uho se nape i zateže svoju slušnu opnu jako, još jače - sva čula grada se uzvrveše kao nevidljiva vejavica, brojeći udisaje i izdisaje i nejasne skrivene otkucaje srca ljudi, slušala su, gledala, kušala.

Jer ulice su bile poput jezika, i tamo kuda su ljudi prolazili ukus njihovih potpetica se upi u dubinu kroz kamene pore da bi bio ispitan lakmusom. Ovi ukupni hemijski podaci, sakupljeni sa tako velikom preciznošću, bili su pripajani sada sve većim brojkama koje su čekale konačno izračunavanje među zahuktalim točkovima i šaptavim klipovima.

Koraci. U trku.

"Vrati se! Smite!"

"Neću, nosite se!"

Konačno ispitivanje. Pošto je slušao, osmatrao, probao ukus, opipao, izmerio, i izbalansirao, grad mora da obavi konačan zadatak.

Na ulici se odjednom širom otvori jedna zamka. U trku, kapetan iščeze a da ga ostali nisu ni videli.

Obešen za stopala, sa sečivom prevučenim preko grla, drugim sečivom povučenim duž grudi, smesta ispražnjenom lešinom, postavljen na jedan sto ispod ulice, u skrivenoj ćeliji, kapetan umre. Veliki kristalni mikroskopi stadoše da gledaju u crvene spletove mišića; bestelesni prsti zabodoše se u srce koje je jošudaralo. Komadi njegove isečene kože bili su pričvršćeni za sto dok su ruke premeštale delove tela kao kakav brz i radoznao igrač šaha koji pomiče crvene figure.

Gore na ulici, ljudi su trčali. Smit je trčao, ljudi vikali. Smit je vikao, a ispod njih u toj čudnoj sobi krv je tekla u kapsule, mučkala se, razmazivala na stakla i išla pod druge mikroskope, vršila se izbrojavanja, merile temperature, srce je bilo isečeno na sedamnaest delova, jetra i bubrezi stručno prepolovljeni. Mozak je bio izbušen i pokupljen iz koštane duplje, nervi izvučeni kao pregorele žice na kontrolnoj tabli, mišići čupani da bi im se isprobala elastičnost, dok u električnom podzemlju grada Um najzad ne zaključi svoj veličanstveni zbir i celokupni mehanizam se čudovišno i u trenutku zaustavi uz škripu.

Zbor.

Ovo jesu ljudi. To jesu ljudi iz jednog dalekog sveta, sa izvesne planete, i imaju izvesne oči, izvesne uši, i hodaju na nogama na određen način, i nose oružje, misle i tuku se, i imaju upravo ona srca i sve onakve organe kakvi su zabeleženi u davnoj prošlosti.

Gore, ljudi su trčali ulicom prema raketi.

Smit je trčao.

Zbir.

To su naši neprijatelji. To su oni koje čekamo već dvadeset hiljada godina da ih opet vidimo. To su ljudi na koje smo čekali da im se osvetimo. Ceo zbir se slaže. To su ljudi sa jedne planete zvane Zemlja, koji su objavili rat Taolanu pre dvadeset hiljada godina, koji su nas držali u ropstvu, uništili nas i razorili groznom boleštinom. Onda su otišli da žive u drugoj galaksiji da bi izbegli onoj boleštini koju su nam ostavili pošto su opljačkali naš svet. Oni su zaboravili taj rat i to doba, i zaboravili su na nas. Ali mi nismo zaboravili njih. Ovo su naši neprijatelji. To je sigurno. Našem čekanju došao je kraj.

"Smite, vrati se!"

Brzo. Na crvenom stolu, sa rasprostrtim praznim kapetanovim telom, nove ruke počеше da biju bitku pokreta. U vlažnu unutrašnjost stavljeni su organi od bakra, mesinga, srebra, aluminijuma, gume i svile; pauci ispletoše zlatnu mrežu koja bi pribodena u kožu; pripojiše srce u lobanjsku šupljinu uglaviše platinski mozak koji je zujao i ispuštao iskrice plave vatre, a naniže kroz telo do ruku i nogu bile su sprovedene žice. Telo je za tren bilo čvrsto ušiveno, razrezi zaliveni voskom, zalečeni oko vrata i grla i po lobanji - savršeno, sveže, novo.

Kapetan sede uspravno i protegli ruke.

"Stoj!"

Na ulici se ponovo pojavi kapetan, podiže pušku i opali.

Smit pade, sa metkom u srcu.

Ostali se okrenuše. Kapetan im pritrča.

"Ta budala! Uplašio se grada!"

Pogledaše u Smitovo telo kraj svojih nogu.

Pogledaše svog kapetana, i oči im se raširiše pa skupiše.

"Slušajte me", reče kapetan. "Imam nešto važno da vam kažem."

Sada se grad, koji ih je izmerio i osetio im ukus i miris, koji je iskoristio sve svoje sposobnosti osim jedne, pripremi da upotrebi svoju konačnu sposobnost, moć govora. Nije govorio besom i neprijateljstvom svojih nagomilanih zidova i kula, niti svojim kaldrmisanim ulicama i tvrđavama sa mehanizmom. Grad progovori mirnim glasom jednog čoveka.

"Ja više nisam vaš kapetan", reče on. "Niti sam čovek."

Ljudi ustuknuše.

"Ja sam grad", reče on i osmehnu se.

"Čekam već dve stotine stoleća", reče on. "Čekam sinove sinovljevihi sinova da se vratae."

"Kapetane, gospodine!"

"Da nastavim. Ko me je napravio? Grad. Izgradili su me ljudi koji su umrli. Stara rasa koja je nekada ovde živelaa. Ljudi koje su Zemljani ostavili da umru od jedne strašne bolesti, neizlečive forme lepree. I ljudi te stare rase, sanjajući o danu kada bi se Zemljani mogli vratiti, sagradiše ovaj grad, i ime tog grada bilo je i jeste Osveta, na Planeti Tame, u blizini obale Mora vekova, uz Planine Mrtvih; sve veoma poetično. Ovaj grad imao je da bude mašina za merenje, lakmus, antena za ispitivanje svih budućih putnika u svemiru. Za dvadeset hiljada godina ovde su se spustile još samo dve rakete. Jedna iz udaljene galaksije zvane Ent, i putnici te letelice bili su ispitani, izmereni, mera nije odgovarala, i pušteni su da odu slobodno iz grada, bez ozlede. Kao i posetioci na onom drugom brodu. Ali danas! Najzad, najzad, došli ste vi! Osveta će biti izvršena do poslednje pojedinosti. Oni ljudi su mrtvi već dve stotine stoleća, ali ovde su ostavili grad da vas dočeka."

"Kapetane, gospodine, vama nije dobro. Možda bolje da se vratite na brod, gospodine."

Grad se zatrese.

Pločnici se otvoriše i ljudi popadaše, vrišteći. U padu videše svetla sečiva kako bleskaju da ih dočekaju! Vreme je prolazilo. Ubrzo se začu prozivka:

"Smit?"

"Ovde!"

"Jensen?"

"Ovde!"

"Džouns, Hačinson, Springer?"

"Ovde, ovde, ovde!"

Stajali su uz vrata rakete. "Smesta se vraćamo na Zemlju."

"Da gospodine"

Urezi na njihovim vratovima bili su nevidljivi, kao i skrivena mesingana srca i srebrni organi i tanka zlatna žica nerava. Iz glave im je izlazilo slabo zujanje struje.

"Trk!"

Devetorica ljudi žurno ubaciše u raketu bombe sa kulturom, zaraznih klica.

"Ima da se bace na Zemlju!"

"Razumemo, gospodine!"

Kapak rakete se zalupi. Raketa se vinu u nebo. Dok je grmljavina zamirala, grad je ležao na letnjem polju. Njegove staklene oči su zgasnule. Uho se opusti, veliki nozdrvni ventili se zaustaviše, ulice više nisu merile i premeravale, a skriveni mehanizam prestade da radi u svom bazenu sa uljem.

Raketa se izgubi na nebu.

Lagano, sa uživanjem, grad se prepusti raskoši umiranja.

NULTI ČAS

Oh, ima da bude ludo! Što je igra! Godinama nisu osetili takvo uzbuđenje. Deca su pretrčavala na sve strane preko zelenih travnjaka, dovikivala jedno drugom, držala se za ruke, jurila u krugovima, pela se na drveće, smejala se. Gore su preletale rakete, i kola-bube su zvrjala ulicama, ali deca su se igrala i dalje. Kakvo veselje, kakva uzdrhtala radost, kakvo prevrtanje i vrištanje od srca.

Mink utrča u kuću, sva prljava i u znoju. Za svojih sedam godina bila je bučna, snažna i odlučna. Njena majka, g-đa Moris, jedva da je vide dok je ona cimala i otvarala fioke i cangarajući izručivala šerpe i pribor u veliku vreću.

"Pobogu, Mink, šta se to događa?"

"Najuzbudljivija igra što može biti!" odazva se Mink bez daha, zarumenela lica.

"Stani i izduvaj se", reče majka.

"Ne treba, dobro sam", odseče Mink. "Je l' smem da uzmem ove stvari, Mama?"

"Samo nemoj da ih ulubiš", reče gospođa Moris.

"Hvala, hvala!" uzviknu Mink, i tras! jurnu kao raketa.

Gospođa Moris se zagleda u klinče koje je trčalo. "Kako se zove ta igra?"

"Invazija!" reče Mink. Vrata se zalupiše.

U sva dvorišta na ulici deca su iznosila noževe i viljuške, džarače i stare čunkove i otvarače za konzerve.

Bilo je zanimljivo da su to divljanje i strka uhvatili samo mlađu decu. Stariji, oni od deset godina pa na više, prezirali su igru i prekorno se udaljavali ili se za sebe igrali jedne ozbiljnije verzije žmurke.

U međuvremenu, roditelji su dolazili i odlazili u hromiranim bubama. Majstori su dolazili da poprave vakuumske liftove u kućama, da srede televizore što trepere ili da čekićima odglavljaju zaglavljene cevi za isporuku hrane. Civilizacija odraslih prolazila je i prolazila pored radom zanetih mališana, surevnjiva na žestoku energiju pobesnelih klinaca, popustljivo se zabavljajući njihovim čavrljanjem, čeznući da im se i sama pridruži.

"Ovo i ovo, i ovo", reče Mink, upućujući ostale šta da čine sa svojim odabranim kašikama i otvaračima. "Uradi to, a to donesi ovamo. Ne! Ovamo, klinjo! Tako. Sada se vrati dok ja ovo sredim." Jezik joj je bio među zubima, lice se nabiralo od misli. "Ovako. Vidiš?"

"Joo-ooo!" povikaše klinici.

Pritrča im dvanaestogodišnji Džozef Konors.

"Odlazi", isprsi se Mink na njega.

"Oću da se igram", reče Džozef.

"Ne može!" reče Mink.

"Zašto ne može?"

"Samo bi nas izigravao."

"Ne bih, časna reč."

"Ne. Znamo mi tebe. Odlazi ili ćemo da te šutnemo."

Jedan drugi dvanaestogodišnjak prozvrča na malim motornim kolicima. "Ej, Džo! Hajde! Pusti balavce da se igraju!"

Džozefu se nije odlazilo, i kao da se malo nadao. "Ja hoću da se igram", reče.

"Ti si star", odlučno reče Mink.

"Nisam toliko star", razložno reče Džo.

"Ti bi se samo smejao i pokvario Invaziju."

Dečak na motornim kolicima posprdno zviznu. "Hajde, Džo! Oni i njihove vile! Budalaštine!"

Džozef se polako udalji. Osvrtao se stalno za sobom, sve do kraja bloka.

Mink je već opet bila zauzeta poslom. Od sakupljene opreme napravila je neku vrstu aparata. Bila je odredila još jednu devojčicu sa blokom i olovkom da pravi beleške, ova je s mukom žvrljala. Glasovi su im bili čas jači čas slabiji na toploj sunčanoj svetlosti.

Grad je brujaio svuda oko njih. Duž ulica dobro zeleno i mirno drveće. Samo je vetar pravio uzbunu prolazeći gradom, širom zemlje, preko kontinenta. U hiljadu drugih gradova bilo je drveće, bila su deca i ulice, poslovni ljudi u svojim mirnim kancelarijama koji su snimali svoj glas na trake ili gledali televizore. Kao šivaće igle, promicale su rakete na plavom nebu. Osećala se sveopšta, mirna umišljenost i opuštenost ljudi naviklih na mir, sasvim sigurnih da više nikada neće biti neprilika. Ruku pod ruku na celoj planeti, činili su jedan jedinstven front. Savršena oružja držala su se pod ravnopravnim starateljstvom svih nacija. Ostvarena je neverovatno lepa ravnoteža. Među

ljudima nije bilo izdajnika. Nije bilo nesrećnih, niti nezadovoljnika; svet je počivao na stabilnom tlu. Sunce je osvetljavalo polovinu sveta, drveće dremalo na toploj struji vazduha.

Minkina majka je gledala dole sa svog prozora na spratu.

Deca. Pogleda ih i zavrte glavom. Pa dobro, dobro će jesti, dobro spavati, i u ponedeljak će biti u školi. Mali su, pa moraju da se istrče. Ona ih oslušnu.

Mink je ozbiljno razgovarala sa nekim kod žbuna ruže - iako tamo nije bilo nikoga.

Ta čudna deca. I ona mala, kako se zvaše? Ana? Ana je beležila u beležnicu. Mink je najpre postavljala žbunu pitanje, pa onda dovikivala Ani odgovor.

"Trougao", reče Mink.

"Šta je to tro", reče Ana mučeći se, "ugao?"

"Nema veze", reče Mink.

"Kako ide slovo po slovo?" zapita Ana.

"T-r-o..." stade polako da sriče Mink, onda odseče, "ma, napravi ga sama slovo po slovo!" Onda nastavi sa ostalim rečima, "Zrak," reče.

"Još nisam tro", reče Ana, "ugao zapisala!"

"Pa požuri, požuri!" uzviknu Mink.

Minkina majka se naže preko prozora, "U-g-a-o," izdiktira Ani slovo po slovo.

"O, hvala gospodo Moris", reče Ana.

"Tako je", reče gospođa Moris i povuče se sa prozora, smejući se, da magnetnim elektrobrisačem prebriše prašinu u holu.

U treperavom vazduhu glasovi su se čuli čas jače čas slabije. "Greda", reče Ana. Glas se onda utuli.

"Četiri-devet-sedam-A-i-B-i Iks", reče Mink, u daljini, ozbiljnim glasom. "I jedna viljuška i kanap i heks-heks-agonija - heksagonalno!"

Za ručkom Mink sruči mleko u jednom gutljaju i već je bila kod vrata. Majka udari šakom o sto.

"Smesta da se vratiš i da sedneš", naredi gospođa Moris. "Vruća supa dolazi za minut." Džarnu jedno crveno dugme na kuhinjskom poslužitelju, i kroz deset sekundi nešto se lupnuvši spusti u gumenu prihvatnu komoru. Gospođa Moris je otvorila, izvadi jednu metalnu kutiju sa parom aluminijumskih držača, otvorila je otvaračem i izli vrelu supu u zdelu.

Za sve to vreme Mink se vrpaljila. "Požuri, Mama! U pitanju je život ili smrt! Joj..."

"I ja sam bila ista takva u tvojim godinama. Uvek je bilo život ili smrt. Znam."

Mink navali na supu.

"Polako", reče Mama.

"Ne mogu", reče Mink. "Dril me čeka."

"Ko je sad pa Dril? Što ima čudno ime", reče Mama.

"Ne znaš ga ti", reče Mink.

"Nov dečko u susedstvu?" zapita Mama.

"Pa jeste nov", reče Mirik. Krenu na drugu zdelu.

"Koji je Dril?" zapita Mama.

"Tu je negde", reče Mink izvrđavajući. "Ti ćeš nam se smeјati. Svi se ismeјavaju. Ma nek se nosi."

"Je li Dril stidljiv?"

"Jeste. Nije. Nekako jeste. Joj, Mama, moramo sad trkom ako hoćemo Osvajanje!"

"Ko osvaja šta?"

"Marsovci Zemlju. Pa, ne baš tačno Marsovci. Oni su - ne znam. Odozgore." Pokaza kašikom.

"I iznutra", reče Mama, opipavši joj grozničavo čelo.

Mink se pobuni. "Ti se smeјeš! Hoćeš da ubiješ Drila i sve ostale."

"Nisam nameravala", reče Mama. "Je li Dril Marsovac?"

"Nije. On je - pa - možda sa Jupitera ili Saturna, ili sa Venere. U svakom slučaju, namučio se."

"Mogu da zamislim." Gospođa Moris sakri usta šakom.

"Nisu mogli da smisle kako da napadnu Zemlju."

"Mi smo neprobojni", reče Mama praveći se ozbiljna.

"Tu reč je upotrebio Dril! Nepro... Tu reč, Mama."

"Boga mi, Dril je sjajan dečkić. Zna složenice."

"Nisu mogli da smisle na koji način da napadnu, Mama. Dril kaže - on kaže ako hoćeš da uspeš u borbi moraš da nađeš neki nov način da iznenadiš ljude. A kaže da moraš da dobiješ i pomoć od neprijatelja."

"Peta kolona", reče Mama.

"Jeste. To je Dril rekao. A nisu mogli da izmisle kako da iznenade Zemlju ili da dobiju pomoć."

"Nije čudo. Mi smo prilično jaki", nasmeja se Mama raspremajući sto. Mink je sedela, gledala u sto, shvatala o čemu ona govori.

"Sve dok se jednoga dana", prošaputa Mink kao u melodrami, "nisu setili dece!"

"Pazi, boga ti!" reče veselo gospoda Moris.

"Pa su pomislili kako su odrasli toliko zauzeti da nikada ne gledaju ispod ruža niti na travnjake!"

"Samo kad traže puževe i pečurke."

"Pa onda ima nešto o dimen-dimama."

"Dimen-dimama?"

"Dimen-zama."

"Dimenzijama?"

"Ima ih četiri! Pa onda o deci ispod devet godina i mašti. Stvarno je zabavno kad Dril priča."

Gospoda Moris je bila umorna. "Pa, mora da je zabavno. Sad puštaš Drila da te čeka. Već je kasno, i ako hoćeš tu tvoju Invaziju pre kupanja uveče, bolje da potrčiš."

"Moram li da se kupam?" zareža Mink.

"Moraš. Zašto li deca mrze vodu? Bez obzira u kom veku živiš, deca mrze vodu iza ušiju!"

"Dril kaže da neću morati da se kupam", reče Mink.

"A, kaže je l' da?"

"To je rekao svoj deci. Nema više kupanja. I možemo da ne idemo na spavanje do deset sati i da u subotu idemo na dve televizijske predstave umesto na jednu!"

"Pa, gospodin Dril bolje neka gleda svoja posla. Pozvaću njegovu majku i..."

Mink ode do vrata. "Muku mučimo sa dečacima kao što su Pit Bric i Dejl Džerik. Oni rastu. Njima je to smešno. Gori su od roditelja. Prosto neće da veruju u Drila. Tako su se uobrazili što rastu. Da pomisliš da bi oni znali bolje. Bili su mali samo pre dve-tri godine. Njih najgore mrzim. Najpre ćemo njih ubiti."

"A tvog oca i mene poslednje?"

"Dril kaže da ste vi opasni. Znaš zašto? Zato što ne verujete u Marsovce! Oni će nam dozvoliti da vladamo svetom. Pa, ne samo nama, već i deci iz bloka do nas. Mogla bih da budem kraljica." Ona otvori vrata.

"Mama?"

"Molim?"

"Šta je to log-ika?"

"Logika? Pa, dete, logika je da znaš koje stvari su istinite a koje nisu."

"Spomenuo je to", reče Mink. "A šta je to pri-jem-čiv?" Bio joj je potreban jedan minut da to izgovori.

"Pa, to znači..." Njena majka pogleda u pod, tiho se smejući. "To znači - biti dete, dušo."

"Hvala za ručak!" Mink istrča, onda proturi glavu nazad kroz vrata. "Mama, postaraću se sigurno da te ne boli mnogo, stvarno!"

"Dobro, hvala", reče Mama.

Tras - vrata se zalupiše.

U četiri sata zazvoni audio-vizor. Gospođa Moris lako pritisnu dirku. "Halo, Helen", reče pozdravljajući. "Halo, Meri. Kako je u Njujorku?"

"Lepo. Kako je u Skrentonu. Izgledaš umorna."

"I ti. Deca. Samo gamižu", reče Helen.

Gospoda Moris uzdahnu. "I moja Mink. Super-invazija."

Helen se nasmeja. "I tvoji klinici igraju tu igru?"

"Igraju, gospode bože. Sutra će da budu geometrijski lastiši i motorizovane školice. Jesmo li mi bili toliko nevaljali kad smo bili klinци četrdeset osme?"

"Bili smo gori. Japanci i Nacisti. Ne znam kako su me moji roditelji podnosili. Muškaraču."

"Roditelji oguglaju."

Nastade ćutanje.

"Šta nije u redu, Meri?" zapita Helen.

Oči gospođe Moris bile su upola sklopljene; jezikom je polako, zamišljeno, prelazila preko donje usne. "A?" trže se. "A, ništa. Samo sam mislila o tome. O oguglavanju, i tako to. Nema veze. Gde smo ono stale?"

"Mom Timu zavrteo mozak neki momak, zove se - Dril mislim da se zvaše."

"Mora da im je to nova lozinka. I Mink ga voli. Nisam znala da je došla čak do Njujorka. Valjda od usta do usta. Izgleda kao neka akcija za sakupljanje svega i svačega. Razgovarala sam sa Jozefinom i ona kaže da njeni klinци - to je u Bostonu - pobesneše od te nove igre. Zahvatila je čitavu zemlju."

U tom trenutku Mink upade u kuhinju da sjuri čašu vode u sebe. Gospoda Moris se okrete. "Kako ide?"

"Gotovo je završeno", reče Mink.

"Sjajno", reče gospođa Moris. "Šta je to?"

"Jo-jo", reče Mink. "Gledaj."

Hitnu jo-jo naniže na kanapu. Kad stiže do kraja, on - on nestade.

"Vidiš", reče Mink. "Opa!" Zabode prstom nadole, i jo-jo se opet pojavi i namota uz kanap.

"Napravi to opet", reče joj majka.

"Ne mogu. Nulti čas je u pet sati! 'đenja." Mink izade, zamotavajući jo-jo.

Na audio-vizoru, Helen se nasmeja. "Tim je jutros doneo u kuću jedan od tih jo-joa, ali kada sam se zainteresovala on neće da mi ga pokaže, a kad sam ja pokušala da ga pokrenem nije hteo da radi."

"Ti nisi prijemčiva", reče gospoda Moris.

"Šta?"

"Nema veze. Nešto sam se setila. Je li ti nešto treba, Helen?"

"Htela sam da uzmem recept za crno-beli kolač..."

Sat se dremljivo vukao. Dan je čileo. Sunce se spuštalo na mirnom plavom nebu. Na zelenim travnjacima izdužiše se senke. Smeh i uzbuđenje su trajali i dalje. Jedna devojčica pobeže, plačući. Gospoda Moris izađe na prednja vrata.

"Mink, je li to Pegi En plakala?"

Mink je stajala pognuta u dvorištu, u blizini ružinog žbuna. "Aha. Ona je kukavica-jeca. Više joj nećemo dati da se igra. Ostarila je za igru. Mislim da je odjedanput porasla."

"I zato je plakala? Besmislica. Odgovaraj uljudno, gospođice, ili ulazi unutra!"

Mink se uzvrpolji zabrinuto i razdraženo. "Sad ne mogu da napustim igru. Skoro je vreme. Biću dobra. Izvini."

"Jesi li ti udarila Pegi En?"

"Nisam, kažem ti. Pitaj nju. To je bilo nešto... Pa, ona se prosto utronjala."

Deca zatvoriše krug oko Mink dok je ona namršteno poslovala sa kašikama i u kvadrat postavljenim čekićima i cevima. "Tamo i tamo", mrmrljala je Mink.

"Šta je zapelo?" reče gospoda Moris.

"Dril se zaglavio. Na pola puta. Kad bismo samo mogli da ga provučemo, bilo bi lakše. Onda bi i svi ostali mogli da prođu za njim."

"Mogu li ja da pomognem?"

"Neka, hvala. Srediću ja to."

"Važi. Zvaću te na kupanje za pola sata. Zamorila sam se gledajući vas."

Uđe u kuću i sede u električnu stolicu za opuštanje, srkućući pivo iz poluprazne čaše. Stolica joj je masirala leđa. Deca, deca. Deca i ljubav i mržnja, jedno uz drugo. Ponekad su te deca volela,

mrzela - sve u jednom trenutku. Čudna deca, da li ona zaista zaboravljaju i opraštaju one batine i stroge reči naređivanja? Zapita se gospoda Moris. Kako možeš zaboraviti, ili oprostiti onima odozgo, iznad tebe, onima visokim i blesavim diktatorima?

Vreme je prolazilo. Neobična tišina, tišina očekivanja, spusti se na ulicu, zgusnu se.

Pet sati. Negde u kući meko zapeva sat, tihim, melodičnim glasom: "Pet časova - pet časova. Ode vreme. Pet časova", otprede svoje i utopi se u tišinu.

Nulti čas.

Gospoda Moris se prigušeno zakikota. Nulti čas.

Kola-buba zazujaše na ulazu. Gospodin Moris. Gospođa Moris se osmehnu. Gospodin Moris izađe iz bube, zaključa je, doviknu zdravo kćeri koja je bila zabavljena svojim poslom. Mink ga je ignorisala. On se nasmeja i zastade trenutak posmatrajući decu. Onda se uspe ulaznim stepenicama.

"Zdravo, mila."

"Zdravo, Henri."

Ona se isteže napred na ivici stolice, oslušujući. Deca su se utišala. Bila su i suviše tiha.

On isprazni lulu, pa je ponovo napuni. "Što je divan dan. Prosto si srećan što živiš."

Zvrrr.

"Šta je to?" zapita Henri.

"Ne znam." Ona odjednom ustade, razrogačenih očiju. Nešto je htela da kaže. Uzdrža se. Smešno. Nervi joj zaigraše. "Ta deca nemaju ništa opasno tamo napolju, a?" reče.

"Ništa osim cevi i čekića. Zašto?"

"Ništa električno?"

"Ma kakvi", reče Henri. "Pogledao sam."

Ona ode do kuhinje. Zvonjenje se nastavljalo. "Svejedno, bolje idi pa im kaži da prestanu. Prošlo je pet. Kaži im..." Oči joj se raširiše pa skupiše. "Kaži im da odlože svoju Invaziju do sutra." Nasmeja se, nervozno.

Zvonjenje se pojača.

"Šta to oni smeraju bolje da pogledam."

Eksplorzija!

Kuća se zatrese od potmulog zvuka. I eksplozije su se čule iz drugih dvorišta, sa drugih ulica.

Nehotice, gospođa Moris vrisnu. "Ovamo gore!" vikala je besmisleno, ne znajući ni za kakav smisao, ni za kakav razum. Možda je videla nešto iz ugla očiju; možda osetila neki nov miris ili čula novu buku. Nije bilo vremena da se raspravlja sa Henrijem i ubeđuje ga. Neka misli da je luda. Da, luda. Vrišteći, potrča uza stepenice. On potrča za njom da vidi šta će ona. "Na tavanu!" vrištala je.

"Tamo je to!" Bio je to samo jadan izgovor da ga dovuče na tavan na vreme. Oh, Bože - na vreme!

Napolju se začu još jedna eksplozija. Deca su vrištala od radosti, kao na velikom vatrometu.

"Nije na tavanu!" povika Henri. "Napolju je!"

"Ne, ne!" Šišteći, boreći se za dah, petljala je oko tavanjskih vrata. "Pokazaću ti, Požuri! Pokazaću ti!"

Utumbaše se na tavan. Ona zalupi vratima, zaključa ih, uze ključ, baci ga u drugi ugao natrpan stvarima. Sada je brbljala ludosti. Izlazile su iz nje. Sve podsvesne sumnje i strah što su se potajno sakupljali celo popodne i previrali kao vino u njoj. Sva ona mala otkrića i saznanja koja su je uznemiravala celog dana i koja je ona logično, brižljivo i razumno odbacivala i cenzurisala. Sada je to eksplodiralo u njoj i raznelo je u komadiće.

"Tako, tako", jecala je oslonjena uz vrata. "Bezbedni smo do večeras. Možda ćemo moći da se iskrademo. Možda možemo da pobegnemo!"

I Henri je eksplodirao, ali iz drugog razloga. "Jesi li luda? Zašto si bacila taj ključ? Do đavola, dušo!"

"Da, da, luda sam, ako to može nešto da pomogne, ali ostani ovde sa mnom!"

"Ne znam samo kako mogu da izađem!"

"Ćuti. Čuće nas. O, Bože, naći će nas oni već..."

Dole ispod njih, začu se Mink. Muž stade. Na sve strane se čulo zujanje i cvrčanje, vrištanje i kikotanje. Dole je audio-televizor zvonio i zvonio uporno, uzbujujuće, pobesnelo. Da li to Helen zove? pomisli gospoda Moris. I da li zove zbog onoga zbog čega mislim da zove?

U kuću stupiše koraci. Teški koraci.

"Ko dolazi u moju kuću?" ljutito zapita Henri. "Ko to trapa tamo dole?"

Teške stope. Njih dvadeset, trideset, četrdeset, pedeset. U kuću se nagura pedeset osoba. Zujanje. Kikotanje dece. "Ovuda!" uzviknu Mink ispod njih.

"Ko je dole?" zaurla Henri. "Ko je tamo!"

"Ćuti. Oh, nenenenenene!" reče malaksalo njegova žena, hvatajući se za njega. "Molim te, budi miran. Mogli bi da odu."

"Mama?" pozva Mink. "Tata?" Ćutanje. "Gde ste?"

Teške stope, teške, teške, veoma teške stope pele su se stepenicama. Predvodila ih je Mink.

"Mama?" Oklevanje. "Tata?" Ćekanje, tišina.

Zujanje. Koraci se primiču tavanu. Najpre Mink. Drhtali su zajedno ćutke na tavanu, gospodin i gospođa Moris. Iz nekog razloga, električno zujanje, čudna hladna svetlost koja se odjednom videla kroz pukotinu ispod vrata, čudan tuđ miris i stran prizvuk žudnje u Minkinom glasu konačno dopreše i do mozga Henri Morisa. Stajao je i tresao se u mračnoj tišini, sa ženom pored sebe.

"Mama! Tata!"

Koraci. Kratko zujanje. Brava na tavanskim vratima se rastopi. Vrata se otvoriše. Mink zaviri unutra, visoke plave senke za njom.

"Uja", reče Mink.

RAKETA

Mnogih noći budio bi se Fiorello Bodoni i slušao rakete kako uzdišu na mračnom nebu. Izvukao bi se iz kreveta na vrhovima prstiju, siguran da njegova dobra žena sanja, izlazio napolje u noćni vazduh. Nekoliko trenutaka oslobodio bi se mirisa stare hrane u kućici kraj reke. U jednom trenutku tišine pustio bi svoje srce da se vine samo u svemir, za raketama.

Sada, upravo, ove noći, stajao je polunag u tami i posmatrao vatrene mlazove kako mrmore u vazduhu. Rakete na svom dugom ludom putu za Mars, za Saturn i Veneru!

"Hajde, hajde, Bodoni."

Bodoni se trže.

Na gajbici za mleko, pored ćutljive reke, sedeo je jedan starac koji je isto tako posmatrao rakete kako promiču ponoćnom tišinom.

"O, to si ti, Bramante!"

"Izlaziš li svake noći, Bodoni?"

"Samo da se nadišem vazduha."

"Je l'? I ja više volim rakete", reče stari Bramante. "Bio sam dečko kada su se prvi put pojavile. Pre osamdeset godina, a ja još nikada nisam bio na raketi."

"Leteću ja jednom", reče Bodoni.

"Budalo!" uzviknu Bramante. "Nikada nećeš ići. Ovo je svet bogatih." Zavrte sedom glavom, sećajući se. "Kada sam bio mlad pisali su vatrenim slovima: SVET BUDUĆNOSTI! Nauka, Komfor, i Noviteti za sve! Ha! Osamdeset godina. Budućnost je Sada! Letimo li raketama! Ne! Živimo u šupama kao i naši preci pre nas."

"Možda će moji sinovi..." reče Bodoni.

"Ne, a ni njihovi sinovi!" povika starac. "Snovi i rakete su za bogate!"

Bodoni je oklevao. "Starče, ja sam uštedeo tri hiljade dolara. Šest godina sam štedeo. Za moju radnju, da uložim u mašine. Ali evo već mesec dana ja sam budan svake noći. Čujem rakete. Mislim. I večeras sam se odlučio. Jedan od nas će leteti na Mars!" Oči su mu mračno, sijale.

"Idiote", obrecnu se Bramante, "kako ćeš izabrati? Ko će da ide? Ako ideš ti, žena će te mrzeti jer ćeš biti samo malo bliže Bogu, u svemiru. Kada joj godinama budeš pričao o svom bajnom putovanju, zar je neće razgrizati gorčina?"

"Ne, ne!"

"Da! A deca? Hoće li im život biti ispunjen sećanjem na Tatu, koji je odleteo na Mars dok su oni ostali ovde? Kakav glupav zadatak ćeš postaviti svojim dečacima. Misliće na raketu celog života. Ležaće budni. Razboleće se od želje za njom. Baš kao što si ti sada bolestan. Želeće da umru ako ne mogu da idu. Ne postavljaš taj cilj, upozoravam te. Neka budu zadovoljni što su siromašni. Skreni im oči nadole na njihove ruke i na tvoje stovarište otpada a ne gore na zvezde."

"Ali..."

"Pretpostavimo, ode tvoja žena? Kako bi se ti osećao da znaš da je ona videla a da ti nisi? Ona bi postala nešto uzvišeno. Pomišljao bi da je baciš u reku. Ne, Bodoni, kupi ti novu mašinu za rasturanje koja ti je potrebna, rastrgni njom svoje snove, i zdrobi ih u komade!"

Starac splasnu, zagledan u reku u kojoj su, potopljeni, odrazi raketa goreli nebom.

"Laku noć", reče Bodoni.

"Lepo spavaj", reče onaj drugi.

Kada prepečen komad hleba iskoči iz svoje srebrne kutije, Bodoni gotovo zavrišta. Proveo je noć bez sna. Među svojom nervoznom decom, pored gromadne žene, Bodoni se uvijao i buljio u ništa. Bramante je bio u pravu. Bolje uložiti novac. Zašto ga štedeti kad samo jedan iz porodice može da leti raketom, dok ostali ostaju da se grizu što im je to uskraćeno?

"Fiorelo, jedi to tvoje parče", reče njegova žena, Marija.

"Steglo me u grlu", reče Bodoni.

U kuću uleteše deca, tri dečaka koja su se tukla oko male rekete, dve devojčice sa lutkama koje su predstavljale stanovnike Marsa, Venere, i Neptuna, zelene modele sa po tri žuta oka i dvanaest prstiju.

"Video sam raketu za Veneru!" uzviknu Paolo.

"Uzletela je, zzzzzzzz!" zašišta Antonelo.

"Deco!" povika Bodoni, stavljajući ruke na uši.

Deca se zablenuše u njega. Retko je vikao.

Bodoni se diže. "Slušajte, svi vi", reče. "Imamo dovoljno novca da jedan od nas ode raketom na Mars."

Svi zagrajaše.

"Shvatate li?" zapita on. "Samo jedan od nas. Ko?"

"Ja, ja, ja!" povikaše deca.

"Ti", reče Marija.

"Ti", reče Bodoni njoj.

Svi začutaše.

Deca ponovo razmotriše stvar. "Neka ide Lorenzo - on je najstariji."

"Neka ide Miriamna - ona je devojčica!"

"Pomisli šta bi video", reče žena Bodoniju. Ali oči su joj izgledale čudno. Glas joj je drhtao.

"Meteore, kao ribe. Vasionu. Mesec. Treba da ide neko ko bi mogao lepo to da ispriča kada se vrati. Ti umeš da pričaš."

"Glupost. Umeš i ti", pobuni se on.

Svi uzdrhtaše.

"Evo", reče Bodoni nesrećno. Iz jedne metle izlomi slamke raznih dužina. "Dobija najkraća."

Ispruži stisnutu pesnicu. "Birajte."

Svi se svečano izredaše.

"Dugačka."

"Dugačka."

Još jedna.

"Dugačka slamka."

Deca su završila. U sobi zavlada tišina.

Ostale su dve slamke. Bodoni oseti kako ga unutra boli srce. "Sada", prošapta "Marija."

Ona izvuče slamku.

"Kratka slamka", reče.

"Ah", uzdahnu Lorenzo, upola srećan, upola tužan. "Mama ide na Mars."

Bodoni pokuša da se osmehne. "Čestitam. Danas ću ti kupiti kartu."

"Čekaj, Fiorelo..."

"Možeš da pođeš na put iduće nedelje", promrmlja on.

Videla je kako je deca gledaju tužnim očima, sa osmehom ispod svojih pravih, velikih noseva.

Polako vrati slamku mužu. "Ne mogu da idem na Mars."

"Ali zašto ne možeš."

"Imaću posla sa još jednim detetom."

"Šta!"

Ona nije htela da gleda u njega. "Ne bi bilo dobro za mene da putujem u takvom stanju."

On je uze za lakat. "Je li to istina?"

"Vucite opet. Počni ponovo."

"Zašto mi ranije nisi rekla?" zapita on sa nevericom.

"Nisam se setila."

"Marija, Marija", prošapta on šljepnuvši je po licu. Okrete se deci. "Vucite opet."

Paolo odmah izvuče kratku slamku.

"Ja idem na Mars!" Zaigra kao lud. "Hvala ti, oče!"

Ostala deca se izmakoše ustranu. "To je bajno, Paolo."

Paolo prestade da se smeši i pogleda svoje roditelje i braću i sestre. "Ja mogu da idem, je l' da?" zapita nesigurno.

"Da."

"I volećete me kada se vratim?"

"Naravno."

Paolo se zadubi u dragocenu slamku iz metle u svojoj drhtavoj ruci i zavrte glavom. Zatim odbaci slamku. "Zaboravio sam. Počinje škola. Ne mogu da idem. Vucite ponovo."

Ali niko nije hteo da izvlači. Svi se pogružiše.

"Niko od nas neće ići", reče Lorenzo.

"To je najbolje", reče Marija.

"Bramante je bio u pravu", reče Bodoni.

Dok mu se doručak zgrušnjavao u stomaku, Fiorelo Bodoni je radio u svom stovarištu otpada, rezao metal, topio ga, izlivaio ingote za upotrebu. Oprema mu se raspadala; već dvadeset godina konkurencija ga je držala na bezumnoj granici bede. Ovo je bilo vrlo loše jutro.

Po podne jedan čovek uđe u stovarište i viknu Bodonija koji je bio na svojoj mašini za rasturanje otpada. "Ej, Bodoni, imam neki metal za tebe!"

"Kakav metal, g. Metjus?" nemarno zapita Bodoni.

"Raketa. Šta je sad? Zar ga nećeš?"

"Da, da!" on zgrabi čoveka za ruku i stade, zbunjen. "Naravno", reče Metjus, "to je samo imitacija. Znaš. Kad planiraju da naprave raketu najpre izgrade model u punoj razmeri, od aluminijuma. Mogao bi malo da zaradiš ako je istopiš. Daću ti je za dve hiljade..."

Bodoni spusti ruku. "Nemam te pare."

"Žao mi je. Mislio sam da ti pomognem. Kad smo poslednji put razgovarali rekao si da svako ponudi višu cenu od tebe za otpad. Mislio sam da ti ono dam ispod ruke. Pa..."

"Treba mi nova oprema. Za to sam štedeo novac."

"Shvatam."

"Kad bih kupio raketu, ne bih čak mogao ni da je rastopim. Prošle nedelje pokvarila mi se peć za aluminijum..."

"Jasno."

"Ne bih mogao da je iskorištim ako bih je kupio."

"Znam."

Bodoni zažmuri i zatvori oči. "Ali što sam ja budala. Uzeću novac iz banke da ti ga dam."

"Ali ako ne možeš da rastopiš raketu..."

"Isporuči je", reče Bodoni.

"U redu, kad kažeš. Večeras?"

"Večeras bi", reče Bodoni, "bilo dobro. Da, želio bih da imam raketni brod večeras."

Bila je mesečina. Raketa je stajala bela i velika u stovarištu otpada. Imala je u sebi belinu meseca i plavetnilo zvezda. Bodoni ju je gledao i voleo svu. Želeo je da je miluje i legne pored nje, da pritisne obraz uz nju, da joj kaže sve tajne želje srca svog.

Zagledao se naviše u raketu. "Cela si moja", reče. "Čak i ako se nikada ne pokreneš niti izbljuješ vatru, i ako samo ležiš tu i rđas pedeset godina, opet si moja."

Raketa je mirisala na vreme i daljinu. Bilo je to kao da ulaziš u časovnik. Bila je izrađena sa švajcarskom preciznošću. Čovek bi je mogao nositi na lancu za sat. "Mogao bih čak ovde noćas da spavam", uzbuđeno prošapta Bodoni.

Sede na sedište za pilota.

Dodirnu jednu polugu.

Zujao je zatvorenim ustima, sa zatvorenim očima.

Zujanje se pojača, postade glasnije, glasnije, bešnje, čudnije, razdraganije, drhtalo je u njemu i naginjalo ga napred i vuklo njega i brod u tišini punoj urlanja i nekakvom metalnom vrisku, dok su mu pesnice letele po komandama, zatvorene oči treperile, i zvuk narastao i narastao dok se ne pretvori u vatru u snagu, u nadimanje i nalet energije koja ga je mogla raspoloviti. Hvatao je dah. Zijao. Zujao sve dalje, iznova i iznova, i nije se zaustavljao jer se nije moglo zaustaviti, moglo se samo nastavljati, sa još stisnutijim očima, pomahnitalim srcem. "Uzlećemo!" dreknu. Trzaj i udar vazduha! Grmljavina! "Mesec!" uzviknu on, stisnutih, slepih očiju. "Meteori!" Nemi juriš u vulkanskoj svetlosti. "Mars. Oh, Bože, Mars! Mars!"

Pade nauznak, iscrpen i dahćući. Drhtave ruke mu ispustiše komande, glavu plahovito zabaci unazad. Dugo je sedeo, zadihan, dok mu je srce usporavalo.

Lagano, lagano, otvori oči.

Stovarište otpada je i dalje bilo tu.

Nepokretno je sedeo. Gledao je nagomilane hrpe metala jedan minut, ne odvajajući oči od njih. Onda skoči, ritnu poluge. "Uzleći, prokletinjo!"

Brod je ćutao.

"Pokazaću ti ja!" viknu on.

Napolju na noćnom vazduhu, spotičući se, pokrenu besni motor svoje grozne mašine za rasturanje otpada i krenu ka raketi. Upravi masivne tegove u nebo osvetljeno mesečinom. Pripravi svoje drhtave ruke da baci tegove, da zdrobi, razdere taj uvredljivo lažni san, glupavu stvar koju je toliko platio, koja nije htela da se pokrene, nije htela da ga posluša. "Naučiću te ja!" vikao je.

Ali ruka mu ostade mirna.

Srebrna raketa ležala je na mesečini. A iza rakete videla su se žuta svetla njegove kuće, jedan blok dalje, i toplo gorela. Čuo je radio u kući kako svira neku daleku muziku. Sedeo je pola sata i razmišljao o raketi i svetlima iz kuće, žmureo i širom otvarao oči. Siđe sa mašine i krenu i u hodu poče da se smeje, i kada stiže do zadnjih vrata svoje kuće duboko udahnu vazduh i pozva: "Marija, Marija, počni da pakuješ. Idemo na Mars!"

"Uh!"

"Ah!"

"Ne mogu da verujem!"

"Poverovaćeš, poverovaćeš."

Deca su se vrtela po vetrovitom stovarištu, ispod sjajne rakete, još je ne dodirujući. Počela su da viču.

Marija pogleda muža. "Šta si učinio?" reče. "Uzeo si naš novac za ovo? Nikada neće poleteti."

"Poleteće", reče on, gledajući raketu.

"Raketni brodovi koštaju milione. Imaš li ti milione?"

"Leteće", ponovi on mirno. "Hajde, idite u kuću, svi. Moram da istelefoniram, imam da radim. Sutra polazimo! Nikome ne govorite, razumete? Ovo je tajna."

Deca se udaljiše od rakete, spotičući se. Video je njihova mala, grozničava lica u prozorima kuće, u daljini.

Marija se nije ni pokrenula. "Upropastio si nas", reče.

"Naš novac dao si za ovo - ovu stvar. A trebalo je da njime platimo opremu."

"Videćeš", reče on.

Ona se okrete bez reči.

"Bog neka mi je u pomoći", prošapta on i krenu na posao.

Tokom ponoćnih časova stizali su kamioni, isporučivali pakete, i Bodoni smeškajući se, iscrpi svoj račun u Banci. Nasrtao je na raketu sa let-lampom i trakama metalnog lima, dodavao, oduzimao, izvodio nad njom vatrene mađije, zadavao potajne povrede. U praznu kabinu za motore uglavi devet prastarih automobilskih motora. Onda zavari ulaz u kabinu, da niko ne bi mogao da vidi šta je on krišom uradio. U svitanje uđe u kuhinju. "Marija", reče, "sad mogu da doručkujem."

Ona nije htela da govori s njim.

Kada je sunce zalazilo on pozva decu. "Spremni smo! Hajdete!" Kuća je bila nema.

"Zaključala sam ih u sobici", reče Marija.

"Šta hoćeš da kažeš", zapita on.

"Poginućeš u toj raketi", reče ona. "Kakvu raketu možeš kupiti za dve hiljade dolara? Nikakvu!"

"Slušaj me, Marija."

"Eksplodiraće. U svakom slučaju, ti nisi pilot."

"Ipak, mogu da upravljam ovim brodom. Sredio sam ga."

"Ti si poludeo", reče ona.

"Gde je ključ od sobice?"

"Imam ga ovde."

On pruži ruku. "Daj mi ga."

Ona mu ga predade. "Ubićeš ih."

"Ne, ne."

"Jeste, hoćeš. Osećam to."

On stade ispred nje. "Nećeš i ti da pođeš?"

"Ostaću ovde", reče ona.

"Shvatićeš; onda ćeš videti", reče on i osmehnu se. Otključa sobicu. "Hajdete, deco. Podite za svojim ocem."

"Zbogom, zbogom, Mama!"

Stajala je iza kuhinjskog prozora, gledala napolje u njih, veoma ćutke i veoma uspravna.

Kod vrata rakete otac reče: "Deco, bićemo na putu nedelju dana. Vi se morate vratiti u školu, a ja na posao." Redom uze svako dete za ruku. "Slušajte. Ova raketa je vrlo stara i leteće još samo jedan put. Više neće leteti. Ovo će biti ono jedno putovanje u vašem životu. Dobro otvorite oči."

"Da, Tata."

"Slušajte, otvorite uši. Mirišite mirise rakete. Osećajte. Pamтите. Pa kada se vratite pričaćete o tome do kraja života."

"Da, Tata."

Brod je bio miran kao zaustavljen časovnik. Vazдушna komora pod pritiskom zatvori se šišteći iza njih. On ih sve prikopča pojasevima, kao mumijice, u gumene mreže za ležanje. "Spremni?" zapita ih.

"Spremni!" odgovoriše svi.

"Uzlećemo!" Okrenu deset prekidača uz trzaj. Raketa zagrme i poskoči. Deca zaigraše u svojim mrežama, stadoše da vrište.

"Evo ga Mesec!"

Mesec se prosanja kraj njih. Meteori se rasprštaše kao vatromet. Vreme otplovi vijugavom trakom gasa. Deca su vikala. Puštena iz svojih ležaljki, mnogo časova kasnije, virila su kroz prozorčiče. "Eno Zemlje!" "Eno ga Mars!"

Raketa je ispuštala ružičaste latice vatre dok su časovi otpredali svoje krugove; deci se sklopiše oči. Najzad su visila kao pijane leptirice u svojim čaurastim mrežama.

"Dobro", prošapta Bodoni, sam.

Na prstima izađe iz komandne kabine i stade, poduže i sa strahom kod vrata sa vazdušnom komorom. Pritisnu-jedno dugme. Vrata se širom otvoriše. On iskorači napolje. U kosmos? U crne talase meteorske i gasovite vatre? U prostranstva koja proleću i u beskraj?

Ne. Bodoni se osmehivao.

Svuda oko rakete koja se tresla ležalo je stovarište otpada.

Zarđala, nepromenjena, stajala je kapija stovarišta sa katancem, tu je bila tiha kućica kraj reke, sa osvetljenim kuhinjskim prozorom, i reka je oticala u ono isto more. A u sredini otpada ležala je raketa, tresla se i prela, proizvodeći jedan magični san. Drmusala se i urlala, bacala privezanu decu tamo-amo kao muve u mreži.

Marija je stajala na kuhinjskom prozoru. On joj mahnu rukom i osmehnu se.

Nije mogao da vidi da li je i ona mahnula. Malo je mahnula, možda. Lako se nasmešila.

Rađalo se sunce.

Bodoni se žurno povuče u raketu. Tišina. Svi su još spavali. On je lako disao. Vezujući se u ležaljci, zatvori oči. Molio se u sebi. Oh neka se ništa ne pokvari u iluziji sledećih šest dana. Neka čitav svemir dođe i prođe neka nam se crveni Mars pojavi ispod broda, i Marsovi meseci, i neka ne bude greške u kolor filmu. Neka bude tri dimenzije; neka se ništa ne pokvari u skrivenim ogledalima i ekranima koji uobličavaju tu tananu iluziju. Neka vreme prođe bez krize.

On se probudi.

U blizini rakete lebdeo je crveni Mars.

"Tata!" bacakala su se deca da se izvuku iz mreža.

Bodoni pogleda i vide crveni Mars, i Mars je bio dobar, bez greške, i on je bio vrlo srećan.

O zalasku sunca sedmog dana raketa se zaustavi tresući se.

"Stigli smo kući", reče Bodoni.

Od otvorenih vrata rakete pođoše preko stovarišta, dok im je krv pevala, a lica sijala.

"Imam šunku i jaja za sve", reče Marija sa vrata kuhinje.

"Mama, Mama trebalo je da pođeš, da vidiš, da vidiš Mars, Mama, i Meteore, i sve!"

"Da", reče ona.

Pred spavanje, deca se okupiše oko Bodonija. "Hoćemo da ti zahvalimo, Tata."

"Nije to ništa."

"Pamtićemo ovo zauvek, Tata. Nikada nećemo zaboraviti."

Duboko u noć Bodoni otvori oči. Osetio je da žena leži pored njega i gleda ga. Veoma dugo se nije micala, a onda ga odjednom poljubi u obraze i čelo. "Šta je?" uzviknu on iznenađeno.

"Ti si najbolji otac na svetu", prošapta ona.

"Zašto?"

"Sad vidim", reče ona. "Shvatam."

Leže i zatvori oči, držeći ga za ruku. "Je li divno putovanje?" zapita.

"Jeste", reče on.

"Možda", reče ona, "možda bi, neke noći, mogao da me povedeš samo na jedan kratak put, šta misliš?"

"Samo na kratko putovanje, možda", reče on.

"Hvala ti", reče ona. "Laku noć."

"Laku noć", reče Fiorelo Bodoni.

EPILOG

Bila je skoro ponoć. Mesec se sada uzdizao visoko na nebu. Tetovirani čovek je nepokretno ležao. Video sam šta je bilo da se vidi. Priče su bile ispričane; sa njima je bilo svršeno.

Ostalo je još samo ono prazno mesto na leđima Tetoviranog čoveka, onaj prostor sa zbrkanim bojama i oblicima. Sada, dok sam gledao, nejasna mrlja poče da se pribira, lagano se pretapajući iz jednog oblika u drugi. Najzad se tu uobličī jedno lice, lice koje se zagleda u mene sa obojenog mesa, lice sa poznatim nosom i ustima, sa poznatim očima.

Bilo je vaoma nejasno. Ono što sam ja video od Prikaza bilo je dovoljno da poskočim. Stajao sam na mesečini, bojeći se da se vetar ili zvezde ne pokrenu i ne probude čudovišnu galeriju kod mojih nogu. Ali on je i dalje mirno spavao.

Slika na njegovim leđima pokazivala je Tetoviranog čoveka lično sa prstima oko mog vrata, kako me davi. Nisam čekao da se slika izoštri, da postane jasna i određena.

Potrčah ulicom na mesečini. Nisam se osvrtao. Ispred mene je ležao gradić, u mraku i usnuo. Znao sam da ću, mnogo pre jutra, stići do grada...